FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION

JÓZEF PYZIK

PRZYGODA Z GRAMATYKĄ

książka zgodna z wymogami certyfikacji języka polskiego

poziom: ŚREDNI OGÓLNY

JĘZYK POLSKI

DLA CUDZOZIEMCÓW

UNIVERSITAS

PRZYGODA Z GRAMATYKĄ

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION

ĆWICZENIA FUNKCJONALNO-GRAMATYCZNE
DLA CUDZOZIEMCÓW

JĘZYK POLSKI

DLA CUDZOZIEMCÓW

SERIA POD REDAKCJĄ
Władysława Miodunki

3

INSTYTUT STUDIÓW POLONIJNYCH I ETNICZNYCH
UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION

JÓZEF PYZIK

PRZYGODA Z GRAMATYKĄ

poziom
ŚREDNI OGÓLNY

Kraków

Copyright by Józef Pyzik and Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych
UNIVERSITAS, Kraków 2003, wyd. II przejrzane i poprawione

ISBN 83-242-0146-7
TAiWPN UNIVERSITAS

Podręcznik recenzowała
Zofia Kurzowa
Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redaktor
Wanda Lohman

Projekt okładki i stron tytułowych
Sepielak

Wstęp

Do napisania tego podręcznika skłoniła mnie potrzeba ponownego opracowania fleksji imiennej, ponieważ wydane wcześniej *Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej*. Cz. II *Imiona* cieszyły się wprawdzie popularnością (4 wydania), ale od pierwszego ich wydania upłynęło już ponad 10 lat, a tymczasem ukazały się nowe znaczące opracowania gramatyki języka polskiego, takie jak R. Grzegorczykowej, R. Polańskiego i H. Wróbla, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Warszawa 1984; Z. Kaletowej *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków 1995, czy A. Nagórko *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa 1996. We wszystkich wymienionych pozycjach mamy do czynienia z nową metodologią opracowania polskiego systemu gramatycznego, której nie można pominąć w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego.

Ze zrozumiałych względów najbardziej przydatna w nauczaniu cudzoziemców okazała się książka Z. Kaletowej, która systematyzuje funkcje składniowe poszczególnych przypadków, a tym samym stwarza możliwość przejrzystego opracowania odpowiednich ćwiczeń wdrażających. Należy jednak zaznaczyć, że czasem z powodów praktycznych pomija się w niektórych ćwiczeniach dokładne rozróżnienie użycia przyimków implikowanych przez czasowniki w odróżnieniu od związków składniowych: przyimek + forma przypadka.

Układ podręcznika jest podobny do *Ćwiczeń z gramatyki funkcjonalnej języka polskiego dla cudzoziemców*. Cz. II *Imiona*, z tą jednak różnicą, że rozbudowano w dużo większym zakresie drugą część podręcznika dotyczącą słowotwórstwa. Powodów, dla których zdecydowano się na rozszerzenie tej części podręcznika, było kilka. Główny z nich to ten, że w dotychczasowych opracowaniach materiałów do nauczania języka polskiego dla cudzoziemców pomijano ten dział języka. Przyczyna takiego stanu rzeczy wydaje się oczywista, bo trudno w sposób przejrzysty opracować tak nieregularny system, jakim jest słowotwórstwo. Niemniej jednak nie można go zupełnie pominąć, bo z jednej strony pokazuje mechanizmy tworzenia najważniejszych kategorii słowotwórczych wyrazów, z drugiej uczy studentów kreatywnego podejścia do języka. Jest rzeczą oczywistą, że nie należy oczekiwać, a tym bardziej wymagać, aby studenci opanowali wszystkie podane struktury słowotwórcze. Większość zawartych informacji teoretycznych przeznaczona jest dla nauczycieli, którzy powinni umiejętnie wybrać i przekazać raczej mechanizmy tworzenia poszczególnych kategorii słowotwórczych, niż wymagać znajomości wszystkich przyrostków w danym typie słowotwórczym. Ta część podręcznika kończy się kilkoma ćwiczeniami sprawdzającymi opanowanie wcześniejszego materiału i niewielką ilością ćwiczeń składniowych.

Część fleksyjna oparta jest na funkcjach składniowych poszczególnych przypadków, głównie na podstawie książki Z. Kaletowej. Największym pro-

blemem przy opracowywaniu całości zagadnień związanych z fleksją imienną, a zwłaszcza reguł jej funkcjonowania, jest takie ułożenie ćwiczeń, które pozwalałoby z jednej strony na korzystanie z nich według stopnia zaawansowania uczących się, z drugiej strony, dawało pełny obraz wszystkich możliwych wymian morfonologicznych zachodzących w poszczególnych przypadkach. Trudność polega na wyborze odpowiednich przykładów, które pokazywałyby zasady doboru końcówek równoległych z jednoczesną egzemplifikacją wymian morfonologicznych. Niestety, jest to chyba niemożliwe, ponieważ z reguły, wyrazy, w których zachodzą niektóre alternacje samogłoskowe i spółgłoskowe, pochodzą z peryferyjnego zasobu leksykalnego, a tym samym nie są potrzebne w początkowym etapie nauczania. Mając świadomość tych trudności, zdecydowano się mimo wszystko połączyć w niektórych ćwiczeniach wdrażających te zagadnienia, ponieważ celem nadrzędnym było zautomatyzowanie pewnych zachowań językowych, nawet bez pełnego zrozumienia. Tego rodzaju ćwiczenia zostały umieszczone po opisie końcówek równoległych każdego przypadka.

Na podstawie doświadczeń dydaktycznych, zdecydowano się także na podanie w niektórych ćwiczeniach wszystkich reguł, z wyjątkami włącznie, a do zadań nauczyciela powinna należeć decyzja, w jakim stopniu może z nich skorzystać w procesie nauczania.

Przed każdym przypadkiem starano się podać bardzo dokładne reguły doboru końcówek z przykładami, żeby zaoszczędzić studentom i nauczycielom szukania ich w gramatykach ogólnych języka polskiego. To, że są one na osobnych kartkach, ma ułatwić studentom posługiwanie się nimi w trakcie rozwiązywania ćwiczeń.

Po każdym przypadku podano ćwiczenia sprawdzające stopień opanowania końcówek i form danego przypadka. Na samym końcu umieszczono dodatkowe informacje o niektórych zaimkach i liczebnikach, a także kilka ćwiczeń sprawdzających formy przypadkowe wszystkich imion. Z powodów praktycznych zostały tam także umieszczone dwa ćwiczenia, które należą formalnie do słowotwórstwa. Chodzi o ćwiczenia z rzeczownikami (z przyrostkiem -ka) i przymiotnikami złożonymi pochodzącymi od liczebników.

W ostatniej części podręcznika, dla wygody uczących się samodzielnie, podano rozwiązania ćwiczeń (z wyjątkiem najprostszych).

Po opisie zawartości podręcznika należałoby zapytać, dla kogo przeznaczony jest ten podręcznik. Biorąc pod uwagę zasób leksykalny i niektóre konstrukcje gramatyczne, odpowiedź brzmi – dla średniozaawansowanych i zaawansownych, ale na pewno duża część ćwiczeń wdrażających może być także wykorzystana na poziomie początkującym, oczywiście z zastrzeżeniami wspomnianymi wyżej.

Autor

Uwagi redakcyjne

Podręcznik podzielony jest na dwie części z następującą numeracją ćwiczeń: ćwiczenia części fleksyjnej mają numerację od 1 do 206, a części słowotwórczej od 1 do 86.

Przyjęto zasadę zaznaczania tłustym drukiem przyrostków słowotwórczych i końcówek fleksyjnych, natomiast dla zwrócenia uwagi na wymiany morfonologiczne zaznaczono je kursywą. Kursywy użyto także w zdaniach o znaczeniu potocznym.

Czasami ze względów dydaktycznych zrezygnowano z dokładnego opisu naukowego i rygorystycznego przestrzegania przyjętych w językoznawstwie zasad podziału: na temat słowotwórczy i formant, temat fleksyjny i końcówkę. Z tych samych względów wprowadza się także różny sposób oznaczania spółgłosek miękkich: przecinkiem albo literą 'i'.

W kategorii rodzaju rzeczowników stosuje się generalnie podział na trzy rodzaje: męski, żeński i nijaki, ale w rodzaju męskim, w przypadkach, w których końcówka fleksyjna zależy od znaczenia, przyjmuje się podział na: męskoosobowy, męskożywotny i niemęskożywotny.

Wykaz skrótów:

M.	–	mianownik	l. poj.	–	liczba pojedyncza
D.	–	dopełniacz	l. mn.	–	liczba mnoga
C.	–	celownik	np.	–	na przykład
B.	–	biernik	ćw.	–	ćwiczenie
N.	–	narzędnik			
Msc.	–	miejscownik			
W.	–	wołacz			

FLEKSJA

Ogólna informacja o wymianach spółgłoskowych i samogłoskowych

Cechą charakterystyczną polskiej fleksji są zmiany fonetyczne, które zachodzą w tematach fleksyjnych. Dotyczą one zarówno samogłosek, jak i spółgłosek.

Wymiany samogłosek

1. ilościowe

e // Ø	Ø // e
dzień – dni	matka – matek

2. jakościowe

a // 'e	'o // o // e	'e // 'o	o // ó	ó // o	ę // ą	ą // ę
las – lesie	kościół – kościoła – kościele	ziele – zioła	woda – wód	dół – doły	ręka – rąk	mąż – męża

Wymiany spółgłosek

1. spółgłoska twarda z miękką

p // p'	b // b'	m // m'	w // w'	f // f'	t // ć	d // dź	n // ń
chłop – chłopie	klub – klubie	mama – mamie	trawa – trawie	lufa – lufie	brat – bracie	broda – brodzie	pan – panie

z // ź	s // ś	g // g'	k // k'	ch // ś	zd // źdź	st // ść	sł // śl
obraz – obrazie	głos – głosie	droga – drogi	krok – krokiem	głuchy – głusi	jazda – jeździe	list – liście	dorosły – dorośli

2. spółgłoska twarda z funkcjonalnie miękką

g // dz	g // ż	k // c	k // cz	ch // sz	r // rz	ł // l // l'
noga – nodze	Bóg – Boże	Polak – Polacy	człowiek – człowiecze	mucha – musze	dobry – dobrzy	dół – dole mały – mali

3. spółgłoska funkcjonalnie miękka z miękką

ż // ź	sz // ś
duży – duzi	młodszy – młodsi

4. spółgłoska miękka z funkcjonalnie miękką

k + i // c + y	g + i // dz + y
wielki – wielcy	drogi – drodzy

5. spółgłoska funkcjonalnie miękka z funkcjonalnie miękką

c // cz	dz // ż
chłopiec – chłopcze	ksiądz – księże

MIANOWNIK

Mianownik jest formą, którą podaje się w słownikach. Jest przypadkiem niezależnym, to znaczy nie jest implikowany przez czasownik. Dominującą motywacją końcówek mianownika jest motywacja rodzajowa.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki i liczebniki porządkowe i główny 'jeden'

- y **po spółgłoskach twardych i funkcjonalnie miękkich**,
np. dobr-**y**, obc-**y**

- i **po spółgłoskach miękkich** i **'k, g'**,
np. tan-**i**, wysok-**i**, drog – **i**,

- Ø **po zaimkach**: 'mój, twój, swój, nasz, wasz', 'on', 'ten', 'ów', 'sam', 'żaden' **i liczebniku** 'jeden'

Rzeczowniki

Ø **rzeczowniki męskoosobowe, męskożywotne i męskonieżywotne**,
np. dobr-**y** student-Ø, mój pies-Ø, tan-**i** zeszyt-Ø

WYJĄTKI:

1. niektóre rzeczowniki osobowe mają **-a** (zwłaszcza kończące się na **-ca**), np. mił-**y** mężczyzn-**a**, wysok-**i** koleg-**a**, ten znawc-**a** (odmiana żeńska w liczbie pojedynczej)
2. nazwiska na **-o**, np. bohatersk-**i** **Kościuszk-o**, wielk-**i** **Moniuszk-o** (odmiana żeńska w liczbie pojedynczej)
3. formy zdrobniałe mają także **-o**, np. grzeczn-**y** **Jasio**, kochan-**y** wujcio

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

- e **po wszystkich spółgłoskach,**
np. dobr-**e**, tani-**e**, obc-**e**, wysoki-**e**, tęgi-**e**

- o **zaimki: 'to, ono, samo' i liczebnik 'jedno'**

Rzeczowniki

- o	**po spółgłoskach twardych,** np. czyst-**e** okn-**o**, t-**o** biur-**o** (z wyjątkiem płuco, gorąco; studio, radio)
- e	**po spółgłoskach miękkich i funkcjonalnie miękkich,** np. now-**e** życi-**e**, tamt-**o** morz-**e**
- ę	**oznaczające osobników niedorosłych,** np. mał-**e** ciel-**ę**, t-**o** niemowl-**ę**, ale także: dziki-**e** zwierz-**ę**, jedn-**o** imi-**ę**

WYJĄTEK:
pochodzenia łacińskiego, nieodmienne w liczbie pojedynczej,
np. moj-**e** lice-**um**, t-**o** muze-**um**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

po wszystkich spółgłoskach, np. dobr-**a**, tani-**a**, obc-**a**, nisk-**a**, drog-**a**

Rzeczowniki

- a	**po spółgłoskach twardych, miękkich i funkcjonalnie miękkich,** np. now-**a** map-**a**, t-**a** ziemi-**a**, moj-**a** dusz-**a**
- i	**zakończone przyrostkiem -yni // -ini,** np. dobr-**a** bogin-**i**, moj-**a** gospodyn-**i** oraz rzeczownik t-**a** **pani**
- Ø	**po spółgłoskach miękkich i funkcjonalnie miękkich,** np. twarď-**a** **kość** Ø, t-**a** **noc** Ø

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKOOSOBOWY, MĘSKOŻYWOTNY, NIEMĘSKOŻYWOTNY

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

- i	**po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **k, g, r**) **w M. l. poj. rodzaju męskoosobowego i funkcjonalnie miękkich 'sz, ż'**

Wymiany morfonologiczne:
1. spółgłoskowe

p	b	m	w	ł	sł	t	st	d	s	zł	n	sn	sz	ż	ch
pi	bi	mi	wi	li	śl	ci	ści	dzi	si	źl	ni	śni	si	zi	si

np. skąpy – skąp**i**, słaby – słab**i**, niemy – niem**i**, nowy – now**i**, miły – mil**i**, dorosły – dorośl**i**, żółty – żółc**i**, prosty – prości, młody – młodz**i**, łysy – łys**i**, zły – źl**i**, ładny – ładn**i**, wczesny – wcześn**i**, pieszy – pies**i**, duży – duz-**i**, głuchy – głus**i**

ale bez wymiany:

głupi – **głupi**, obcy – **obcy**, cudzy – **cudzy**, ochoczy – **ochoczy**, boży – **boży**, świeży – **świeży**

2. samogłoskowe

-o- // -e-

np. wesoły – wesel-**i**, zielony – zielen-**i**

w zaimkach wskazujących i dzierżawczych

ten	mój	twój	swój	nasz	wasz	ów
ci	moi	twoi	swoi	nasi	wasi	owi

- y **po spółgłoskach twardych 'k, g, r' w M. l. poj. rodzaju męsko-osobowym**

k + i	g + i	r
c + y	dz + y	rz + y

np. daleki – dale**cy**, drogi – dro**dzy**, mądry – mąd**rzy**

-e **po wszystkich spółgłoskach w rodzaju męskożywotnym i męskonieżywotnym** (także w rodzaju nijakim i żeńskim),
np. mądr-**e**, tani-**e**, obc-**e**, drogi-**e**, daleki-**e**

Rzeczowniki

W mianowniku liczby mnogiej występują cztery końcówki a użycie jednej z nich zależy od wygłosu tematu i znaczenia.

-y 1. rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą** (z wyjątkiem spółgłosek **k', g'**)
np. kot – mał-e kot-**y**,
dą**b** – star-e dęb-**y** (ą // ę),
telewizo**r** – now-e telewizor-**y**, note**s** – mał-e notes-**y**

WYJĄTEK:
ro**k** – długi-**e** **lata**

UWAGA:
Końcówkę **-y // (-i)** (po spółgłoskach k, g) mogą mieć także **rzeczowniki męskoosobowe,** ale wtedy są one nacechowane negatywnie lub lekceważąco, np. chłop – star-**e** chłop-**y**, pan – niezł-**e** pan-**y**, Polak – dumn-**e** Polak-**i**

2. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **-ec, -k** i niektóre na **r, g**

np. dobry chłop*ie***c** – dobrz-**y** chłop*c*-**y** (r // rz; p' // p; e // Ø)
znany chemi***k*** – znan-i chemic-**y** (n // ń; k // c)
miły aktor – mil-**i** aktor*z*-**y** (ł // l; r // rz)
młody pedagog – młodz-**i** pedagod*z*-**y** (d // dź; g // dz)

WYJĄTEK:
dorosły człowie**k** – dorośl-i **ludzie** (sł // śl)

-i **1.** rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą,**

np. zdolny studen***t*** – zdoln-**i** studen*c*-**i** (n // ń; t // ć)
mój sąsia**d** – moi sąsie*dz*-**i** (ó // o; d // dź; a // e)
nasz chło***p*** – nas-i chło*p*-**i** (sz // ś; p // p')
starszy mni**ch** – stars-**i** mni*s*-**i** (sz // ś; ch // ś)

-i **2.** rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone w M. l. poj. na spółgłoski **k, g,**

np. czarny kru***k*** – czarn-**e** kru*k*-**i** (k // k')
twardy ró***g*** – tward-**e** ro*g*-**i** (ó // o; g // g')

WYJĄTEK:
rzeczownik męskoosobowy dorosły **wnuk** – dorosł-**e** **wnuk-i** // doroślwnuk-**owie**

-owie **rzeczowniki męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. **na spółgłoskę twardą i nieliczne na spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką** oznaczające nazwy:

pokrewieństwa,

np. mój syn – mo-i syn-**owie**
dobry wuj**ek** – dobrz-y wujk-**owie** (r // rz; e // Ø)
młody mą**ż** – młodz-i mę**ż**-**owie** (d // dź; ą // ę)

grzecznościowe,

np. starszy pan – stars-i pan-**owie** (sz // ś)
zdolny ucze**ń** – zdoln-i uczni-**owie** (n // ń; e // Ø)

tytuły lub godności,

np. wysoki profeso**r** – wysoc-y profesor-**owie** (k // c)
nowy minister – now-i ministr-**owie** (w // w'; e // Ø)

stary król – starz-y król-**owie** (r // rz)
mały paź – mal-i pazi-**owie** (ł // l)

niektóre narodowości,

np. niski Serb – nisc-y Serb-**owie** (k // c)
wysoki Fin – wysoc-y Fin-**owie** (k // c)
łysy Belg – łys-i Belg-**owie** (s // ś)

rzeczowniki własne, kolektywne,

np. nasz Adam – nas-i Adam-**owie** (sz // ś)
(Adam i żona Adama)
młody Ryś – młodz-i Rysi-**owie** (d // dź)
(pan Ryś i pani Rysiowa)

WYJĄTEK:
młodszy brat – młods-i **bracia** (sz // ś), nowy ksiądz – now-i **księża** (w // w')

-y lub -owie

niektóre **rzeczowniki męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. **na spółgłoskę twardą: g, r,** mogą mieć końcówki oboczne: **-y // – owie**, z tym, że końcówka **-owie** odczuwana jest jako bardziej elegancka,

np. zdolny biolo**g** – zdoln-i biolo*dz*-**y** // biolog-**owie** (n // ń; g // dz)
tęgi profeso**r** – tędz-y profeso*rz*-**y** // profesor-**owie** (g // dz; r // rz)

-e

1. **rzeczowniki męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką** oraz niektóre zakończone na: **b, p, w**,

   np. stary koń – star-e koni-**e,** biały kosz – biał-e kosz-**e**
   szary gołą***b*** – szar-e gołębi-**e** (ą // ę)
   wielki kar***p*** – wielki-e kar*pi*-**e** (p // p')
   kolorowy pa***w*** – kolorow-e pa*wi*-**e** (w // w')

2. **rzeczowniki męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką** oraz nieliczne zakończone przyrostkami **-anin, -an**,

   np. nasz gość – nas-i gości-**e** (sz // ś)
   stary żołnie**rz** – starz-y żołnierz-**e** (r // rz)
   młody Rosja**nin** – młodz-i Rosjani-**e** (d // dź)
   (pomija się morfem **-in** występujący w l. poj.)
   łysy Cyga**n** – łys-i Cygani-**e** (s // ś)

3. **rzeczowniki męskonieżywotne obcego pochodzenia zakończone na -ans,**

   np. cały kwadra**ns** – cał-e kwadrans-**e**,
   mały roma**ns** – mał-e romans-**e**,
   wielki awa**ns** – wielki-e awans-**e**

RODZAJ NIJAKI

-a **Jest to jedyna końcówka**

np. czyste okno – czyst-e okn-**a**
urodzajne pole – urodzajn-e pol-**a**
silne zwierzę – siln-e zwierzęt-**a**
(temat rozszerza się o morfem **-ęt- // -ęć-**)
moje imię – moj-e imion-**a**
(temat rozszerza się o morfem **-on- // -eń-**)

RODZAJ ŻEŃSKI

-y rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską twardą** (z wyjątkiem **k, g** i **w**) oraz **funkcjonalnie miękką**: **cz, sz,**
np. ładna pan**na** – ładn-e pann-**y**
mała rze**cz** – mał-e rzecz-**y**
sprytna my**sz** – sprytn-e mysz-**y**

-i **1.** rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed spółgłoską: **k, g,**
np. młodsza córka – młodsz-e córk-**i**
chora noga – chor-e nog-**i**

2. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką** mają końcówkę **-i** lub **-e.** Osobną grupę stanowią rzeczowniki zakończone na **-w**
np. dobra chęć – dobr-e chęc-**i**, mała dłoń – mał-e dłoni-**e**
biała gęś – biał-e gęs-**i**, stara łó**dź** – star-e łodzi-**e** (ó // o)
stała wię**ź** – stał-e więz-**i**, zielona gał**ąź** – zielon-e gałęzi-**e** (ą // ę)
zła odpowie**dź** – zł-e odpowiedz-**i**
wąska sie**ń** – wąski-e sieni-**e** // sien-**i**
czarna br*ew* – czarn-e brw-**i** (e // Ø; w // w')
stara cerk*iew* – star-e cerkwi-**e** (e // Ø; w // w')

-e **1.** rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską miękką lub funkcjonalnie miękką,**
np. nasza zie**mi**a – nasz-e ziemi-**e,** piękna ró**ż**a – piękn-e róż-**e**

2. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę funkcjonalnie miękką** (z wyjątkiem: **cz, sz**),
np. znajoma twa**rz** – znajom-e twarz-**e**
pierwsza stra**ż** – pierwsz-e straż-**e**

3. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. **na samogłoskę – i,**
np. dobra gospody**ni** – dobr-e gospodyni-**e**
uprzejma pa**ni** – uprzejm-e pani-**e**

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 1

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest dom. **To są domy.**

A.

1. To jest balkon .....
2. To jest aparat .....
3. To jest zeszyt .....
4. To jest długopis .....
5. To jest telewizor .....
6. To jest sklep .....
7. To jest chleb .....
8. To jest bar .....
9. To jest obraz .....
10. To jest dach .....

B.

1. To jest słownik .....
2. To jest park .....
3. To jest wrak .....
4. To jest posąg .....
5. To jest czołg .....
6. To jest słowik .....
7. To jest pstrąg .....
8. To jest smok .....
9. To jest rak .....
10. To jest indyk .....

C.

1. To jest kot .....
2. To jest most .....
3. To jest wielbłąd .....
4. To jest baran .....
5. To jest teatr .....
6. To jest owad .....
7. To jest futerał .....
8. To jest wałach .....
9. To jest ogier .....
10. To jest lis .....

D.

1. To jest student .....(t // ć)
2. To jest kuzyn .....(n // ń)
3. To jest sąsiad .....(d // dź)
4. To jest chłop .....(p // p')
5. To jest Francuz .....(z // ź)
6. To jest pacjent .....(t // ć)
7. To jest mnich .....(ch // ś)
8. To jest Szwed .....(d // dź)

9. To jest Czech ..... (ch // ś)
10. To jest wariat ..... (t // ć)

E.

1. To jest syn .....
2. To jest wuj .....
3. To jest minister .....
4. To jest pan .....
5. To jest profesor .....
6. To jest widz .....
7. To jest oficer .....
8. To jest kardynał .....
9. To jest Fin .....
10. To jest Belg .....

F.

1. To jest biolog .....(g // dz) // .....
2. To jest astrolog .....(g // dz) // .....
3. To jest pedagog ..... (g // dz) // .....
4. To jest dyrektor ..... (r // rz) // .....
5. To jest inżynier ..... (r // rz) // .....
6. To jest demagog .....(g // dz) // .....
7. To jest minister ..... (r // rz) // .....
8. To jest kawaler ..... (r // rz) // .....
9. To jest filolog .....(g // dz) // .....
10. To jest inspektor ..... (r // rz) // .....

Uwaga: Bardzo często o doborze końcówki **-y** lub **-owie** decyduje zwyczaj językowy. Tylko **-y** mają najczęściej rzeczowniki zakończone na spółgłoskę **-r**, np. kamerdyner, majster, tenor, instruktor, aktor, itp.

G.

1. To jest Polak ..... (k // c)
2. To jest Słowak ..... (k // c)
3. To jest chemik ..... (k // c)
4. To jest kierownik ..... (k // c)
5. To jest robotnik ..... (k // c)
6. To jest sportowiec ..... (w' // w; e // Ø)
7. To jest chłopiec ..... (p' // p; e // Ø)
8. To jest malec ..... (e // Ø)
9. To jest strzelec ..... (e // Ø)
10. To jest młodzieniec .....(e // Ø)

H.

1. To jest nauczyciel .....
2. To jest złodziej .....
6. To jest gość .....
7. To jest kibic .....

3. To jest żołnierz .....
4. To jest harcerz .....
5. To jest listonosz .....
8. To jest papież .....
9. To jest cesarz .....
10. To jest hultaj .....

I.

1. To jest talerz .....
2. To jest miesiąc .....
3. To jest tysiąc .....
4. To jest pałac .....
5. To jest szlachcic .....
6. To jest pieniądz .....
7. To jest koń .....
8. To jest grzebień .....
9. To jest słoń .....
10. To jest łoś .....

1. To jest karp ..... (p // p')
2. To jest gołąb ..... (ą // ę; b // b')
3. To jest paw ..... (w // w')
4. To jest jastrząb ..... (ą // ę; b // b')
5. To jest żółw ..... (w // w')
6. To jest jedwab ..... (b // b')

Ćwiczenie 2

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej. Zwróć uwagę na wymiany spółgłosek i samogłosek.

A. **ó // o**

1. To jest sposób .....
2. To jest grób .....
3. To jest dziób .....
4. To jest rozwód .....
5. To jest dochód .....
6. To jest ogród .....
7. To jest naród .....
8. To jest dowód .....
9. To jest stół .....
10. To jest kościół .....
11. To jest dół .....
12. To jest wół .....
13. To jest popiół .....
14. To jest dwór .....
15. To jest ubiór .....
16. To jest wieczór .....
17. To jest zbiór .....
18. To jest opór .....
19. To jest spór .....
20. To jest wzór .....
21. To jest przewrót .....
22. To jest powrót .....
23. To jest obrót .....
24. To jest imiesłów .....
25. To jest połów .....
26. To jest rów .....
27. To jest cudzysłów .....
28. To jest wóz .....
29. To jest mróz .....
30. To jest powróz .....

1. To jest próg .....
2. To jest róg .....
3. To jest pieróg .....
4. To jest bróg .....
5. To jest głóg .....
6. To jest stóg .....
7. To jest połóg .....
8. To jest twaróg .....
9. To jest trójnóg .....
10. To jest barłóg .....

1. To jest wróg .....
2. To jest bóg .....

ale: mózg – mózgi

1. To jest gwóźdź .....
2. To jest nóż .....
3. To jest pokój .....
4. To jest mól .....
5. To jest strój .....
6. To jest sól .....
7. To jest napój .....
8. To jest rój .....
9. To jest krój .....
10. To jest bój .....

ale: ból – bóle, tchórz – tchórze, stróż – stróże, król – królowie

B. **ą // ę**

1. To jest dąb .....
2. To jest ząb .....
3. To jest wzgląd .....
4. To jest błąd .....
5. To jest urząd .....

1. To jest widnokrąg .....

1. To jest wąż .....
2. To jest jastrząb ..... (b // b')
3. To jest gałąź .....
4. To jest uprząż .....
5. To jest żołądź .....

ale bez wymiany: **-ą-**

1. To jest kąt .....
2. To jest zarząd .....
3. To jest prąd .....
4. To jest przegląd .....
5. To jest sąd .....
6. To jest przesąd .....
7. To jest trójkąt .....
8. To jest wstrząs .....
9. To jest ląd .....
10. To jest pogląd .....

ale: rząd – rządy – 'organa władzy', **rząd – rzędy** – 'szeregi'

1. To jest posąg .....
2. To jest przeciąg .....
3. To jest pająk .....
4. To jest wodociąg .....
5. To jest wyciąg .....
6. To jest pąk .....

1. To jest miesiąc .....
2. To jest tysiąc .....
3. To jest pieniądz .....
4. To jest zając .....

-ę-

1. To jest okręt .....
2. To jest sprzęt .....
3. To jest zakręt .....
4. To jest pręt .....
5. To jest wykręt .....

1. To jest wdzięk .....
2. To jest brzęk .....
3. To jest lęk .....
4. To jest zaprzęg .....
5. To jest jęk .....

C. e // Ø

1. To jest łeb .....
2. To jest bęben .....
3. To jest sen .....
4. To jest błazen .....
5. To jest kieł ..... (k' // k)
6. To jest diabeł .....
7. To jest karzeł ..... (rz // r)
8. To jest węzeł .....
9. To jest wyżeł .....
10. To jest kubeł .....
11. To jest chaber .....
12. To jest kufer .....
13. To jest plaster .....
14. To jest świder .....
15. To jest lukier ..... (k' // k)
16. To jest arbiter ..... (r // rz)
17. To jest Holender ..... (r // rz)
18. To jest majster ..... (r // rz)
19. To jest pies ..... (p' // p)
20. To jest lew .....

1. To jest poseł .....
2. To jest minister .....

1. To jest domek .....
2. To jest piesek .....
3. To jest związek .....
4. To jest ołówek .....
5. To jest zegarek .....
6. To jest znaczek .....
7. To jest kłębek .....
8. To jest kanarek .....
9. To jest worek .....
10. To jest kotek .....

1. To jest chłopiec ..... (p' // p)
2. To jest cudzoziemiec ..... (m' // m)
3. To jest sportowiec ..... (w' // w)
4. To jest naukowiec ..... (w' // w)
5. To jest Niemiec ..... (m' // m)
6. To jest starzec ..... (rz // r)
7. To jest malec .....
8. To jest młodzieniec .....
9. To jest mieszkaniec .....
10. To jest szaleniec .....

1. To jest ojciec ..... (ć // c)

1. To jest dworzec ..... (rz // r)
2. To jest samiec ..... (m' // m)
3. To jest skarbiec ..... (b' // b)
4. To jest latawiec ..... (w' // w)
5. To jest palec .....
6. To jest kaganiec .....
7. To jest szaniec .....
8. To jest różaniec .....
9. To jest rumieniec .....
10. To jest wieniec .....

1. To jest pudel .....
2. To jest rondel .....
3. To jest kufel .....
4. To jest pędzel .....
5. To jest rubel .....
6. To jest sopel .....
7. To jest kartofel .....
8. To jest bąbel .....
9. To jest stempel .....
10. To jest weksel .....

11. To jest cyrkiel ..... (k' // k)
12. To jest pukiel ..... (k' // k)
13. To jest figiel ..... (g' // g)
14. To jest tygiel ..... (g' // g)
15. To jest szmugiel ..... (g' // g)

1. To jest stopień ..... (p' // p)
2. To jest pień ..... (p' // p)
3. To jest ogień ..... (g' // g)
4. To jest truteń .....
5. To jest przechodzień ..... (dź // d)
6. To jest styczeń .....
7. To jest kwiecień ..... (ć // t)
8. To jest sierpień ..... (p' // p)
9. To jest wrzesień .....
10. To jest grudzień ..... (dź // d)

1. To jest uczeń .....
2. To jest więzień .....

ale: dzień – dni // dnie

D. **o // Ø**

1. To jest osioł ..... (ś // s)
2. To jest kozioł ..... (ź // z)
3. To jest kocioł ..... (ć // t)

Ćwiczenie 3

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju żeńskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest dama.	**To są damy.**

A.

1. To jest żaba .....
2. To jest cena .....
3. To jest mucha .....
4. To jest plama .....
5. To jest mapa .....
6. To jest ryba .....
7. To jest szafa .....
8. To jest chata .....
9. To jest głowa .....
10. To jest kobieta .....

B.

1. To jest noga .....
2. To jest koleżanka .....
3. To jest rzeka .....
4. To jest filiżanka .....
5. To jest plotka .....
6. To jest dziewczynka .....
7. To jest aktorka .....
8. To jest plaga .....
9. To jest szklanka .....
10. To jest matka .....

C.

1. To jest praca .....
2. To jest rola .....
3. To jest dusza .....
4. To jest akcja .....
5. To jest tęcza .....
6. To jest atrakcja .....
7. To jest ziemia .....
8. To jest zorza .....
9. To jest willa .....
10. To jest aluzja .....

D.

1. To jest pani .....
2. To jest gospodyni .....
3. To jest wychowawczyni .....
4. To jest zdrajczyni .....
5. To jest bogini .....
6. To jest mistrzyni .....

E.

1. To jest powieść .....
2. To jest miłość .....
3. To jest długość .....
4. To jest kość .....
5. To jest mentalność .....
6. To jest złość .....
7. To jest część .....
8. To jest odpowiedź .....
9. To jest chęć .....
10. To jest osobistość .....

F. **-e // -i**

1. To jest paproć ..... // .....
2. To jest wieś ..... // .....
3. To jest pieczęć ..... // .....

G. **e // Ø**

-i

1. To jest brew .....
2. To jest płeć .....

-e

1. To jest cerkiew .....(k' // k)
2. To jest chorągiew .....(g' // g)
3. To jest krokiew .....(k' // k)
4. To jest marchew .....

Ćwiczenie 4

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju nijakiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest okno.	**To są okna.**

A.

1. To jest jajko .....
2. To jest żelazko .....
3. To jest pióro .....
4. To jest auto .....
5. To jest jabłko .....
6. To jest radio .....
7. To jest krzesło .....
8. To jest mydło .....
9. To jest biurko .....
10. To jest drzewo .....

B.

1. To jest pole .....
2. To jest morze .....
3. To jest mieszkanie .....
4. To jest wesele .....
5. To jest ćwiczenie .....
6. To jest zadanie .....
7. To jest wnętrze .....
8. To jest pytanie .....
9. To jest śniadanie .....
10. To jest marzenie .....

C.

1. To jest niemowlę .....
2. To jest zwierzę .....
3. To jest kurczę .....
4. To jest szczenię .....
5. To jest cielę .....
6. To jest źrebię .....
7. To jest prosię .....
8. To jest książę .....
9. To jest koźlę .....
10. To jest pisklę .....

D.

1. To jest imię .....
2. To jest ramię .....
3. To jest znamię .....
4. To jest plemię .....
5. To jest brzemię .....
6. To jest strzemię .....

E.

1. To jest liceum .....
2. To jest muzeum .....
3. To jest stypendium .....
4. To jest kolokwium .....
5. To jest planetarium .....
6. To jest seminarium .....
7. To jest kolegium .....
8. To jest honorarium .....
9. To jest imperium .....
10. To jest laboratorium .....

Ćwiczenie 5

Uupełnij podane rzeczowniki według wzoru.

Wzór: **A.** Polak	– Polacy	– Polka	– Polki
B. paryżanin	– paryżanie	– paryżanka	– paryżanki

A.

1. Niemiec – ..... – ..... – .....
2. Francuz – ..... – ..... – .....
3. Arab – ..... – ..... – .....
4. Szwed – ..... – ..... – .....
5. Chińczyk – ..... – ..... – .....
6. Rosjanin – ..... – ..... – .....
7. Węgier – ..... – ..... – .....
8. Amerykanin – ..... – ..... – .....
9. Hiszpan – ..... – ..... – .....
10. Anglik – ..... – ..... – .....
11. Hindus – ..... – ..... – .....
12. Irakijczyk – ..... – ..... – .....
13. Turek – ..... – ..... – .....
14. Murzyn – ..... – ..... – .....
15. Australijczyk – ..... – ..... – .....
16. Szwajcar – ..... – ..... – .....
17. Włoch – ..... – ..... – .....
18. Nowozelandczyk – ..... – ..... – .....
19. Czech – ..... – ..... – .....
20. Słowak – ..... – ..... – .....

B.

1. krakowianin – ..... – ..... – .....
2. warszawianin – ..... – ..... – .....
3. rzymianin – ..... – ..... – .....

4. prażanin – ..... – ..... – .....
5. łodzianin – ..... – ..... – .....
6. lublinianin – ..... – ..... – .....
7. kielczanin – ..... – ..... – .....
8. wrocławianin – ..... – ..... – .....
9. ateńczyk – ..... – ..... – .....
10. wieliczanin – ..... – ..... – .....
11. moskwiczanin – ..... – ..... – .....
12. opolanin – ..... – ..... – .....
13. katowiczanin – ..... – ..... – .....
14. szczecinianin – ..... – ..... – .....
15. lwowianin – ..... – ..... – .....
16. wiedeńczyk – ..... – ..... – .....
17. gdańszczanin – ..... – ..... – .....
18. londyńczyk – ..... – ..... – .....
19. lizbończyk – ..... – ..... – .....
20. olsztynianin – ..... – ..... – .....

Ćwiczenie 6

Zamień podane zdania w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: Ten kolorowy telewizor.	**Te kolorowe telewizory.**

A.

1. To ten stary samochód .....
2. Czy to jest wasz czarny kot? ..... ?
3. Ten film był ciekawy .....
4. Czy to ten polski film? ..... ?
5. To tamten prosty model .....
6. Tam jest ten dokument .....
7. Czy to ten rzadki ptak? ..... ?
8. Czyj jest ten podpis? ..... ?
9. Który dobry spektakl widziałeś? ..... ?
10. Jaki mądry pies! ..... !

B.

1. To jest moja koleżanka .....
2. Która znana opera? ..... ?

3. Czyja zła opinia? ..... ?
4. To jest interesująca uwaga .....
5. Tam jest mała mysz .....
6. Czy to twoja dobra znajoma? ..... ?
7. To jest gorzka herbata .....
8. Tamta wesoła melodia .....
9. Jaka tęga kobieta! ..... !
10. Czy to smutna wiadomość? ..... ?

C.

1. To jest niegrzeczne dziecko .....
2. Które małe zdjęcie? ..... ?
3. Które chore niemowlę? ..... ?
4. Tamto brzydkie osiedle .....
5. To jest znane muzeum .....
6. Czy to wasze nowe zadanie? ..... ?
7. Czy to jest groźne zwierzę? ..... ?
8. Jakie słoneczne mieszkanie! ..... !
9. Takie proste zdanie! ..... !
10. To jest gorzkie doświadczenie życiowe .....

Ćwiczenie 7

Zamień w podanych przykładach liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

Wzór: młody pan – **młodzi panowie** (d // dź)

A.

1. gruby mężczyzna ..... (b // b'; z // ź; n // ń)
2. skąpy człowiek ..... (p // p')
3. blady chłopiec ..... (d // dź; p' // p)
4. łakomy kuzyn ..... (m // m'; n // ń)
5. znany profesor ..... (n // ń)
6. doświadczony asystent ..... (o // e; n // n'; t // ć)
7. mały uczeń ..... (ł // l'; e // Ø)
8. wesoły sąsiad ..... (o // e; ł // l'; d // dź)
9. głuchy współmieszkaniec ..... (ch // ś; e // Ø)
10. bogaty krewny ..... (t // ć; n // ń)
11. duży syn ..... (ż // ź)

12. młodszy brat ..... (sz // ś; t // ć)
13. prosty chłop ..... (st // ść; p // p')

B.

1. głupi człowiek .....
2. tani robotnik ..... (k // c)
3. odpowiedni specjalista ..... (st // ść)
4. ostatni klient ..... (t // ć)
5. olbrzymi rycerz .....

C.

1. stary nauczyciel ..... (r // rz)
2. dobry lektor ..... (r // rz; r // rz)
3. chory pacjent ..... (r // rz; t // ć)
4. szczery lekarz ..... (r // rz)

D.

1. wielki uczony ..... (k' // c; o // e; n // ń)
2. niski uczeń ..... (k' // c; e // Ø)
3. bliski znajomy ..... (k' // c; m // m')
4. daleki krewny ..... (k' // c; n // ń)
5. drogi kolega ..... (g' // dz; g // dz)
6. tęgi mężczyzna ..... (g' // dz; n // ń)
7. ubogi sąsiad ..... (g' // dz; a // e; d // dź)

E.

1. obcy człowiek .....
2. narzekający wujek ..... (e // Ø)
3. kochający młodzieniec ..... (e // Ø)
4. cudzy mąż ..... (ą // ę)
5. uroczy narzeczony ..... (o // e, n // ń)

Ćwiczenie 8

Zamień zdania w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: Jaki cudowny ojciec!	**Jacy cudowni ojcowie!**

1. Nasz nauczyciel nas lubi .....
2. To jest poważny człowiek .....
3. Który znany profesor będzie wykładał? ..... ?

4. To ten odważny żołnierz .....
5. Czy ten przystojny mężczyzna to twój kolega? ..... ?
6. W operze występuje znany śpiewak .....
7. To nasz najlepszy przyjaciel .....
8. Czy to ten miły znajomy? ..... ?
9. Który wesoły student? ..... ?
10. Jaki dumny Anglik! ..... !
11. Ten Francuz to zdolny student .....
12. To jest obiecujący pracownik .....
13. Gdzie jest mój kolega? ..... ?
14. Czyj jest ten chłopiec? ..... ?
15. Twój współmieszkaniec rozmawia z kierowniczką .....
16. Czyj jest tamten gość? ..... ?
17. Mój współpracownik jest uroczy .....
18. To jest wspaniały komik .....
19. To mój najstarszy syn .....
20. Mój troskliwy dziadek jest wspaniały! ..... !

Ćwiczenie 9

Uzupełnij końcówki podanych przymiotników.

1. święta wielkanocn_
2. srebrn_ łyżeczka
3. dom towarow_
4. kamienn_ most
5. zimn_ krew
6. starz_ znajomi
7. star_ książki
8. dobr_ rada
9. ostatn_ słowo
10. egzamin poprawkow_
11. śmieszn_ ludzie
12. wesoł_ koleżanki
13. urodzajn_ lata
14. now_ znajomości
15. zdoln_ chłopcy
16. mądr_ dziewczyny
17. lubian_ aktorzy
18. mil_ goście
19. wysok_ drzewa
20. grzeczn_ dzieci
21. dług_ pociągi
22. szerok_ rzeka
23. cudown_ rodzice
24. wielk_ oczy
25. dług_ nos
26. wiosenn_ kwiaty
27. śwież_ owoce
28. dzik_ zwierzęta
29. tańce ludow_
30. pralka automatyczn_
31. północn_ wiatr
32. now_ powieść
33. ostatn_ nowela
34. miasto wojewódzk_

35. słowiańsk_ imię
36. choroba zakaźn_
37. deszczow_ dni
38. porann_ mgły
39. znan_ naukowcy
40. wielc_ ludzie

Ćwiczenie 10

Do podanych rzeczowników wpisz odpowiednie formy zaimków:

Wzór:	
A. ten, ta, to; ci, te	– ...**ta**... klasa
B. który?, która?, które?; którzy?, które?	– ...**które**... dziewczyny?
C. jaki?, jaka?, jakie?; jacy?, jakie?	– ...**jacy**... panowie?
D. czyj?, czyja?, czyje?; czyi?, czyje?	– ...**czyj**... długopis?
E. mój, moja, moje; moi, moje	– ...**moje**... zadanie
F. nasz, nasza, nasze; nasi, nasze	– ...**nasze**... sprawy

A.

1. ..... dom	15. ..... spodnie	29. ..... studenci
2. ..... usta	16. ..... niemowlę	30. ..... dzieci
3. ..... panowie	17. ..... cukier	31. ..... zwierzę
4. ..... krzesło	18. ..... podręcznik	32. ..... sól
5. ..... znajomi	19. ..... okulary	33. ..... spotkanie
6. ..... panie	20. ..... Tatry	34. ..... Czechy
7. ..... nożyczki	21. ..... Słowacy	35. ..... życie
8. ..... Czesi	22. ..... psy	36. ..... gwiazda
9. ..... auto	23. ..... krew	37. ..... księża
10. ..... drzwi	24. ..... kosz	38. ..... noc
11. ..... sąsiedzi	25. ..... Chiny	39. ..... pociąg
12. ..... papier	26. ..... powieść	40. ..... fryzura
13. ..... mężczyźni	27. ..... oczy	41. ..... robotnicy
14. ..... tablica	28. ..... studentki	42. ..... żony

B.

1. ..... dziecko?	15. ..... paryżanki?	29. ..... okno?
2. ..... dzieci?	16. ..... wina?	30. ..... zdanie?
3. ..... imiona?	17. ..... wsie?	31. ..... wieczór?
4. ..... kuzyni?	18. ..... wieśniacy?	32. ..... sąsiadki?
5. ..... ludzie?	19. ..... rodzice?	33. ..... koledzy?
6. ..... studentki?	20. ..... Polacy?	34. ..... dni?

7. ..... domy?
8. ..... starcy?
9. ..... staruszki?
10. ..... Anglicy?
11. ..... Angielki?
12. ..... mosty?
13. ..... piosenka?
14. ..... Polki?
21. ..... zajęcia?
22. ..... powieści?
23. ..... ocena?
24. ..... teatr?
25. ..... poeci?
26. ..... muzeum?
27. ..... wiadomości?
28. ..... politycy?
35. ..... akademik?
36. ..... kolega?
37. ..... uczniowie?
38. ..... matki?
39. ..... znajomi?
40. ..... urodziny?
41. ..... Szwedzi?
42. ..... Szwedki?

C.

1. ..... dzień?
2. ..... ludzie?
3. ..... uroczystość?
4. ..... radość?
5. ..... rozmiary?
6. ..... studenci?
7. ..... modlitwa?
8. ..... krewni?
9. ..... przerwa?
10. ..... polityka?
11. ..... goście?
12. ..... kolacja?
13. ..... willa?
14. ..... Belgowie?
15. ..... lektorzy?
16. ..... nóż?
17. ..... danie?
18. ..... narzędzia?
19. ..... impreza?
20. ..... policjanci?
21. ..... urzędnicy?
22. ..... zadanie?
23. ..... oceny?
24. ..... koty?
25. ..... produkty?
26. ..... okulary?
27. ..... poduszka?
28. ..... znawcy?
29. ..... lekarze?
30. ..... żołnierze?
31. ..... myśli?
32. ..... badania?
33. ..... stolarze?
34. ..... pokoje?
35. ..... warunki?
36. ..... autobus?
37. ..... wiersz?
38. ..... brama?
39. ..... niewidomi?
40. ..... wariaci?
41. ..... przyjaźń?
42. ..... zazdrość?

D.

1. ..... pies?
2. ..... dziecko?
3. ..... koleżanka?
4. ..... praca?
5. ..... rodzice?
6. ..... sąsiedzi?
7. ..... mieszkanie?
8. ..... pióro?
9. ..... kuzyni?
10. ..... znajome?
11. ..... telefon?
12. ..... wnukowie?
13. ..... dowódcy?
14. ..... ciotka?
15. ..... wujkowie?
16. ..... wrogowie?
17. ..... córka?
18. ..... książka?
19. ..... nożyczki?
20. ..... zdanie?
21. ..... urodziny?
22. ..... kuzynki?
23. ..... sąsiadki?
24. ..... samochód?
25. ..... majątek?
26. ..... miejsce?
27. ..... pacjenci?
28. ..... syn?
29. ..... płaszcz?
30. ..... szalik?
31. ..... referat?
32. ..... skrypty?
33. ..... utwory?
34. ..... pościel?
35. ..... poduszka?
36. ..... szklanka?
37. ..... łóżko?
38. ..... komputer?
39. ..... dzieci?
40. ..... mydło?
41. ..... imieniny?
42. ..... zalety?

E.

1. ..... ojciec
2. ..... matka
3. ..... bracia
4. ..... siostry
5. ..... kuzyni
6. ..... kuzynki
7. ..... krewni
8. ..... krewne
9. ..... pozycja
10. ..... warunek
11. ..... przyjaciele
12. ..... przyjaciółki
13. ..... nauczycielki
14. ..... nauczyciele
15. ..... ciotki
16. ..... wujkowie
17. ..... życie
18. ..... dziewczyna
19. ..... chłopiec
20. ..... rówieśnicy
21. ..... rówieśniczki
22. ..... lektorzy
23. ..... osiedle
24. ..... dzielnica
25. ..... miasto
26. ..... wieś
27. ..... rodacy
28. ..... referat
29. ..... oceny
30. ..... egzamin
31. ..... żona
32. ..... dusza
33. ..... kino
34. ..... wielbiciele
35. ..... wrogowie
36. ..... partia
37. ..... miejsce
38. ..... zeszyty
39. ..... zwierzęta
40. ..... wiedza
41. ..... pozycja
42. ..... wakacje

F.

1. ..... tato
2. ..... piętro
3. ..... jedzenie
4. ..... żołnierze
5. ..... policja
6. ..... szkoła
7. ..... policjanci
8. ..... strażacy
9. ..... informacja
10. ..... okolica
11. ..... siła
12. ..... kierownicy
13. ..... sprzedawcy
14. ..... gospodynie
15. ..... gospodarze
16. ..... lokatorzy
17. ..... panie
18. ..... panowie
19. ..... bloki
20. ..... kupcy
21. ..... spikerzy
22. ..... modelki
23. ..... ogród
24. ..... kot
25. ..... pracownicy
26. ..... więźniowie
27. ..... posłowie
28. ..... poeci
29. ..... poetki
30. ..... komunikacja
31. ..... tramwaje
32. ..... transport
33. ..... koleje
34. ..... balkon
35. ..... park
36. ..... ulice
37. ..... parki
38. ..... lasy
39. ..... góry
40. ..... pasterze
41. ..... rolnicy
42. ..... górnictwo

Ćwiczenie 11

Odpowiedz na pytanie zastępując rzeczowniki odpowiednimi zaimkami wskazującymi: **ten, ta, to; ci, te.**

Wzór: Który chłopiec ci się podoba? (rozmawia z koleżanką)
Ten, który rozmawia z koleżanką.

1. Które dziecko jest chore? (leży w łóżku) .....
2. Którzy nauczyciele są mili? (nas uczą) .....
3. Która koleżanka mieszka w Gdyni? (stoi za tobą) .....
4. Która książka jest interesująca? (leży na biurku) .....
5. Które drzewa są stare? (rosną w parku) .....
6. Którzy studenci są z Anglii? (mieszkają na parterze) .....
7. Które zdanie jest trudne? (jest na końcu ćwiczenia) .....
8. Która pani jest uprzejma? (pracuje po południu) .....
9. Którzy cudzoziemcy lubią ryż? (pochodzą z Azji) .....
10. Które zajęcia lubisz? (są interesujące) .....
11. Który plan wybierzesz? (jest realny) .....
12. Które lekcje są łatwe? (są w tej książce) .....
13. Który film widziałeś? (tobie się podobał) .....
14. Który student jest zdolny? (siedzi koło okna) .....
15. Która koleżanka pochodzi ze Śląska? (ma jasne włosy) .....
16. Którzy koledzy są kłopotliwi? (piją alkohol) .....
17. Które mieszkanie jest twoje? (jest na parterze) .....
18. Która kurtka jest twoja? (wisi na wieszaku) .....
19. Które kwiaty lubisz? (ładnie pachną) .....
20. Które miasta ci się podobają? (leżą nad rzeką) .....

Ćwiczenie 12

Zapytaj odpowiednim zaimkiem pytającym: **który?, która?, które?; którzy?, które?** o zaimki wskazujące podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór: Ci chłopcy się spóźnili. **Którzy** chłopcy się spóźnili?

1. Ten stół jest zepsuty. .....
2. Ta spódnica jest podarta. .....
3. Ci żołnierze ciężko pracują .....
4. Tamten chłopiec złamał nogę .....

5. Te ławki są nowe .....
6. Tamte prace są gotowe .....
7. Tamta lekcja była trudna .....
8. Tamte krzesła są połamane .....
9. Tamten pan jest Włochem .....
10. Tamci studenci mieszkają w akademiku .....
11. Ta piosenka mi się podoba .....
12. Ten dom jest bardzo stary .....
13. Tamte psy są złe .....
14. Tamta pani jest moją znajomą .....
15. Tamte kobiety są modnie ubrane .....
16. Tamten kolega pochodzi z Czech .....
17. Ci lekarze są bardzo dobrzy .....
18. Te książki są sprzedane .....
19. Ten koncert był fantastyczny! .....
20. Ci nauczyciele są bardzo wymagający .....

Ćwiczenie 13

Zapytaj odpowiednim zaimkiem pytającym: **jaki?, jaka?, jakie?; jacy?, jakie?** o wyrazy podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór: Moi rodzice są młodzi.	**Jacy** są moi rodzice?

1. Nasi nauczyciele są mili .....
2. Nasz kolega jest dowcipny .....
3. Mój pies jest leniwy .....
4. Nasza koleżanka jest bardzo ładna .....
5. Nasze sąsiadki są inteligentne .....
6. Wasze prace są świetne! .....
7. Ich życzenia są dziwne .....
8. Jego życie jest puste .....
9. Jego koledzy są pracowici .....
10. Obiady w stołówce są smaczne .....
11. Bilety do teatru są drogie .....
12. To jezioro jest głębokie .....
13. Ten spektakl był interesujący .....
14. Kelnerzy powinni być uprzejmi .....
15. Zajęcia powinny być ciekawe .....

16. Morze jest spokojne .....
17. Góry bywają groźne .....
18. Grypa jest niebezpieczna .....
19. Podróż autobusem jest męcząca .....
20. Sąsiedzi są hałaśliwi .....

Ćwiczenie 14

Zapytaj właściwym zaimkiem pytającym: **czyj?, czyja?, czyje?; czyi?, czyje?** o wyrazy podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór:	To jest moja książka.	**Czyja** to książka?
	Ta książka jest moja.	**Czyja** jest ta książka?

1. To jest twój zeszyt .....
   Ten zeszyt jest twój .....
2. To jest twoja sukienka .....
   Ta sukienka jest twoja .....
3. To jest nasze dziecko .....
   To dziecko jest nasze .....
4. To są wasze prace .....
   Te prace są wasze .....
5. To są ich chłopcy .....
   Ci chłopcy są ich .....
6. To jest mój długopis .....
   Tamten długopis jest mój .....
7. To jest nasza sala .....
   Tamta sala jest nasza .....
8. To są nasi koledzy .....
   Tamci koledzy są nasi .....
9. To są nasze dzieci .....
   Tamte dzieci są nasze .....
10. To jest twoje zadanie .....
    Tamto zadanie jest twoje .....

Ćwiczenie 15

W podanych zdaniach zastąp zaimki pytające formami: **taki sam, taka sama, takie samo; tacy sami, takie same**, a w miejsce zaimków wskazujących: **ten, ta, to; ci, te,** wstaw ich odpowiedniki: **tamten, tamta, tamto; tamci, tamte.**
(w **B.** nie ulega zmianie druga część zdania)

Wzór: Jaka jest ta sukienka?	**Taka sama** jak **tamta**.
Jakie masz kłopoty? (ty)	**Takie same** jak **ty**.

A.

1. Jaki jest ten pies? .....
2. Jacy są ci nauczyciele? .....
3. Jakie są te książki? .....
4. Jakie jest to dziecko? .....
5. Jaki jest ten krawat? .....
6. Jakie jest to mieszkanie? .....
7. Jakie są te ekspedientki? .....
8. Jaka była ta wycieczka? .....
9. Jaki jest ten kolega? .....
10. Jakie są te prace? .....

B.

1. Jakie masz plany? (ty) .....
2. Jaki jest twój pokój? (jego) .....
3. Jaka będzie jutro pogoda? (dzisiaj) .....
4. Jaki będzie przyszły rok? (ten rok) .....
5. Jakie będą wakacje w tym roku? (w ubiegłym roku) .....
6. Jakie drzewa rosną w Anglii? (w Polsce) .....
7. Jaka będzie dziś kolacja? (wczoraj) .....
8. Jakie będą zajęcia w tym semestrze? (w ubiegłym) .....
9. Jacy są Polacy? (Słowianie) .....
10. Jacy ludzie żyją w Ameryce? (w Europie) .....

Ćwiczenie 16

W miejsce kropek wstaw odpowiednie zaimki nieokreślone.

A. ktoś, coś / nikt, nic
B. któryś, któraś, któreś; którzyś, któreś / żaden, żadna, żadne; żadni, żadne
C. jakiś, jakaś, jakieś; jacyś, jakieś / żaden, żadna, żadne; żadni, żadne
D. czyjś, czyjaś, czyjeś; czyiś, czyjeś / niczyj, niczyja, niczyje; niczyi, niczyje

Wzór: A. Czy ...**ktoś**... pukał do drzwi? Nie, ...**nikt**... nie pukał do drzwi.
Czy ...**coś**... się stało? Nie, ...**nic**... się nie stało.
B. Czy ...**któryś**... z was gwizdał? Nie, ...**żaden**... z nas nie gwizdał.
C. Czy nadeszła ...**jakaś**... wiadomość? Nie, nie nadeszła ...**żadna**... wiadomość.
D. Czy to jest ...**czyjś**... plecak? Nie, to jest ...**niczyj**... plecak.

A.

1. Czy ..... do mnie dzwonił? Nie, ... do ciebie nie dzwonił.
2. Zdawało mi się, że ..... pukał do drzwi. Nie, ... nie pukał do drzwi.
3. Czy ..... mu jest? Nie, ... mu nie jest.
4. Czy ..... trzeba zrobić? Nie, ... nie trzeba zrobić.
5. Czy ..... przyszedł? Nie, ... nie przyszedł.
6. Czy ..... tutaj obsługuje? Nie, ... tutaj nie obsługuje.

B.

1. Czy ..... z was to zrobił? Nie, ... z nas tego nie zrobił.
2. Czy ..... chłopcy rzucali kamieniami? Nie, ... chłopcy nie rzucali kamieniami.
3. Czy ..... dziewczynka źle się czuje? Nie, ... dziewczynka się źle nie czuje.
4. Czy to zrobił ..... z tych chłopców? Nie, ... z tych chłopców tego nie zrobił.
5. Czy ..... z koleżanek zna odpowiedź? Nie, ... z koleżanek nie zna odpowiedzi.
6. Czy ..... z tych odpowiedzi są błędne? Nie, ... z tych odpowiedzi nie są błędne.

C.

1. Czy tutaj mieszka ..... Amerykanin? Nie, tutaj nie mieszka ..... Amerykanin.
2. Czy telefonowała do mnie ..... koleżanka? Nie, ... nie telefonowała do ciebie.
3. Czy ..... studenci pytali o nas? Nie, ... studenci nie pytali o was.
4. Czy przyszły do nas ..... listy? Nie, ... listy do was nie przyszły.
5. Czy .....dziecko głośno płakało? Nie, ... dziecko nie płakało.
6. Czy przyszli ..... pacjenci? Nie, nie przyszli ..... pacjenci.

D.

1. Czy to jest ..... kawa? Nie, to jest ..... kawa.
2. Czy to była ..... decyzja? Nie, to nie była ..... decyzja.
3. Czy ..... dzieci zgubiły się w tłumie? Nie, ... nie zgubiły się w tłumie.
4. Czy to jest twoje, czy ..... zdanie? To jest ..... zdanie.
5. Czy przyjdą do szkoły .... rodzice? Nie, nie przyjdą ..... rodzice.
6. Czy to jest ..... zmartwienie? Nie, to nie jest ..... zmartwienie.

Ćwiczenie 17

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: **A**. Każda kobieta lubi komplementy. **Wszystkie kobiety lubią komplementy**.
B. Żadna kobieta nie jest brzydka. **Wszystkie kobiety są ładne**.

A.

1. Każde dziecko lubi słodycze .....
   .....
2. Każdy egzamin jest trudny .....
   .....
3. Każda matka kocha swoje dziecko .....
   .....
4. Każdy student zdał egzamin .....
   .....

5. Każdy człowiek lubi jeść .....
.....
6. Każda okazja jest dobra .....
.....
7. Każdy mężczyzna jest zadowolony .....
.....
8. Każdy stres jest szkodliwy .....
.....
9. Każda pielęgniarka powinna być obowiązkowa .....
.....
10. Każde drzewo jest potrzebne .....
.....

B.

1. Żadna plotka nie jest prawdziwa .....
.....
2. Żadna wiadomość nie jest pewna .....
.....
3. Żaden polityk nie jest szczery .....
.....
4. Żadne zadanie nie jest trudne .....
.....
5. Żaden film nie był ciekawy .....
.....
6. Żadna impreza nie była smutna .....
.....
7. Żaden policjant nie jest słaby .....
.....
8. Żadna prababcia nie jest młoda .....
.....
9. Żaden nóż nie jest ostry .....
.....
10. Żadna potrawa nie jest mdła .....
.....

Ćwiczenie 18

Odpowiedz na zadane pytania.

Wzór: **A.** Czy ktokolwiek przyjdzie na kolację?
Nie, nikt nie przyjdzie na kolację.
B. Czy jakaś // jakakolwiek praca ci odpowiada?
Nie, żadna praca mi nie odpowiada.
C. Czy któryś // którykolwiek z was jest przygotowany?
Nie, żaden z nas nie jest przygotowany.

A.

1. Czy ktokolwiek z dyrekcji przyjdzie na zebranie?
   .....
2. Czy ktokolwiek zrobił zakupy?
   .....
3. Czy cokolwiek zrobiłeś w tej sprawie?
   .....
4. Czy cokolwiek wiesz na ten temat?
   .....
5. Czy ktokolwiek zrozumiał, o co chodzi?
   .....
6. Czy ktokolwiek zdał egzamin?
   .....
7. Czy ktokolwiek na ciebie czekał?
   .....
8. Czy cokolwiek masz do powiedzenia?
   .....
9. Czy ktokolwiek zrezygnował?
   .....
10. Czy cokolwiek cię zainteresowało?
    .....

B.

1. Czy jakiś // jakikolwiek egzamin jest łatwy?
   .....
2. Czy któreś // którekolwiek dziecko jest grzeczne?
   .....
3. Czy któraś // którakolwiek operacja jest bezbolesna?
   .....

4. Czy któreś // którekolwiek zakazy są skuteczne?

. . . . . .

5. Czy jakieś // jakiekolwiek owoce są niedobre?

. . . . . .

6. Czy jakiś // jakikolwiek pomysł nadaje się do realizacji?

. . . . . .

7. Czy któreś // którekolwiek mieszkanie jest tanie?

. . . . . .

8. Czy jakaś // jakakolwiek opieka będzie ci potrzebna?

. . . . . .

9. Czy jakaś // jakakolwiek podróż jest bezpieczna?

. . . . . .

10. Czy jakiś // jakikolwiek ssak potrafi latać?

. . . . . .

C.

1. Czy któryś // którykolwiek z tych chłopców jest Niemcem?

. . . . . .

2. Czy któraś // którakolwiek z tych reguł jest bezwyjątkowa?

. . . . . .

3. Czy któreś // którekolwiek z tych dzieci jest polskiego pochodzenia?

. . . . . .

4. Czy któreś // którekolwiek z tych zwierząt żyje w Europie?

. . . . . .

5. Czy któryś // którykolwiek z was mieszka w centrum?

. . . . . .

6. Czy któryś // którykolwiek z was to rozumie?

. . . . . .

7. Czy któryś // którykolwiek z nich cię poznał?

. . . . . .

8. Czy któraś // którakolwiek z tych jest Polką?

. . . . . .

9. Czy któryś // którykolwiek z nas pilnie się uczył?

. . . . . .

10. Czy któreś // którekolwiek z tych łóżek jest wygodne?

. . . . . .

Ćwiczenie 19

W miejsce kropek wstaw właściwą formę liczebników.
A. jeden, jedna, jedno, jedni, jedne;
B. rodzaj męskoosobowy – **dwaj // dwóch** (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy i nijaki – **dwa,** rodzaj żeński – **dwie**
C. rodzaj męskoosobowy – **trzej // trzech** (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy, nijaki i żeński – **trzy;**
D. rodzaj męskoosobowy – **czterej // czterech** (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy, nijaki i żeński – **cztery**.

Wzór: A. ...**jeden**... zeszyt B. ...**dwie**... książki C. ...**trzej**... mężczyźni D. ...**czterech**... Polaków

A. ..... pokój, ... sala, ... dziecko, ... mieszkanie, ... koledzy, ... koleżanki, ... okno, ... znajomi, ... dziewczyna, ... buty, ... spotkanie, ... zadania, ... pokolenie, ... gazeta, ... gazety, ... ćwiczenia, ... wiadomość, ... powieść, ... chłopcy, ... lody.

Uwaga: Powyższe przykłady ilustrują użycia liczebnikowe ('ile'), rzeczownikowe ('ktoś'), i przymiotnikowe ('jakiś').

B. ..... pokoje, ... koty, ... chłopców, ... mężczyźni, ... kobiety, ... znajome, ... znajomi, ... łóżka, ... policjantów, ... kelnerki, ... ilustracje, ... wiadomości, ... telewizory, ... role, ... myszy, ... rzeczy, ... studentów, ... koszule, ... panie, ... Polacy, ... Niemki, ... ryby, ... konie, ... znaczki, ... współmieszkańcy.

C. ..... noże, ... łyżki, ... zdania, ... Francuzi, ... Rosjanki, ... nauczyciele, ... kelnerki, ... kasety, ... kurczaki, ... słoiki, ... filiżanki, ... kolegów, ... uczniowie, ... sąsiadki, ... Czeszki, ... reguły, ... klientów, ... klientki, ... psy, ... uczennice, ... Czechów, ... Słowacy, ... wierzący, ... sprzedawcy.

D. ..... warunki, ... pióra, ... płyty, ...
portierzy, ... Amerykanie, ... mosty, ... kury,
..... talerze, ... flamastry, ... księża, ...
kolegów, ... wrogowie, ... znajomych, ... znajo-
mi, ... pokoje, ... miasta, ... osoby, ...
uczniów, ... nauczycieli, ... psy, ... komputery,
..... Francuzów, ... żołnierze, ... znawcy.

Ćwiczenie 20

W miejsce kropek wstaw jedną z obocznych form (nie ma różnicy w znaczeniu) podanych liczebników: rodzaj męskoosobowy **obaj // obydwaj,** rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy i nijaki **oba // obydwa,** rodzaj żeński **obie // obydwie.**

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 280–281.

Wzór: ...**obaj**... koledzy, ...**obydwa**... psy, ...**oba**... zeszyty,
...**obydwa**... okna, ...**obie**...kobiety

..... koty, ... nauczycielki, ... fotele, ...
książki, ... Polacy, ... listy, ... łóżka, ...
długopisy, ... jeziora, ... mieszkania, ...
wiadomości, ... komputery, ... Czesi, ...
Czeszki, ... wsie, ... myśli, ... chłopcy,
..... telefony, ... radia, ... obcokrajowcy, ...
sąsiedzi, ... znajomi, ... znajome, ... warunki,
..... szklanki, ... miasta, ... policjanci, ...
papugi, ... kwiatki, ... egzaminy, ... kościoły,
..... dyrektorzy, ... słowniki, ... myszy, ...
Niemki, ... Anglicy, ... koleżanki, ... pacjenci,
..... żony, ... problemy.

Ćwiczenie 21

W miejsce kropek wstaw właściwą formę liczebników zbiorowych: **oboje // obydwoje, dwoje, troje, czworo, pięcioro, sześcioro, siedmioro, ośmioro, dziewięcioro, dziesięcioro.**

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 278–281.

Wzór: ...**Oboje**... Kowalscy byli na przyjęciu.
...**Dwoje**... Kowalskich było na przyjęciu.

1. (5) ..... sąsiadów złożyło skargę w administracji domu.
2. Na spotkanie wyborcze przyszło tylko (10) ..... kandydatów.
3. (7) .....dzieci zachorowało na anginę.
4. (4) ..... moich znajomych mieszka na tym nowym osiedlu.
5. W tej rodzinie jest (9)..... dzieci.
6. W tym pokoju jest (2)..... drzwi.
7. (5) ..... pacjentów czekało na lekarza.
8. (3) ..... harcerzy spało w jednym pokoju.
9. (9) ..... turystów zabłądziło w Tatrach.
10. (7) ..... związkowców podjęło strajk głodowy.
11. (8) ..... sierot mieszkało razem ze swoimi przybranymi rodzicami.
12. (2) ..... przechodniów zostało ukaranych mandatami.
13. (2) ..... zdrowych oczu, (2) ..... zdrowych nóg i rąk to szczęście w życiu!
14. (6) ..... wnuków złożyło babci życzenia urodzinowe.
15. ..... Nowiccy przysłali życzenia noworoczne.
16. ..... współmieszkańcy starają się o stypendium.
17. (5) ..... niepełnosprawnych studentów studiowało na moim roku.
18. (3) ..... pijanych młodych ludzi zaczepiało przechodniów.
19. ..... narzeczeni chcieli wziąć ślub w górach.
20. (4) ..... dzieci zostało zaadoptowanych przez jedną rodzinę.

Mianownik – *Nominative*

	Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków i liczebników porządkowych	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki wskazujące „jeden" „sam"	Zaimki dzierżawcze
Liczba pojedyncza							
męski	męskoosobowy	ø (a)	-y | |-i	kto? co?	dobry profesor wysoki student znany lekarz tęgi (kolega) młody (poeta)	ten ów jeden sam	mój twój nasz wasz
	męskożywotny	Ø = B	-y | |-i = B		mały kot żółty liść		
	męskonieżywotny						
	nijaki	-o -e -ę -um = B	-e = B		niskie okno małe pole czyste wybrzeże rzadkie zwierzę państwowe liceum	to owo jedno samo	moje twoje nasze wasze
	żeński	-a -i -Ø	-a		dobra żona zdolna studentka wysoka pani długa noc	ta owa jedna sama	moja twoja nasza wasza
Liczba mnoga							
męski	męskoosobowy	-owie -i -y -e	-y | |-i	kto? co?	dobrzy profesorowie wysocy studenci mali chłopcy znani lekarze	ci owi jedni	moi twoi nasi wasi
	męskożywotny	-y -i = B	-e = B		małe koty rzadkie ptaki	te owe jedne same	moje twoje nasze wasze
	męskonieżywotny	-e			żółte liście		
	nijaki	-a = B	-e = B		niskie okna małe pola czyste wybrzeża rzadkie zwierzęta państwowe licea		
	żeński	-y -i = B -e	-e = B		dobre żony zdolne studentki wysokie panie długie noce		

Palatalizacja spółgłosek przymiotników pod wpływem końcówki -i w połączeniach z rzeczownikami męskoosobowymi

Consonant alternations of adjectives before -i edning matched with personal nouns

Spółgłoski w M. l. poj. *Consonants in N sing.*	**p** skąpy człowiek *ex. głupi*	**b** gruby człowiek	**d** chudy człowiek	**m** łakomy człowiek	**n** znany człowiek	**ł** śmiały człowiek	**sł** dorosły człowiek	**zł** zły człowiek	**r** dobry człowiek	**s** bosy człowiek	**sn** radosny człowiek	**sz** starszy człowiek	**t** bogaty człowiek	**st** prosty człowiek	**w** ciekawy człowiek	**ż** duży, świeży człowiek	**ch** głuchy człowiek	**k + i** wysoki człowiek	**g + i** nagi człowiek
Spółgłoski w M. l. mn. *Consonants in* N pl.	**pi** skąpi, głupi ludzie	**bi** grubi ludzie	**dzi** chudzi ludzie	**mi** łakomi ludzie	**ni** znani ludzie	**li** śmiali ludzie	**śli** dorośli ludzie	**źli** źli ludzie	**rzy** dobrzy ludzie	**si** bosi ludzie	**śni** radośni ludzie	**si** starsi ludzie	**ci** bogaci ludzie	**ści** prości ludzie	**wi** ciekawi ludzie	**zi | |ży** duzi, świeży ludzie	**si** głusi ludzie	**cy** wysocy ludzie	**dzy** nadzy ludzie

Ćwiczenie sprawdzające

Ćwiczenie 22

Podanych w nawiasach wyrazów użyj w liczbie mnogiej.

A.

Piotr i jego (dobry kolega) ..... zwykle spędzają wakacje na rowerach. Poznali się na studiach. Teraz pracują. Adam i Tomasz to (popularny dziennikarz) ..... , Jan i Paweł to (doskonały ekonomista) ..... , a Roman i Staszek to (pracowity geolog) ..... (Plecak, namiot, śpiwór) ....., ..., ..., które ze sobą zabierają, są bardzo ciężkie, ale w podróży (potrzebny) ..... Także (wygodny but) ..... są (konieczny) ..... (Duże miasto) ..... czy (maleńka wieś) ..... , które zwiedzają w czasie podróży są dla nich jednakowo (interesujący) .....

B.

W tym tygodniu skończył się festiwal „Muzyka w Starym Krakowie". Zwykle na ten festiwal przyjeżdżają (znana orkiestra) ..... (znany artysta) ..... z różnych krajów. (Koncert) ..... odbywają się w pięknych krakowskich kościołach i zabytkowych salach koncertowych. Oprócz artystów na festiwalu byli (różny, zaproszony gość) ..... , ... : (dyplomata) ..... konsulatów krakowskich, (przedstawiciel) ..... Urzędu Miasta oraz (dziennikarz krajowy i zagraniczny) ..... i ..... W tym roku festiwal uświetnili swoją obecnością (wybitny solista) ..... i (wybitna solistka) ..... z całej Europy. Jak zwykle, byli (świetny) ..... i (słuchacz) ..... nagradzali ich gromkimi brawami.

DOPEŁNIACZ

Dopełniacz jest jednym z czterech najczęściej używanych przypadków.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

-ego	**po wszystkich spółgłoskach**, np. dobr-**ego**, obc-**ego**, wysoki-**ego**, drogi-**ego**

Rzeczowniki

-a	Tę końcówkę mają przede wszystkim rzeczowniki **męskoosobowe i męskożywotne**, np. brat – wysoki-**ego** brat-**a**, kot – mał-**ego** kot-**a**, ale także niektóre **męskonieżywotne**:

1. nazwy miesięcy, np. styczeń – pierwsz-**ego** styczni-**a**, grudzień – drugi-**ego** grudni-**a** (e // Ø)
2. nazwy części ciała, np. nos – wielki-**ego** nos-**a**, brzuch – duż-**ego** brzuch-**a**
3. nazwy walut, np. dolar – jedn-**ego** dolar-**a**, jen – wartościow-**ego** jen-**a** (e // Ø)
4. nazwy tańców, np. walc – ostatni-**ego** walc-**a**, mazur – szybki-**ego** mazur-**a**
5. nazwy marek samochodów, np. fiat – mał-**ego** fiat-**a**, polonez – star-**ego** polonez-**a**
6. nazwy narzędzi, np. nóż – ostr-**ego** noż-**a** (ó // o), młotek – ciężki-**ego** młotk-**a** (e // Ø) (z wyjątkiem zakończonych na -graf, -skop, -fon, np. mikroskop – dobr-**ego** mikroskop-**u**, telefon – now-**ego** telefon-**u**)
7. nazwy miar czasu, długości, wagi, itp., np. *dzień* – drugi-**ego** *dni*-**a** (dzi // d; e // Ø), miesiąc – ostatni-**ego** miesiąc-**a**, metr – jedn-**ego** metr-**a**, cetnar – trzeci-**ego** cetnar-**a**; **ale**, rok – t-**ego** rok-**u**
8. nazwy papierosów, np. carmen – jedn-**ego** carmen-**a**, camel – mocn-**ego** camel-**a**

Poza wymienionymi grupami znaczeniowymi rzeczowników męskonieżywotnych, które mają końcówkę **-a**, są jeszcze inne jednostkowe przykłady, w których końcówka **-a** zależy od zwyczaju językowego użytkowników języka.

-u mają ją rzeczowniki rodzaju męskiego – **męskonieżywotne,**

np. hotel – wygodn-**ego** hotel-**u**, teatr – star-**ego** teatr-**u**, itp.
z wyjątkiem wymienionych wyżej i uwagą, że nie ma ścisłych reguł występowania obu tych końcówek.

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

-ego **po wszystkich spółgłoskach,**
np. dobr-**ego,** obc-**ego,** tani-**ego,** daleki-**ego**

Rzeczowniki

-a **wszystkie rzeczowniki rodzaju nijakiego mają końcówkę -a,**
np. okno – t-**ego** okn-**a**, morze – czyst-**ego** morz-**a**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ej **po wszystkich spółgłoskach,**
np. dobr-**ej,** tani-**ej,** obc-**ej,** drogi-**ej**

Rzeczowniki

-y

1. rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską twardą i funkcjonalnie miękką** (z wyjątkiem **k, g, l**),
   np. wo**da** – dobr-**ej** wod-**y**, pra**ca** – ciężki-**ej** prac-**y**,
   ró**ża** – piękn-**ej** róż-**y**
2. rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę funkcjonalnie miękką,**
   np. my**sz** – poln-**ej** mysz-**y**, podró**ż** – interesując-**ej** podróż-**y**
3. rzeczowniki rodzaju męskiego zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską twardą i funkcjonalnie miękką,**
   np. poe**ta** – młod-**ego** poet-**y**, mężczyz**na** – t-**ego** mężczyzn-**y**,
   znaw**ca** – dobr-**ego** znawc-**y**

-i

1. rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na **-a** w M. l. poj. przed **spółgłoską miękką,**
   np. zie**mia** – t-**ej** ziem-**i**, kawiar**nia** – ulubion-**ej** kawiarn-**i**;
   che**mia** – trudn-**ej** chemi-**i**, li**lia** – biał-**ej** lili-**i**

2. rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką oraz na samogłoskę -i**,
np. powieść – ciekaw-**ej** powieśc-**i**, gospodyni – nasz-**ej** gospodyn-**i**,
wieś – moj-**ej** *ws*-**i** (w'// w; e // Ø), pani – t-**ej** pan-**i**

WYJĄTEK

krew – czyst-**ej krwi,** brew – drugi-**ej brwi** (e // Ø; w // w'),

3. rzeczowniki rodzaju żeńskiego zakończone na **-a** w M. l. poj. przed **spółgłoską: k, g, l**,
np. mat*k*a – nasz-**ej** mat*k*-**i** (k // k'), dro*g*a – swoj-**ej** dro*g*-**i** (g // g'),
ro*l*a – nasz-**ej** ro*l*-**i** (l // l')

4. rzeczowniki rodzaju męskiego zakończone w M. l. poj. na **-a przed spółgłoską k, g,**
np. kole*g*a – dobr-**ego** kole*g*-**i** (g // g')

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ych **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich**,
np. dobr-**ych,** obc-**ych,** jedn-**ych,** żadn-**ych**

-ich **po spółgłoskach miękkich** i **'k, g'**,
np. tan-**ich,** dalek-**ich,** drog-**ich**, zaimkach: mo-**ich,** two-**ich,** swo-**ich**

Rzeczowniki

-ów końcówkę **-ów** mają rzeczowniki **męskoosobowe, męskożywotne i męskonieżywotne:**

1. zakończone na **spółgłoskę twardą** w M. l. poj.,
np. pa**n** – panowie – t-**ych** pan-**ów**
kot – koty – mał-**ych** kot-**ów**
stół – stoły – tan-**ich** stoł-**ów**

2. zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką** (**'ń, j'**) i **niektóre na spółgłoskę funkcjonalnie miękką** (**'c, dz, ż** i **l'** – jeżeli M. l. mn. zakończony jest na **-owie**),
np. ucze**ń** – uczniowie – zdoln-**ych** uczni-**ów**
mą**ż** – mężowie – swo-**ich** mę**ż**-**ów**

rodzaj – rodzaje – t-**ych** rodzaj-**ów**
wó**dz** – wodzowie – żadn-**ych** wodz-**ów**
ojcie**c** – ojcowie – nasz-**ych** ojc-**ów** (e // Ø)
dworze**c** – dworce – brudn-**ych** dworc-**ów** (e // Ø)
kró**l** – królowie – wielk-**ich** król-**ów**

(ale jeżeli M. l. mn. zakończony jest na **-e**, to w D. l. mn. jest końcówka **-i**, np. nauczyciele – mo-**ich** nauczyciel-**i**, kowale – star-**ych** kowal-**i**, itp.)

-i mają rzeczowniki **męskoosobowe, męskożywotne i niemęskoosobowe zakończone w M. l. poj. na spółgłoskę miękką** i niektóre **męskożywotne** na **b, p, w,**
np. gość – swo-**ich** gośc-**i**, kar**p** – tłust-**ych** karp-**i**
koń – piękn-**ych** kon-**i**, goła**b** – szar-**ych** gołęb-**i** (ą // ę)
pa**w** – kolorow-**ych** paw-**i** (w // w')

-y mają rzeczowniki **męskoosobowe, męskożywotne i męskonieżywotne zakończone na spółgłoskę funkcjonalnie miękką** (z wyjątkiem niektórych na **c, dz, ż i l**, które w mianowniku mają końcówkę – **owie**)
np. pisa**rz** – zdoln-**ych** pisarz-**y**
miesią**c** – t-**ych** miesięc-**y** (ą // ę)
zają**c** – mał-**ych** zajęc-**y** (ą // ę)
pieniądz – duż-**ych** pieniędz-**y** (ą // ę)

-ów lub -i //-y

końcówki **-owie** lub paralelnie **-i // -y** mają nieliczne rzeczowniki **męskoosobowe, męskożywotne i niemęskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką,**
np. pisa**rz** – zdol-**ych** pisarz-**y** // pisarz-**ów**
pok*ój* – mał-**ych** pok*o*-**i** // pok*oj*-**ów** (ó // o)
le**ń** – sam-**ych** len-**i** // leni-**ów**
ko**sz** – wielk-**ich** kosz-**y** // kosz-**ów**
wą**ż** – jadowit-**ych** węż-**y** // węż-**ów** (ą // ę)

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ych **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. dobr-**ych,** obc-**ych,** jedn-**ych,** żadn-**ych**

-ich **po spółgłoskach miękkich i 'k, g',**

np. tan-**ich,** dalek-**ich,** drog-**ich**
zaimkach: **mo-ich,** two-**ich,** swo-**ich**

Rzeczowniki

Ø **prawie wszystkie** rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą, miękką i funkcjonalnie miękką mają końcówkę zerową.** Cechą charakterystyczną tego przypadka są częste wymiany morfologiczne,

np. okno – jasn-**ych** okien, jabłko – dobr-**ych** jabłek
światło – ostr-**ych** świateł, (Ø // e)

ale zakończone sufiksem **-isko // -ysko**:

nazwisko – różn-**ych** nazwisk
łożysko – star-**ych** łożysk
święto – sam-**ych** świąt (ę // ą)
zwierzę – dzik-**ich** zwierząt (ę // ą)
niemowlę – tygodniow-**ych** niemowląt (ę // ą)
pole – mał-**ych** pól (o // ó)
zboże – jar-**ych** zbóż (o // ó)
morze – czyst-**ych** mórz (o // ó)
serce – nasz-**ych** serc, miejsce – swo-**ich** miejsc
oparcie – żadn-**ych** oparć

-i//-y nieliczne rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką** lub **funkcjonalnie miękką** mają końcówkę **-i** lub **-y**,

np. narzędzie – mo-**ich** narzędz-**i**
wybrzeże – strom-**ych** wybrzeż-**y**
podziemie – ciemn-**ych** podziem-**i**, ostrze – t-**ych** ostrz-**y**

-ów rzeczowniki zakończone na **-um** w M. l. poj. mają końcówkę **-ów**,

np. lice**um** – nasz-**ych** lice-**ów**, muze**um** – piękn-**ych** muze-**ów**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ych **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) i **funkcjonalnie miękkich**,

np. dobr-**ych,** obc-**ych,** jedn-**ych,** żadn-**ych**

-ich **po spółgłoskach miękkich i 'k, g',**

np. tan-**ich,** dalek-**ich,** drog-**ich**
zaimkach: mo-**ich,** two-**ich,** swo-**ich**

Rzeczowniki

Ø końcówkę zerową mają rzeczowniki zakończone na **-a** i **-i** (z wyjątkiem zakończonych na **-nia** i **-ja** i obcych na **-a** i **ia**). Podobnie jak w rodzaju nijakim mogą tu występować wymiany morfologiczne,

np. no**ga** – mo-**ich** nóg, ko**za** – star-**ych** kóz
wo**da** – czyst-**ych** wód (o // ó),

ale zakończone na **– ona:**
opo**na** – dobr-**ych** opon, koro**na** – złot-**ych** koron
stro**na** – nasz-**ych** stron, ży**na** – t-**ych** żon
rę**ka** – two-**ich** rąk
mę**ka** – straszn-**ych** mąk, księ**ga** – star-**ych** ksiąg (ę // ą),

ale klę**ska** – ostatn-**ich** klęsk, potę**ga** – żadn-**ych** potęg
ma**tka** – dobr-**ych** matek, książ**ka** – now-**ych** książek
złotów**ka** – żadn-**ych** złotówek (Ø // e)

-i//-y końcówkę **-i** lub **-y** mają rzeczowniki o tematach zakończonych w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką oraz samogłoskowych** na: **-nia** i **-ja** i obcych na **-a** i **-ia**,

np. koś**ć** – star-**ych** kośc-**i**, częś**ć** – różn-**ych** częśc-**i**
odpowie**dź** – t-**ych** odpowiedz-**i**
no**c** – dobr-**ych** noc-**y**, podró**ż** – mo-**ich** podróż-**y**
kawiar**nia** – swo-**ich** kawiarn-**i**, pral**nia** – star-**ych** praln-**i**
czytel**nia** – t-**ych** czyteln-**i**, armi**a** – wielk-**ich** armi-**i**
analogi**a** – różn-**ych** analogi-**i**, lekcj**a** – ciekaw-**ych** lekcj-**i**
sesj**a** – interesując-**ych** sesj-**i**, ide**a** – star-**ych** ide-**i**
epopej**a** – narodow-**ych** epope-**i**, Korea – różn-**ych** Kore-**i**,

ale alej**a** – nasz-**ych** ale-**i** // ale-**j**
onomatopej**a** – t-**ych** onomatope-**i** // onomatope-**j**

Funkcje dopełniacza w zdaniu

Dopełniacz występuje:

1.

w zdaniach zaprzeczonych w funkcji dopełnienia bliższego, i to zarówno w zaprzeczeniach formalnych z **„nie"** lub **„ani"**, jak i wtedy, kiedy treść czasownika ma charakter przeczący. (Wykaz innych czasowników posiadających negację w znaczeniu podana jest w punkcie 3.)

np. piszę zadanie – **nie piszę zadania**
lubię mleko i miód – **nie lubię ani mleka, ani miodu**
prawo pobytu – **odmówić prawa pobytu**

2.

w zdaniach z czasownikiem „być" w formie osobowej, po wprowadzeniu negacji, następuje zmiana podmiotu w mianowniku na podmiot w dopełniaczu, a orzeczenie w czasie teraźniejszym zmienia się na **„nie ma"** (dla liczby pojedynczej i mnogiej), w czasie przeszłym na formę 3 osoby liczby pojedynczej rodzaju nijakiego **„nie było"**, bez względu na liczbę i rodzaj podmiotu, w czasie przyszłym na formę 3 osoby liczby pojedynczej **„nie będzie"** (dla liczby pojedynczej i mnogiej),

np. Chleb **jest** na stole. **Chleba nie ma** na stole.
Chleby **są** na stole. **Chlebów nie ma** na stole.
Chleba nie było na stole. **Chlebów nie było** na stole.
Chleba nie będzie na stole. **Chlebów nie będzie** na stole.

3.

bezpośrednio po określonych czasownikach bez przyimka,

np. Życzyć **szczęścia**.
Pragnąć **spokoju**.
Spodziewać się **dziecka**.

Czasowniki implikujące dopełniacz najczęściej posiadają znaczenie negacji i działania częściowego. Natomiast dopełniacz, który po nich występuje, często pełni funkcję dopełnienia bliższego. Jest także grupa czasowników, najczęściej z przedrostkami: **do-, na-, przy-, u-,** po których występuje tylko dopełniacz lub dopełniacz i biernik. Podwójna implikacja nie jest czymś wyjątkowym w polskim systemie czasownikowym i trudno w podręczniku podać wszystkie jej przykłady.

Lista najczęściej używanych czasowników:

bać się, bronić, brakować / braknąć, chcieć, dokonywać / dokonać, domagać się, dotyczyć, dotykać / dotknąć, doznawać / doznać, (s)kosztować, lękać się, łyknąć, obawiać się, oczekiwać, odmawiać / odmówić, pilnować, potrzebo-

wać, pragnąć, skąpić, (s)próbować, spodziewać się, strzec, (po)szukać, ubywać / ubyć, (na)uczyć się, udzielać / udzielić, unikać / uniknąć, używać / użyć, wymagać, wstydzić się, wystarczać / wystarczyć, wzywać / wezwać, zabraniać / zabronić, zaczerpnąć, zakazywać / zakazać, zapominać / zapomnieć, zazdrościć, żałować, (za)żądać, życzyć

Czasowniki z przedrostkami do-, na-: (najczęstsze znaczenie to: 'dodanie czegoś do czegoś, co już wcześniej zostało zrobione, lub osiągnąć jakiś cel')

D		**B**
doczekać się (wiosny)	ale	czekać (na wiosnę)
dogotować (zupy)	ale	gotować (zupę)
dokroić (chleba)	ale	kroić (chleb)
dokupić (wina)	ale	kupić (wino)
dolać (wody)	ale	lać (wodę)
doliczyć się (pieniędzy)	ale	liczyć (pieniądze)
doprosić się (oddania długu)	ale	prosić (o oddanie długu)
dorobić się (majatku)	ale	robić (majątek)
dosmażyć (placków)	ale	smażyć (placki)
dosypać (soli)	ale	sypać (sól)
dożyć (stu lat)	ale	żyć (sto lat)
nabrać (jabłek)	ale	brać (jabłka)
naczytać się (kryminałów)	ale	czytać (kryminały)
nadrobić (chleba)	ale	drobić (chleb)
nagadać (głupstw)	ale	gadać (głupstwa)
nagromadzić (zapasów)	ale	gromadzić (zapasy)
najeść się (owoców)	ale	jeść (owoce)
nakupić (zabawek)	ale	kupić (zabawki)
nałamać (gałęzi)	ale	łamać (gałęzie)
nałykać się (powietrza)	ale	łykać (powietrze)
nanosić (węgla)	ale	nosić (węgiel)
naopowiadać (ciekawostek)	ale	opowiadać (ciekawostki)
naparzyć (herbaty)	ale	parzyć (herbatę)
narobić (powideł)	ale	robić (powidła)
narwać (jabłek)	ale	rwać (jabłka)
nasadzić (pomidorów)	ale	sadzić (pomidory)
naskrobać (ziemniaków)	ale	skrobać (ziemniaki)
nasypać (ziarna)	ale	sypać (ziarno)
nazbierać (gałęzi)	ale	zbierać (gałęzie)
naznosić (desek)	ale	znosić (deski)

4.

w zdaniach po liczebnikach określonych i nieokreślonych od dwu wzwyż w połączeniu z rzeczownikami **męskoosobowymi** i od pięciu wzwyż w połączeniu z **męskożywotnymi, męskorzeczowymi**, nijakimi i żeńskimi,

np. **kilka chlebów + jest, było, będzie**
trochę jarzyn + jest, było, będzie
(D. l. mn. rzeczowników policzalnych)
mało czasu + jest, było, będzie
kilo cukru + jest, było, będzie
(D. l. poj. rzeczowników niepoliczalnych)

dwóch panów, pięć pań + jest, było, będzie
trzech mężczyzn, sześć psów + jest, było, będzie
czterech studentów, siedem stołów + jest, było, będzie
pięciu kolegów, osiem okien + jest, było, będzie

UWAGA:
Liczebniki określone i nieokreślone oprócz przysłówków (np. dużo, mało, trochę) w połączeniu z rzeczownikami **rodzaju męskoosobowego** mają formy: kilku, kilkunastu, kilkudziesięciu, kilkuset, paru, wielu, pięciu, sześciu... **niemęskoosobowego**: kilka, kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset, pięć, sześć...

5.

w funkcji wyrażenia adwerbalnego i nie jest implikowany przez czasownik

a) określa daty

np. Adam urodził się **dziesiątego marca** tysiąc dziewięćset **siedemdziesiątego roku**.

b) wyraża relację czasową

np. Zajęcia są **od ósmej do drugiej**.
Wakacje są **od lipca do października**.

6.

po przyimkach

Wybrane przyimki łączące się z dopełniaczem:

		znaczenie	*przykład*
bez	–	brak, wyłączenie	kawa bez cukru
blisko	–	miejsce	bank jest blisko poczty
dla	–	cel	napił się koniaku dla odwagi

		przeznaczenie przedmiotu	kwiatki dla Ewy
do	–	kierunek	idę do domu
		granica czasu	do jutra
		przeznaczenie	maszynka do golenia
dookoła // dokoła			
	–	miejsce	siedzieliśmy dookoła stołu
koło	–	miejsce	telewizor stoi koło okna
		ilość w przybliżeniu	koło dziesięciu studentów
		czas w przybliżeniu	spotkajmy się koło siódmej
naprzeciwko // naprzeciw			
	–	miejsce	mieszkam naprzeciwko banku
na środku	–	miejsce	na środku pokoju stał stół
niedaleko	–	miejsce	niedaleko domu jest park
obok	–	miejsce	Marek siedział obok mnie
od	–	kierunek (skąd?)	wiatr wiał od morza
		kierunek (osoba)	wracam od Marii
		źródło pochodzenia	wiem to od kolegi
		czas (od kiedy)	od jutra się odchudzam
		czas (trwanie)	głowa boli mnie od czwartku
		przeznaczenie	tabletki od bólu głowy
		element czegoś	klucz od szafy
		strona obiektu	wejście od podwórza
		przyczyna zewnętrzna	mokry od deszczu
		specjalizacja osoby, rzeczy	specjalista od sprzedaży
około	–	przybliżenie	około dwóch osób
oprócz	–	wyłączenie	byli wszyscy oprócz Marka
podczas	–	czas	czytał gazetę podczas śniadania
spod	–	kierunek (skąd?)	wyjął list spod książek
		od jakiegoś punktu	pochodzi spod Gdańska
sprzed	–	czas	to jest wiadomość sprzed miesiąca
		miejsce (skąd?)	ukradli mi samochód sprzed domu
u	–	miejsce (osoba)	był u fryzjera
		bliskość	u podnóża gór
		część całości	palec u nogi
w czasie	–	czas	odpocząłem w czasie wakacji

w ciągu	–	czas	nauczył się języka w ciągu roku
w razie	–	warunek	w razie deszczu, spotkamy się w środku
wśród	–	miejsce (w otoczeniu)	dobrze się czuł wśród swoich
z	–	kierunek (skąd)	wraca z domu
		źródło informacji	wiem o tym z gazet
		przyczyna	zemdlała z braku powietrza
		wzór, model	śpiewała z nut
		początek w czasie	rachunek z ubiegłego roku
		wyróżnienie	najmłodszy z braci; koleżanka ze szkoły
		materiał (z czego)	filiżanka z porcelany
		stopień nasilenia	kochać z całego serca
z powodu	–	przyczyna	nie był w pracy z powodu choroby
zza	–	kierunek (skąd)	patrzyła zza firanek

7.

po przymiotnikach, imiesłowach przymiotnikowych w funkcji predykatu, np. Był pewny swojego zdania.

Przymiotniki implikujące dopełniacz:

bliski, ciekawy (ciekaw), głodny, godny (godzien), pewny, spragniony, syty, świadomy (świadom), wart (warty), winny (winien), żądny.

8.

w konstrukcji przymiotnik + przyimek: dla, wobec, do, od, z

np. skory do gniewu, dobry dla niego

9.

w połączeniu z innym rzeczownikiem może wyrażać:

a) posesywność (opowiada na pytania: czyj? czyja? czyje?)

np. buty dziecka
brat Adama
kolega siostry

b) uzupełnia znaczenie innego rzeczownika

np. miłośnik teatru
chwila spokoju
bal aktorów

c) część wydzieloną z całości

np. butelka piwa
szklanka mleka
kostka masła

d) osobę działającą

np. występy studentów
utwory Chopina
odpowiedź studenta

e) przedmiot czynności po rzeczownikach odczasownikowych

np. oglądanie telewizji
wygłaszanie wykładu

f) ogólną relację

np. centrum miasta
zapach kwiatów

Ćwiczenia wdrażające

Dopełniacz po czasowniku zaprzeczonym

Ćwiczenie 23

W miejsce kropek wstaw formy dopełniacza liczby mnogiej od rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: (choroba) Boję się takich ...**chorób**...

o // ó

1. (groźba) Nie boję się twoich .....
2. (osoba) Nie znam tych .....
3. (woda) Nie kupuj tych ..... mineralnych.
4. (siostra) Mam pięć .....
5. (ozdoba) Nie lubię takich .....
6. (jagoda) Musimy nazbierać trochę .....
7. (zapora) Na rzece Wiśle nie ma .....
8. (rozmowa) Nie cierpię takich .....
9. (droga) W tym kraju nie ma dobrych .....
10. (szkoła) W tym mieście nie ma dobrych .....

ale

1. (żona) Szkoda, że nie mam dwóch .....
2. (opona) Nie naprawię już tych .....
3. (zasłona) Nie pierz tych ..... w tym proszku.
4. (antyfona) Zakonnice nie zaśpiewały .....
5. (ambona) W tych kościołach nie ma barokowych .....
6. (korona) Nie znaleziono .....królewskich.
7. (matrona) Nie lubię apodyktycznych .....
8. (strona) W książce nie było ostatnich .....
9. (wrona) Dlaczego nie przepędzą tych .....
10. (tona) Nie ma tutaj ..... śmieci.

ale **Ø -e**

1. (panna) Nie znam tych .....
2. (wanna) W tej fabryce nie produkuje się .....

Ø // **-e** (**-ek**) przed zakończeniem **-ka**

1. (pralka) W sklepie nie było polskich .....
2. (sąsiadka) Nie zapraszam swoich .....
3. (aktorka) W tym teatrze nie ma dobrych .....
4. (sukienka) Nie lubię tych .....
5. (złotówka) Nie licz już tych .....
6. (przyjaciółka) Nie znasz moich nowych .....
7. (walizka) Nie zabieraj dwóch .....
8. (butelka) Nie oddawaj tych .....
9. (kuzynka) Nie znam wszystkich moich .....
10. (książka) Nie przeczytałem jeszcze tych .....

ale

1. (pasieka) Sąsiad nie miał ..... pszczelich.
2. (powieka) Nie zamykaj .....
3. (kaleka) Brakuje udogodnień dla .....
4. (bazylika) W tym mieście nie ma .....
5. (kronika) Nie musisz zaglądnąć do starych .....
6. (apteka) Na tej ulicy nie ma .....
7. (Nauka) W tym małym mieście nie ma siedziby Akademii .....
8. (sztuka) Nie widziałem najnowszych ..... S. Mrożka.
9. (peruka) Ona nie ma .....
10. (luka) W kodeksie karnym nie powinno być ..... prawnych.

Ø // **-e** (**-ek**) przed zakończeniem **-ko**

1. (żelazko) W tym sklepie nie można kupić .....
2. (łóżko) Brakuje dwóch .....
3. (jabłko) Nie lubię kwaśnych .....
4. (biurko) Nie kupiliśmy jeszcze .....
5. (ciastko) Nie jem ..... z kremem.
6. (jajko) Nie dałaś jeszcze ..... do ciasta.
7. (białko) Z tych .....nie ubijemy piany.
8. (żółtko) Nie jedz ....., bo będziesz miał sklerozę.
9. (słówko) Nie muszę uczyć się nowych .....
10. (oczko) Nie złapiesz tych .....w pończosze.

ale

1. (wysypisko) Wszędzie brakuje ..... śmieci.
2. (palenisko) Nie wolno zostawiać nie dogaszonych ..... w lesie.
3. (siedlisko) W organizmie nie odkryto ..... zakażenia.

4. (pogorzelisko) Nie zdecydowano się na odbudowę tych .....
5. (boisko) W mieście brakowało ..... sportowych.
6. (zjawisko) Nie zaobserwowano innych niezwykłych .... w przyrodzie.
7. (łowisko) Rybacy nie powrócili jeszcze z swoich .....
8. (łożysko) Nie wyczyściłeś jeszcze tych brudnych .....
9. (legowisko) Niedźwiedzie nie wyszły jeszcze ze swoich .....
10. (nazwisko) Nie znam ..... tych studentów.

Ćwiczenie 24

Zamień podane zdania w formie twierdzącej na przeczącą.

Wzór: Znam tę starszą panią.	**Nie znam tej starszej pani.**

A. rodzaj męski

1. Kupię ten stary samochód .....
2. Poznaję tego człowieka .....
3. Zmienię swój sposób bycia .....
4. Zapłacę ten duży rachunek .....
5. Oglądnę ten ciekawy film .....
6. On zdał trudny egzamin .....
7. Przeczytałem ten artykuł .....
8. Lubię swój akademik .....
9. Masz trudny charakter .....
10. Poznałem nowego kolegę .....
11. Widzieliśmy te rasowe psy .....
12. Rozumieliśmy swoje błędy .....
13. Zatrzymali nasze dokumenty .....
14. Przeprosili tych chłopców .....
15. Poznaliśmy naszych lektorów .....
16. Znaleźliśmy wasze listy .....
17. Skończyliśmy te projekty .....
18. Poprosiliśmy o autograf tych poetów .....
19. Zerwaliśmy z nimi wszystkie kontakty .....
20. Oddali wszystkie podręczniki .....

B. rodzaj nijaki

1. Znam to dziecko .....
2. Lubię nasze miasto .....
3. Czytam często to czasopismo .....

4. Zatrzymam to sympatyczne zwierzę .....
5. Widzieliśmy to jezioro .....
6. Zwiedziliśmy muzeum historyczne .....
7. Rozumiem twoje postępowanie .....
8. Udowodnię to twierdzenie .....
9. Znam to miejsce .....
10. Cenię twoje zdanie .....
11. Lubię grzeczne dzieci .....
12. Rozumiemy wasze stanowiska .....
13. Widzieliśmy piękne jeziora .....
14. Zamknęliśmy te dzikie zwierzęta .....
15. Zwiedziliśmy wszystkie planetaria .....
16. Wymieniliśmy nasze okna .....
17. Znam twoje imiona .....
18. Rozumiemy wasze pytania .....
19. Lubię amerykańskie śniadania .....
20. Lubię kwaśne jabłka .....

C. rodzaj żeński

1. Znam tę dziewczynę .....
2. Odwiedziłem moją przyjaciółkę .....
3. Mam interesującą pracę .....
4. Zwiedziliśmy tę cerkiew .....
5. Lubię swoją wieś .....
6. Przerwę waszą dyskusję .....
7. Chyba polubię tę okolicę .....
8. Rozumiem waszą radość .....
9. Znamy ich odpowiedź .....
10. Oglądam naszą telewizję .....
11. Czytałem nowe powieści J. Pilcha .....
12. Znam wszystkie dzielnice .....
13. Oglądaliśmy wszystkie premiery .....
14. Poprawiliśmy wasze prace .....
15. Rozumiem ich krytyczne uwagi .....
16. Lubię czytać powieści kryminalne .....
17. Odwiedziliśmy nasze koleżanki .....
18. Zwiedzimy te miejscowości .....
19. Lubię ich twarze .....
20. Noszę czerwone sukienki .....

Ćwiczenie 25

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków osobowych: **ja, ty, my, wy.**

Wzór: Nie było (ja) ...**mnie**... w domu.

a)

1. Nie znam (wy) ..... od tej strony.
2. Nie widzieliście (ja) ..... dzisiaj wieczorem.
3. Nie widziałem (ty) ..... dzisiaj na zajęciach.
4. Nie przerażaj (ja) .....!
5. Nigdzie nie mogłem (wy) ..... znaleźć.
6. Nie namawiali (my) ..... do wyjazdu.
7. Nie było (my) ..... w domu po południu.
8. Nie winię (ty) ..... za tę pomyłkę.
9. Nie było (ja) ..... na tym zebraniu.
10. Nie zrozumieliśmy (wy) ..... jak należy.

b)

1. Wczoraj nie dostałem listu od (ty) .....
2. Kolega nie pożyczył ode (ja) ..... stu złotych.
3. On nie mieszka koło (ja) .....
4. Nie skorzystam z tej książki od (ty) .....
5. Nie siedziałem w kinie obok (wy) .....
6. Nie będziesz dzisiaj jeść u (my) ..... obiadu?
7. Nie przychodźcie do (my) ..... dziś wieczorem, tylko jutro rano.
8. Nie mamy do (wy) ..... żalu.
9. Nie siadaj obok (ja) .....!
10. Nie napisałem do (ty) ..... żadnego listu.

Ćwiczenie 26

Użyj właściwych form zaimków osobowych: **on, ona, ono, oni, one.**
a) Podkreślone rzeczowniki zastąp odpowiednią formą zaimka osobowego.
b) Podane w nawiasach formy zaimków w mianowniku zastąp formami w dopełniaczu.

Wzór:	a) Znasz Martę?	Nie, nie znam ...**jej**...
	b) To nie są (oni)	To nie są ...**ich**...rzeczy

a)

1. Spotkaliście Marka? Nie, nie spotkaliśmy .....
2. Widziałaś Agatę? Nie, nie widziałam .....
3. Znasz Adama i Marka? Nie, nie znam .....
4. Znacie Nowakowskich? Nie, nie znamy .....
5. Spotkałeś sąsiadów? Nie, nie spotkałem .....
6. Znasz Ewę i Krysię? Nie, nie znam .....
7. Zaprosimy Basię? Nie, nie zaprosimy .....
8. Przeprosisz kolegę? Nie, nie przeproszę .....
9. Zapytasz kolegów? Nie, nie zapytam .....
10. Spotkałaś Zbyszka z Haliną? Nie, nie spotkałam .....

b)

1. Wracam od (on) .....
2. Nie widzieliśmy (oni) ..... prac.
3. Nie spotkałem (on) ..... w mieście.
4. Nie było (one) ..... w domu.
5. Nie znalazłem (ona) ..... w parku.
6. Bez (ona) ..... nie byłoby świąt.
7. Zawsze siedzę obok (on) .....
8. Oprócz (oni) ..... nikt nie przyszedł.
9. Pożyczę od (one) ..... pieniędzy.
10. Zatrzymam się u (on) ..... w domu.

Ćwiczenie 27

Zapytaj o podkreślone wyrazy w zdaniu odpowiednią formą zaimków pytających: **jaki?, jaka?, jakie?, jacy?, jakie?; który?, która?, które?, którzy?, które?**

Wzór: Nie lubię wytrawnego wina. **Jakiego** wina nie lubisz?

1. Nie znam tych ludzi. ..... ludzi nie znasz?
2. Nie kocham tego dziecka. ..... dziecka nie kochasz?
3. Nie spotkałem tej dziewczyny. ..... dziewczyny nie spotkałeś?
4. Nie lubię nerwowych kolegów. ..... kolegów nie lubisz?
5. Nie ubieraj czarnego garnituru! ..... garnituru mam nie ubierać?
6. Nie toleruję niesłownych przyjaciół. ..... przyjaciół nie tolerujesz?
7. Nie widziałem tego spektaklu. ..... spektaklu nie widziałeś?
8. Nie kupię drogiej sukienki. ..... sukienki nie kupisz?
9. Nie przeproszę tych koleżanek. ..... koleżanek nie przeprosisz?
10. Nie zwiedziliśmy muzeum historycznego. ..... muzeum nie zwiedziliście?
11. Nie chciałem ubrać tych butów. ..... butów nie chciałeś ubrać?
12. Nie czytam nudnych książek. ..... książek nie czytasz?
13. Nie szukam ładnej, ale mądrej dziewczyny. .... dziewczyny szukasz?
14. Nie lubię dużych psów. ..... psów nie lubisz?
15. Nie zazdroszczę ci takiego dziecka. ..... dziecka mi nie zazdrościsz?

Ćwiczenie 28

Odpowiedz na zadane pytania, używając w odpowiedzi zaimków nieokreślonych w negatywnej formie: **nikt, nic, żaden, żadna, żadne, żadni, żadne.**

Wzór: Czy znasz jakiegoś Francuza? Nie, nie znam ...**żadnego**... Francuza.

1. Czy widziałeś któregoś z naszych profesorów?

   .....

2. Czy spotkaliście po drodze jakiegoś turystę?

   .....

3. Czy czytaliście jakąś powieść J. Andrzejewskiego?

   .....

4. Czy zdawaliście jakiś egzamin?

.....

5. Czy poznałeś którąś z polskich aktorek?

.....

6. Czy ktoś był w pokoju?

.....

7. Czy coś z tego rozumiesz?

.....

8. Czy w pokoju byli jacyś ludzie?

.....

9. Czy po wykładzie była jakaś dyskusja?

.....

10. Czy były jakieś problemy?

.....

11. Czy zmieniono jakieś przepisy?

.....

12. Czy coś ruszałeś na moim biurku?

.....

13. Czy kogoś szukałaś?

.....

14. Czy czegoś potrzebujesz?

.....

15. Czy coś znalazłaś?

.....

16. Czy oni kogoś oszukali?

.....

17. Czy jakieś dziecko zachorowało?

.....

18. Czy poznaliście jakichś cudzoziemców?

.....

19. Czy znasz którąś z tych dziewcząt?

.....

20. Czy będziesz hodować jakieś zwierzęta?

.....

Ćwiczenie 29

Odpowiedz na zadane pytania w formie przeczącej.

Wzór:	Czy widziałeś kogoś?	**Nie, nikogo nie widziałem**
	Czy uczysz się czegoś?	**Nie, niczego się nie uczę.**

1. Czy bałeś się czegoś? .....
2. Czy wszedłeś do czyjegoś pokoju? .....
3. Czy uciekasz od czegoś? .....
4. Czy słuchasz czyichś rad? .....
5. Czy czegoś żałujesz? .....
6. Czy dzwoniłeś do kogoś? .....
7. Czy czegoś się napijesz? .....
8. Czy wstydziliście się czegoś? .....
9. Czy korzystaliście z czyichś rad? .....
10. Czy potrzebujesz czyjejś pomocy? .....

Dopełniacz w zdaniach z czasownikiem „być" w formie osobowej.

Ćwiczenie 30

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór:	W lodówce jest kefir, ale nie ma (masło, kiełbasa, szynka)
	...**masła, kiełbasy, szynki**... .

1. W pokoju jest szafa, ale nie ma (tapczan, kredens, stół) .....
.....
2. Na półce było radio, ale nie było (telewizor, magnetowid, magnetofon)
.....
3. Na podłodze jest linoleum, ale nie ma (dywan, chodnik, futrzak) ....
.....
4. W kuchni był stół, ale nie było (lodówka, zlewozmywak, piec) .....
.....

5. W szufladzie była gumka, ale nie było (długopis, linijka, ołówek) ....
.....
6. Na piecu jest rondel, ale nie ma (garnek, patelnia, czajnik) .....
.....
7. Na przyjęciu będzie Maria, ale nie będzie (Janek, Zosia, Agata) .....
.....
8. W przedpokoju jest wieszak, ale nie ma (garderoba, lustro, półka) ...
.....
9. W łazience jest ręcznik, ale nie ma (mydło, szampon, pasta do zębów)
.....
10. W mieście będzie muzeum, ale nie będzie (kino, teatr, sala wystawowa)
.....
11. Na stole są talerze, ale nie ma (noże, widelce, łyżki) .....
.....
12. W szafie były krawaty, ale nie było (koszule, spodnie, ubrania) .....
.....
13. W mieszkaniu były dywany, ale nie było (krzesła, stoły, łóżka) .....
.....
14. Na parkingu są wolne miejsca, ale nie ma (auta, motocykle, rowery) .
.....
15. W schronisku były łóżka, ale nie było (poduszki, kołdry, prześcieradła)
.....
16. W sklepie jarzynowym są ziemniaki, ale nie ma (pomidory, ogórki, rzodkiewki) .....
17. W tym sklepie będą tylko spodnie, ale nie będzie (garnitury, płaszcze, kostiumy) .....
18. W sklepie rybnym były makrele, ale nie było (dorsze, karpie, śledzie)
.....
19. W piekarni są chleby, ale nie ma (bułki, rogaliki, ciastka) .....
.....
20. W kiosku są gazety, ale nie ma (bilety, kosmetyki, książki) .....
.....

Dopełniacz implikowany przez czasownik

Ćwiczenie 31

W miejsce kropek wstaw odpowiednia formę rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Brakuje mi (czas, odpoczynek, cierpliwość) ...**czasu, odpoczynku, cierpliwości**...

1. Chcę (spokój, zrozumienie, twoje dobro) .....
.....
2. Pragniemy (miłość, szacunek, spokojne życie) .....
.....
3. Żądamy (sprawiedliwość, porządek, wysokie zarobki) .....
.....
4. Żal mi (brat, kolega, ostatnie wakacje) .....
.....
5. Życzę wam (zdrowie, powodzenie, długie życie) .....
.....
6. Domagamy się (opieka, uczciwość, sprawiedliwe sądy) .....
.....
7. Boimy się (życie, śmierć, groźne choroby) .....
.....
8. Wystarczy nam (siła, pieniądze, dobra wola) .....
.....
9. Brak im (kultura, wychowanie, dobry smak) .....
.....
10. Spróbujemy (perswazja, negocjacje, twój tort) .....
.....
11. Szkoda (czas, zdrowie, twoje nerwy) .....
.....
12. Używamy (komputer, kalkulator, ta maszyna) .....
.....
13. Bronimy (majątek, ojczyzna, swoje poglądy) .....
.....
14. Słuchamy (radio, audycja, nowe wiadomości) .....
.....
15. Udzielamy (pożyczka, pomoc, dobre rady) .....
.....

16. Spodziewam się (nagroda, goście, nowe problemy) .....
.....
17. Wstydzę się (nieuctwo, niewiedza, swoje postępowanie) .....
.....
18. Poszukujemy (mieszkanie, korepetytor, dobra praca) .....
.....
19. Zabronili nam (picie alkoholu, palenie papierosów, nocne odwiedziny)
.....
20. Unikam (ludzie, kłopoty, nasze sąsiadki) .....
.....
21. Obawiamy się (zima, przeziębienie, silne mrozy) .....
.....
22. W pracy potrzebujemy (spokój, zadowolenie, miła atmosfera) .....
.....
23. Nauczyciele wymagali (wiadomości, postęp w nauce, prace domowe) .
.....
24. Rodzice oczekują od nas (miłość, opieka, dobre słowa) .....
.....
25. Zapomnieliśmy (pieniądze, klucze, nasze parasole) .....
.....
26. Powinnaś skosztować (zupa, sałatka, drugie danie) .....
.....
27. Policjanci pilnują (porządek, dyscyplina, nasze mienie) .....
.....
28. Oni zazdroszczą nam (powodzenie, szczęście, dobre samopoczucie) ...
.....
29. Uczymy się (matematyka, chemia, języki obce) .....
.....
30. Ubywa (dzień, noc, lata) .....
.....

Dopełniacz po wyrazach określających ilość

Ćwiczenie 32

Użyj w podanych zdaniach liczebników nieokreślonych i przysłówków: dużo, mało, trochę. (Pamiętaj o regule: D. l. mn. – rzeczowniki policzalne, D. l. poj. – rzeczowniki niepoliczalne.)

Wzór:	a) W sali są uczniowie. (kilku)	**W sali jest kilku uczniów.**
	b) Ania zjadła cukierki. (dużo)	**Ania zjadła dużo cukierków.**

a)

1. W szkole uczą się dzieci. (dużo) .....
2. W auli są studenci. (mało) .....
3. Na półce leżą gazety. (parę) .....
4. W poczekalni są pasażerowie. (mało) .....
5. U lekarza czekają pacjenci. (dużo .....
6. Koledzy słuchali radia. (kilku) .....
7. W lodówce jest masło. (mało) .....
8. W tej fabryce pracują cudzoziemcy. (kilku) .....
9. W sklepie byli klienci. (niewielu) .....
10. W hotelu mieszkają Francuzi. (paru) .....

b)

1. Spotkaliśmy naszych znajomych. (kilku) .....
2. Kupiliśmy ser. (trochę) .....
3. Podaj mi cukier. (trochę) .....
4. Kup mi jabłka. (kilogram) .....
5. Posadziłem kwiatki. (dużo) .....
6. Przynieś jarzyny z ogródka. (trochę) .....
7. Jedliśmy owoce. (dużo) .....
8. Wypiliśmy piwo. (dużo) .....
9. Wylałem mleko. (trochę) .....
10. Przegraliśmy mecz. (kilka) .....

Ćwiczenie 33

Wstaw po liczebnikach nieokreślonych **'ile', 'tyle'** formę dopełniacza liczby mnogiej (rzeczowniki policzalne) lub pojedynczej (rzeczowniki niepoliczalne).

Wzór: a) Ile (koleżanka) ...**koleżanek**... przyjdzie na przyjęcie?
b) Skąd tyle (brud) ...**brudu**... w tym domu?

a)

1. Ile masz (pieniądze) ..... ?
2. Ilu (uczeń) .....zdało egzamin?
3. Ile trzeba dać (jajko) ..... do tego ciasta?
4. Ile (rok) ..... będą budować tę autostradę?
5. Ile (cukier) ..... dajesz do szklanki herbaty?
6. Ile zjesz (kiełbasa) ..... ?
7. Ilu masz (przyjaciel) ..... ?
8. Ile (osoba) ..... będzie na przyjęciu?
9. Ile zjecie (ciastko) ..... ?
10. Ile (róża) ..... mam kupić?

b)

1. Czy oni mają aż tyle (dziecko) ..... ?
2. Aż tyle (kilometr) .....jest do Warszawy?
3. Tyle (ćwiczenie) .....jest do zrobienia na zadanie domowe?
4. Tylu (mężczyzna) .....wzięło udział w konkursie?
5. Aż tylu (cudzoziemiec) ..... uczy się języka polskiego?
6. Mam tyle (zmartwienie) ....., że nie wiem, jak je rozwiążę?
7. On ma tyle (energia) ....., że nas wszystkich przeżyje!
8. Miałeś tyle (okazja) ....., żeby z nim porozmawiać!
9. Ona ma tyle (rok) ..... ile moja mama.
10. Mój syn zje tyle (mięso) ..... ile mój mąż.

Ćwiczenie 34

Podane w nawiasie cyfry napisz literami, a rzeczowników użyj w dopełniaczu.

Wzór: W sali jest (15, krzesło) ...**piętnaście krzeseł**...
W sali nie ma ...**piętnastu krzeseł**...
W sali jest (15, poseł) ...**piętnastu posłów**...
W sali nie ma ...**piętnastu posłów**...

1. Na stole leży (6, zeszyt) ..... i (7, książka) .....
2. Na boisku gra w piłkę (2, chłopiec) .....
3. (22, uczeń) ..... uczy się w tej klasie.
4. W tym teatrze jest (500, miejsce) .....
5. W naszym instytucie studiuje (100, student) .....
6. W hotelu mieszka (300, gość) .....
7. W konkursie wzięło udział (13, zawodnik) .....
8. W brydża grało tylko (4, kolega) .....
9. W poczekalni czekało (18, pacjent) .....
10. Do pracy nie przyszło (3, nauczyciel) .....
11. W naszym mieście żyje (150, bezdomny) .....
12. W naszej rodzinie jest (2, lekarz) .....
13. Na moim osiedlu nie ma (6, sklep) .....
14. Na moim osiedlu jest (20, blok) .....
15. Nie napisałem (8, ćwiczenie) .....
16. Nie zdałem (2, egzamin) .....
17. Nie było mnie (5, miesiąc) .....
18. (9, osoba) ..... nie przyszło do pracy.
19. Nie zarobiłem (4, tysiąc) .....
20. Zamknięto (7, szkoła) .....

Ćwiczenie 35

Używając podanych liczebników i przysłówków określających ilość, przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: W mieszkaniu spali młodzi mężczyźni. (kilku)
W mieszkaniu **spało kilku młodych mężczyzn**.

1. Protestujący studenci zebrali się w Rynku.
Kilkuset .....

2. Leniwi uczniowie poszli na wagary.
   Kilkunastu .....
3. Starsze kobiety stały przed sklepem.
   Kilka .....
4. Młodzi ludzie poszli na dyskotekę.
   Kilku .....
5. Zaproszeni goście przyszli na spotkanie.
   Niedużo .....
6. Starsi robotnicy wykorzystali swój urlop.
   Niewielu .....
7. Połamane krzesła stały na strychu.
   Kilka .....
8. Moje koleżanki uczą się w tej szkole.
   Pięć .....
9. W sklepie pracują nowe ekspedientki.
   Kilka .....
10. W ogrodzie rosną drzewa owocowe.
    Dużo .....
11. Małe dzieci pojadą na wakacje.
    Dużo .....
12. Nowe samochody stały na parkingu.
    Niewiele .....
13. Egzotyczne zwierzęta były w ZOO.
    Dużo .....
14. Moje koleżanki zdały już egzamin.
    Dziesięć .....
15. Bogaci Polacy wyjeżdżają na wakacje do Afryki.
    Wielu .....
16. Znani aktorzy grają w tym teatrze.
    Paru .....
17. Sławni naukowcy przyjadą na konferencję.
    Kilku .....
18. Wzorowi żołnierze dostali przepustki.
    Trzech .....
19. Bezdomne psy chodziły po parku.
    Parę .....
20. Moi przyjaciele są inżynierami.
    Kilku .....

Dopełniacz w funkcji wyrażenia adwerbalnego

a) *dopełniacz po określeniu daty*

Ćwiczenie 36

Podane w nawiasie daty użyj w dopełniaczu i zamień cyfry na wyrazy.

Wzór: Urodziłem się (21 marzec) ...**dwudziestego pierwszego marca**...

1. Mój ojciec urodził się (13 kwiecień) .....
2. Moja mama urodziła się (2 maj) .....
3. Zdałem maturę (25 maj) .....
4. Rozpocząłem studia (1 październik) .....
5. Obroniłem pracę magisterską (17 czerwiec) .....
6. Poznałem Ewę (10 grudzień) .....
7. Ożeniłem się (3 wrzesień) .....
8. Syn urodził się (1 styczeń) .....
9. Córka urodziła się (4 luty) .....
10. Przyjechałem do Polski (30 sierpień) .....

b) *dopełniacz w relacji czasowej*

Ćwiczenie 37

Podanych w nawiasach wyrazów użyj w dopełniaczu.

Wzór: Od (środa) ...**środy**... do (sobota) ...**soboty**... nie było wody. Od (piąta) ...**piątej**... do (siódma) ...**siódmej**... padał deszcz.

1. Zajęcia trwały od (ósma) ..... do (dwunasta) .....
2. Zima trwa od (grudzień) ..... do (marzec) .....
3. Wiosna trwa od (marzec) ..... do (czerwiec) .....
4. Lato trwa od (czerwiec) ..... do (wrzesień) .....
5. Jesień trwa od (wrzesień) ..... do (grudzień) .....
6. Zebranie trwało od (druga) ..... do (czwarta) .....
7. Nie będzie mnie w domu od (pięć) ..... do (sześć) ..... godzin.
8. Jajko na miękko należy gotować od (trzy) ..... do (cztery) ..... minut.
9. Jutro będzie chłodniej od (cztery) ..... do (pięć) ..... stopni.

10. Będę w mieście od (jedna) ..... do (dwie) ..... godzin.
11. Na wynajęcie pokoju musisz przeznaczyć od (trzysta) .....
    do (pięćset) ..... złotych.
12. Na wynajęcie mieszkania musisz przeznaczyć od (osiemset) .....
    do (tysiąc) ..... złotych.
13. Będę na ciebie czekać tylko od (dziewiąta) ..... do
    (dziesiąta) .....
14. Lekarz przyjmuje od (szesnasta) ..... do (osiemnasta)
    .....
15. Od (dwudziesta druga) ..... do (szósta)
    ..... rano obowiązuje cisza nocna.
16. Syn może słuchać muzyki rockowej od (rano) ..... do
    (wieczór) .....
17. Od (świt) .....do (noc) ..... uczyłem się do
    egzaminu.
18. Sklep był zamknięty od (poniedziałek) ..... do (środa)
    .....
19. Weekend trwa od (piątek) .....do (niedziela) .....
20. Hotel kosztuje od (sto) ..... do (dwieście) ..... złotych.

Dopełniacz po wybranych przyimkach

Przyimki kierunku i miejsca

Ćwiczenie 38

Użyj odpowiedniego przyimka i formy dopełniacza od rzeczowników w nawiasie:

a) **'do'** (określa miejsce, do którego kieruje się czynność – dokąd?, do czego?, do kogo?) i
'z' (określa ruch na zewnątrz, z jakiegoś miejsca – skąd?, z czego?)
b) **'do'** (określa miejsce, w którym znajduje się jakaś osoba – dokąd?, do kogo?)
'od' (określa ruch na zewnątrz od jakiejś osoby – od kogo?)
'u' (określa miejsce, w którym ktoś jest u jakiejś osoby – u kogo?)

Wzór: a) Jadę ...**do**... (Poznań) ...**Poznania**... Wracam ...z... **Poznania**.
b) Jadę ...**do**... (brat) ...**brata**... Wracam ...**od**... **brata**.
Byłem ...**u**... (brat) ...**brata**... Wracam ...**od**... **brata**.

a)

1. Wchodzimy ..... (restauracja) .....
   Wychodzimy ....
2. Oni idą ..... (kino) .....
   Oni wracają ....
3. Ta droga prowadzi ..... (wieś) .....
   Ta droga prowadzi ....
4. Uciekliśmy ..... (dom) .....
   Uciekliśmy ....
5. On wszedł ..... (pokój) .....
   On wyszedł ....
6. Pojechałem ..... (miasto) ..... o piątej.
   Wróciłem .... o ósmej.

7. Wsiedliśmy .....(tramwaj) .....
Wysiedliśmy ....

8. Wysiedliśmy .....(pociąg) .....
i przesiedliśmy się ..... (autobus) .....

9. Niesiemy zakupy ..... (sklep) .....
..... (dom) .....

10. Ona wiezie dziecko .....(przedszkole) .....
..... (dom) .....

b)

1. Idę ..... (kolega) .....
Wracam ....
Byłem ..... (kolega) .....

2. Jadę .....(kuzyn) .....
Wracam ....
Byłem .....(kuzyn) .....

3. Jedziemy ..... (ojciec) .....
Wracamy ....
Byliśmy ..... (ojciec) .....

4. Często chodzimy .... (dziadkowie) .....
Teraz wracamy ....
Byliśmy ..... (dziadkowie) .....

5. Idziemy .....(krewni) .....
Wracamy ....
Jesteśmy .....(krewni) .....

6. Przyszli ..... (teściowie) .....
Wrócili ....
Byli ..... (teściowie) .....

7. Przyszłam ..... (Maria) ..... o piątej.
Wyszłam .... o szóstej.
Byłam ..... (Maria) ..... o piątej.

8. Wstąpiły ..... (my) ..... o dziesiątej.
Wyszły .... o jedenastej.
Były ..... (my) ..... o dziesiątej.

9. Przyjechaliśmy ..... (oni) ..... o pierwszej.
   Wyjechaliśmy .... o trzeciej.
   Byliśmy ..... (oni) ..... o pierwszej.

10. Przyszliśmy ..... (on) ..... o drugiej.
    Wyszliśmy .... o czwartej.
    Byliśmy ..... (on) ..... o drugiej.

Ćwiczenie 39

Użyj właściwych przyimków **'do'** + dopełniacz (ruch w kierunku, gdzie coś lub ktoś się znajduje), **'na'**+ biernik (gdzie coś ma mieć miejsce, ma się odbyć, ma zostać spożyte) **'po'**+ biernik (po kogo?, po co? w jakim celu?).

Wzór: Idę ...**do**... restauracji ...**na**... lub ...**po**... obiad.
Idę ...**do**... sklepu ...**po**... cukier.

1. Wybieramy się .....filharmonii ..... koncert.
2. Idę ..... kiosku ..... gazety.
3. Jutro idziemy ..... opery ..... balet.
4. Wracam ..... domu ..... brata.
5. Poszedł ..... biblioteki .....książki.
6. Idę ..... piwiarni ..... lub ..... piwo.
7. Poszliśmy ..... parku ..... spacer.
8. Poszłyśmy ..... kina ..... ciekawy film lub ..... bilety.
9. Wróciliśmy ..... domu ..... kolację lub ..... pieniądze.
10. Poszliśmy .....holu .....przerwę lub .....krzesła.
11. Poszliśmy ..... muzeum ..... wystawę lub .....foldery.
12. Janek zaprosił mnie ..... siebie .....kolację.
13. Muszę iść ..... dziekanatu ..... zaświadczenie.
14. Mam zamiar pójść .. Jacka .....kawę lub ..... książki.
15. Muszę iść ..... profesora .....egzamin lub ..... zaliczenie.
16. Mam iść ..... szpitala ..... badania lub ... wyniki badań.
17. Wybieram się ..... klubu ..... dyskotekę.
18. Wpadnę ..... mamy ..... plotki lub ..... poradę.
19. Wyjedziemy ..... Gdańska ..... wakacje.
20. Pójdziemy .....baru ..... placki lub ..... pierogi.

Ćwiczenie 40

Odpowiedz na zadane pytania używając podanych w nawiasie słów i odpowiednich przyimków: **do + dopełniacz** (kierunek); **na, po + biernik** (cel, przyczyna).

Wzór: Dokąd tak pędzisz? (kino, ostatni seans)
Do kina na ostatni seans.

1. Dokąd wyjeżdżasz? (Zakopane, narty)
   .....
2. Gdzie idziesz? (sklep, proszek do prania)
   .....
3. Gdzie pójdziesz w niedzielę? (mama, urodziny)
   .....
4. Gdzie pójdziemy w sobotę? (klub, dyskoteka)
   .....
5. Dokąd się tak śpieszycie? (szkoła, lekcje)
   .....
6. Dokąd pojedziecie na wakacje? (Francja, Riwiera)
   .....
7. Gdzie ona idzie? (apteka, lekarstwo)
   .....
8. Gdzie idziesz po zajęciach? (akademik, kolacja)
   .....
9. Gdzie pójdziemy po południu? (muzeum, wystawa)
   .....
10. Gdzie on wyjeżdża? (Warszawa, konferencja)
    .....
11. Gdzie masz zamiar pójść teraz? (dom towarowy, zakupy)
    .....
12. Dokąd jedziesz? (stacja benzynowa, benzyna)
    .....
13. Dokąd tak wcześnie wychodzisz? (szpital, wyniki badań)
    .....
14. Gdzie to dziecko codziennie chodzi? (przychodnia, gimnastyka)
    .....
15. Gdzie mnie zapraszasz? (teatr, komedia muzyczna)
    .....
16. Dokąd idziesz? (Robert, imieniny)
    .....

17. Gdzie ona idzie? (Zbyszek, książki)

.....

18. Gdzie wychodzisz? (piwnica, konfitury)

.....

19. Dokąd idą ci ludzie? (centrum, manifestacja)

.....

20. Gdzie lecisz? (koleżanka, kawa)

.....

Ćwiczenie 41

Wpisz właściwe do kontekstu przyimki, a podanych wyrazów użyj w dopełniaczu.
Przyimki: **'z'** (skąd, z jakiego miejsca) – **'do'** (dokąd, do jakiego miejsca)
'z' (z jakiejś instytucji) – **'do'** (do jakieś osoby, instytucji)
'od' (od jakiegoś punktu, miejsca) – **'do'** (do jakiegoś punktu, miejsca)
'od' (od jakiejś osoby) – **'do'** (jakiejś osoby)

Wzór: (Warszawa, Kraków) ...**Z Warszawy do Krakowa**... jechaliśmy prawie 3 godziny.
(ministerstwo, dyrektor) To jest list ...**z ministerstwa do dyrektora**...
(dworzec, centrum) ...**Od dworca do centrum**... jest tylko 5 minut.
(Marek, Ewa) Przyniosłem list ...**od Marka do Ewy**...

1. (Kraków, Katowice) ..... jest już autostrada, a potem pojedziemy dwupasmówką.
2. (dom, miejsce pracy) ..... mam tylko 5 minut piechotą.
3. (osiedle, miasto) Jest bardzo dobra komunikacja ....
4. Był telefon (Marysia, Marek) .....
5. Przyszedł rachunek (elektrociepłownia, ty) ....
6. (boisko, szatnia) Zawodnicy szli ..... bardzo zmęczeni.
7. (Gdańsk, Toruń) Droga była okropna, bo ....padał deszcz.
8. (to miejsce, most) Ta rzeka jest niebezpieczna ....
9. Procesja szła (Wawel, rynek) .....
10. Tramwaj (ja, uniwersytet) ..... jedzie około pięciu minut.

11. Przyszło pismo (rektor, dyrektor Instytutu) .....
.....
12. (Bronowice, poczta) ..... możesz dojechać tramwajem.
13. (Wrocław, Poznań) ..... jeżdżą dwa ekspresy dziennie.
14. (ty, ja) ..... jest taka sama droga jak (ja, ty) .....
15. (początek drogi, koniec drogi) .....
..... czułem się bardzo dobrze.
16. (szczyt góry, wieś) Zejście ..... trwało prawie dwie godziny.
17. Sekretarka rozniosła pisma (dziekan, wszystkie instytuty) .....
.....
18. (pętla tramwajowa, my) ..... jest tylko 3 minuty.
19. Chodzę (koledzy, koleżanki) ..... prosząc ich o pomoc, której nikt mi nie chce udzielić.
20. Przyszło wezwanie (wojsko, twój brat) .....
.....

Ćwiczenie 42

Wpisz właściwe do kontekstu przyimki, a podanych wyrazów użyj w dopełniaczu lub miejscowniku.
'u' + dopełniacz (wskazuje na osobę, do której się ktoś zwraca lub u której się znajduje)
'w', + miejscownik (określa miejsce, w którym osoba się znajduje)
'na' + miejscownik (określa miejsce, w którym coś się dzieje i osoba bierze w tym udział, lub tylko miejsce, jeżeli rzeczownik łączy się z przyimkiem **'na'** + biernik w znaczeniu kierunku, np. Idę na uniwersytet. Byłem u profesora na uniwersytecie.)

Wzór: Mieszkaliśmy (ciotka, Kraków) ...**u ciotki w Krakowie**.
Byłem (profesor, konsultacja) ...**u profesora na konsultacji**.

1. (lekarz, badania) Byłem .....
2. (dyrektor, konferencja) Sekretarka była .....
3. (ojciec, gabinet) Biblioteka jest .....
4. (krewni, wieś) Wakacje spędziliśmy .....

5. (sąsiad, przyjęcie) Byliśmy .....
6. (przyjaciel, Katowice) W czasie ferii byłem .....
7. (one, szpital) Byłam .....
8. (ja, obiad) Koledzy byli .....
9. (rodzice, imieniny) Byliśmy .....
10. (teściowie, rocznica ślubu) Oni byli .....
11. (Kowalscy, Krynica) Zatrzymaliśmy się .....
12. (rektor, biuro) Byliśmy .....
13. (nauczycielka, dom) Byłam .....
14. (kolega, mieszkanie) Spotkaliśmy się .....
15. (my, miasto) ..... jest dużo kawiarni.
16. (ja, biurko) ..... jest zawsze bałagan.
17. (ty, blok) Czy ..... jest restauracja?
18. (oni, kuchnia) Czy ..... jest lodówka?
19. (ona, pokój) Czy ..... jest telewizor?
20. (on, garaż) Czy ..... jest warsztat naprawczy?

Ćwiczenie 43

Wpisz odpowiednie do kontekstu przyimki albo przysłówki, a podanych wyrazów użyj w dopełniaczu lub miejscowniku:
'koło' (w pobliżu), **'obok'** + dopełniacz (coś znajdujące się z lewej lub prawej strony)
albo **'blisko', 'niedaleko'** + dopełniacz (w pobliżu)
'przy' + miejscownik (w bezpośrednim sąsiedztwie jakiegoś miejsca, osoby, której ktoś towarzyszy lub która w czymś współuczestniczy)

Uwaga: W przypadku możliwości użycia przyimków **'obok'**, **'koło'** i **'przy'** wyjaśnij różnicę znaczeniową.

Wzór: Mieszkam (poczta) ...**koło, obok, blisko, niedaleko poczty**.
Mieszkam (poczta) ...**przy poczcie**.
Mieszkam (matka) ...**przy matce**.
Mieszkam (kościół): a) ...**przy kościele**.
b) ...**obok, koło, blisko, niedaleko kościoła**.

1. Rozmowa odbyła się (świadkowie) .....
2. Siedzieliśmy (stół): a) ..... b) .....
3. Przeszła (ja) ..... bez słowa.

4. Szafa stała (biurko): a) ..... b) .....
5. Idąc do szkoły, przechodziłem (cmentarz) .....
6. Przychodnia jest (ulica Garbarska) .....
7. Spotkaliśmy się (szkoła): a) ..... b) .....
8. Oni mieszkają (rodzice): a) ..... b) .....
9. Ja zawsze siedzę (ona): a) ..... b) .....
10. Czy (wy): a) ..... b) ..... jest wolne miejsce?
11. Przystanek autobusowy jest (dworzec): a) ..... b) .....
12. Kasy biletowe są (wejście): a) ..... b) .....
13. Schody są (winda): a) ..... b) .....
14. Zatrzymałem taksówkę (bank) a) ..... b) .....
15. Restauracja jest (hotel): a) ..... b) .....
16. Mieliśmy działkę (lotnisko): a) ..... b) .....
17. Drzewa owocowe rosły (droga): a) ..... b) .....
18. Mieliśmy ogródek (dom): a) ..... b) .....
19. Zawsze musiał ktoś być w domu (chory ojciec) .....
20. Przejeżdżaliśmy (wasz dom) .....

Przyimki czasu i ilości

Ćwiczenie 44

Podanych w nawiasie wyrazów użyj w dopełniaczu po przyimkach **'koło / około'.**

Wzór: W zimie już (czwarta (godzina)) ...**koło / około czwartej**... zaczyna się ściemniać.
W zawodach wzięło udział (15 zawodnicy) ...**koło / około piętnastu zawodników**.

1. Pojedziemy na urlop (20, lipiec) .....
2. W tej sesji egzaminacyjnej mam (3, egzaminy) .....
3. On zwykle budzi się dopiero (południe) .....
4. Często chodzimy spać (północ) .....
5. Ona może mieć (50, lata) .....
6. On może wypić (5, piwa) .....dziennie.
7. Będę mniej zajęty dopiero (marzec) .....
8. Stypendium jest wypłacane zwykle (1, każdy miesiąc) .....

9. Odwiedzimy was (Nowy Rok) .....
10. Zacznie pisać pracę (wrzesień) ....., a skończy (maj) .....
11. Poprawkowa sesja egzaminacyjna zacznie się (15, luty) .....
12. Spotkajmy się (sobota) .....
13. Najwięcej pracy będzie (czerwiec) .....
14. Oddam ci pieniądze (piątek) .....
15. Czekaliśmy na ciebie (2, godzina) .....
16. Pociąg się spóźnił (20, minuta) .....
17. U nas w domu je się obiad (druga) .....
18. Przed rokiem spadł śnieg dopiero (10 grudzień) .....
19. Najwięcej śniegu napadało (Boże Narodzenie) .....
20. Sklepy zamykają (19 (godzina)) .....

Przyimki w połączeniu z czasownikami implikującymi różne znaczenia

Ćwiczenie 45

W miejsce kropek wstaw podane wyrazy w dopełniaczu. Określ właściwe znaczenie użytej konstrukcji.
'do' + dopełniacz
1. wskazuje na adresata
2. wskazuje na cel, przeznaczenie
3. wskazuje na czynność, zadanie do wykonania
4. wskazuje na dostosowanie jednej rzeczy do drugiej
5. wskazuje na uzupełnienie całości

Wzór: Czy wiesz (co) ...**do czego**... służy ten nóż? (cel, przeznaczenie)

1. Mogłabyś kupić nici i pastę (zęby) .....
2. Nie dawaj więcej cukru (ta konfitura) .....
3. Wlej trochę mleka (kawa) .....
4. Lubię pić kawę (słodycze) .....
5. To są łyżeczki (owoce) .....
6. Ten krawat nie pasuje (ta koszula) .....
7. Te kieliszki są (wino) ..... a tamte (koniak) .....

8. Skończył służbę i przeszedł (rezerwa) .....
9. Przyzwyczaiłem się (samotność) .....
10. Te klucze są (drzwi wejściowe) .....
11. Nic mi nie potrzeba (szczęście) .....
12. Dosyp cukru (cukierniczka) .....
13. Nigdy nic nie piję (obiad) .....
14. To się nadaje tylko (wyrzucenie) .....
15. Zabierz śniadanie (praca) .....
16. Ta sukienka nie jest najodpowiedniejsza (te buty) .....
17. Nie dodaje się lodu (koniak) .....
18. Profesor podał tematy (egzamin) .....
19. Zapałki nie są (zabawa) .....
20. Dziennikarze podali wszystko (publiczna wiadomość) .....

Ćwiczenie 46

Odpowiedz na pytania: Czego nie masz?

Wzór: Czego nie masz? – maszyna do pisania – **Nie mam maszyny do pisania.**

1. deska do prasowania – .....
2. pasta do podłogi – .....
3. lakier do włosów – .....
4. lakier do paznokci – .....
5. szczotka do włosów – .....
6. płyn do płukania bielizny – .....
7. płyn do wywabiania plam – .....
8. płyn do kąpieli – .....
9. krem do golenia – .....
10. proszek do pieczenia – .....
11. pasta do zębów – .....
12. proszek do prania – .....
13. maszynka do golenia – .....
14. dziadek do orzechów – .....
15. ekspres do kawy – .....
16. deska do krojenia mięsa – .....
17. maszynka do mielenia mięsa – .....

18. płyn do mycia okien – .....
19. pasta do butów – .....
20. klucze do mieszkania – .....

Ćwiczenie 47

Użyj w zdaniu podanych zwrotów frazeologicznych z przyimkiem **'do'**.

Wzór: **'dojść do celu'** Dzięki swojemu uporowi zawsze **dochodzi do** założonego celu.

1. 'dojść do wniosku' .....
2. 'przejść do porządku dziennego' (nad czymś) .....
3. 'dojść do porozumienia' .....
4. 'dojść do siebie' .....
5. 'coś (np. nauka, alkohol) idzie do głowy' .....
6. 'dać do zrozumienia' .....
7. 'zmoknąć do suchej nitki' .....
8. 'pracować, walczyć do upadłego' .....
9. 'zmarznąć do szpiku kości' .....
10. 'najeść się do syta' .....
11. 'dotknąć (kogoś) do żywego' .....
12. 'doprowadzić (kogoś, coś) do ostateczności' .....
13. 'iść do diabła' .....

Ćwiczenie 48

Użyj w podanych przykładach konstrukcji składniowych z przyimkiem **'dla'**.

a) biernik (dopełniacz przy negacji) + **dla** + dopełniacz (adresat czynności lub cel) narzędnik + **dla** + dopełniacz (adresat czynności lub cel)
b) mianownik przymiotnika + **dla // wobec** + dopełniacz (adresat czynności lub cel)
c) **dla** + dopełniacz (określa cel)

Wzór: a) Listonosz przyniósł pieniądze (ojciec) ...**dla ojca**...
b) Był za dobry (swój syn) ...**dla swojego syna**...
c) Wyszła za mąż (pieniądze) ...**dla pieniędzy**...

a)

1. Przyniosłem owoce dla (swoje dzieci) .....
2. Kupiliśmy prezenty dla (swoi przyjaciele) .....

3. Zorganizowaliśmy kurs dla (przyszli lektorzy) .....
4. Czułem sympatię dla (ci ludzie) .....
5. Okazywali zrozumienie dla (nasze trudności) .....
6. Założyliśmy schronisko dla (bezdomne zwierzęta) .....
7. Przygotowałem śniadanie dla (cała rodzina) .....
8. Kupię wam bilet sypialny dla (wasza wygoda) .....
9. Poświęciłem swój czas dla (ci studenci) .....
10. Mam dobrą wiadomość dla (twoi sąsiedzi) .....
11. Byli przykładem dla (młodzież) .....
12. Byli oczkiem w głowie dla (rodzice) .....
13. Moje zeznanie było dowodem dla (sędziowie) .....
14. Wnuczek był radością dla (jego babcia) .....
15. Twoja prośba jest poleceniem dla (ja) .....

b)

1. Byliśmy mili dla // wobec (te dziewczyny) .....
2. Byliśmy wyrozumiali dla // wobec (nasze dzieci) .....
3. Staraliśmy się być uprzejmi dla // wobec (ci turyści) .....
4. Jestem wymagający dla // wobec (moi podwładni) .....
5. Byli tolerancyjni dla // wobec (swoi uczniowie) .....
6. Ten środek chemiczny jest przyjazny dla (środowisko) .....
7. Był uczynny dla // wobec (swoi bliscy) .....
8. Był przykry dla // wobec (otoczenie) .....
9. Byli źli dla // wobec (zwierzęta) .....
10. Byłem nieufny dla // wobec (obcy) .....

Uwaga: Patrz ćwiczenie z przymiotnikami implikującymi dopełniacz.

c)

1. Żołnierze ćwiczyli dla (lepsza gotowość bojowa) .....
2. Zmienili się dla (*święty spokój*) .....
3. Przylecieli samolotem dla (swoja wygoda) .....
4. Zachowaliśmy to dla (przyszłe pokolenia) .....
5. Wypiłem kieliszek koniaku dla (lepsze samopoczucie) .....
6. Ożenił się dla (pieniądze) .....
7. Zaparł się swoich poglądów dla (kariera) .....
8. Chodziłem na basen dla (dobra kondycja) .....
9. Zatrzymał się dla (złapanie oddechu) .....
10. Poświęcił się dla (dobro rodziny) .....

Ćwiczenie 49

Wstaw w miejsce kropek przyimek **'dla'** i właściwą formę wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Zatrzymaj to (oni) ...**dla nich**...

1. Te studia nie są (on) .....
2. Kupiliśmy prezenty (rodzice) .....
3. Poświęcił się (dobro rodziny) .....
4. Był przyjazny (ludzie) .....
5. To są wagony (niepalący) .....
6. Robię na drutach (przyjemność) .....
7. Ten widok jest miły (oko) .....
8. To nie jest dowód (sąd) .....
9. (ona) ..... nie ma rzeczy niemożliwych.
10. Te udogodnienia są (niepełnosprawni) .....
11. Ostatnia podwyżka płac była tylko (administracja) .....
12. Przynieśliśmy słodycze (dzieci) .....
13. Zrób to (święty spokój) .....
14. Egzamin był za trudny (studenci) .....
15. Ten termin jest dogodny (my) .....
16. Śmierć bliskiej osoby jest szokiem (każdy) .....
17. Nie miał litości (nikt) .....
18. (kto) ..... są te kwiaty?
19. Ta droga jest niebezpieczna (niedoświadczeni kierowcy) .....
20. Decyzja dyrektora była niewygodna (pracownicy) .....

Ćwiczenie 50

Po przyimku **'bez'**, który wyraża brak, nieobecność kogoś lub czegoś, co oznacza rzeczownik, użyj formy dopełniacza wyrazu podanego w nawiasie.

Wzór: Nie lubię kawy (śmietanka) ...**bez śmietanki**...

1. Nikt nie jest (wada) .....
2. Ta zupa jest (smak) .....
3. To jest człowiek (poczucie humoru) .....
4. Dostał się na studia (egzamin wstępny) .....

.....

5. Trudno jest żyć (pieniądze) .....
6. Życie (praca) ..... byłoby koszmarem.
7. Człowiek może wytrzymać kilka dni (jedzenie) .....
   ale nie (picie) .....
8. Kolega nie mógł obejść się (papierosy) .....
9. Jak oni mogą żyć (miłość) ..... ?
10. Syn poszedł na dyskotekę (moja wiedza) .....
11. Zabrałem się do pracy (zapał) .....
12. Dzisiejszy obiad był (deser) .....
13. Trudno jest nam się obejść (pomoc) ..... innych ludzi.
14. Niektórzy ludzie nie wyobrażają sobie życie (telewizja) .....
    .....!
15. Córka zdała (problem) ..... wszystkie egzaminy.
16. Pojechałem na wakacje (moja rodzina) .....
17. Nie można żyć (powietrze) .....
18. (Wiara w siebie) ..... trudno ci będzie osiągnąć cel.
19. Trudno jest nauczyć się obcego języka (systematyczna praca) .....
    .....
20. Robił wszystko (zaangażowanie) .....

Ćwiczenie 51

Zastąp konstrukcje imiesłowowe konstrukcjami z przyimkiem **'bez'** + dopełniacz rzeczownika.

Wzór: Kolega wyjechał nie pożegnawszy się. Kolega wyjechał **bez pożegnania**.

1. Nie mówiąc nikomu, wyszedł wcześniej.
   .....
2. Nie przeczytawszy tego artykułu, zabrał głos na jego temat.
   .....
3. Nie oglądając meczu, wiedział, kto wygra.
   .....
4. Nie czekając na zaproszenie, zaczął częstować się ciastkami.
   .....
5. Nie rozumiejąc, o co chodzi, zawsze wypowiadali swoje zdanie.
   .....

6. Nie ucząc się, zdaliśmy egzamin na piątkę.

.....

7. Nie oglądając się za siebie, czuła, że ktoś za nią idzie.

.....

8. Trudno byłoby mi żyć w mieście, nie wyjeżdżając od czasu do czasu na wieś.....

9. Nie śpiąc w nocy, czuł się trochę zmęczony.

.....

10. Nie pytając o pozwolenie, zabrał moją książkę.

.....

Ćwiczenie 52

Wstaw odpowiednie do kontekstu zdania zwroty i wyrażenia: **'bez ładu i składu', 'bez wyjątku', 'bez skutku', 'bez śladu', 'bez wyjścia', 'bez namysłu', 'bez głowy', 'bez celu', 'bez końca', 'bez precedensu', 'bez ustanku', 'bez reszty', 'bez echa', 'bez ogródek', 'bez zarzutu'.**

Wzór: 'bez sensu' Cały nasz wysiłek był ...**bez sensu**..., bo nie dopisała pogoda.

1. Szukaliśmy go wszędzie, ale on zniknął .....
2. Niczego nie zrobił porządnie. Wszystko robił .....
3. Wszyscy, ... musieli zrobić badania krwi.
4. Sytuacja była bardzo trudna, ale nie .....
5. Prosiliśmy ją, żeby nie wyjeżdżała, ale .....
6. Nigdy się nad niczym nie zastanawiał, wszystko robił .....
7. Całymi godzinami mogła chodzić po mieście .....
8. Dymisja premiera była wydarzeniem .....
9. Wydawało mi się, że czekam na nią .....
10. Czy ty zawsze musisz robić wszystko ..... ?
11. Spisał się ..... mimo problemów, które musiał rozwiązać.
12. Większość matek jest oddanych dzieciom .....
13. Byłem zdenerwowany i powiedziałem mu ..... , co o nim myślę.
14. Deszcz padał ..... od kilku dni.
15. Nikt go już więcej nie widział, po prostu przepadł .....

Ćwiczenie 53

Wstaw odpowiednią formę dopełniacza podanych wyrazów po przyimku **'oprócz'**, wyrażającym:
a) że coś jest elementem dodatkowym (ale, a także)
b) że coś stanowi wyjątek. (z wyjątkiem)
Określ znaczenie użycia tego przyimka.

Wzór: a) (moja koleżanka) **Oprócz mojej koleżanki** była tam jej przyjaciółka.
= Była tam moja koleżanka, a także jej przyjaciółka. (dodatek)
b) Znam tu wszystkich (ten pan) ...**oprócz tego pana**.
= Znam tu wszystkich z wyjątkiem tego pana. (wyjątek)

1. Nie mam nikogo (ty) .....
2. Na imieniny nie zaprosiliśmy nikogo (nasi przyjaciele) .....
.....
3. (ta dziewczyna) ..... nie kochał nikogo innego.
4. W pokoju (duża szafa) ..... nie było niczego.
5. Zwiedziliśmy całe miasto (nowe dzielnice) .....
.....
6. Na wykładzie byli wszyscy studenci (mój kolega) .....
.....
7. Mogę zjeść wszystko (mięso baranie) .....
8. (ciastka) ..... przyniósł także kwiaty.
9. Wszyscy wiedzieli o ślubie Adama (ja) .....
10. (telegram) ..... wysłaliśmy jeszcze list.
11. (pałac) ..... zwiedziliśmy także ogrody.
12. W nowym mieszkaniu wszyscy spali dobrze (moja żona) .....
.....
13. (parasol) ..... weź jeszcze płaszcz.
14. Znalazłem wszystkie swoje rzeczy (złoty łańcuszek) .....
.....
15. (stypendium) ..... dostaliśmy jeszcze nagrodę.
16. (jedna kromka chleba) ..... nic dzisiaj nie jadłem.
17. (torba podróżna) ..... zabierzemy jeszcze plecak.
18. (karetka pogotowia) ..... przyjechała jeszcze policja.

19. Nikt (on) ..... o tym nie wie.
20. Poznaliśmy wszystkich (ci ludzie) ..... siedzących przy oknie.

Ćwiczenie 54

Wstaw odpowiednią formę podanych wyrazów po przyimkach: **'podczas'** albo **'w czasie'** (rzadziej **'w trakcie'**) oznaczających równoczesność trwania czegoś.

Wzór: Nie wolno było rozmawiać (obiad) ...**podczas / w czasie obiadu**

1. (wykład) ..... tego profesora zawsze jest kompletna cisza.
2. (nasz pobyt) ..... w Rzymie spotkaliśmy się z dużą życzliwością gospodarzy.
3. Zawsze się denerwuję (gwałtowna burza) .....
4. Odpoczniemy sobie (wakacje) .....
5. Miałem pecha, przyszedłem na pocztę (przerwa śniadaniowa) ....
6. Mówił do siebie (sen) .....
7. Mimo znieczulenia pacjent odczuwał ból (operacja) ....
8. Ktoś głośno kichnął (koncert) .....
9. Zrobię remont mieszkania (urlop) .....
10. (nasza nieobecność) ..... wiele rzeczy się zmieniło.
11. (przyjęcie) ..... wzniesiono kilka toastów za zdrowie solenizanta.
12. (jazda) ..... nie wolno rozmawiać z kierowcą.
13. Złamał sobie nogę (trening) .....
14. (zajęcia) ..... studenci powinni być skupieni.
15. Nie przeszkadzaj mi (mecz) .....
16. Żucie gumy (rozmowy) ..... jest oznaką lekceważenia rozmówcy.
17. Doszliśmy do porozumienia (kolacja) .....
18. (ferie zimowe) ..... byliśmy w Zakopanem.
19. Zrobiło mi się słabo i musiałam wyjść (spektakl) ....
20. Modlił się żarliwie (cała msza) .....

Dopełniacz po przymiotniku w funkcji predykatu

Ćwiczenie 55

W miejsce kropek wstaw formę dopełniacza wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Dziecko było bliskie (płacz) ...**płaczu**...

1. Całe życie był aktywny i ciekawy (świat) .....
2. Ten człowiek jest godny / godzien (podziw) ..... za to, czego dokonał w życiu.
3. Jestem (to) ..... pewna, że on mnie nigdy nie zdradził w życiu.
4. Kiedy przyjdę z pracy do domu, jestem spragniony (spokój) .....
5. Kiedy wróciliśmy z wycieczki do Włoch, byliśmy syci (wrażenia) .....
6. Człowiek powinien być świadomy (swoje plusy i minusy) .....
   .....
7. Dzieci bardzo często są nieświadome (niebezpieczeństwa) ....., które mogą im zagrażać.
8. Nie jestem pewien, czy ta praca warta jest (zachód) ..... ?
9. Był tak bliski (sukces) ....., że jego klęska wydawała się niemożliwa.
10. On zawsze jest niepewny (swoje powodzenie) .....

Dopełniacz po przymiotnikach implikujących różne przyimki

Ćwiczenie 56

W zdaniach o konstrukcji: **przymiotnik implikujący przyimek 'dla' + dopełniacz** wstaw w miejsce kropek właściwą formę podanych wyrazów.

Wzór: a) Ten dzień okazał się pamiętny dla (jego kariera) ...**jego kariery**...
Wzór: b) (oznacza zachowanie się, stanowisko jednych ludzi wobec innych ludzi; wartościowuje coś względem kogoś, czegoś)
Był niedobry dla (swoja matka) ...**swojej matki**...

a)

1. Czy sądzisz, że sąd wyda korzystny wyrok dla (skazani) .....
   ..... ?
2. Ten list był bardzo obraźliwy dla (nasz dyrektor) .....
   .....

3. Wydaje mi się, że to jest odpowiednia praca dla (Wojtek) .....
4. Termin oddania pracy jest dla (ja) ..... niewykonalny.
5. Trzynastka jest dla (my wszyscy) ..... szczęśliwa.
6. Najbardziej opłacalny dla (oni) ..... jest chyba handel.
7. Dla (każdy) ..... widoczna była zmiana jej postępowania.
8. Bieg wydarzeń okazał się dla (wy) ..... niefortunny.
9. Najwłaściwsza dla (nasz syn) ..... będzie służba wojskowa.
10. Praca w dyplomacji jest dla (większość ludzi) .... nieosiągalna.
11. Rozwiązanie tego problemu było bardzo istotne dla (moi rodzice) ....
12. Ten sposób gry był bardzo charakterystyczny dla (ten aktor) ....
13. Inauguracja roku akademickiego była dla (wszyscy studenci) .... bardzo podniosła.
14. Ustalony termin egzaminu był dogodny dla (nasza grupa) ....
15. Ta wizyta była bardzo prestiżowa dla (nasz kraj) ....
16. Taka pogoda jest znamienna dla (ta pora roku) ....
17. Dodatkowe tłumaczenie było zbędne dla (ci młodzi ludzie) ....
18. Opanowanie inflacji jest zagadnieniem fundamentalnym dla (rząd) .. ..
19. Podstawową sprawą dla (ta młodzież) ..... jest znalezienie pracy.
20. Ta operacja była momentem krytycznym dla (to niemowlę) ....

b)

1. Zawsze była cierpliwa dla (swoi wychowankowie) ....
2. Oni są bardzo litościwi dla (biedni ludzie) ....
3. Staram się być uczynny dla (swoi bliźni) .....
4. Czy on zawsze jest taki przykry dla (teściowie) ..... ?

5. Popatrz, jacy ci mężczyźni są czuli dla (swoje żony) .....
..... !
6. Niektórzy kierownicy są szorstcy dla (swoi podwładni) .....
.....
7. Ta ekspedientka jest uprzejma dla (wszyscy klienci) .....
.....
8. Nie bądź taki surowy dla (te maluchy) .....
9. Postaraj się być miła dla (nasi krewni) .....
10. On był zawsze bezwzględny dla / wobec (osoby niepunktualne) .....
.....
11. Czy musisz być taki brutalny dla / wobec (te zwierzęta) .....
.....
12. Byłam zawsze koleżeńska dla / wobec (moje współmieszkanki) .....
.....
13. Mógłbyś być bardziej ludzki dla (swoi współpracownicy) .....
..... !
14. Dlaczego jesteś taka obojętna dla / wobec (ich problemy) .....
..... ?
15. Bądźcie bardziej pobłażliwi dla / wobec (wasze wnuki) .....
.....
16. Musisz być bardziej wymagająca dla / wobec (uczniowie) .....
.....
17. Dlaczego jesteście tacy obojętni dla / wobec (cudze problemy) .....
..... ?
18. Czy dowódcy są zawsze tacy źli dla (młodzi żołnierze) .....
..... ?
19. Zawsze jestem przychylny dla (młodzież) .....
20. On był zawsze życzliwy dla (nasze inicjatywy) .....
.....

Ćwiczenie 57

W zdaniach o konstrukcji:
a) **przymiotnik implikujący przyimek 'do' + dopełniacz**
b) **przymiotnik implikujący przyimek 'od' + dopełniacz**
c) **przymiotnik implikujący przyimek 'z' + dopełniacz**
wstaw w miejsce kropek właściwą formę podanych wyrazów.

Wzór: a) Ten egzamin był możliwy do (napisanie) ...**napisania**...
b) Ta sprawa jest daleka od (załatwienie) ...**załatwienia**...
c) Jestem rad z (twoje uczestnictwo) ...**twojego uczestnictwa**...

a)

1. Ten wynik meczu był trudny do (przewidzenie) .....
2. Czy ty zawsze jesteś taki chętny do (praca) .....
3. Nie lubię zadań zbyt łatwych do (rozwiązanie) .....
4. To jest odpowiedni człowiek do (zaprojektowanie) .....
   tego budynku.
5. Czy twój ojciec jest zawsze taki skory do (gniew) ..... ?
6. Ten młodzieniec jest zawsze gotowy do (bójka) .....
7. Konduktorzy są uprawnieni do (kontrola biletów) .....
8. Matka jest zdolna do (największe poświęcenia) .....
   dla dzieci.
9. Jestem zobowiązany do (napisanie opinii) .....
   mojemu studentowi.
10. Czy nie sądzisz, że ich dzieci są do (oni) ..... podobne?

b)

1. Czy jesteście dobrze zabezpieczeni od (kradzież) ..... ?
2. Zawsze bądź daleki od (wydawanie pochopnych sądów) .....
   ..... !
3. Nasz wyjazd jest uzależniony od (pogoda) .....
4. Dobrze jest być wolnym od (wszelkie przesądy) .....
5. Droga jest jeszcze mokra od (także 'po czym?') (ostatni deszcz) .....
   .....
6. Jesteśmy głusi od (także 'z') (ten nieustający hałas) .....
   .....
7. To miejsce jest odległe od (wszelka cywilizacja) .....
8. Te zajęcia są różne od (podobne im zajęcia) .....
9. Chcę mieć odrębny pokój od (całe mieszkanie) .....
10. Jestem zachrypnięty od (ciągłe gadanie) .....

c)

1. Ludzie w obozach byli wynędzniali z (głód i choroby) .....
2. On jest znany z (poczucie humoru) .....
3. Byliśmy zadowoleni z (ostatnia wycieczka) .....
4. Byliśmy dumni z (nasze dzieci) .....
5. Przed egzaminem byłem blady ze (strach) .....
6. Ludzie czasem są chorzy z (przejedzenie) .....
7. Widziałaś, jaki on był zielony ze (złość) ..... ?
8. Byłem czerwony ze (wstyd) .....
9. Była szczęśliwa z (przyjazd chłopaka) .....
10. Byłem ogłupiały z (nadmiar wrażeń) .....

Dopełniacz rzeczownika w połączeniu z innym rzeczownikiem wyraża

a) posesywność

Ćwiczenie 58

Odpowiedz na pytanie podając formy dopełniacza posesywnego.

Wzór: Czyj to podręcznik? (Wojtek) ...**Wojtka**...

1. Czyja ta torebka? (Małgosia) .....
2. Czyj ten samochód? (Adam) .....
3. Czyj ten krawat? (ojciec) .....
4. Czyje te książki? (studenci) .....
5. Czyja ta walizka? (siostra) .....
6. Czyje to pióro? (kolega) .....
7. Czyje te namioty? (harcerze) .....
8. Czyi ci studenci? (profesor) .....
9. Czyje te dzieci? (Nowakowie) .....
10. Czyi ci pacjenci? (doktor Orski) .....
11. Czyj to artykuł? (nasz nauczyciel) .....
12. Czyj był ten zamek? (królowie polscy) .....
13. Czyje te kosmetyki? (moja dziewczyna) .....
14. Czyje te bagaże? (te panie) .....
15. Czyje te zabawki? (tamte dzieci) .....
16. Czyje to mieszkanie? (znajoma koleżanka) .....

17. Czyj ten dom? (Adaś Kowalski) .....
18. Czyj jest ten ogród? (mój brat) .....
19. Czyje są te prace? (moi koledzy) .....
20. Czyje są te rzeczy? (twój współmieszkaniec) .....

b) całość i element tej całości

Ćwiczenie 59

Rzeczowniki podane w punkcie A połącz z rzeczownikami w punkcie B.

Wzór: A. 1. strumienie	B. 1. deszcz ...**strumienie deszczu**...

a)

A.	**B.**
1. poręcz	1. rzeka .....
2. oparcie	2. telewizor .....
3. mankiety	3. schody .....
4. brzeg	4. krzesło .....
5. rama	5. koszula .....
6. ekran	6. obraz .....
7. koło	7. oczy .....
8. oprawa	8. samochód .....
9. łupina	9. komputer .....
10. modem	10. orzech .....

b)

A.	**B.**
1. dno	1. kwiaty .....
2. róg	2. ulica .....
3. zapach	3. garnek .....
4. liście	4. róża .....
5. kolce	5. materiał .....
6. środek	6. torba .....
7. ucha	7. drzewo .....
8. wzór	8. pokój .....
9. ziarnko	9. kapelusz .....
10. rondo	10. piasek .....

c) sprecyzowanie znaczenia (rzeczownik + dopełniacz albo 'z' + dopełniacz)

Ćwiczenie 60

Odpowiedz na pytanie podając formy dopełniacza rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Jaki człowiek? (interes) Człowiek ...**interesu**...

1. Jakie warunki? (życie) .....
2. Motyw czego? (zbrodnia) .....
3. Jaka chwila? (radość) .....
4. Powód czego? (zazdrość) .....
5. Przyczyna czego? (rozwód) .....
6. Jakość czego? (towar) .....
7. Jaka gramatyka? (język polski) .....
8. Jakie znaczenie? (to słowo) .....
9. Jaki płomień? (świeca) .....
10. Jaki los? (człowiek) .....

Ćwiczenie 61

Zamień podane grupy nominalne: przymiotnik + rzeczownik na rzeczownik + z + dopełniacz.

Wzór: zupa jarzynowa – **zupa z jarzyn**

1. wełniany sweter – .....
2. bawełniana koszula – .....
3. jedwabna bluzka – .....
4. skórzane buty – .....
5. zupa pomidorowa – .....
6. sok jabłkowy – .....
7. sos chrzanowy – .....
8. wiórki kokosowe – .....
9. wódka żytnia – .....
10. wino owocowe – .....
11. dżem truskawkowy – .....
12. kiełbasa drobiowa – .....
13. mięso cielęce – .....

14. sałatka jarzynowa – .....
15. olej słonecznikowy – .....
16. kasza gryczana – .....
17. mąka ziemniaczana – .....
18. woda źródlana – .....
19. kawa zbożowa – .....
20. drewniany dom – .....

d) część z całości

Ćwiczenie 62

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: kostka (masło, margaryna, smalec) ...**masła, margaryny, smalcu**...

1. paczka (papierosy, zapałki, kawa) .....
2. pudełko (zapałki, ciastka) .....
3. karton (mleko, papierosy, papier) .....
4. słoik (dżem, miód, sałatka) .....
5. worek (ziemniaki, cement, piasek) .....
6. litr (mleko, olej, alkohol) .....
7. filiżanka (kawa, herbata, mleko) .....
8. talerz (zupa, ryż, makaron) .....
9. tuzin (jajka, guziki, sadzonka) .....
10. butelka (piwo, sok, wódka) .....
11. szklanka (woda mineralna, coca-cola, tonic) .....
12. beczka (piwo, kapusta, śledź) .....
13. wiadro (woda, piasek, cement) .....
14. puszka (sardynki, piwo, pepsi-cola) .....
15. tubka (pasta do zębów, maść, krem) .....
16. pęczek (pietruszka, szczypiorek, rzodkiewka) .....
17. kilo / kilogram (mąka, cukier, sól) .....
18. kieliszek (wino, likier, koniak) .....
19. tona (węgiel, koks, żwir) .....
20. garnek (kartofle, bigos, bulion) .....

e) wskazuje na autora lub osobę działającą

Ćwiczenie 63

Zastąp podane konstrukcje czasownikowe rzeczownikowymi.

Wzór: Ojciec pracuje – **praca ojca**
Pitagoras jest autorem twierdzenia – **twierdzenie Pitagorasa**

a)

1. aktorzy grają – .....
2. ptaki śpiewają – .....
3. goście wyjeżdżają – .....
4. pociąg przyjeżdża – .....
5. dzieci się śmieją – .....
6. robotnicy protestują – .....
7. policja zakazuje – .....
8. zdrowie powraca – .....
9. kolega studiuje – .....
10. chłopiec gwiżdże – .....

b)

1. Mozart jest autorem utworu – .....
2. Prus jest autorem powieści – .....
3. Wajda jest reżyserem filmu – .....
4. Chopin jest twórcą poloneza – .....
5. Marshall był autorem planu pomocy – .....
6. Karol IV założył Uniwersytet w Pradze – .....
7. Platon stworzył własną filozofię – .....
8. Tantal znosił męki za zdradę sekretów boskich – .....
9. Achilles miał swój słaby punkt – piętę – .....
10. Balcerowicz stworzył plan gospodarczy – .....

f) dopełniacz w połączeniu z rzeczownikiem odczasownikowym

Ćwiczenie 64

Utwórz rzeczowniki odsłowne od podanych czasowników.

Wzór: pić mleko – **picie mleka**

1. jeść słodycze – .....
2. palić papierosy – .....
3. słuchać radio – .....
4. myć auto – .....
5. pisać referat – .....
6. oglądać telewizję – .....
7. dotknąć towar – .....
8. załatwić sprawę – .....
9. przerwać dyskusję – .....
10. zdjąć z afisza – .....
11. rozpocząć inwestycję – .....
12. przyjąć gości – .....
13. zbudować dom – .....
14. zachować milczenie – .....
15. wychowywać dzieci – .....
16. zatrzeć ślady – .....
17. utrzeć jabłka – .....
18. znieść cło – .....
19. wziąć odwet – .....
20. zawieźć bagaż – .....

Ćwiczenie 65

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Założenie (nowy zamek) ...**nowego zamku**... trwało piętnaście minut.

1. Otwarcie (nowa restauracji) ..... było niezwykle uroczyste.
2. Zmiana (rozkład jazdy) ..... nastąpiła z początkiem października.

3. Wygłoszenie (wykład inauguracyjny) .... powierzono prof. Dębskiemu.
4. Zaproszenie (tyle gości) ..... było nieporozumieniem.
5. Zastosowanie (stare metody) ..... niczego nie zmieniło.
6. Zniesienie (opłaty celne) ..... przyczyniło się do rozwoju przemysłu.
7. Zaparzenie (dobra herbata) ..... jest trudną sztuką.
8. Odcięcie (linia telefoniczna) ..... było tragedią dla tej wsi.
9. Zamknięcie (znani przestępcy) ..... poprawiło bezpieczeństwo miasta.
10. Zaginięcie (mały chłopiec) ..... zaniepokoiło opinię publiczną.
11. Wymalowanie (nasze mieszkanie) ..... zleciliśmy fachowcom.
12. Opanowanie (cały materiał) ..... zabrało mi tydzień życia.
13. Wychowanie (nasze dzieci) ..... jest trudnym zadaniem.
14. Dochowanie (dane słowo) ..... jest moim obowiązkiem.
15. Mycie (stare okna) ..... wymaga dużo siły i samozaparcia.
16. Odczytanie (twój rękopis) ..... jest bardzo trudne.
17. Pieczenie (smaczne ciasta) ..... to specjalność mojej mamy.
18. Robienie (codzienne zakupy) ..... należy do obowiązków córki.
19. Meblowanie (nowe mieszkanie) ..... jest bardzo przyjemne.
20. Koszenie (nasz trawnik) ..... to praca mojego syna.

Ćwiczenie 66

Przekształć zdania według wzoru.

Wzór: Zjadłem kolację i poszedłem spać. **Po zjedzeniu kolacji** poszedłem spać.

1. Kiedy Janek wyjechał do Francji, zmieniliśmy mieszkanie.

.....

2. Oglądnąłem mecz i zgasiłem telewizor.

.....

3. Kiedy napisałem pracę, odczułem ulgę.

.....

4. Kiedy wyszedłem z domu, zaczęło padać.

.....

5. Zszedłem na dół i stwierdziłem, że winda nie działa.

.....

6. Kiedy zamknęli wszystkie okna i drzwi, poszli spać.

.....

7. Przywitaliśmy ich na dworcu, zaprosiliśmy ich na obiad.

.....

8. Kiedy zakwitły drzewa owocowe, nagle zrobiło się zimno.

.....

9. Kiedy wnieśliśmy meble, mieszkanie zmieniło wygląd.

.....

10. Zasłoniliśmy okna i zapaliliśmy światło.

.....

11. Kiedy wyjechaliśmy na wakacje, zmieniła się pogoda.

.....

12. Zrozumieliśmy swój błąd i przyrzekliśmy poprawę.

.....

13. Przeżyli ciężką chorobę i zmienili swój stosunek do życia.

.....

14. Kiedy wzeszło słońce, od razu zrobiło się ciepło.

.....

15. Kiedy przeszliśmy kilka kilometrów, poczuliśmy się zmęczeni.

.....

16. Kiedy zrobiłem korektę, oddałem książkę do wydawnictwa.

.....

17. Kiedy nadszedł pociąg, zaczęliśmy szukać naszych znajomych.

.....

18. Przebrałem się i wyszedłem do teatru.

.....

19. Spędziliśmy wakacje nad morzem i czuliśmy się wypoczęci.

.....

20. Złożyłem dokumenty o stypendium i czekałem na decyzję komisji.

.....

Ćwiczenie 67

Zamień podane zdania według wzoru.

Wzór: Nie przyjdzie, jeśli go nie zaprosimy. Nie przyjdzie **bez zaproszenia.**

1. Nie wypije kawy, jeżeli nie posłodzi.

.....

2. Nie zrozumieją, jeżeli się im nie wytłumaczy.

.....

3. Nie wyjadą z hotelu, jeśli nie zapłacą.

.....

4. Nie posprząta, jeżeli się go nie zmusi.

.....

5. Nie zaśnie, jeśli nie opowiesz jej bajki.

.....

6. Nie przestanie się źle zachowywać, jeśli go nie upomnisz.

.....

7. Nie zaśnie, jeżeli nie zażyje proszku na sen.

.....

8. Nie uspokoi się, jeśli nie zapali papierosa.

.....

9. Nie zaczniemy występu, jeśli nie uspokoicie sali.

.....

10. Nie zje, jeśli mu nie posolisz tej zupy.

.....

11. Nie zadzwoni, jeśli jej nie poprosisz.

.....

12. Nie przytyje, jeśli nie będzie jeść.

.....

13. Nie odpowie, jeśli nie zrozumie.

.....

14. Nie zaśnie, jeśli nie umyje zębów.

.....

15. Nie przebaczę jej, jeśli nie okaże skruchy.

.....

16. Nie zareaguję, jeśli mnie nie sprowokuje.

.....

17. Nie wyjdę, jeśli się nie pożegnam.

.....

18. Nie pojedziesz, jeśli ci nie pozwolę.

.....

19. Nie zdasz egzaminu, jeśli się nie przygotujesz.

.....

20. Nie przekonasz mnie, jeśli nie podasz mi argumentów.

.....

g) wyraża jakość w połączeniu: rzeczownik + dopełniacz przymiotnika + dopełniacz rzeczownika

Ćwiczenie 68

Połącz podane rzeczowniki z przymiotnikami i rzeczownikami w dopełniaczu. Użyj tej konstrukcji w zdaniu.

Wzór: Buty – dobra jakość – **buty dobrej jakości** **W tym sklepie sprzedają buty dobrej jakości.**

1. dziecko – słabe zdrowie – .....

.....

2. artysta – światowa sława – .....

.....

3. kobieta – lekkie obyczaje – .....

.....

4. człowiek – duży format – .....

.....

5. sprawa – wielka waga – .....
.....
6. człowiek – stara data – .....
.....
7. gwiazda – jeden sezon – .....
.....
8. człowiek – gołębie serce – .....
.....
9. człowiek – nieustraszona odwaga – .....
.....
10. uczony – światowa sława – .....
.....

Ćwiczenia sprawdzające

Rzeczowniki i przymiotniki

Ćwiczenie 69

W miejsce kropek wstaw właściwą końcówkę dopełniacza wyrazów podanych w nawiasie.

Tekst 1

Mieszkamy w akademiku (Akademia Górniczo-Hutnicza)..... .... Ten akademik jest na miasteczku studenckim obok (akademik Uniwersytet Jagielloński) ..... „Piast". Komunikacja do (miasteczko) ..... jest bardzo dobra. Można dojechać do (ulica Piastowska) ...., a stamtąd jest tylko (10, minuty) ..... piechotą. Z (druga strona) ..... można skorzystać z (kilka autobus) .... i dojechać do (skrzyżowanie) ..... . (ulica Piastowska) .... z ulicą (Armia Krajowa) .... i (Nawojka)..... Z (ten przystanek) .... jest już tylko (5, minuty)..... ..... do (akademik) .....

Tekst 2

Nasz pokój jest na szóstym piętrze. Mieszkam w nim z Andrzejem, który pochodzi z (mała wieś)..... ..... niedaleko (Zakopane) ..... Ja jestem ze (Śląsk) ..... Andrzej często jeździ do (swoi, starsi rodzice) ....., ..., bo nie ma (rodzeństwo)..... i jego rodzice czują się samotni. Jest bardzo miły, ale nie lubi sprzątać w pokoju. Codziennie rano czegoś szuka; (skarpetki, pasek, buty) ..... ., ..., ... albo (książki, zeszyty, notatki)....., ..., ... W łazience nie może znaleźć (pasta do zębów) ...., (swój ręcznik) .... lub (grzebień) ..... Ja jestem pedantem i lubię porządek. Nigdy nie zostawiam (swoje rzeczy) .... na wierzchu. Ubrania chowam do (szafa) ....., a rzeczy osobiste do (stolik nocny) .... Mimo wszystko lubimy razem mieszkać, bo mamy wspólne zainteresowania.

Ćwiczenie 70

Proszę w tekście M. Jeżewskiej „Symbole Wigilii" („Poradnik Domowy") w miejsce kropek wstawić odpowiednie formy wyrazów podanych w nawiasie.

Od (niepamiętne czasy) ..... wieczerza wigilijna składa się z (postne dania)..... ..... Na stół podawano ryby, potrawy z (mąka)....., (kasza) ....., (świeże i suszone grzyby)..... ....., (owoce, warzywa, miód i orzechy) ....., ..., i..... Zwyczaj niejadania (mięso)....., odziedziczony po pogańskich przodkach, związany był z prastarym wierzeniem, że człowiek i zwierzę stanowią jedną rodzinę. W wieczór wigilijny przemawiano do (zwierzęta domowe)..... ..... i częstowano je potrawami wigilijnymi. Niektórym produktom od (czasy przedchrześcijańskie) ..... przypisywano właściwości magiczne. Wynikało to z (pełny czci stosunek ludzi)..... .... do (pożywienie) ..... oraz z (lęk)..... przed nieurodzajami i klęskami głodu. Wierzono, że spożycie w wieczór wigilijny (symboliczne potrawy)..... ..... zapewni domownikom zdrowie i obfite zbiory. Na przykład, aby w przyszłości uniknąć (klęska głodu)..... ....., na stół wigilijny podawano potrawy przygotowane z (płody: pola, lasy, sady, rzeki i stawy)..... : ....., ..., ..., ... i....., a przede wszystkim te, na których gospodarzowi (dom) ..... szczególnie zależało, bo miały zapewnić urodzaj w nadchodzącym roku. Stąd też przygotowywano wiele (potrawy)....., a przynajmniej tyle, ile (produkty)..... wytwarzano w gospodarstwie. Duża liczba (dania)..... wróżyła dobrobyt w nadchodzącym roku. Wierzono też powszechnie, że aby nie zaznać (głód) ..... w przyszłości, nie należy zjadać (potrawy wigilijne) ..... do (koniec) ..... Pozostawione po kolacji okruchy oraz resztki (potrawy)..... zbierano bardzo starannie i zanoszono je zwierzętom. Wszystkim daniom wigilijnym przypisywano jakieś znaczenia.

Zaimki

Ćwiczenie 71

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę dopełniacza zaimków podanych w nawiasie.

Marek wczoraj miał imieniny. U (on) ..... jest zawsze dużo (nasi) ..... wspólnych kolegów. Oprócz (oni) ..... byli także rodzice Marka, bo bez (oni) ..... nie mogłyby się odbyć żadne (on) ..... imieniny. W prezencie od (oni) ..... Marek dostał „Historię sztuki", a ode (ja) ..... „Słownik poprawnej polszczyzny". Była także dziewczyna Marka. Od (ona) ..... dostał piękny krawat, a do (ten) ..... krawatu Janusz podarował mu srebrną spinkę. Adam z Karolem wręczyli mu dużą paczkę i każdy był ciekawy, co w niej jest, bo (oni) ..... prezent jest zawsze bardzo dowcipny. I tym razem nikt nie był zawiedziony, bo w paczce była mała kotka. Wszystkim podobał się (ona) ..... śmieszny pyszczek, tym bardziej że kotka tuliła się do (każdy) ....., kto wziął ją na ręce, ale zastanawialiśmy się, kto będzie się nią opiekował? Marek nie miał dotąd (żadne) ..... zwierzęcia i chyba nie zdaje sobie sprawy z (to) ....., ile trzeba koło (ono) ..... chodzić!

Liczebniki

Ćwiczenie 72

Napisz słowami liczebniki podane w nawiasie.

Tekst 1

Od (1970) ..... roku, czyli od (20) ..... roku życia mieszkam w Krakowie. W czasie (5) ..... lat studiów mieszkałem w akademiku. Kiedy zacząłem pracować musiałem wynajmować pokój. Wynajmowałem go od (75) ..... do (80) ..... roku. (25) ..... stycznia (81) ..... ożeniłem się. W czasie (1) ..... roku małżeństwa kupiliśmy sobie małe mieszkanie. Z okazji (5) ..... rocznicy naszego ślubu nasi rodzice pomogli nam kupić większe mieszkanie. Obecnie jesteśmy już dojrzałym małżeństwem i oprócz (3) ..... dzieci, „dorobiliśmy się" (2) ..... kotów i (1) ..... psa!

Dopełniacz – *Genetive*

Liczba pojedyncza

Rodzaj		Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki „on, ono”	Zaimek „się”
męski	męskoosobowy męskożywotny	**-a** **(-y | |-i)** (odmiana żeńska)	**-ego**	**kogo?** **czego?**	dobrego studenta mojego (kolegi) jednego (poety) drugiego kota dobrego stołu mojego dworca jednego walca	**mnie** **ciebie** **cię** Nie ma mnie, ciebie. Mnie, ciebie nie ma. Nie widzisz mnie. Nie widzę cię. Beze mnie. Bez ciebie.	**go, jego, niego** Nie ma go. Jego nie ma. Bez niego.	siebie // się Nie widzę siebie // się
męski	męskonieżywotny	**-a** **-u** **(-a)**						
nijaki		**-a** **-um**			jednego okna mojego liceum dzikiego zwierzęcia		ona	
żeński		**-y** **-i**	**-ej**		dobrej żony mojej pracy jednej kawiarni drugiej książki		**jej** **niej** Nie ma jej. Jej nie ma. Bez niej	

Liczba mnoga

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	przymiotniki, zaimki, liczebniki „jeden” i porządkowe	Zaimki osobowe	Zaimek oni, one	Liczebniki 2, 3, 4	Liczebniki główne
męski	**-ów** **-i** **-y**	**-ych** **-ich**	**kogo?** **czego?**	dobrych studentów naszych kolegów drogich lekarzy moich katów jednych liści drugich koni	**nas** **was** = Msc	**ich** **nich** Nie ma ich. Ich nie ma. Bez nich	**dwóch,** **dwu** **trzech** **czterech** = Msc	**pięciu** **dwunastu** **dwudziestu** **pięćdziesięciu** **dwustu** **trzystu** **pięciuset** = C, N, Msc
nijaki	**ø** **-i** **-y** **-ów**			dobrych okien, narzędzi naszych wybrzeży drogich muzeów				
żeński	**ø** **-i** **-y**			dobrych żon naszych prac drogich książek lekkich kolacji jednych nocy				

Tekst 2

W naszym Instytucie studiuje około (100) .....studentów z różnych krajów. Nie wiem dokładnie, ale wydaje mi się, że jest (35) ..... Amerykanów, (15) ..... Niemców, (10) ..... Brazylijczyków, (9) ..... Japończyków, (8) ..... Koreańczyków, (7) ..... Francuzów, (6) ..... Szwedów, (5) ..... Czechów, (4) ..... Słowaków, (3) ..... Węgrów, (2) ..... Włochów i (1) ..... Norweg.

Przyimki

Ćwiczenie 73

Wstaw w miejsce kropek odpowiedni przyimek łączący się z dopełniaczem: **obok, z, w ciągu, dookoła, z okazji, od, wewnątrz, w czasie, oprócz, mimo, wśród, blisko, w kierunku, do, z powodu** (niektóre przyimki należy użyć więcej niż jeden raz).

W te wakacje pojechałem z kolegami na wycieczkę ..... Polski. Dostaliśmy bardzo dobry atlas drogowy ..... moich rodziców, tak że byliśmy ..... drogi dobrze przygotowani. Planowaliśmy, że ..... tej podróży zwiedzimy sporo interesujących miejsc. ..... deszczu wyruszyliśmy w sobotę rano. W pierwszym dniu dojechaliśmy ..... Wrocławia. We Wrocławiu zatrzymaliśmy się ..... wtorku. ..... trzech dni zwiedziliśmy najważniejsze zabytki tego miasta, a ..... nich katedrę na Ostrowie Tumskim. ..... niej jest piękny gotycki kościół Panny Marii na Piasku, ale nie mogliśmy ..... niego wejść ..... remontu. Poszliśmy więc ..... uniwersytetu, żeby zwiedzić słynną aulę „Leopoldinum". ..... auli wysłuchaliśmy krótkiego koncertu, ... odbywającego się tam festiwalu „Vratislavia Cantans".

W środę rano pojechaliśmy ..... Gniezna..... pierwszej stolicy Polski. Zwiedziliśmy ją ..... jednego dnia. ..... Gniezna jest stary gród Biskupin, w którym zwiedziliśmy jedne ..... najstarszych wykopalisk w Polsce. Następnego dnia pojechaliśmy ..... Szczecina. W Szczecinie spędziliśmy tylko jeden dzień, bo chcieliśmy jak najszybciej dojechać ..... morza. Na szczęście pogoda nam dopisywała i podróż wybrzeżem była bardzo przyjemna, bo ..... niej mogliśmy się kąpać i opalać w różnych miejscach. W Trójmieście spędziliśmy kilka dni, bo ..... zwiedzania zabytków byliśmy umówieni z naszymi przyjaciółmi, z którymi nie widzieliśmy się ..... roku. Wróciliśmy ..... Krakowa po dwóch tygodniach.

CELOWNIK

Celownik jest przypadkiem używanym stosunkowo rzadko, z wyjątkiem form celownika zaimka osobowego.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-emu **po wszystkich spółgłoskach**, np. dobr-**emu,** tani-**emu,** obc-**emu,** wysoki-**emu**

Rzeczowniki

-owi **Jest to końcówka dominująca**, bez względu na zakończenie tematu,
np. wysoki-**emu** Adam-**owi**, nasz-**emu** koni-**owi**, jedn-**emu** dolar-**owi**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -owi

1. spółgłoskowe

b	dzi	ci	rz
bi	**d**	**t**	**r**
jastrząb – jastrzębiowi gołąb – gołębiowi	grudzień – grudniowi przechodzień – przechodniowi	kwiecień – kwietniowi	starzec – starcowi karzeł – karłowi

2. samogłoskowe

e //Ø	ó // o	ą // ę
-ek wujek – wujkowi **-ec** starzec – starcowi goniec – gońcowi	Kraków – Krakowowi stół – stołowi	mąż – mężowi jastrząb – jastrzębiowi

e //Ø	ó // o	ą // ę
-eń uczeń – uczniowi kwiecień – kwietniowi przechodzień – przechodniowi **-er** minister – ministrowi **-eł** Paweł – Pawłowi orzeł – orłowi		

-u Występuje głównie w **rzeczownikach jednosylabowych** i wyjątkowo w dwusylabowych,
np. moj-**emu** kot-**u**, twoj-**emu** ps-**u**, piękn-**emu** świat-**u**,
nasz-**emu** ojc-**u**.

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -u

spółgłoskowe i samogłoskowe

e // Ø	o // Ø	ó // o	ą // ę
-ec ojciec – ojcu **-eł** diabeł – diabłu **-en** sen – snu **-es** pies – psu **-ew** lew – lwu	osioł – osłu	Bóg – Bogu	ksiądz – księdzu

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-emu **po wszystkich spółgłoskach,**
np. czyst-**emu,** tani-**emu,** duż-**emu,** niski-**emu**

Rzeczowniki

-u **Jest to jedyna końcówka,**
np. czyst-**emu** okn-**u**, mał-**emu** mieszkani-**u**, t-**emu** morz-**u**.

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ej **po wszystkich spółgłoskach**, np. mił-**ej,** tani-**ej,** obc-**ej,** niski-**ej**

Rzeczowniki

-e Występuje u rzeczowników z tematem na **spółgłoskę twardą w M. l. poj.** Tematyczna spółgłoska twarda ulega wymianie,
np. wo*d*a – czyst-**ej** wo*dzi*-**e**, ża*b*a – mał-**ej** ża*bi*-**e**
noga – ładn-**ej** no*dz*-**e**.
UWAGA: Końcówkę tę mają także rzeczowniki rodzaju męskiego zakończone na **-a**,
np. kole*g*a – nasz-**emu** kole*dz*-**e**, poe*t*a – t-**emu** poe*ci*-**e**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -e

spółgłoskowe

b	p	f	w	m	n	d	zd	t	st	s	z	g	k	ch	r	ł
bi	pi	fi	wi	mi	ni	dzi	ździ	ci	ści	si	zi	dz	c	sz	rz	l

-i Występuje u rzeczowników z tematem zakończonym na **spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką 'l' w M. l. poj.** i rzeczowników obcego pochodzenia zakończonych na **-ea**,
np. Ania – moj-**ej** An-**i**, kość – tward-**ej** kośc-**i**, nadzieja – słab-**ej** nadzie-**i**, pani – t-**ej** pan-**i**, niedziela – ostatni-**ej** niedziel-**i**
Korea – interesując-**ej** Kore-**i**, idea – now-**ej** ide-**i**

-y Występuje u rzeczowników z tematem zakończonym **w M. l. poj.** na **spółgłoskę funkcjonalnie miękką, z wyjątkiem 'l'**,
np. praca – moj-**ej** prac-**y**, róża – żółt-**ej** róż-**y**, noc – tamt-**ej** noc-**y**.

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI I ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ym **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich**,
np. mądr-**ym**, obc-**ym**

-im **po spółgłoskach miękkich i 'k, g'**,
np. tan-**im**, wysok-**im**, głębok-**im**

Rzeczowniki

-om We wszystkich rodzajach występuje tylko ta **jedna końcówka**,
np. mądr-**ym** pan-**om**, wysok-**im** okn-**om**, nasz-**ym** żon-**om**

Funkcje celownika w zdaniu

1.
Oznacza odbiorcę przedmiotu, informacji i wrażeń zmysłowych. Pełni wtedy funkcję dopełnienia dalszego, np. **Ojciec** (podmiot) **daje** (orzeczenie) **pieniądze, rady, oparcie** (biernik – dopełnienie bliższe) **dziecku** (celownik – dopełnienie dalsze).

2.
W zdaniach bezpodmiotowych oznacza nosiciela stanu, np. **Miło mi.**

3.
Oznacza posesywność, np. **Matka mi choruje**. lub **Sąsiadowi choruje dziecko.**

4.
Celownik występuje bezpośrednio po czasowniku, jest implikowany przez ten czasownik, np. **Pożyczyłem koledze podręcznik.**

Lista najczęściej używanych czasowników, po których występuje celownik:

darować / podarować, dawać / dać, dokuczać / dokuczyć, doręczać / doręczyć, dostarczać / dostarczyć, dziękować / podziękować, dziwić się / zdziwić się, kłaniać się / pokłonić się / ukłonić się, kibicować, kraść / ukraść, mówić / powiedzieć, nadskakiwać, obiecywać / obiecać, odbierać / odebrać, oddawać / oddać, ofiarowywać / ofiarować, odmawiać / odmówić, odpowiadać / odpowiedzieć, opowiadać / opowiedzieć, patronować, pochlebiać, podarować, podawać / podać, poddawać się / poddać się, podobać się / spodobać się, podołać, podporządkowywać się / podporządkować się, poświęcać się / poświęcić się, (po)żalić się, pożyczać / pożyczyć, przeciwstawiać się / przeciwstawić się, zaprzeczać / (za)przeczyć, przedstawiać (się) / przedstawić (się), przekazywać / przekazać, przeszkadzać / przeszkodzić, przewodniczyć, przyglądać się / przyglądnąć się, przygotowywać / przygotować, przynosić / przynieść, przypominać / przypomnieć, przysłuchiwać się / przysłuchać się, przysługiwać / przysłużyć, rezerwować / zarezerwować, smakować / posmakować, skarżyć się / poskarżyć się, służyć, sprzeciwiać się / sprzeciwić się, sprzedawać / sprzedać, sprzyjać, szkodzić / zaszkodzić, towarzyszyć, ubliżać / ubliżyć, uciekać / uciec, ufać / zaufać, ujawniać / ujawnić, ulegać / ulec, ulżyć, ustępować / ustąpić, wierzyć / uwierzyć, wybaczać / wybaczyć, wyszukać (w znaczeniu – 'znaleźć'), zabierać / zabrać, zapobiegać / zapobiec, zaradzić, zawdzięczać, zwierzać się / zwierzyć się, zwracać / zwrócić.

Tylko po formie 3 osoby liczby pojedynczej: uchodzi, wypada.

Po czasownikach imiennych: np. być wdzięczny, być zobowiązany, być równy...,

5.

Występuje w konstrukcji przyimek 'przeciwko' + celownik rzeczownika lub zaimka i jest implikowany przez czasownik, np. **Jestem przeciwko głosowaniu**.

Czasowniki implikujące tę konstrukcję: być, głosować, opowiadać się / opowiedzieć się, walczyć, występować / wystąpić.

6.

Łączy się z następującymi przyimkami:

	znaczenie	*przykład*
dzięki	przyczyna	Dostał pracę dzięki ojcu.
ku	kierunek, cel	Droga wiodła ku wiosce. Akademia ku czci bohaterów.
na przekór	umyślny sprzeciw	Robiła wszystko na przekór matce.
przeciw / przeciwko	przeciwstawienie	Było to wykroczenie przeciw prawu. Tabletki przeciw grypie. Środek przeciw rdzy.
wbrew	działanie sprzeczne z kimś, czymś	Zrobiłem to wbrew sobie.

7.

Występuje po niektórych przymiotnikach implikujących celownik, np. Był **wierny żonie.**

Przymiotniki implikujące celownik rzeczownika:
bliski, dłużny / winien, drogi, niechętny, obcy, podległy, przeciwny, przychylny, przyjazny, równy, wdzięczny, wiadomy, wierny, winny, wrogi, wspólny, współczesny, znany, zobowiązany, życzliwy.

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 74

W miejsce kropek wstaw właściwą końcówkę celownika rzeczowników rodzaju męskiego.

Wzór: **A. końcówka -owi**: anioł – anioł...**owi**...
cudzoziemiec – cudzoziemc...**owi**... (e //Ø)
B. końcówka -u: kot – kot...**u**..., chłopiec – chłopc...**u**... (e //Ø)

A.

a) *bez alternacji*

profesor – .....
student – .....
zeszyt – .....
nauczyciel – .....
lekarz – .....
pacjent – .....
gość – .....
komputer – .....
Londyn – .....
palacz – .....

b) *alternacja* e // Ø

zamek – .....
Władek – .....
piesek – .....
Turek – .....
odcinek – .....
młodzieniec – .....
siostrzeniec – .....
wybraniec – .....
południowiec – .....
Ukrainiec – .....
starzec – ..... (rz // r)
dworzec – ..... (rz // r)
uczeń – .....
ogień .....
styczeń – .....
wrzesień – .....
grudzień – ..... (dź // d)
minister – .....
plaster – .....
piątek – .....
wujek – .....
rysunek – .....
poranek – .....
garnek – .....
cudzoziemiec – .....
zapaleniec – .....
różaniec – .....
goniec – .....
pomyleniec – .....
wzorzec – ..... (rz // r)
mędrzec – ..... (rz // r)
więzień – .....
pień – .....
sierpień – .....
kwiecień – ..... (ć // t)
przechodzień ..... (dź // d)
arbiter – .....
Holender – .....

kufer – .....
magister – .....
puder – .....
kubeł – .....
szczygieł – .....
węzeł – .....
orzeł – ..... (rz // r)

Aleksander – .....
majster – .....
poseł – .....
wyżeł – .....
Paweł – .....
karzeł – ..... (rz // r)

c) *alternacja* ó // o

Kraków – .....
dowód – .....
wzór – .....
strój – .....
wróg – .....

naród – .....
kościół – .....
stół – .....
próg – .....

d) *alternacja* ą // ę (tylko wówczas, gdy ma ją cały paradygmat,
np. mąż – męża – mężowi... ale sąd – sądu – sądowi...)

mąż – .....
dąb – .....
urząd – .....
ząb – .....
jastrząb – ..... (b // b')

błąd – .....
wzgląd – .....
wąż – .....
gołąb – ..... (b // b')

B.

a) *bez alternacji*

pan – .....
chłop – .....

brat – .....
świat – .....

b) *alternacja* e // Ø

ojciec – .....
diabeł – .....
pies – .....

chłopiec – .....
lew – .....

c) *alternacja* o // Ø

osioł – .....

d) *alternacja* ó // o

Bóg – .....

e) *alternacja* ą // ę

ksiądz – .....

Ćwiczenie 75

W miejsce kropek wstaw końcówkę celownika rzeczowników rodzaju nijakiego. Jedyną końcówką jest końcówka -u, która występuje po spółgłoskach twardych, miękkich i funkcjonalnie miękkich.

Wzór: okno – okn...**u**..., życie – życi...**u**..., słońce – słońc...**u**...

niebo – .....
kłamstwo – .....
ognisko – .....
gardło – .....
przysłowie – .....
szczęście – .....
popiersie – .....
bożyszcze – .....
serce – .....
powietrze – .....
żelazo – .....
srebro – .....
oko – .....
południe – .....
pranie – .....
zdrowie – .....
wybrzeże – .....
Mazowsze – .....
zboże – .....

Ćwiczenie 76

W miejsce kropek wstaw odpowiednie końcówki celownika rzeczowników rodzaju żeńskiego i męskiego z końcówką -a.

Wzór: **A. końcówka -e**: mapa – mapi...**e**..., żona – żoni...**e**..., noga – nodz...**e**...
B. końcówka -i: ziemia – ziem...**i**..., nadzieja – nadzie...**i**..., wola – wol...**i**...
C. końcówka -y: ulica – ulic...**y**..., rzecz – rzecz...**y**..., władca – władc...**y**...

A.

a) ***alternacja:***
spółgłoska twarda // miękka: b//b', p//p', f//f', w//w', m//m', n//ń, d//dź, zd//źdź, t//ć, st//ść, s//ś, z//ź,
spółgłoska twarda // funkcjonalnie miękka: g//dz, k//c, ch//sz, r//rz, ł//l

choroba – .....
woda – .....
strefa – .....
strona – .....
Europa – .....
wyspa – .....
rozmowa – .....
prawda – .....

meta – .....
koza – .....
pasta – .....
gazda – .....
poeta – .....
maszynista – .....
fetyszysta – .....
pora – .....
siostra – .....
jodła – .....
pszczoła – .....
odwaga – .....
Kinga – .....
kropka – .....
Dunka – .....
blacha – .....
mucha – .....
kolega – .....
monarcha – .....
gaduła – .....

klasa – .....
skaza – .....
lista – .....
gwiazda – ..... (a//e)
mężczyzna – .....
egoista – .....
programista – .....
skóra – .....
cenzura – .....
szkoła – .....
fabuła – .....
księga – .....
droga – .....
czapka – .....
lekarka – .....
uciecha – .....
pycha – .....
włóczęga – .....
kaleka – .....

B.

łaźnia – .....
szatnia – .....
kość – .....
więź – .....
Dania – .....
Anglia – .....
żmija – .....
Zawoja – .....
sesja – .....
okazja – .....
pani – .....
sprzedawczyni – .....
idea – .....

Kasia – .....
skrobia – .....
miłość – .....
powieść – .....
filozofia – .....
chemia – .....
ostoja – .....
zgraja – .....
dekoracja – .....
kolacja – .....
gospodyni – .....
Korea – .....
Salomea – .....

C.

ulica – .....
dusza – .....

wiedza – .....
puszcza – .....

mysz – .....
podróż – .....
wychowawca – .....
sprzedawca – .....
Orsza – .....

rzecz – .....
twarz – .....
znawca – .....
Zawisza – .....
doża – .....

Konstrukcje składniowe z celownikiem bez przyimka

Ćwiczenie 77

W miejsce kropek wstaw właściwą formę celownika wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Oddałem (kolega) ...**koledze**... pieniądze.

Liczba pojedyncza

1. Na urodziny podarowałem (brat) ..... nową encyklopedię.
2. Mama przekazała pozdrowienia (Marek) .....
3. Listonosz doręczył (sąsiad) ..... list polecony.
4. Ofiarowałem (współmieszkaniec) ..... książkę na imieniny.
5. Dziecko obiecało (ojciec) ..... , że będzie grzeczne.
6. Ojciec zabronił (swój syn) ..... iść na dyskotekę.
7. Swoim zachowaniem dokuczyłem (nasz ksiądz) .....
8. Przyjrzyj się (twój Adam) ....., czyż nie jest podobny do matki?
9. Daj (ten kot) ..... trochę mleka.
10. Przypomnij (nasz profesor) ..... o jutrzejszym egzaminie.
11. Czy nie zauważyłaś, że podobasz się (ten mężczyzna) ..... ?
12. Podarowałem (znajomy poeta) ..... wieczne pióro.
13. Podaj numer swojego domu (ten kierowca) .....
14. Nie pomagaj (taki egoista) .....
15. Nie pozwól mówić (ten gaduła, ta gaduła) .....
16. Sprzyjaliśmy (ten sierota, ta sierota) .....
17. Nie zazdrość niczego (ten finansista) .....

18. To dziecko dorównuje wiedzą (ten licealista) .....
.....
19. Towarzyszyłem (mój kolega) .....
w trudnych dla niego chwilach.
20. Kiedy przypatrzyłem się (ten włóczęga) .....,
zrobiło mi się go żal.

1. Nie zabraniaj (dziecko) ..... zabawy z rówieśnikami.
2. Nie ufaj (zwierzę) ....., którego nie znasz.
3. Ta dieta nie szkodzi (zdrowie) .....
4. Co można podarować (niemowlę) ..... z okazji chrztu?
5. Przysłuchaj się (głębokie brzmienie) .....
tego instrumentu.
6. Przyglądnij się (to morze) ....., czyż nie wygląda groźnie?
7. Nie dziw się (takie pytanie) .....tego dziecka.
8. Nie wierz jego (dane słowo) ....., bo i tak
go nie dotrzyma.
9. Odróżnianie dobra od zła zawdzięczasz (swoje sumienie) .....
.....
10. Podziękuj (swoje audytorium) ..... za tak
ciepłe przyjęcie.

1. Przynieśliśmy (mama) .....zaproszenie na naszą rocznicę ślubu.
2. Janku, pomóż (ciotka) .....wynieś bagaże na piętro.
3. Przekaż (Magda) ..... moje pozdrowienia.
4. Oddaj (Jadzia) .....pożyczone pieniądze.
5. Fluor zapobiega (próchnica) .....
6. Nie sprzeciwiaj się (ta niewiasta) .....,
bo źle na tym wyjdziesz.
7. Przyglądnij się (jej jazda) ....., czyż nie
jest trochę dziwna?
8. Moje poglądy nie odpowiadają (Marysia Kowalska) .....
.....
9. Podporządkuj się (ta decyzja) .....swojego dyrektora.
10. Nie ulegaj zbytnio (swoja pycha) .....
11. Przekaż (nasza koleżanka) .....tę wiadomość.
12. Przedstaw się (ta pani) .....
13. Św. Patryk patronuje (Irlandia Północna) .....

14. Przyglądnij się (nasza Wisła) ....., jaka w niej brudna woda!
15. Nikt nie jest w stanie zapobiec (taka susza) .....
16. Prezent na pewno spodoba się (nasza pociecha) .....
17. Przyjrzyj się (ta spadająca gwiazda) .....
18. Zwierzył się (nasza Barbara) ..... ze swoich kłopotów.
19. Niewyjaśnione sprawy szkodzą (trwała przyjaźń) .....
20. Te nowe, szybkie samochody przydadzą się (polska policja) .....

Liczba mnoga

1. Przedstawiliśmy się (nasi nauczyciele) .....
2. Ustąpiliśmy miejsca (ci starsi panowie) .....
3. Nie pozwoliliśmy (nasi goście) ..... dojść do słowa.
4. Wierzę (prości ludzie) .....
5. Pogoda sprzyja (długie spacery) .....
6. Marszałek sejmu przedstawił projekt ustawy (wszyscy posłowie) .....
7. Odebrano paszporty (wszyscy nielegalni emigranci) .....
8. Sprzedano wadliwy towar (ostatni klienci) .....
9. Towarzyszyliśmy (twoi rodzice) ..... w zwiedzaniu miasta.
10. Podano lekarstwa (wszyscy pacjenci) .....

1. Przewodniczyłem (wszystkie zebrania) .....
2. Przywiozłem prezenty (nasze dzieci) .....
3. Nie wierzyłem (własne oczy) ....., kiedy ją zobaczyłem!
4. Zaufaj (swoje przeczucia) ..... i nie podejmuj tej pracy.
5. Przyglądnij się (te jeziora) ....., czyż nie są malownicze?
6. Podporządkujmy się (te zarządzenia) .....

7. (wszystkie te przestępstwa) .....
przyglądały się dzieci.
8. Ci ludzie odpowiadają (policyjne rysopisy) .....
9. Prezydent patronuje (te przedsięwzięcia) .....
10. Podano pokarm (te zwierzęta) .....

1. Czy nie widzisz, że podobasz się (te dziewczyny) ..... ?
2. Zawdzięczamy to (nasze matki) .....
3. Zawsze się kłaniam (te panie) .....
4. Janku, nie dokuczaj (swoje siostry) .....!
5. Dzieci skarżyły się (swoje wychowawczynie) .....
6. Pozwól odpocząć (stare kości) .....!
7. Nie przeszkadzaj (te gospodynie) .....
8. Przygotowaliśmy niespodziankę (nasze nauczycielki) .....
9. Nie wierzyłem (moje sąsiadki) .....
10. Zaprzeczyłem (wszystkie plotki) ..... na jej temat.

Ćwiczenie 78

Odpowiedz na pytanie używając w odpowiedzi wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Komu dałeś kwiaty? (Ewa Kowalska) ...**Ewie Kowalskiej**...

1. Komu oddałeś pieniądze? (moja teściowa) .....
2. Komu się tak przyglądasz? (ta nauczycielka) .....
3. Czemu się przysłuchujesz (jego wypowiedź) .....
4. Komu nie można służyć? (dwaj panowie) .....
5. Komu się to jeszcze przyda? (moja babcia) .....
6. Komu nie wypada się tak zachowywać? (starsi ludzie) .....
.....
7. Czemu się tak przyglądacie? (ta gra) .....
8. Czemu szkodzi takie zachowanie? (dobrosąsiedzkie stosunki) .....
.....
9. Czemu już nie można zaradzić? (klęska powodzi) .....
.....
10. Komu opowiedziałeś tę historię? (moi przyjaciele) .....
.....
11. Komu zawdzięczasz awans? (mój dyrektor) .....

12. Komu policja odebrała prawo jazdy? (Tomek Piotrowski) .....
.....
13. Komu kazałeś przyjść na egzamin? (grupa trzecia) .....
14. Czemu się sprzeciwiliście? (ta decyzja) .....
15. Komu wysłałeś pozdrowienia z Krakowa? (moi znajomi) .....
.....
16. Komu przeszkodziłeś w pracy? (twój profesor) .....
17. Komu ten kelner nadskakuje? (swój szef) .....
18. Komu będziesz towarzyszyć (delegacja rządowa) .....
19. Czemu nie podołasz? (obowiązki rodzinne) .....
20. Komu się ukłoniliście? (to państwo) .....

Ćwiczenie 79

Użyj w celowniku podanych rzeczowników i odpowiadających im zaimków.

Wzór: Dyrektor pokazywał (inżynier) ...**inżynierowi**... projekt, objaśniając ...**mu**... jego najważniejsze założenia.

1. Sąsiadka żaliła się (żona) ....., opowiadając ..... o swoich problemach.
2. Nauczyciel objaśniał (uczniowie) ..... lekcję, zwracając .....uwagę na trudniejsze fragmenty materiału.
3. Pogratulowaliśmy (zwycięzca) ....., życząc ..... dalszych sukcesów.
4. Kupiłem (dzieci) ..... komputer i wytłumaczyłem ..... zasady jego działania.
5. Podarowałem (kuzynka) ..... magnetowid i pokazałem ....., jak się na nim nagrywa.
6. Towarzyszyłem (teściowa) ..... w podróży, pomagając ..... uporać się z bagażami.
7. Czytałem (syn) ..... „Ogniem i mieczem", starając się .... przekazać ducha tej powieści.
8. Nie bardzo wierzyłem (kolega) ....., ale tym razem musiałem ..... zaufać.
9. Dzieci, chcąc dokuczyć (pies) ....., założyły ..... kaganiec.
10. Zrobiłeś przykrość (dziadkowie) ....., mówiąc ..... , że nie powinni się wtrącać do naszych spraw.

Ćwiczenie 80

Użyj formy celownika podanych w nawiasie zaimków nieokreślonych.

Wzór: Nie mów o tym (nikt) ...**nikomu**...

1. Nie dziw się (nic) ....., co on mówi.
2. Nie zdradzaj (ktokolwiek) ..... naszej tajemnicy.
3. Nie zabieraj (którekolwiek) ..... dziecku radości życia.
4. Nie ulegaj (jakiekolwiek) ..... naciskom z góry.
5. Nie powtarzaj tego (którakolwiek) ..... z tych dziewcząt.
6. Nie mów o tym (którzykolwiek) ..... z naszych znajomych.
7. Nie zwierzajcie się (jacykolwiek) ..... z tzw. przyjaciół.
8. Podaruj (ktoś) ..... coś małego.
9. Nie ufaj (nic) ....., czego sam osobiście nie sprawdziłeś.
10. Podaruj te zabawki (jakieś) ..... dziecku.
11. Zaufaj (któryś) ..... ze swoich przyjaciół.
12. *Nie rób (nikt)* ..... *niczego, co tobie nie miłe.*
13. Nie wierzcie (jakieś) ..... ich obietnicom.
14. Przekaż te dokumenty (którykolwiek) ..... z dyrektorów.
15. Nie odmawiaj (nikt) ..... swojej pomocy.
16. Przedstaw swój projekt (którykolwiek) .....
    z naszych szefów.
17. Przypomnij o zebraniu (którakolwiek) .....
    studentce z naszej grupy.
18. Oddaj dokumenty (którakolwiek) ..... z urzędniczek.
19. Zwierz się ze swoich problemów (którakolwiek) .....
    z twoich przyjaciółek.
20. Doręcz ten list (ktokolwiek) ..... z rodziny.

Ćwiczenie 81

Odpowiedz na zadane pytania.

Wzór: Czy sprzeciwiłeś się kiedyś komuś?
Nie ...**nigdy nikomu**... się nie sprzeciwiłem.

1. Czy zaufałeś kiedyś jakiemuś koledze?
   .....
2. Czy któremukolwiek dziecku czegoś kiedyś brakowało?
   .....

3. Czy jakiejkolwiek dziewczynie na mnie zależy?

. . . . . .

4. Czy dziwisz się jeszcze czemukolwiek?

. . . . . .

5. Czy przeciw komukolwiek postawiono jakieś zarzuty?

. . . . . .

6. Czy powiedziałeś komukolwiek o naszym spotkaniu?

. . . . . .

7. Czy podałyście jakiemukolwiek pacjentowi to lekarstwo?

. . . . . .

8. Czy kiedyś komukolwiek zaszkodziło trochę pokory?

. . . . . .

9. Czy komukolwiek wspomniałeś o naszej tajemnicy?

. . . . . .

10. Czy uwierzyłeś czemukolwiek, co on powiedział?

. . . . . .

11. Czy kiedykolwiek komuś dokuczałeś?

. . . . . .

12. Czy oni podporządkowali się kiedyś komukolwiek?

. . . . . .

13. Czy głosowałeś przeciwko któremukolwiek z kandydatów?

. . . . . .

14. Czy dzięki komukolwiek dostałeś tę pracę?

. . . . . .

15. Czy towarzyszyłeś kiedyś komuś przy operacji?

. . . . . .

16. Czy ubliżyłeś kiedykolwiek jakiemuś zwierzęciu?

. . . . . .

17. Czy przewodniczyłaś kiedyś jakiemukolwiek posiedzeniu?

. . . . . .

18. Czy wybaczyliście kiedykolwiek jakimkolwiek wrogom?

. . . . . .

19. Czy wypada którejkolwiek dziewczynie tak postępować?

. . . . . .

20. Czy kiedykolwiek byliście komukolwiek za coś zobowiązani?

. . . . . .

Ćwiczenie 82

W miejsce kropek wstaw właściwą formę liczebnika podanego w nawiasie.

Wzór: Przyglądałem się (3) ...**trzem**... bawiącym się dzieciom.

1. Zaufałem moim (2) ..... przyjaciołom.
2. Przynosiłem obiady (3) ..... niedołężnym staruszkom.
3. Przyznano nagrodę tylko (1) ..... studentowi.
4. Wypłacono stypendium (500) ..... studentom.
5. Kupiłem prezent tylko mojej (1) ..... siostrze.
6. (12) ..... lokatorom wymówiono mieszkanie.
7. (20) ..... pasażerom zabrakło miejscówek.
8. Kelner podał obiad (2) ..... turystkom.
9. Listonosz doręczył powołania do wojska (50) ..... chłopcom.
10. Przedłużono wizy pobytowe (100) ..... studentom.
11. Przeciwko (200) ..... chuliganom wysłano osiemdziesięciu policjantów.
12. Zatwierdzono uchwałę wbrew (20) ..... głosom przeciwnym.
13. Dzięki (4) ..... głosom koalicji udało się uchwalić nowy kodeks karny.
14. Zrobiłem to na przekór (5) ..... moim oponentom.
15. Chłopcy biegli ku (3) ..... drzewom rosnącym nad rzeką.
16. Wbrew opinii (35) ..... posłów zawieszono obrady sejmu.
17. Przeciwko ustawie głosowało (16) ..... senatorów.
18. Dzięki (7) ..... strażakom udało się opanować pożar.
19. Przeciwko (10000) ..... demonstrantów użyto gazów łzawiących.
20. Trzech młodzieńców walczyło przeciwko (9) ..... chuliganom.

Celownik w zdaniach bezpodmiotowych wskazujący na nosiciela stanu

Ćwiczenie 83

Wzór: Wstaw w pierwszym zdaniu właściwą formę podanych w nawiasie zaimków osobowych: Jest (ja) ...**mi**... przyjemnie, a następnie dokończ drugie zdanie wstawiając w miejsce kropek formę dowolnie wybranego czasownika w bezokoliczniku, zgodnego jednak z treścią zdania.
Jest mi przyjemnie ...**wysłuchać**... takiej opinii.

1. Jest (ja) ..... trudno.
   Jest ..... trudno ....., kogo mam wybrać na męża!
2. Było (ona) ..... przyjemnie.
   Było .... przyjemnie .....go po tylu latach rozłąki.
3. Jest (wy) ..... dobrze.
   Jest .....dobrze ....., a mnie się chce płakać!
4. Będzie (one) ..... ciężko.
   Będzie ..... ciężko ..... zaległości po tak długiej nieobecności w szkole.
5. Będzie (my) ..... wygodniej.
   Będzie ..... wygodniej ..... w łóżku niż na wersalce.
6. Było (oni) ..... niezręcznie.
   Było ..... niezręcznie ..... uwagę starszej kobiecie.
7. Będzie (ono) ..... łatwiej.
   Będzie ..... łatwiej .....z innymi dziećmi.
8. Było (oni) .....miło.
   Było ..... miło ..... ich na swój ślub.
9. Było (ja) ..... głupio.
   Było .....głupio .....o seksie przy rodzicach.
10. Było (my) .... nieprzyjemnie.
    Było ..... nieprzyjemnie ..... krytycznych uwag na swój temat.

Ćwiczenie 84

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków osobowych.

Wzór: Podobał (ja) ...**mi**... się ten film.

1. Żal (ja) ..... tej dziewczyny.
2. Idzie (on) ..... wszystko jak po grudzie.
3. Będzie (wy) ..... smutno beze mnie.
4. Wolno (on) ..... podjąć taką decyzję.
5. Czy starczy (oni) ..... sił do końca meczu?
6. Coś (ono) ..... się chyba śni!
7. Czy nie nudzi się (wy) ..... wieczorami?
8. Nie krzycz na niego, widzisz przecież, że chce (ono) ..... się spać!
9. Gorąco (one) ..... w tych kurtkach.
10. Wesoło (my) ..... po zdanych egzaminach.
11. Słabo (ja) ..... po tym lekarstwie.
12. Szkoda (my) ..... wakacji.
13. Wstyd (oni) ..... za to, co zrobili.
14. Biada (one) ..... , jeżeli nie zaczną się uczyć!
15. Przykro (on) ..... , że nie mógł się z wami spotkać.

Celownik o znaczeniu posesywnym

Ćwiczenie 85

W zdaniach bez podmiotu gramatycznego wstaw formę celownika wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: (ojciec) ...**ojcu**... brakuje ruchu.

1. (kolega) ..... nie zależy na robieniu kariery.
2. Z każdym rokiem (rodzice) ..... ubywa sił.
3. (dziecko) ..... się nudzi, kiedy nie ma się z kim bawić.
4. Jak (ty) ..... idzie na studiach?
5. Nie wiesz, do czego (on) ..... się tak spieszy?
6. (każdy młody człowiek) ..... marzy się jakaś kariera.
7. (moja mama) ..... mimo zmęczenia, zawsze się chciało żartować.

8. (to mieszkanie) ..... brakuje spiżarki.
9. (Małgosia) ..... zawsze śnią się jakieś koszmary.
10. (nasi sąsiedzi) ..... powodzi się nieźle.
11. (nasz chłopiec) ..... idzie nauka w szkole.
12. (mój przyjaciel) ..... szczęści się we wszystkim.
13. Jak (wy) ..... się wiedzie w nowym miejscu pracy?
14. (Janek) ..... brakuje czasu.
15. (wszyscy) ..... smutno bez ciebie.

Konstrukcje składniowe z przyimkiem + celownik

Ćwiczenie 86

W miejsce kropek wstaw formę celownika po przyimkach: **dzięki, ku, na przekór, przeciw / przeciwko, wbrew.**

Wzór: Nie głosuj przeciwko (reformy gospodarcze) ...**reformom gospodarczym**...

1. Nie występuj przeciwko (swoja rodzina) .....
2. Dziecko pobiegło ku (swoja matka) ..... z płaczem.
3. Dzięki (twoja pomoc) ..... udało mi się zdać ten egzamin.
4. Na przekór (wszyscy) ..... odmrożę sobie uszy.
5. Postąpiliśmy wbrew (opinia społeczna) .....
6. Trzech przeciw (pięć) ....., to nierówna walka.
7. Na nas już czas, trzeba się zbierać ku (dom) .....
8. Czy nie wydaje ci się, że wszystko zmierza ku (gorsze) ..... ?
9. Coraz więcej organizacji społecznych występuje przeciwko (narkomania) .....
10. Nie róbcie niczego wbrew (wasi rodzice) .....
11. Koniec wieku sprzyja sądom, że wszystko zmierza ku (koniec świata) .....
12. Nastolatki bardzo często postępują na przekór (dorośli) .....
13. Przypuszczam, że podjęłaś taką decyzję na przekór (twój szef) .....
14. Wbrew (to) ....., co mówią ludzie, nie żenię się jeszcze w tym roku.
15. Część posłów opowiedziała się przeciwko (reforma oświaty) .....

16. Dzięki (systematyczna praca) ..... osiągniesz swój cel.
17. Wbrew (swoja wola) ..... musiał się podporządkować decyzji sądu.
18. Dzięki (dobra pogoda) ..... odpoczęliśmy wyśmienicie!
19. Mimo że wszyscy byli „za", my byliśmy przeciwko (ten wybór) ....
20. Postępowanie wbrew (wszyscy i wszystko) .... nie ma sensu.

Grupy rzeczownikowe z przyimkiem + celownik

Ćwiczenie 87

Wstaw do kontekstu zdania podane grupy rzeczownikowe:
lekarstwo przeciw nadciśnieniu,
środek przeciw molom (antymolowy),
pasta przeciwko paradentozie,
tabletki przeciw bólowi (przeciwbólowe),
środek przeciw rdzy (antykorozyjny),
okulary przeciw słońcu (przeciwsłoneczne),
syrop przeciw kaszlowi,
światła przeciw mgle (przeciwmgielne),
krem przeciw zmarszczkom (przeciwzmarszczkowy),
płaszcz przeciw deszczowi (przeciwdeszczowy).

1. Sądzę, że oprócz parasola powinnaś zabrać ze sobą także ....
2. Coś ostatnio boli mnie gardło i kaszlę, będę musiał znowu pić ....
3. Co roku wietrzę wszystkie rzeczy, które są w szafie i kupuję świeży .. ..
4. Mam chore dziąsła i muszę używać ....
5. Mamy stare auto i co dwa lata nakładamy na podwozie ....
6. Po operacji większość pacjentów dostaje różne ....
7. W każdym nowym aucie seryjnie montuje się ....

8. Niestety, lata lecą i muszę używać .....
.....
9. Przy takim upale powinno się nosić .....
.....
10. Lekarz zalecił mi ....., bo mam ciśnienie 220 na 90.

Przymiotniki implikujące użycie celownika

Ćwiczenie 88

Przekształć w podanych zdaniach konstrukcje przyimkowe na konstrukcje: **przymiotnik + celownik.**

Wzór: Ten sposób bycia jest obcy dla młodego pokolenia. Ten sposób bycia jest obcy **młodemu pokoleniu**.

1. Zauważyłeś, że ten urzędnik jest nieprzychylny dla cudzoziemców?
.....
2. Sąd wydawał się przychylny dla oskarżonego.
.....
3. Te środki chemiczne są przyjazne dla środowiska naturalnego.
.....
4. Bądź życzliwy dla tych biednych ludzi.
.....
5. Jestem przeciwny dla takiego sposobu postępowania.
.....
6. Ewa rozpacza po jego odejściu, bo on był dla niej bliski.
.....
7. On jest niechętny dla tego typu poczynań.
.....
8. Symbole narodowe są drogie dla każdego Polaka.
.....
9. Te cechy charakteru są wspólne dla wszystkich Azjatów.
.....
10. Profesor był zawsze przychylny dla studenckich inicjatyw.
.....

Ćwiczenie 89

W miejsce kropek wstaw formę celownika wyrazów podanych w nawiasie. Zauważ, że w niektórych zdaniach nie jest możliwe użycie konstrukcji z przyimkiem **'dla'.**

Wzór: Byłem (oni) ...**im**... wdzięczny za okazaną mi pomoc.

1. Rząd jest organem administracyjnym podległym (sejm) .....
2. Oni mówią, że ty byłeś winny (wszystko) .....
3. Nasz dyrektor jest przeciwny (wszelkie zmiany) .....
4. „Słomiany zapał" jest chyba wspólny (wszyscy Polacy) .....
   .....
5. Dlaczego jesteś nieprzychylny (nasi sąsiedzi) ..... ?
6. Czesław Miłosz i Lech Wałęsa to nobliści współcześni (Wisława Szymborska) .....
7. Pod względem rozwoju umysłowego jedno dziecko jest równe (drugie) .....
8. Jestem (wy) ..... winien rewanż za wczorajsze zaproszenie.
9. Sposób przyrządzania tego dania jest wiadomy tylko (najbliżsi przyjaciele) .....
10. Staram się być wierny (zasady) ....., które wpoili mi moi rodzice.

Ćwiczenia sprawdzające

Rzeczowniki i przymiotniki

Ćwiczenie 90

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie.

Tekst 1

W naszym bloku mieszka kilka starszych samotnych osób i (ci ludzie) ..... trzeba pomóc. Na początku nie wiedzieliśmy, jak to zorganizować, ale poradzili (my)..... koledzy z sąsiedniego osiedla, którzy zorganizowali (swoje starsze osoby)..... .....samopomoc sąsiedzką. Chodzi o to, że starsi ludzie nie ufają (obcy wolontariusze)..... W związku z tym mogą (oni)..... pomóc tylko najbliżsi sąsiedzi. Najpierw trzeba zdobyć ich zaufanie i dlatego należy przysłuchiwać się (to)....., jakie mają problemy. Oni muszą (my)..... uwierzyć, że chcemy ofiarować (każdy potrzebujący)..... ..... swoją dobrą wolę i czas. (Nasza pomoc)..... .....musi towarzyszyć bezinteresowna chęć dawania. Aby zapobiec (ewentualne konflikty)....., nie można zmieniać przyzwyczajeń tych ludzi. Trzeba ich akceptować wbrew (nasza wrodzona chęć)..... pouczania innych, jak mają żyć.

Tekst 2

Wstaw w miejsce kropek formę celownika wyrazów podanych w nawiasie.

(Każdy młody człowiek)..... marzy się zrobienie kariery w życiu: (Janek)..... zostanie naukowcem, (Antoni)..... osiągnięcie sukcesu w polityce, (Jerzy)..... zostanie pilotem, (Józek)..... zostanie biznesmenem, (Michał)..... zostanie senatorem, (Krystyna)..... zostanie stewardesą, (Wanda)..... zostanie nauczycielką, (Róża)..... zostanie prawnikiem, (Maria)..... zostanie modelką, (Kinga)..... zostanie lekarką. Natomiast (Adam)..... i (Ewa)..... marzy się założenie rodziny i posiadanie dużo dzieci!

Tekst 3

„Caritas" jest organizacją charytatywną. Kościół patronuje (każda akcja) ..... , którą podejmuje. Stara się zapobiegać (duże tragedie życiowe) ..... , do których mogłoby dojść, gdyby nikt nie pomógł (ludzie dotknięci) ..... tragedią. W „Caritas" pracują w większości wolontariusze, którzy towarzyszą (każde przedsięwzięcie) ..... , jakie podejmuje ta organizacja. „Caritas" pomaga (bliźni) ..... w każdej sytuacji i dlatego ludzie ufają (wszystkie jej inicjatywy) ..... i chętnie ofiarowują pieniądze i rzeczy (potrzebujący) ..... Często pomagała (ofiary) ..... powodzi, (poszkodowani) ..... w trzęsieniu ziemi, (potrzebujący) ..... wsparcia (inwalidzi wojenni) .....

Zaimki

Ćwiczenie 91

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy zaimków podanych w nawiasie.

Widzisz tę staruszkę siedzącą na ławce? Pomagam (ona) ..... od jakiegoś czasu w robieniu zakupów. Przedstawił (ja) ..... ją mój sąsiad, a (on) ..... z kolei powiedziała o niej pani z „Caritasu". Dzięki (ona) ..... pomagam jeszcze jednemu panu z naszego bloku. Załatwiam (on) ..... wszystkie sprawy urzędowe. (on) ..... potrzebna jest także pomoc lekarska, a ty jesteś lekarzem i mógłbyś pomóc nie tylko (on) ....., ale i innym (nasi) ..... podopiecznym. Najczęściej są to starsi ludzie i czasem bronią się przed taką pomocą, ale my podejmujemy decyzje wbrew (oni) ....., bo wiemy, jak bardzo ta pomoc jest (oni) ..... potrzebna.

Przyimki

Ćwiczenie 92

Wstaw do kontekstu zdania właściwy przyimek łączący się z celownikiem.

Dzieci bardzo często ..... swoim rodzicom robią kariery życiowe, ale ..... ich zaskoczeniu nie zawsze o tym pamiętają. Zdarza się, że ..... temu, o czym zapewniali na początku, nie okazują żadnej wdzię-

Celownik – *Dative*

Liczba pojedyncza

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden"	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki „on, ono"	Zaimek „się"
męski (odmiana żeńska)	**-owi** **(-e)** **-u**	**-emu**	**komu?** **czemu?**	dobremu studentowi mojemu koniowi jednemu (poecie) drugiemu (koledze) mojemu kotu jednemu stołu	**mnie, mi** **tobie, ci** Dał mi, ci. Mnie, Tobie dał. Dzięki mnie, tobie.	**mu, jemu, niemu** Dałem mu. Jemu dałem. Przeciw niemu.	**sobie**
nijaki	**-u** **-um**			dobremu zwierzęciu mojemu oknu jednemu muzeum		ona	
żeński	**-'e** **-i** **-y**	**-ej**		dobrej żonie, książce mojej ręce, nodze, musze jednej pani drugiej nocy } = Msc		**jej** **niej** Dałem jej. Jej dałem. Przeciw niej.	

Liczba mnoga

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden"	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimek oni, one	Liczebniki 2, 3, 4	Liczebniki główne
męski	**-om**	**-ym** **-im**	**komu?** **czemu?**	dobrym studentom moim koniom naszym kolegom jednym chłopcom	**nam** **wam**	**im, nim** Dał im. Im dał. Przeciw nim.	**dwom, dwu** **trzem** **czterem**	pięciu dwunastu dwudziestu pięćdziesięciu **dwustu** **trzystu** pięciuset = C, N, Msc
nijaki				dobrym oknom naszym polom moim zwierzętom jednym muzeom				
żeński				dobrym żonom naszym matkom moim książkom jednym paniom				

czności, wręcz przeciwnie, czasem robią wszystko ..... tym, którzy im pomagali ..... ich sugestiom, podejmują decyzje, które wiodą ..... katastrofie. Rodzice jednak nie mogą nic ..... temu zaradzić, bo jak mówi przysłowie: „Jajko mądrzejsze od kury".

Liczebniki

Ćwiczenie 93

Napisz słowami liczebniki podane w nawiasie. Tam, gdzie jest to możliwe, utwórz formę celownika od liczebników zbiorowych (dwoje, troje, itd.).

W szpitalu codziennie robi się wiele badań, zabiegów i operacji. Dzisiaj (1) ..... pacjentowi zszyto rozcięte kolano, (2) ..... innym usunięto ślepą kiszkę, (3) ..... prześwietlono złamane kończyny, (4) ..... założono gips, (5) ..... przeprowadzono operację, (12) ..... zrobiono badania na poziom cukru we krwi, (27) ..... , zrobiono morfologię krwi, a (30) ..... zrobiono badania okresowe w przyszpitalnej przychodni.

BIERNIK

Biernik jest jednym z czterech najczęściej używanych przypadków.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i główny 'jeden'

-y//-i **w połączeniu z rzeczownikami męskonieżywotnymi,**
np. ciekaw-**y** list, krótk-**i** wiersz

Ø **zaimki rodzajowe, dzierżawcze i liczebnik' jeden' w połączeniu z rzeczownikami męskonieżywotnymi,**
np. **ten** list, **mój** zeszyt, **jeden** pokój

-ego **w połączeniu z rzeczownikami męskoosobowymi i męskożywotnymi,**
np. dobr-**ego** studenta, mał-**ego** psa, t-**ego** chłopca

Rzeczowniki

-Ø końcówkę tę mają rzeczowniki rodzaju **męskonieżywotnego** i jest ona równa końcówce **mianownika**,
np. list, wiersz, liść – ten list-Ø, krótk-i wiersz-Ø, mał-y liść-Ø

-a końcówkę te mają rzeczowniki rodzaju **męskoosobowego, męskożywotnego** i jest ona równa końcówce **dopełniacza**,
np. pan – nasz-**ego** pan-**a**, pies – moj-**ego** ps-**a**, (e // Ø)

WYJĄTEK: Formy zleksykalizowane: wyjść za **mąż**, na miły **Bóg**

niektóre męskonieżywotne:

1) nazwy walut, np. jedn-**ego:** dolar-**a**, rubl-**a**, frank-**a**
2) nazwy tańców, np. szybki-**ego:** walc-**a**, krakowiak-**a**, mazur-**a**
3) nazwy marek samochodów, np. drogi-**ego:** fiat-**a**, golf-**a**, mercedes-**a**
4) nazwy papierosów, np. mocn-**ego:** carmen-**a**, mars-**a**

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki i liczebniki porządkowe

-e **po wszystkich spółgłoskach,** np. dobr-**e**, tani-**e**, obc-**e**, wysoki-**e**, drogi-**e**

-o **zaimki 'to, ono, samo' i liczebnik 'jedno'**, np. **to** dziecko, **jedno** słowo

Rzeczowniki

-o, -e, -ę, -um

= **M.** np. okn-**o**, morz-**e**, zwierz-**ę**, muze-**um**

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ą **po wszystkich spółgłoskach,** np. dobr-**ą**, tani-**ą**, obc-**ą**, lekk-**ą**, tęg-**ą**

WYJĄTEK: **'tę'**

RODZAJ ŻEŃSKI

-ę 1. końcówkę tę mają rzeczowniki, które **w M. l. poj. kończą się na samogłoskę -a** lub **-i**,
np. żona – moj-**ą** żon-**ę**, sprzedawczyni – now-**ą** sprzedawczyni-**ę**

WYJĄTEK: tę **panią**

2. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone na **-a**,
np. kolega – dobr-**ego** koleg-**ę**,
kierowca – tęgi-**ego** kierowc-**ę**

-Ø końcówkę tę mają rzeczowniki zakończone **w M. l. poj. na spółgłoskę**,
np. mysz – mał-**ą** mysz-**Ø**, część – jedn-**ą** część-**Ø**

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKOOSOBOWY

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

-ych **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich w M. l. poj.,**
np. mądr-**ych,** obc-**ych; zaimkach:** t-**ych,** wasz-**ych, liczebniku:** jedn-**ych**

-ich **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g' w M. l. poj.,**
np. tan-**ich,** nisk-**ich,** tęg-**ich; zaimkach:** mo-**ich,** two-**ich**

RODZAJ MĘSKOŻYWOTNY I MĘSKONIEŻYWOTNY

-e **po wszystkich spółgłoskach,**
np. mał-**e**, tani-**e**, obc-**e**, lekki-**e**, tęgi-**e**; t-**e**, jedn-**e**

Rzeczowniki

-ów tę końcówkę ma większość rzeczowników **męskoosobowych** i jest ona równa końcówce **dopełniacza**,
np. mo-**ich** syn-**ów**, t-**ych** chłopc-**ów**

-i
1. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone na **spółgłoski miękkie**,
   np. nauczyciel – dobr-**ych** nauczyciel-**i**
2. rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone na spółgłoski: **'k, g'**,
   np. ptak – t-**e** ptak-**i**, trawnik – zielon-**e** trawnik-**i**,
   róg – piękn-**e** rog-**i** (ó // o)

-y
1. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone na **spółgłoski funkcjonalnie miękkie**,
   np. lekarz – zdoln-**ych** lekarz-**y**
2. rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone na **spółgłoski twarde** (wyjątkiem **'k, g'**),
   np. pies – mał-**e** ps-**y**, stół – drewnian-**e** stoł-**y**

-i, -y//-ów

zwyczajowo używa się tych obocznych końcówek w niektórych rzeczownikach zakończonych na **spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką**,
np. sam-**ych** len-**i** // leni-**ów**, jedn-**ych** gospodarz-**y** // gospodarz-**ów**

-e rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone na spółgłoski **miękkie, funcjonalnie miękkie i niektóre na: b, p, w,** a także obcego pochodzenia zakończone na **-ans**.
np. koń – dobr-**e** koni-**e**, wąż – śliski-**e** węż-**e**, gołąb – biał-**e** gołębi-**e**,
karp – zdrow-**e** karpi-**e**, paw – kolorow-**e** pawi-**e**,
kwadrans – długi-**e** kwadrans-**e**, awans – nasz-**e** awans-**e**

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

-e **po wszystkich spółgłoskach,**

np. czyst-**e**, tani-**e**, duż-**e**, wysoki-**e**, niski-**e**, t-**e**, moj-**e**, jedn-**e**

Rzeczowniki

-a **wszystkie rzeczowniki,**

np. wysoki-**e** okn-**a**, spokojn-**e** morz-**a**, dziki-**e** zwierzęt-**a**, t-**e** muze-**a**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

-e **po wszystkich spółgłoskach,**
np. czarn-**e**, tani-**e**, duż-**e**, lekki-**e**, długi-**e**, t-**e**, twoj-**e**, jedn-**e**

Rzeczowniki

-y **po spółgłoskach twardych** z wyjątkiem twardych **'k, g'** i **funkcjonalnie miękkich 'cz, sz'**
np. kobieta – znan-**e** kobiet-**y**, żona – nasz-**e** żon-**y**, rzecz – moj-**e** rzecz-**y**, mysz – t-**e** mysz-**y**

-i **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g'**
np. pieśń – wasz-**e** pieśn-**i**, matka – drogi-**e** matk-**i**, księga – jedn-**e** księg-**i**

-e
1. rzeczowniki zakończone w **M. l. poj. na -a** przed **spółgłoskami miękkimi**, i **funkcjonalnie miękkimi** (z wyjątkiem **'cz, sz'**)
   np. zie**mia** – piękn-**e** ziemi-**e**, ró**ża** – czerwon-**e** róż-**e**
2. rzeczowniki zakończone w **M. l. poj. na -i**,
   np. pani – drogi-**e** pani-**e**, gospodyni – dobr-**e** gospodyni-**e**
3. **niektóre** rzeczowniki zakończone **na spółgłoskę miękką**,
   np. łódź – długi-**e** łodzi-**e**, dłoń – ładn-**e** dłoni-**e**
   ale spowiedź – ważn-**e** spowiedz-**i**,
   odpowiedź – twoj-**e** odpowiedz-**i**,
   pieśń – piękn-**e** pieśn-**i**, więź – trwał-**e** więz-**i**)
4. rzeczowniki typu: idea – now-**e** ide-**e**, orchidea – biał-**e** orchide-**e**, kamea – piękn-**e** kame-**e**

Funkcje biernika w zdaniu

1.
Biernik po czasownikach tranzytywnych pełni funkcje dopełnienia bliższego, np. Nauczyciel uczy **dzieci**.

2.
Biernik łączy się bezpośrednio z czasownikami i jest przez nie implikowany.

Lista najczęściej używanych czasowników:

badać / zbadać, brać / wziąć, budować / zbudować, budzić / obudzić / zbudzić, czuć / poczuć, czyścić / wyczyścić, czytać / przeczytać, dawać / dać, dostawać / dostać, dostrzegać / dostrzec, informować / poinformować, jeść / zjeść, kłaść / położyć, kochać, kontynuować, kończyć / skończyć, lubić, mieć, obchodzić / obejść, obejmować / objąć, obierać / obrać, obserwować / zaobserwować, oceniać / ocenić, odczuwać / odczuć, odkrywać / odkryć, odwiedzać / odwiedzić, oglądać / oglądnąć, opowiadać / opowiedzieć, organizować / zorganizować, osiągać / osiągnąć, otrzymywać / otrzymać, otwierać / otworzyć, pić / wypić, pisać / napisać, płacić / zapłacić, podejmować / podjąć, podnosić / podnieść, poznać / poznawać, produkować / wyprodukować, przegrywać / przegrać, przeprowadzać / przeprowadzić, przerywać / przerwać, przewidywać / przewidzieć, przygotowywać / przygotować, przyjmować / przyjąć, ratować / uratować, reprezentować, robić / zrobić, rozpoczynać / rozpocząć, rozumieć / zrozumieć, rozwiązywać / rozwiązać, rzucać / rzucić, składać / złożyć, spostrzec / spostrzegać, spotykać / spotkać, sprawdzać / sprawdzić, sprzedawać / sprzedać, stosować / zastosować, tracić / stracić, trzymać, ustalać / ustalić, umożliwiać / umożliwić, uznawać / uznać, widać, widzieć / zobaczyć, wołać / zawołać, wybierać / wybrać, wyciągać / wyciągnąć, wydawać / wydać, wygrywać / wygrać, wyjaśniać / wyjaśnić, wykonywać / wykonać, wykorzystywać / wykorzystać, wymieniać / wymienić, wyrażać / wyrazić, wysyłać / wysłać, zabijać / zabić, zakładać / założyć, zakończyć, załatwiać / załatwić, zamykać / zamknąć, zatrzymywać / zatrzymać, zauważać / zauważyć, zbierać / zebrać, zdobywać / zdobyć, zmieniać / zmienić, znać, znajdować / znaleźć, zostawiać / zostawić

Czasowniki z implikacją wielokrotną: (wybór)

UWAGA: Wybór dotyczy zarówno czasowników jak i implikacji. Poza tym oprócz właściwej implikacji znajdują się tu także czasowniki, które tworzą różne jednostki leksykalne i dotyczą innych znaczeń leksykalnych, co zostało graficznie wyróżnione gwiazdką, np. *grać Hamleta, *grać w piłkę, *grać na flecie

1. bić / zbić (+ B + za + B), dzielić / podzielić (+ B + między + B), *grać (+ B), *grać (+ w + B), *grać (+ na + Msc), lubić (+ B + za + B), *prosić (+ B + o + B), *prosić / zaprosić (+ B + na + B; przepraszać / przeprosić (+ B + za +

B) mieć (+ B + za + B), traktować / potraktować (+ B + jako + B), uważać (+ B + za + B), uznawać / uznać (+ B + za + B // + N), wybierać / wybrać (+ B + na, + B + za + B // + N), *brać / wziąć (+ B + za + B) *brać / wziąć (+ B + na + B)

2. *dostawać / dostać (+ B + od + D), *dostawać / dostawać (+ B + z + D), *otrzymywać / otrzymać (+ B + od), *otrzymać / otrzymywać (+ B + z + D), pisać / napisać (+ B + do + D), słyszeć / usłyszeć (+ B + od + D), uczyć / nauczyć (+ B + D), usuwać / usunąć (+ B + z + D), wkładać / włożyć (+ B + do + D), wyrzucać / wyrzuć (+ B + z + D), zabierać / zabrać (+ B + z + D), zdejmować / zdjąć (+ B + z + D)

3. oddawać / oddać (+ B + C), podawać / podać (+ B + C), pokazywać / pokazać (+ B + C), proponować / zaproponować (+ B + C), przedstawiać / przedstawić (+ B + C), przekazywać / przekazać (+ B + C), przynosić / przynieść (+ B + C), przywozić / przywieźć (+ B + C), przyznawać / przyznać (+ B + C), wręczać / wręczyć (+ B + C), zwracać / zwrócić (+ B + C)

4. nazywać / nazwać (+ B + N), przezywać / przezwać (+ B + N), zastępować / zastąpić (+ B+ N)

5. dawać / dać (+ B + w + Msc.), poznawać / poznać (+ B + w + Msc.), uznawać / uznać (+ B + w + Msc.), znajdywać / znaleźć (+ B + w + Msc.), zapewniać / zapewnić (+ B + o + Msc.)

Przedrostki czasownikowe implikujące użycie biernika: ob-, prze-, wy-

1. **ob-**: iść – obejść (kałużę), jechać – objechać (miasto), lecieć – oblecieć (znajomych), leźć – obleźć (mrówki), służyć – obsłużyć (klientów)

2. **prze-**: biec – przebiec (drogę), być – przebyć (zimę), iść – przejść (park), jechać – przejechać (most), lecieć – przelecieć (Atlantyk), płakać – przepłakać (noc), skoczyć / przeskoczyć (dziurę), siedzieć – przesiedzieć (dzień), spać – przespać (noc), żyć – przeżyć (wojnę)

3. **wy-**: płakać – wypłakać (ocenę), siedzieć – wysiedzieć (pisklęta), służyć – wysłużyć (emeryturę), stać – wystać (nic)

3.

Oznacza nosiciela stanu w zdaniach bezpodmiotowych,
np. Mdli mnie.

4.

Łączy się z czasownikiem za pośrednictwem przyimka.

A.

Prawie wszystkie przyimki łączące się z biernikiem mają podwójną łączliwość, najczęściej z narzędnikiem lub miejscownikiem,

np. Idziemy **na** egzamin. (**B**) – Byliśmy **na** egzaminie. (**Msc**)
Dałem książki **pod** stół. (**B**) – Książki są **pod** stołem. (**N**)

UWAGA: W niektórych znaczeniach możliwe jest tylko połączenie z jednym przypadkiem.

		znaczenie	*przykład*
między	–	przestrzeń	Włóż zeszyt między książki. (Między zeszytami leżą książki.)
na	–	miejsce	Idziemy na egzamin, grzyby, itp. (Grzyby są na stole.)
		czas	Jedziemy na tydzień, miesiąc, itp.
nad	–	miejsce (nad wodą)	Idę nad rzekę, jezioro, morze, itp. (Jesteśmy nad morzem.)
o	–	przedmiot, temat, cel	Pytać o zdanie, wiadomości, itp. (Mówiliśmy o tym zdaniu.) Prosić o kawę, herbatę, itp. (Mówiliśmy o kawie.)
		wielkość, stopień, miara	Adam jest wyższy o głowę od niej. Jestem starszy od niego o rok.
po	–	cel	Idę po brata, wodę, itp. (Nosiłem ubrania po bracie.)
pod	–	coś poniżej czegoś	Daj te rzeczy pod stół.
		w pobliżu czegoś	Taksówka podjechała pod dom. (Taksówka stoi pod domem.)
		kierunek + wysiłek	Szliśmy pod wiatr. (Uginał się pod tak wielkim ciężarem.)
ponad	–	granica czasu	Mieszkam tu ponad rok.
		miary	Jechał ponad 100 km na godzinę.
		wieku	Ma ponad pięćdziesiąt lat.
		natężenia	To jest ponad moje siły.
		przestrzeni	Samolot wzbił się ponad chmury. (Samolot leciał ponad chmurami.)
poza	–	przestrzeni	Wybiegł poza boisko, bramę, itp. (Był poza boiskiem.)
przed	–	miejsce na zewnątrz	Wyszedł przed dom, kościół, itp. (Stał przed domem.)

w	–	miejsce, do którego skierowana jest czynność	Pojechaliśmy w Tatry, Alpy, itp. (Byliśmy w Tatrach.)
		kierunek, przestrzeń	Patrzył się w górę. (Stał w odległości pięciu metrów.)
		cel czynności	Poszliśmy w odwiedziny.
		wynik działania	Dom rozpadł się w gruzy. (Dom był w gruzach.)
		dni tygodnia	Spotkamy się w sobotę.
		stan psychiczny	Wpaść w dobry humor. (Być w dobrym humorze.)
za	–	miejsce, do którego skierowana jest czynność	Pojechaliśmy za miasto. (Byliśmy za miastem.)
		cel czynności	Walczyć za wolność. (Tęsknił za wolnością.)
		przyczyna czynności	Przepraszam za spóźnienie. (Opowiadam się za taką reakcją.)
		oznacza przedmiot transakcji	Dostałem to za darmo.
		przedmiot odpowiedzialności, kary, nagrody	Dostał nagrodę za wyniki w nauce.
		osoba, przedmiot trzymany	Trzymał mnie za rękę.
		coś zacznie się dziać po czasie	Przyjdę za godzinę.

B.

Przyimki łączące się tylko z biernikiem (pojedyncza implikacja)

przez	–	miejsce, przez które odbywa się ruch	Szliśmy przez most, park, itp.
		czas trwania czynności	Śpiewaliśmy przez godzinę.

	sposób czynności	Rozmawialiśmy przez telefon.
	przyczyna	Przeziębiłem się przez nią.

bez względu na – Poszliśmy na wycieczkę bez względu na pogodę.

ze względu na – Ze względu na pogodę zrezygnowaliśmy z wycieczki.

w zamian za – Wynajęła mi mieszkanie w zamian za opiekę nad swoją babcią.

z uwagi na – Z uwagi na wiek nie brała udziału w rozmowie.

5.

Tworzy konstrukcje przyimek: 'po', 'na' + biernik rzeczownika wskazujące na przeznaczenie przedmiotu określanego lub granicę zasięgu w przestrzeni,

np. jedzenie na wycieczkę, miłość po grób

6.

Występuje po niektórych przymiotnikach z przyimkami,

np. otwarty na pomysły

Lista przymiotników implikujących użycie biernika:

a) przymiotnik + na + biernik

chciwy, czuły, głuchy, łakomy, (nie)wrażliwy, otwarty, odporny, podatny, wytrzymały, wymienialny, zachłanny

b) przymiotnik + na + biernik + za, o + biernik

obrażony, wściekły, zły

c) przymiotnik + o + biernik

dbały, oskarżony, spokojny, zazdrosny

d) przymiotnik w stopniu wyższym + biernik

bogatszy, droższy, wyższy, starszy

e) przymiotnik + w + biernik

bogaty, obfity, brzemienny

f) przymiotnik + za + biernik

odpowiedzialny

Ćwiczenia wdrażające

RODZAJ MĘSKI

Ć w i c z e n i e 94

Zamień zdania w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: Mam samochód. **Mamy samochody.**

1. Buduję dom .....
2. Maluję obraz .....
3. Konserwuję dach .....
4. Kupujesz zeszyt? .....
5. Sprzątasz sklep? .....
6. Czy on kroi chleb? .....
7. Znalazłeś długopis? .....
8. Miałeś telefon? .....
9. Instaluję komputer .....
10. Oglądam program .....

1. Zrobiłem krok .....
2. Lubię ten park .....
3. Kup mi lizak .....
4. Mam plecak .....
5. Wyrzeźbił posąg .....
6. Zainstalowałeś wodociąg? .....
7. Ona sprząta pociąg .....
8. Zorganizujesz przetarg? .....
9. Wystrzelił pocisk .....
10. Lekarz zrobił zabieg .....

1. Kupiłeś kosz? .....
2. Lakieruję poręcz .....
3. Widziałem ten mecz .....
4. Mam jeden tysiąc .....
5. Podziwiam ołtarz .....
6. Wypełniłaś formularz? .....
7. Ona ma warkocz .....
8. Spostrzegłem krzyż .....
9. Przeczytałam wiersz .....
10. Idzie wyż .....

1. Przeproszę wujka .....
2. Odwiedzę sąsiada .....
3. Przyjmę pacjenta .....
4. On wybierze dyrektora .....
5. Widzę profesora .....
6. Spotkałem Francuza .....
7. Spostrzegłaś kuzyna? .....
8. Dostrzegłaś policjanta? .....
9. Zauważyłem kolegę .....
10. Ostrzegłem dowódcę .....

ale tylko -i // -y lub obocznie z końcówką -ów

1. Widzę swojego nauczyciela .....
2. Spostrzegłeś tego żołnierza? .....
3. Zatrzymaj tego złodzieja! .....
4. Zaprosiłem tego gościa .....
5. Znasz tego lenia? .....
6. Poinformowałem listonosza .....
7. Spotkałaś gospodarza? .....
8. Wybrałaś lekarza? .....
9. Słyszysz tego faryzeusza? .....
10. Obudziłem tego stróża? .....

1. Uśpisz tego psa? .....
2. Nakarm tego kota! .....
3. Widzisz tego lwa? .....
4. Wyrzuć tego kreta! .....
5. Zabij tego szczura .....

1. Usmażę pstrąga .....
2. Zauważyłeś tego ptaka? .....
3. Pokaż mi tego wilka .....
4. Złapałem raka .....
5. Widzisz tego robaka? .....

1. Przyprowadź tego konia .....
2. Zabij tego karpia .....
3. Omiń tego węża .....
4. Zastrzel tego zająca .....
5. Kup tego pudla .....

6. Widzisz tego misia? .....
7. Rzuć tego węża! .....
8. Mam żółwia .....
9. Hoduję gołębia .....
10. Kup małego łososia .....

RODZAJ NIJAKI

1. Kupię nowe czasopismo .....
2. Czytam interesujące opowiadanie .....
3. Skończę to trudne zadanie .....
4. Przeżyłaś wielkie rozczarowanie? .....
5. Zamówiłem danie jarskie .....
6. Projektuję boisko sportowe .....
7. Wykorzystałem swoje doświadczenie .....
8. Przygotowuję wielkie widowisko plenerowe .....
9. Wspominasz ostatnie święto? .....
10. Spełni się moje marzenie .....

RODZAJ ŻEŃSKI

1. Przeprosiłem swoją koleżankę .....
2. Reprezentuję firmę kosmetyczną .....
3. Opowiadam starą bajkę .....
4. Przygotowałaś wielką niespodziankę? .....
5. Zauważyłem wielką zmianę .....
6. Rozumiem twoją decyzję .....
7. Spotkałem twoją siostrę .....
8. Znasz naszą rodzinę? .....
9. Kończysz tę pracę? .....
10. Odkryłem nową restaurację .....

1. Przeczytałem powieść kryminalną .....
2. Przeżyjesz niejedną miłość! .....
3. Znam tę wieś .....
4. Kup tę klacz! .....
5. Podtrzymaj tę więź! .....
6. Wykorzystaj tę moc! .....
7. Widzisz tę mysz? .....
8. Pomaluj tę łódź! .....

9. Zaśpiewaj tę pieśń! .....
10. Zapamiętaj tę myśl! .....

Ćwiczenie 95

W miejsce kropek wstaw formę biernika podanych wyrazów w liczbie pojedynczej i mnogiej.

Wzór: To jest dom. Mam ...**dom**... ...**domy**...

1. To jest samochód. Mam .....
2. To jest plecak. Mam .....
3. To jest współmieszkaniec. Mam .....
4. To jest brat. Mam .....
5. To jest przyjaciel. Mam .....
6. To jest pies. Mam .....
7. To jest poeta. Znam .....
8. To jest kierowca. Znam .....
9. To jest gość. Mam .....
10. To jest reportaż. Czytam .....
11. To jest przepis. Znam .....
12. To jest tygodnik. Czytam .....
13. To jest worek. Mam .....
14. To jest Holender. Znam .....
15. To jest osioł. Widzę .....
16. To jest harcerz. Spotkałem .....
17. To jest uczeń. Pytam .....
18. To jest poseł. Znam .....
19. To jest karzeł. Znam .....
20. To jest człowiek. Widzę .....

Ćwiczenie 96

Odpowiedz na zadane pytanie.

Wzór: Co czytasz? (książka) ...**książkę**... ...**książki**...

Co czytacie?

1. (gazeta) .....
2. (tygodnik) .....
3. (magazyn) .....
4. (notatka) .....

5. (ulotka) ..... 6. (artykuł) .....
7. (komunikat) ..... 8. (afisz) .....
9. (instrukcja) ..... 10. (przepis) .....
11. (recepta) ..... 12. (zadanie) .....
13. (opowiadanie) ..... 14. (powieść) .....
15. (nowela) ..... 16. (dramat) .....
17. (romans) ..... 18. (historia) .....
19. (list) ..... 20. (reportaż) .....

Ćwiczenie 97

Odpowiedz na pytanie według wzoru.

Wzór: Co lubisz jeść? (ja, zupa pomidorowa), (on, rosół)
Ja lubię jeść ...**zupę pomidorową**... a on ...**rosół**...

Jaką zupę lubisz / lubicie / lubi / lubią?

1. (on, barszcz czerwony), (ona, barszcz ukraiński)
.....
2. (my, bulion), (oni, zupa ogórkowa)
.....
3. (ja, krupnik), (ona, zupa grzybowa)
.....
4. (one, chłodnik), (oni, zupa jarzynowa)
.....
5. (ty, żurek), (ja, zupa kalafiorowa)
.....

Jakie lubisz / lubicie / lubi / lubią jeść drugie danie?

1. (ja, kotlet schabowy), (on, sznycel wiedeński)
.....
2. (on, kotlet panierowany), (ona, pieczeń wołowa)
.....
3. (my, eskalopki cielęce), (oni, gulasz wieprzowy)
.....
4. (ty, gulasz wołowy), (ja, wątróbka cielęca)
.....
5. (wy, filet z dorsza) (my, ryba po żydowsku)
.....

Co lubisz / lubicie / lubi / lubią pić?

1. (ja, herbata), (ty, kawa)

. . . . . .

2. (on, piwo), (ona, woda mineralna)

. . . . . .

3. (my, wódka), (oni, wino)

. . . . . .

4. (ja, czekolada), (ty, kakao)

. . . . . .

5. (my, sok pomarańczowy), (oni, kompot)

. . . . . .

Ćwiczenie 98

Odpowiedz na zadane pytania. Użyj w odpowiedzi wyrazów podanych w nawiasie, a rzeczownik zastąp zaimkiem. Tam, gdzie to jest możliwe, podaj formy liczby pojedynczej i mnogiej.

Wzór: **Co robi?** (Adam; zbierać; znaczek, moneta, pocztówka)
On zbiera znaczki, monety i pocztówki.

Co robi / robią?

1. (Anna; pisać; list, książka, zadanie)

. . . . . .

2. (Wojtek; malować; obraz, krajobraz, mieszkanie)

. . . . . .

3. (Brat; budować; dom, fabryka, lotnisko)

. . . . . .

4. (Mama; podlewać; paproć, kaktus, bluszcz)

. . . . . .

5. (Kowalscy; kupować; młotek, łopata, drabina)

. . . . . .

6. (Zbyszek; palić; papieros, cygaro, fajka)

. . . . . .

7. (Koleżanka; gotować; zupa, ryż, makaron)

. . . . . .

8. (Ojciec; jeść; śledź, dorsz, pstrąg)

. . . . . .

9. (Siostra; myć; okno, podłoga, samochód)

.....

10. (Ciocia; szyć; koszula, spodnie, bluzka)

.....

11. (Nowiccy; odwiedzić; sąsiad, kolega, przyjaciel)

.....

12. (Grzegorz; zdjąć; płaszcz, kurtka, buty)

.....

13. (Nauczyciel; wyjaśniać; matematyka, fizyka, chemia)

.....

14. (Profesor; wygłosić; wykład, przemówienie, mowa)

.....

15. (Roman; zdać; egzamin, kolokwium, matura)

.....

16. (Dziecko; przepraszać; mama, tato, siostra)

.....

17. (Fachowiec; naprawić; pralka, lodówka, odkurzacz)

.....

18. (Przechodzień; zatrzymać; taksówka, autobus, motocykl)

.....

19. (Kowalski; reprezentować; związek, partia, samorząd)

.....

20. (Maria; wysłać; paczka, telegram, pieniądze)

.....

21. (Syn; oszukiwać; matka, ojciec, koleżanka)

.....

22. (Żona; stłuc; talerz, miska, szklanka)

.....

23. (Sąsiedzi; sadzić; pomidory, sałata, ziemniaki)

.....

24. (Sąsiadki; siać; marchew, kwiaty, trawa)

.....

25. (Robotnicy; kopać; rów, dziura, dół)

.....

26. (Turyści; zwiedzać; kościół, zamek, synagoga)

.....

27. (Student; przeprosić; pani doktor, pan profesor, pani magister)

.....

28. (Mąż; wyjaśnić; nieporozumienie, spór, sprawa)

.....

29. (Babcia; przewidzieć; upał, burza, huragan)

.....

30. (Policjant; ostrzec; przestępca, złodziej, więzień)

.....

Biernik w funkcji dopełnienia bliższego

Ćwiczenie 99

Odpowiedz na zadane pytania. Użyj w odpowiedzi podanych w nawiasie wyrazów, a następnie zapytaj o utworzone zdania.

Wzór: Przywiozłem (swoje rzeczy) ...**swoje rzeczy**... **Co przywiozłeś?**

1. Sąsiedzi kupili:
   (ładny pies) .....
   (nowe mieszkanie) .....
   (nowa wersalka) .....
2. Obserwuję:
   (ten człowiek) .....
   (to miejsce) .....
   (ta dziewczyna) .....
3. Znajoma fotografuje:
   (swoi rodzice) .....
   (małe dzieci) .....
   (piękne widoki) .....
4. Kolega lubi:
   (teatr dramatyczny) .....
   (swoja praca) .....
   (swoje koleżanki) .....
5. Podziwialiśmy:
   (warszawscy aktorzy) .....
   (ci akrobaci) .....
   (te widoki) .....
6. Dyrektor wezwał:
   (swoja sekretarka) .....

(wszyscy pracownicy) .....
(przedstawiciele związkowi) .....

7. Obudziłem:
(mój współmieszkaniec) .....
(mój brat) .....
(swój pies) .....

8. Otrzymaliśmy:
(wysokie stypendium) .....
(nagroda zespołowa) .....
(specjalne wyróżnienie) .....

9. Jury wybrało:
(najmilsza studentka) .....
(najlepsi kandydaci) .....
(tematy konkursu) .....

10. Babcia kocha:
(swoje dzieci) .....
(małe wnuki) .....
(wszyscy krewni) .....

Ćwiczenie 100

Zamień podane zdania o treści negatywnej na pozytywną.

Wzór: Nie spełnię twoich marzeń. **Spełnię twoje marzenia.**

1. Nie lubię zupy pomidorowej .....
2. Nie kocham Marka Piotrowskiego .....
3. Nie kupię tych butów .....
4. Nie przeczytam tej noweli .....
5. Nie wybudujemy pięknej willi .....
6. Nie sprzedam swojego auta .....
7. Nie zobaczę tej wystawy .....
8. Nie zdamy tych egzaminów .....
9. Nie zacznę tego kursu .....
10. Nie pokonam tego rywala .....
11. Nie rozpocznę tej diety odchudzającej .....
12. Nie zaproszę rodziny swoich sąsiadów .....
13. Nie poznam twoich znajomych .....
14. Nie utrzymamy tych dzieci .....

15. Nie ubiorę tego swetra .....
16. Nie rozwiążemy tych zadań .....
17. Nie zniszczą tych dokumentów .....
18. Nie zdejmiemy naszych płaszczy .....
19. Nie stworzymy nowej teorii .....
20. Nie wypiję tego koktajlu .....

Ćwiczenie 101

Podanych w nawiasie najczęstszych form polskich nazwisk użyj w formie dopełnienia bliższego, a następnie zamień je na stronę bierną.

Wzór: Dostrzegłem (Kowalski) ...**Kowalskiego**...
Kowalski został dostrzeżony przeze mnie.

1. Przeprosiłem (pan Jaworski, pani Jaworska)
.....
2. Lubimy (pan Nowak, pani Nowakowa)
.....
3. Poinformujesz (pan Pękala, pani Pękalowa)
.....
4. Obserwujecie (pan Janik, pani Janikowa)?
.....
5. Uratowałem (pan Żmuda, pani Żmudowa / Żmudzina)
.....
6. Wykorzystaliśmy (pan Badura, pani Badurowa)
.....
7. Wspomniałem (pan Kościuszko, pani Kościuszko)
.....
8. Usłyszałem (pan Wolny, pani Wolny / Wolna)
.....
9. Obmawialiśmy (pan Ryś, pani Rysiowa)
.....
10. Reprezentujemy (pan Stępień, pani Stępień / Stępieniowa)
.....

Ćwiczenie 102

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków:
A. on, ona, ono, oni, one'
B. ja, ty, my, wy'

Wzór: **A.** Znam (on) ...**go**... od dawna. **On jest mi znany od dawna.**
B. Znasz (ja) ...**mnie**... od dawna. **Jestem ci znany od dawna.**

Zamień utworzone zdania na stronę bierną.

A.

1. Profesor wezwał (ona) ... do siebie. .....
2. Znaliśmy (oni) ..... od roku. .....
3. Wspominaliśmy (one) ..... z przyjemnością. .....
   .....
4. Zaprosiłeś (one) ..... na kawę? .....
5. Odprowadził (on) ..... do domu. .....
6. Zrozumieliśmy (oni) ..... za późno. .....
7. Pożegnaliśmy (on) .....na dworcu. .....
8. Koledzy wybrali (ona) ..... na przewodniczącą .....
   .....
9. Położył (ono) ..... na łóżku. .....
10. Wysłałem (ona) ..... na wakacje. .....

B.

1. Przeprosiliśmy (wy) .....wczoraj .....
2. Podejrzewaliśmy (ty) ..... o zdradę .....
3. Powitali (my) .....na lotnisku .....
4. Zauważyłem (wy) ..... na ulicy .....
5. Przedstawię (ty) ..... rodzinie .....
6. Wyrzucili (my) .....z zajęć .....
7. Zabrali (my) ..... na komisariat .....
8. Trzymali (wy) .....w areszcie? .....
9. Traktowali (ty) ..... poważnie? .....
10. Spostrzegli (my) ..... w ostatniej chwili .....
    .....

Ćwiczenie 103

W miejsce kropek wstaw właściwą formę zaimków osobowych.

Wzór: **A.** (ona) ...**Ją**... to zaciekawiło, ale (ja) ...**mnie**... nie.
B. Zrozum (ja) ...**mnie**... (ty) ...**Ciebie**... rozumiem, ale (ona) ...**jej**... nie.

A.

1. Czy (wy) ..... to zmartwiło, bo (my) ..... nie!
2. (ja) .....to nie dziwi, że on się tak zachowuje, ale (ona) ..... tak!
3. (my) ..... zmartwiło to, że nie zdał egzaminu, ale (on) ..... nie!
4. (oni) .....przekonała ta argumentacja, ale (my) ..... nie.
5. (ona) ..... zaciekawił ten film, ale (on) ..... nie.
6. Znudziła (oni) ..... ta gadanina, ale (my) ..... nie.
7. (on) ..... mdliło po tym słodkim deserze, ale (ja) ..... nie.
8. (ona) ..... męczył katar, a (ja) ..... bolały zatoki.
9. (ty) ..... zżera tęsknota za dziećmi, a (ja) ... za rodzicami.
10. Męczą (oni) .....wyrzuty sumienia, a (my) ..... żal.

B.

1. Powstrzymaj (oni) .....! (oni) ..... powstrzymam, (on) ..... nie.
2. Przekonaj (ja) .....! (ty) ..... przekonam, ale (ona) ..... nie.
3. Poproś (ona) .....! (ona) ..... poproszę, ale (on) ..... nie.
4. Poinformuj (my) .....! (wy) ..... poinformuję, ale (oni) ..... nie.
5. Obejmij (ja) .....! (ty) ..... obejmę, ale (on) ..... nie.
6. Odwiedź (oni) .....! (oni) ..... odwiedzę, ale (wy) ..... nie.
7. Zawołaj (my) .....! (wy) ..... zawołam, ale (oni) ..... nie.
8. Pociesz (ona) .....! (ona) ..... pocieszę, ale (on) ..... nie.
9. Przedstaw (oni) ... mnie! (on) ... przedstawię, ale (ona) ..... nie.
10. Oceń (my) .....! (wy) ..... ocenię, ale (oni) ..... nie.

Ćwiczenie 104

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy zaimków dzierżawczych: **swój, mój, twój, jego, jej, nasz, wasz, ich** (we wszystkich rodzajach).

Wzór: Bardzo lubię (mój) ...**mojego**... kota.
Bardzo lubię brata Antka. Bardzo lubię ...**jego**... brata.

1. Spotkałem wczoraj (twój) ..... brata.
2. Zabraliśmy do domu (swój) .....rzeczy.

3. Ubrałam sukienkę Marii .....
4. Znam wszystkich (twój) ..... kolegów.
5. Poprosiłem o książki Marka .....
6. Podoba mi się sposób bycia Marty .....
7. Oddałem (swój) ..... porcję koledze.
8. Przechowujemy (wasz) ..... listy.
9. Lubimy (nasz) ..... nauczycieli.
10. Poznaliście już (swój) ..... sąsiadów?
11. Pożyczyłem sąsiadom (nasz) ..... radio.
12. Poznałem dziewczynę Wojtka .....
13. Wspominaliśmy dowcipy kolegów .....
14. Widziałam na meczu (twój) ..... braci.
15. Ubierz (mój) ..... kurtkę.
16. Zauważyłem (wasz) ..... reakcję.
17. Przewidzieliśmy reakcję (oni) ..... rodziców
18. Sprawdziłem (wasz) ..... samochód.
19. Uratowali (nasz) ..... życie.
20. Zaakceptowali propozycję Zosi .....

Ćwiczenie 105

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków wskazujących: **ten, ta, to, ci, te; tamten, tamta, tamto, tamci, tamte.**

Wzór: Poznajesz **...tych / tamtych...** studentów?

1. Zapytaliśmy ..... nauczycieli.
2. Pamiętasz ..... dwóch robotników?
3. Czy widzicie ..... chłopca?
4. Powinieneś już oddać ..... książki do biblioteki.
5. Czy odwiedziliście już ..... sąsiadów?
6. Zauważyłaś ..... biedne dzieci?
7. Przerwałem ..... jałową dyskusję.
8. Zastosowaliśmy ..... nową metodę badań.
9. Przeprowadziliśmy ..... trudne doświadczenie.
10. Omówiliśmy ..... wszystkie ważne sprawy.
11. Czujesz ..... dziwny zapach?
12. Wybierzesz ..... trudne rozwiązanie?
13. Sprzedaliśmy ..... stare samochody.

14. Straciliśmy ..... świetną okazję.
15. Znam ..... ludzi.
16. Wykorzystam ..... twój pomysł.
17. Postaram się wyjaśnić ..... nieporozumienie.
18. Przewidziałam ..... kłopoty.
19. Recepcjonista zameldował ..... gości.
20. Przeprosiliście ..... panie?

Ćwiczenie 106

Zapytaj odpowiednimi zaimkami pytającymi o podkreślone wyrazy, pamiętając, że:
jaki, jaka, jakie, jacy, jakie – pytania o cechy
który, która, które, którzy, które – pytania o wybór
czyj, czyja, czyje, czyi, czyje – pytania o własność

Wzór: Oddałem do pralni czarne ubranie. **Jakie** ubranie oddałeś do pralni?

1. Napisałam długi list .....
2. Zjedliśmy zupę pomidorową .....
3. Poznałam twojego chłopca .....
4. Janek ma niebieskie oczy .....
5. Przeczytałam już twoją książkę .....
6. Spoglądaliśmy na te dziewczyny .....
7. Spełniłem ich życzenia .....
8. Przewidziałem jego reakcje .....
9. Przeprosiliśmy tych panów .....
10. Sprawdziliśmy wszystkie dokumenty .....
11. Zjedliśmy dobry deser .....
12. Lektor upomniał rozmawiających studentów .....
    .....
13. Wszyscy cenią uczciwych ludzi .....
14. W akademiku prowadziliśmy długie, nocne rozmowy .....
    .....
15. Poznałem twojego młodszego brata .....
16. Nauczycielka wyróżniła pilne uczennice .....
    .....
17. Kolega zwiedził najciekawsze zabytki w mieście .....
    .....

18. Zastosowaliśmy waszą metodę .....
19. Spotkałam rodziców Marka .....
20. Poprosiliśmy o zimną coca-colę .....

Ćwiczenie 107

Wstaw w miejsce kropek odpowiednią formę zaimków nieokreślonych: **jakiś, jakaś, jakieś, jacyś, jakieś; któryś, któraś, któreś, którzyś, któreś; czyjś, czyjaś, czyjeś, czyiś, czyjeś.**

Wzór: Weź książkę na wakacje. weź ...**jakąś**... książkę na wakacje.

1. Czy znasz ..... dobrego hydraulika?
2. Czy przyszło już ..... z moich dzieci?
3. Czy napisałaś już ..... z zadanych prac?
4. Przyjąłeś już .....ofertę pracy?
5. Wziął .....rzeczy.
6. Nie podlewasz swoich kwiatków, a będziesz podlewać ..... ?
7. Złodziej ukradł ..... torebkę.
8. Wypiłbym chyba ..... herbatę.
9. Reprezentują ich ..... z tych rozmawiających ludzi.
10. Kazali nam złożyć ..... dokumenty.
11. Wywołali ..... karczemną awanturę.
12. Trener musi wybrać ..... z nas do tych zawodów.
13. Przyniosły to ..... z tych dziewcząt.
14. Musisz wygłosić ..... referat na temat ochrony środowiska.
15. *Zorganizujemy dzisiaj* ..... *imprezę.*
16. Widzę ..... nogi w swoim łóżku!
17. Wykorzystali .....badania do swojej pracy.
18. Czy nie spotkaliście po drodze ..... turystów?
19. Wydaje mi się, że ustaliliśmy już ..... terminy.
20. Czy chcesz .....z moich roślin?

Ćwiczenie 108

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków nieokreślonych: **ktokolwiek, cokolwiek, jakikolwiek, jakakolwiek, jakiekolwiek, jacykolwiek, jakiekolwiek, którykolwiek, którakolwiek, którekolwiek, którzykolwiek, którekolwiek, czyjkolwiek, czyjakolwiek, czyjekolwiek, czyikolwiek, czyjekolwiek.**

Wzór: Kogo poprosimy o pomoc? ...**Kogokolwiek**...

1. Co zjesz na kolację? .....
2. Co chcesz przez to osiągnąć? .....
3. Jakie ubierzesz buty? .....
4. Którą dziewczynę zaprosisz? .....
5. Jakich specjalistów zaprosisz? .....
6. Czyje prośby spełnisz? .....
7. Jaką sałatkę przygotujemy? .....
8. Co mu powiesz? .....
9. Czyja decyzją będzie potrzebna? .....
10. Czyj podpis jest wymagany? .....
11. Którego z nich zaprosisz? .....
12. Który płaszcz mam na siebie włożyć? .....
13. Jaką metodę mam zastosować? .....
14. Za kogo się przebrać na bal maskowy? .....
15. W co mam uwierzyć? .....
16. Których chłopców zaprosisz? .....
17. Czyje prace będziesz poprawiać? .....
18. Kogo dzisiaj możesz zastąpić w pracy? .....
19. Czyich rodziców poprosisz o pomoc? .....
20. Jakie wino lubisz? ....., byle nie słodkie.

Ćwiczenie 109

W miejsce kropek wstaw odpowiednia formę liczebników podanych cyfrą.

Wzór: Mam (2) ...**dwóch // dwu**... dobrych przyjaciół.

1. Znajomi mają (2) ..... chłopców i (1) ..... dziewczynkę.
2. Na wycieczce spotkaliśmy (5) ..... znajomych.
3. Dyrektor wezwał (2) ..... sekretarki i (5) ..... inżynierów.
4. Kupiłem (2) ..... zeszyty, (2) ..... książki i (5) ..... ołówków.
5. Policjant zatrzymał (3) ..... mężczyzn i (3) ..... kobiety.
6. Kup (1) ..... kurczaka i (4) ..... kotlety.
7. Czekam na (2) ..... koleżanki i (2) ..... kolegów.
8. Znam (1) ..... Francuza, (1) ..... Francuzkę, (4) ..... Anglików i (3) ..... Angielki.
9. Na stole leżą (3) ..... talerze, (6) ..... noży i (2) ..... łyżki.
10. Oddałem do biblioteki (2) ..... podręczniki i (5) ..... książek.
11. Zamówiłem (4) ..... chleby, (2) ..... rogaliki i (5) ..... bułek.
12. Ostatnio obejrzeliśmy (3) ..... dobre filmy i (2) ..... przedstawienia w teatrze.
13. Przeżyłem w tym roku (2) ..... wielkie miłości i (2) ..... wielkie rozczarowania.
14. Chciałem odwiedzić (3) ..... swoich kolegów, ale po drodze spotkałem (4) ..... innych i poszliśmy na kawę.
15. Czy poznajesz na tej fotografii tego (1) ..... mężczyznę i te (2) ..... starsze panie?
16. Adam ma (2) ..... współmieszkańców i (3) ..... waletów.
17. Do lekarza czekało (4) ..... studentów i (3) ..... studentki.
18. Lubię swoje (2) ..... psy i (1) ..... kota.
19. Zwiedziliśmy już (4) ..... muzea i (5) ..... wystaw.
20. Poprosiłem o (2) ..... piwa i (2) ..... wody mineralne.

Wybrane czasowniki z implikacją wielokrotną

Ćwiczenie 110

W miejsce kropek wstaw właściwe formy biernika innych przypadków.

Wzór: A. czasownik + B + przyimek + B,
np. Zbił **dziecko za kłamstwo.**
B. czasownik + B + przyimek + D,
np. Dostałem **opinię od profesora.**
C. czasownik + B + C,
np. Oddałem **książkę koledze.**
D. czasownik + B + przyimek + Msc.,
np. Poznałem **Marka w klubie.**

A.

1. Lubię (Marek) ..... za (szczerość) .....
2. Mieli (on) ..... za (chłopiec do bicia) .....
3. Uznawaliśmy (oni) ..... za (geniusze) .....
4. Wzięliśmy (one) ..... za (Francuzki) .....
5. Wybraliśmy (Janek) ..... na (przewodniczący) .....
6. Uważaliśmy (Maria i Agata) .....
   za (dobre studentki) .....
7. Wziąłem (dziecko) ..... na (plecy) .....
8. Zaprosiliśmy (Kowalscy) ..... na (wesele) .....
9. Uważali (Malinowski) ..... za (idiota) .....
10. Mieli (my) ..... za (przestępcy) .....

B.

1. Dostałem (opinia) ..... od (profesor) .....
2. Otrzymałem (zgoda) ..... od (dziekana) .....
3. Dostaliśmy (dyplom) ..... od (prezydent) .....
4. Włożyłem (pieniądze) ..... do (szuflada) .....
5. Nauczyciel wyrzucił (uczeń) ..... z (klasa) .....
6. Sędzia usunął (publiczność) ..... z (sala) .....
7. Zdjęliśmy (obrus) ..... ze (stół) .....
8. Zaniosłam (bielizna) ..... do (pralnia) .....
9. Przekazałem (pozdrowienia) ..... od (znajomi) .....
10. Zaprosili (my) ..... do (swój dom) .....

C.

1. Podałam (obiad) ..... (swoje dzieci) .....
2. Pokazaliśmy (Stare Miasto) ..... (znajomi) .....
3. Przywieźliśmy (prezenty) ..... (cała rodzina) .....
4. Babcia przyniosła (zabawki) ..... (swoje wnuki) .....
   .....
5. Komisja wręczyła (nominacje) ..... (najlepsi kandydaci) .....
6. Lektorka zwróciła (uwaga) ..... (nieprzygotowani studenci) .....
7. Przedstawiłem (brat) ..... (swoja dziewczyna) .....
   .....
8. Przekazałem (ta wiadomość) ..... (twoja siostra)
   .....
9. Oddałem (pożyczona książka) ..... (kolega)
   .....
10. Wytłumaczyłam (trudna lekcja) .....
    (swoje dziecko) .....

D.

1. Poznałem (Marek) ..... w (klub) .....
2. Znaleźli w (my) ..... (sprzymierzeńcy) .....
3. Miała w (on) .....(oparcie) ..... na (starość)
4. Zapewniali (my) ..... o (lojalność) .....
5. Koleżanka zastępowała (ja) ..... w (praca) .....

Biernik w zdaniach bezosobowych oznaczających nosiciela stanu

Ćwiczenie 111

W miejsce kropek wstaw właściwą formę podanych zaimków.

Wzór: Boli (ja) ...**mnie**... w piersiach.

1. Łamie (ja) .....w kościach.
2. Swędzi (on) ..... pod łopatką.

3. Daj jakiś lek Markowi, bo boli (on) ..... w krzyżach.
4. Mdliło (my) ..... po tym tłustym obiedzie.
5. Kłuło (ja) ..... w plecach.
6. Nie mogli sobie znaleźć miejsca w ojczyźnie i całe życie nosiło (oni) ..
..... po świecie!
7. Mrowiło (on) ..... w palcach.
8. Dusiło (ja) ..... po papierosach, więc przestałem palić.
9. Bolało (one) ..... w stawach.
10. Wodziło (ona) ..... po nocach.

Biernik po przyimkach

między – oznacza miejsce w przestrzeni między dwoma obiektami. (w tym znaczeniu używany z biernikiem dużo rzadziej niż z narzędnikiem)

Ćwiczenie 112

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Między (fotel) ...**fotel**... a (szafa) ...**szafę**... należy powiesić obraz.

1. Połóż sztućce między (talerze) .....
2. Posadź Adama między (babcia) ..... a (dziadek) .....
3. Nie wkładaj kija między (my) .....
4. Między (marchew) ..... a (pietruszka) ..... zasiej koper.

„Nie wkładaj palca między drzwi".
„Kiedy wejdziesz między wrony, musisz krakać tak jak one".

na – oznacza:
a) miejsce, do którego skierowana jest czynność
b) czas
c) łączy się z czasownikami o różnym znaczeniu
d) łączy się z rzeczownikami, tworząc grupy oznaczające cel, przeznaczenie

Ćwiczenie 113

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: **a)** (na + miejsce) W tym tygodniu jedziemy na (Wybrzeże) ...**Wybrzeże**...
b) (na + czas) Pojadę na (rok) ...**rok**... do Anglii.
c) (na + różne znaczenia) Czekam na (list) ...**list**...
d) (na + rzeczowniki) Kupiłam materiał na (sukienka) ...**sukienkę**...

a)

1. Dokąd pojechali Naczyńscy? Na (urlop) .....
2. Gdzie wyszli studenci? Na (przerwa) .....
3. Dokąd odwieźli panią Morozową? Na (badanie) .....
4. Gdzie pojedziecie na wakacje? Na (Słowacja) .....
5. Zamiast do szkoły dzieci poszły na (wagary) .....
6. Gdzie pójdziesz po bilety? Na (dworzec) .....
7. Gdzie wybieracie się dzisiaj wieczór? Na (koncert) .....
8. Gdzie on wyjeżdża do pracy? Na (Węgry) .....
9. Przepraszam cię, ale spieszę się na (zajęcia) .....
10. W sobotę idziemy na (imieniny) ..... do znajomych.

b)

1. Dostałam stypendium na (cały rok akademicki) .....
2. Wpadnij do nas na (chwila) .....
3. Pożyczyłem kasetę na (trzy godziny) .....
4. Zostaliśmy u nich na (noc) .....
5. Dostałem jej notatki tylko na (pół godziny) .....
6. Zamieszkamy tu pewnie na (zawsze) .....
7. Zaprosili nas na (sobota) .....
8. Pojedziemy do nich na (weekend) .....
9. Dostaliśmy mandat, bo jechaliśmy 100 kilometrów na (godzina) .....
   .....
10. Muszę skończyć pracę magisterską na (środa) .....

1. Na którą przygotować śniadanie? (7:00) .....
2. Na którą zamówić wizytę u lekarza? (10:30) .....
3. Na którą idziesz do kościoła? (11:00) .....
4. Na którą się umówiliście? (19:00) .....
5. Na którą masz bilet do kina? (20:15) .....

6. Na którą przyjdą goście? (20:00) .....
7. Na którą kupiłeś bilet do Warszawy? (6:20) .....
8. Na którą nastawić budzik? (5:30) .....
9. Na którą idziesz na zajęcia? (9:15) .....
10. Na którą zwołano posiedzenie sejmu? (10:00) .....

1. Na którego jesteście umówieni? (12 luty) .....
.....
2. Na którego zarezerwowałaś samolot? (15 wrzesień) .....
.....
3. Na którego macie bilety do teatru? (20 marzec) .....
.....
4. Na którego zaprosiliście gości? (6 kwiecień) .....
.....
5. Na którego masz wyznaczoną operację? (9 styczeń) .....
.....
6. Na którego wyznaczyli ci termin prześwietlenia? (10 listopad) .....
.....
7. Na którego wyznaczyliście sobie przeprowadzkę? (7 grudzień) .....
.....
8. Na którego wyznaczono ci termin obrony? (20 czerwiec) .....
.....
9. Na którego zamówiliście malarzy? (31 lipiec) .....
.....
10. Na którego macie zamówiony stolik? (27 październik) .....
.....

c)

1. Liczymy na (twoja pomoc) ..... przy przeprowadzce.
2. Wpadnij wieczorem na (plotki) .....
3. Zostaliśmy zaproszeni na (przyjęcie weselne) .....
4. Dziecko narzekało na (ból gardła) .....
5. Pracownicy narzekali na (warunki finansowe) .....
6. On od lat cierpi na (astma) .....
7. Teść choruje na (serce) .....
8. Magda gniewała się na (swoi koledzy) .....
9. On nigdy nie odważy się na (otwarta krytyka) .....
10. Za namową lekarza, pacjent zgodził się na (operacja) .....

d)

1. Na co to są pieniądze? (jedzenie, czynsz, wczasy) .....
   .....
2. Jaki to jest krem? (dzień, noc) .....
3. Na co jest ta maść? (reumatyzm, trądzik, łuszczyca) .....
   .....
4. Na co jest ten pojemnik? (chleb, owoce, śmieci) .....
5. Na co jest ten kontener? (butelki, plastik, makulatura) .....
   .....
6. Na co przeznaczone jest to miejsce? (łazienka, spiżarka, szafa) .....
   .....
7. Na co jest ta półka? (przyprawy, książki, bibeloty) .....
   .....
8. Na co jest to pomieszczenie? (biuro, kancelaria, sekretariat) .....
   .....
9. Na co kupiłaś ser? (naleśniki, sernik, pierogi) .....
10. Na co jest ten utwór? (fortepian, skrzypce, orkiestra) .....
    .....

nad – przyimek ten łączy się częściej z narzędnikiem
z biernikiem oznacza miejsce:

a) w pobliżu czegoś (najczęściej wody)
b) lokalizujące coś powyżej czegoś

Ćwiczenie 114

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Pójdziemy na spacer nad (rzeka) ...**rzekę**...

1. W weekendy najczęściej jeździmy gdzieś nad (woda) .....
2. Nie chcę jechać w zimie nad (morze) .....
3. Chodźmy nad (jezioro) ....., bo tam jest piaszczysta plaża.
4. Matka się zdenerwowała, bo dziecko pobiegło nad (brzeg rzeki) .....
   .....
5. Dlaczego chodzicie nad (to bajoro) ....., skoro obok macie basen.
6. Nie wolno chodzić nad (to urwisko) ....., bo można spaść w dół.
7. Dzieci poszły nad (staw) ..... zobaczyć dzikie kaczki.
8. Kobiety poszły nad (strumyk) ..... z koszami pełnymi bielizny.
9. Burza idzie nad (miasto) .....
10. Ptaki nadleciały nad (lotnisko) .....

o – przyimek implikowany przez czasowniki: prosić, starać się, troszczyć się, upominać się, zabiegać, pytać, martwić się, opierać się, podejrzewać, kłócić się, sprzeczać się, walczyć, bić się

Ćwiczenie 115

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Proszę o (mała czarna kawa) ...**małą czarną kawę**...

1. Staram się o (stypendium naukowe) .....
2. Martwię się o (moja mama) ....., bo ostatnio trochę choruje.
3. Był podejrzany o (donosicielstwo) .....
4. Nie opierajcie się o (ta ściana) ....., bo jest świeżo malowana!
5. Maria posprzeczała się z Agatą o (wspólny kolega) .....
6. Nie kłóćcie się o (takie drobiazgi) ..... !
7. Robotnicy walczą o (podwyżka płac) .....
8. Dzieci biły się o (najlepsze miejsca) ..... w klasie.
9. Anna troszczy się o (swoi dziadkowie) .....
10. Pracownicy upominali się o (nagrody jubileuszowe) .....

po – przyimek ten łączy się głównie z miejscownikiem
z biernikiem oznacza:
a) cel ruchu, czynności
b) liczbę, wartość, cenę czegoś
c) w grupie z rzeczownikiem określa granicę zasięgu w przestrzeni, kres czasowy

Ćwiczenie 116

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: **a)** Idę do kiosku po (gazeta) ...**gazetę**...
b) Ciastka były pakowane po (10 sztuk) ...**dziesięć sztuk**...
c) Brnęliśmy po (kolana) ...**kolana**... w wodzie

a)

1. Nauczyciel posłał ucznia po (matka) .....
2. Zawsze udaję się po (rada) ..... do babci.

3. Staliśmy godzinę po (bilety) .....
4. Zdarzył się wypadek i ktoś pobiegł po (pomoc) .....
5. Poszedłem do stołówki po (obiad) ..... dla sąsiada.
6. Byliśmy w kwesturze po (stypendium) .....
7. Koledzy przyjechali po (my) ..... samochodem.
8. Byłem w kiosku po (warzywa) .....
9. Policjant sięgnął po (broń) ....., kiedy przestępca chciał zbiec.
10. Wartownik poszedł po (dowódca) .....

b)

1. Papierosy były pakowane po (20 sztuk) .....
2. Ekspedientka wydała mi resztę po (10 groszy) .....
3. Wchodziliśmy na egzamin po (2 osoby) .....
4. Poszedłem tylko po (1 paczka papierosów) .....,
   ..... żeby nie palić więcej.
5. Czy może mi pani rozmienić 100 złotych po (10 złotych) .....
   ..... ?

c)

1. W nocy napadało śniegu po (kolana) .....
2. Przysięgał jej miłość po (grób) .....
3. Mama nalała mi zupy po (sam brzeg) .....
4. W tej rzece jest niewiele wody, tylko po (kostki) .....
5. *Mieliśmy go już po (dziurki w nosie)* .....
6. *Ubawiliśmy się na tej imprezie po (pachy)* .....
7. *Tak było i będzie po (wsze czasy)* .....
8. Pola uprawne rozciągały się po (horyzont) .....
9. Koła furmanki zaryły się w błocie po (osie) .....
10. Po ostatniej powodzi woda sięgała aż po (1 piętro)

pod – łączy się przede wszystkim z narzędnikiem
z biernikiem oznacza:

a) miejsce poniżej czegoś
b) kierunek akcji (czasem połączonej z wysiłkiem)
c) wyrażenie celu
d) bliskość czasową

Ćwiczenie 117

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: **a)** Wsuń tę walizkę pod (tapczan) ...**tapczan**...
b) Podszedł pod (światło) ...**światło**..., żeby zobaczyć, która godzina.
c) Projekt poddano pod (dyskusja) ...**dyskusję**...
d) Było już pod (jesień) ...**jesień**...

a)

1. Dojechaliśmy pod (sam zamek) .....
2. Nie podstawiaj mu jedzenia pod (nos) .....
3. Wejdź pod (to drzewo) ....., zmierzymy cię, ile masz wzrostu.
4. Dzieci weszły pod (most) ....., żeby usłyszeć stukot pociągu.
5. Zdarzył się nieszczęśliwy wypadek, dziecko wpadło pod (samochód) .....
6. Postawimy tę szafkę pod (okno) .....
7. Nie mieliśmy już sił wejść pod (ta góra) .....
8. Należy włożyć tabletkę pod (język) .....
9. Sąsiadka schowała swoje oszczędności pod (bielizna) .....
10. Zrobiło mi się słabo i mąż wziął mnie pod (ręka) .....

b)

1. Popatrz, ten samochód jedzie pod (prąd) .....
2. Napoleon doszedł aż pod (Moskwa) .....
3. Para młoda podeszła pod (ołtarz) .....
4. Niestety całą drogę musieliśmy iść pod (wiatr) .....
5. Kolega podwiózł nas pod (sama brama) .....
6. Taksówka zajechała już pod (dom) .....
7. Męczy mnie jazda pod (słońce) .....

c)

1. Dziecko oddano pod (moja opieka) .....
2. Przestępcę oddano pod (sąd) .....

3. Robił wszystko pod (moje dyktando) .....
4. Musimy ten projekt oddać pod (głosowanie) .....
5. Weź pod (rozwaga) ..... wszystkie 'za i przeciw'.

d)

1. Naczyński będzie już miał pod (pięćdziesiątka) .....
2. Kiedy miała pod (sześćdziesiątka) ....., wyszła trzeci raz za mąż.
3. Było już pod (wieczór) ....., kiedy do mnie zadzwonił.
4. Spotkajmy się pod (koniec miesiąca) .....
5. Zadzwonił pod (moja nieobecność) .....

ponad – częściej występuje z narzędnikiem
z biernikiem oznacza przekroczenie granicy czasu, miary i natężenia czynności

Ćwiczenie 118

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Pracowaliśmy ponad (siła) ...**siły**...

1. Egzamin pisaliśmy ponad (2 godziny) .....
2. Nie dodam niczego nowego ponad (to) ....., o czym już wiesz.
3. Nic nie cenię bardziej ponad (dobroć i sprawiedliwość) ....!
4. Nie ma wygodniejszego łóżka ponad (moje własne) .....!
5. Jechał z szybkością ponad (100 kilometrów) ..... na godzinę.
6. On na pewno ma już ponad (osiemdziesiątka) .....
7. Nie widzieliśmy się ponad (10 lat) .....
8. Mam tego dość! On wykorzystuje mnie ponad (miara) .....!
9. Na spotkanie z Papieżem przyszło ponad (milion) ..... pielgrzymów.
10. Nie ma nic lepszego ponad (biały ser) .....!

poza – najczęściej łączy się z narzędnikiem
z biernikiem oznacza kierunek na zewnątrz, albo dalszy niż wyznaczony punkt

Ćwiczenie 119

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Sędzia wykluczył zawodnika poza (boisko) ...**boisko**...

1. Został wyrzucony poza (nawias społeczny) .....
2. Wyjechaliśmy poza (miasto) ....., żeby trochę odpocząć.
3. Dziecko wybiegło poza (brama podwórka) .....
4. Straż graniczna wywiozła ich poza (granica państwa) .....
   .....
5. Nie mógł poruszać się dalej niż poza (obręb wsi) .....

przed – łączy się przede wszystkim z narzędnikiem
z biernikiem używany rzadziej i oznacza miejsce na zewnątrz, do którego kierowana jest czynność

Ćwiczenie 120

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: Wszyscy wyszli przed (blok) ...**blok**..., żeby zobaczyć fajerwerki.

1. Kelnerzy wynieśli stoliki i krzesła przed (kawiarnia) .....
2. Wszystko, co było na stole, postawił przed (siebie) .....
3. Wyszła przed (dom) ....., żeby sprawdzić, czy idą już zaproszeni goście.
4. Przed (ona) ..... leżał stos prac do poprawy.
5. Zszedł przed (brama) ..... i tam czekał na swoją dziewczynę.

przez – jedyny przyimek łączący się tylko z biernikiem.
Oznacza:

a) miejsce, przez które odbywa się ruch
b) czas trwania czynności
c) sposób przebiegu czynności
d) przyczynę czynności

Ćwiczenie 121

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: **a)** Słońce zaglądało przez (okno) ...**okno**...
b) Pracowaliśmy przez (cały dzień) ...**cały dzień**...
c) Słucham muzyki przez (radio) ...**radio**...
d) Spóźniłem się do pracy przez (nasza komunikacja) ...**naszą komunikację**...

a)

1. Brama była zamknięta i musieliśmy przechodzić przez (płot) .....
2. Blok był tak zbudowany, że wszystko było słychać przez (ściana) ....
3. Przepłynęliśmy kajakiem przez (jezioro) .....
4. Nie mogliśmy przejechać przez (most) ....., bo był w remoncie.
5. Przeskocz przez (ta kałuża) .....!

b)

1. Była tak gadatliwa, że mogła mówić przez (cały wieczór) .....
   .....
2. Ziemia została skażona i przez (kilka lat) .....
   nie będzie można jej uprawiać.
3. Przez (chwila) .....nie wiedziałem, o czym oni mówią.
4. Przez (tydzień) .....nie mogłam wychodzić z domu.
5. Remont mostu będzie trwać przez (całe trzy miesiące) .....
   .....

c)

1. Rozmawialiśmy bardzo długo przez (telefon) .....
2. Czasowniki odmieniają się np. przez (osoby) .....
3. Rzeczowniki odmieniają się np. przez (przypadki) .....
4. Miałem katar i mówiłem przez (nos) .....
5. *On na wszystko patrzy przez (palce)* .....
6. Żona co noc mówiła przez (sen) .....

7. Czasem śmiejemy się przez (łzy) .....
8. Widziałem was jak przez (mgła) .....

d)

1. Poznaliśmy się przez (przypadek) .....
2. Straciła przez (on) ..... szansę na zwycięstwo.
3. Obmawiała ją przez (zazdrość) .....
4. Przeziębiłem się przez (te przeciągi) ..... w pracy.
5. Spóźniłem się na zajęcia przez (korek) .....
6. Jestem tak zmęczona, ze wszystko leci mi przez (ręce) .....

w – łączy się głównie z miejscownikiem
z biernikiem oznacza:

a) miejsce, do którego kierowana jest czynność, implikacja przez czasowniki ruchu
b) przedmiot czyjegoś działania
c) cel, skutek jakiejś czynności
d) czas, szczególnie w + dni tygodnia
e) w + nazwy gier i dyscyplin sportowych

Ćwiczenie 122

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w bierniku.

Wzór: **a)** Weszliśmy w (błoto) ...**błoto**...
b) Uderzyłem się w (głowa) ...**głowę**...
c) Szklanka rozbiła się w (drobne kawałki) ...**drobne kawałki**...
d) Spotkamy się w (piątek) ...**piątek**...
e) Zagramy w (brydż) ...**brydża**...

a)

1. Poszliśmy w (wysokie Tatry) .....
2. Prowokatorzy weszli w (tłum) .....
3. Piłka wpadła w (środek) .....basenu.
4. Koledzy poszli w (strona) ..... parku.
5. *Odjechał w (sina dal)* .....

Gość w dom, Bóg w dom
Im dalej w las, tym więcej drzew

b)

1. Zainwestowaliśmy w (obligacje państwowe) .....
2. Teściowie włączyli się w (budowa naszego domu) .....
   .....
3. Polityka mnie denerwuje i niepotrzebnie się w (ona) ..... angażuję.
4. Spieszyłem się i nie mogłem wdać się z nim w (rozmowa) .....
5. Mecz był bez wyrazu, dopóki napastnicy nie wkroczyli w (akcja) ....
6. Mój syn wdał się w (bójka) ..... z chłopakami z naszego podwórka.
7. Twoja reakcja wprawiła mnie w (zdumienie) .....
8. Nie wierzę w (cuda) ..... i wiem, że on się nie poprawi.

c)

1. Bombardowanie obróciło miasto w (popiół) .....
2. Uderzyłem się w (łokieć) .....
3. Przeciwnik zadał mu cios w (brzuch) .....
4. Ucałowałem ją w (policzek) .....
5. Kula trafiła go w (samo serce) .....
6. Spojrzeliśmy w (góra) ....., skąd dochodził ten niezwykły dźwięk.
7. Wartownik oddał strzał w (powietrze) .....
8. Ofiara wypadku była ranna w (noga) .....

d)

1. On w (dzień) ..... śpi, a nocy pracuje.
2. Umówili się w (samo południe) .....
3. W (sobota) ..... pojedziemy na wieś.
4. W (tydzień) ..... zrobiliśmy remont mieszkania.
5. Uporaliśmy się w (mig) ..... ze wszystkim

e)

1. On nigdy nie gra w (karty) .....
2. Czy umiesz grać w (piłka nożna) ..... ?
3. Popatrz, jak oni pięknie grają w (siatkówka) ..... !
4. Nie mogę grać w (koszykówka) ....., bo jestem za niski.
5. Zagrajmy w (oczko) .....

za – łączy się z narzędnikiem, dopełniaczem i biernikiem
w połączeniu z biernikiem określa:

a) czas i miejsce
b) wskazuje na objekt objęty działaniem
c) sposób i cel czynności
d) różne znaczenia

Ćwiczenie 123

Użyj wyrazów podanych w nawiasie w bierniku.

Wzór: **a)** Przyjdę za (chwila) ...**chwilę**...
b) Odpowiadam za (to dziecko) ...**to dziecko**...
c) Trzymali się za (ręka) ...**rękę**...
d) *Czy ty mnie masz za (wariat)* ...***wariata***...?

a)

1. Wyjeżdżam za (granica) ..... i wrócę dopiero za (miesiąc) .....
2. Zajęcia zaczynają się za (kwadrans) .....
3. Za (rok) ..... o tej porze będę już po wszystkich egzaminach.
4. Która godzina? Za (20:50) .....
5. Wyjechaliśmy za (miasto) ..... i zaczęło padać.
6. Schował się za (drzewo) .....
7. Nauczyciel wyrzucił ucznia za (drzwi) .....
8. Posadzili mnie za (biurko) ..... i kazali urzędować.

b)

1. Nie mogę za (oni) ..... odpowiadać.
2. Gwarantuję za (swoi współpracownicy) .....
3. Przeprosiłem za (spóźnienie) .....
4. Odpowiadam za (organizacja pracy) ..... w biurze.
5. Zapłaciłem mandat za (przekroczenie szybkości) .....
6. Byliśmy im wdzięczni za (pomoc) .....
7. Matka wstydziła się za (swój syn) .....
8. Dziękowali nam za (opieka) ..... nad ich dziećmi.

c)

1. Wypłacili nam wynagrodzenie za (praca) .....
2. Musiałem zapłacić za (egzamin poprawkowy) .....

3. Uczeń dostał ocenę niedostateczną za (złe zachowanie) .....
.....
4. Nie oddam im tej książki za (żadne skarby) .....
5. Żołnierze walczyli za (ojczyzna) ..... z całym poświęceniem.
6. Wznieśliśmy toast za (pomyślność) ..... solenizanta.
7. *On nie ma rozumu za (grosz)* .....
8. *Za (nic)* ..... *nie zmienię swojego zdania!*
9. *Za (Bóg)* ..... *nie zrezygnuję z tego pomysłu!*
10. *Pracuje za (1)* ....., *a je za (2)* .....

d)

1. Wszyscy uważają go za (wielki specjalista) .....
2. On uchodzi za (ekspert) .....w swoim środowisku.
3. Twój kolega powinien posłużyć ci za (przykład dobrego zachowania)
.....
4. Masz mnie za (dureń) ....., że proponujesz mi taką transakcję?
5. Czy przebierzesz się za (kominiarz) ..... na balu maskowym?

Ćwiczenie 124

W miejsce kropek wstaw odpowiednie określenie czasowe w bierniku:
przez chwilę, dzień, tydzień, miesiąc, itp.
ponad chwilę, dzień, tydzień, miesiąc, itp.
na chwilę, dzień, tydzień, miesiąc, itp.
za chwilę, dzień, tydzień, miesiąc, itp.
w // we poniedziałek, wtorek, środę, itp.

Wzór: To były wspaniałe wakacje. Przyjedziemy tu znowu ...**za rok**...

1. W ..... pojedziemy na wycieczkę do Zakopanego.
2. W Zakopanem byliśmy tylko .....
3. Myślałem ....., że to dzwonek do drzwi, ale to dzwonił telefon.
4. Nad morzem byliśmy ....., bo prawie 35 dni.
5. Proszę poczekać, dyrektor powinien wrócić .....
6. ..... jechaliśmy, a nocy odpoczywaliśmy.
7. Czy mógłbyś mi ..... pożyczyć swojego długopisu?
8. Mój ulubiony serial telewizyjny jest zawsze .....
9. Będąc w Grecji na wakacjach wypożyczyliśmy auto .....

10. Niestety już ..... mamy egzamin.
11. W tym roku będę mieć ..... urlopu.
12. Spotkamy się znowu .....!
13. Dostałam stypendium naukowe .....
14. Nie mieliśmy pogody, bo .....lało.
15. Zwykle gotuję jajka tylko .....
16. Cieszymy się, bo już .....będą wakacje!
17. Lekarze nie mogli przeprowadzić operacji, bo pacjent .....
..... miał gorączkę.
18. Kup mleko w tekturowym opakowaniu, bo ono ma .....
..... termin ważności.
19. W ciągu całego tygodnia byłem zajęty, ale mam nadzieję, że .....
..... odpocznę.
20. ..... po wyjściu ze szpitala, poczuła się trochę lepiej.

bez względu na
w zamian za – przyimki złożone. Łączą się tylko z biernikiem.
z uwagi na

Ćwiczenie 125

Wstaw do kontekstu zdania zaimki: **bez względu na, w zamian za, z uwagi na.**

Wzór: Zdecydował się kupić ten samochód ...**z uwagi na**... dobrą cenę.

1. Marek wyjechał na wakacje ..... sprzeciw rodziny.
2. ..... duże zanieczyszczenie powietrza zalecano pozostanie w domu.
3. ..... okazaną im pomoc zaprosili mnie na weekend.
4. Dałem mu nową maszynę do pisania ..... stary komputer.
5. Pojedziemy na wycieczkę ..... pogodę.
6. Nie mogli przeprowadzić operacji ..... podeszły wiek pacjenta.
7. ..... panujące upały zabroniono jazdy dużym samochodom ciężarowym.
8. Nie płacili czynszu ..... opiekę nad staruszką.

9. Muszę im to powiedzieć .....ich spodziewaną reakcję.
10. Rodzice dali dzieciom pieniądze na lody .....
za pomoc w ogródku.

Przymiotniki implikujące użycie biernika

Ćwiczenie 126

Zastąp podane zdania strukturą: **przymiotnik + na + biernik.** Użyj następujących grup:
czuły na muzykę, głuchy na prośby, łakomy na słodycze, wrażliwy na cudze cierpienie, otwarty na nowe pomysły, odporny na choroby, podatny na przeziębienie, wytrzymały na ból, zachłanny na pieniądze, niewrażliwy na krytykę.

Wzór: Chce mieć dużo pieniędzy. **Jest chciwy na pieniądze.**

1. Nie może patrzeć na cierpienia innych. – .....
2. Nie słyszy, jeżeli go o coś proszą. – .....
3. Nigdy nie choruje. – .....
4. Nic sobie nie robi z krytyki. – .....
5. Skory do realizacji nowych pomysłów. – .....
6. Wzrusza go muzyka. – .....
7. Łatwo się przeziębia. – .....
8. Znosi każdy ból. – .....
9. Pragnie mieć jak najwięcej pieniędzy. – .....
10. Lubi wszystko co słodkie. – .....

Ćwiczenie 127

Zastąp podane zdania strukturami: **dbały o dom, oskarżony o kradzież, spokojny o przyszłość, zazdrosny o dziewczynę; obrażony na cały świat, zły na Marka, skuteczny na przeziębienie; obfity w witaminy, brzemienna w skutki; odpowiedzialny za uczniów.**

Wzór: Ten lek pomoże na kaszel –. – **Jest pomocny na kaszel.**

1. Nauczyciel ma obowiązek troszczyć się o swoich uczniów. – .....
.....
2. Owoce mają dużo witamin. – .....

3. Podjąłem decyzję, która będzie miała konsekwencje. – .....
.....
4. Nie boję się przyszłości. – .....
5. Nie lubię, kiedy koledzy interesują się moją dziewczyną. – .....
.....
6. Ludzie mówią, że on to ukradł. – .....
7. On jest człowiekiem, który dba o swój dom. – .....
8. Czosnek pomaga przy przeziębieniu. – .....
9. Gniewam się na Marka. – .....
10. Nie rozmawia z „całym światem". – .....

Ćwiczenia sprawdzające

Rzeczowniki i przymiotniki

Ćwiczenie 128

W miejsce kropek wstaw w bierniku wyrazy podane w nawiasie.

W (najbliższe wakacje) ..... odwiedzę (moi koledzy) ....., którzy wyjechali na studia do Wrocławia. Planowałem (ten wyjazd) ..... od dawna, ale na jego (realizacja) ..... przyszło mi czekać bardzo długo, bo albo miałem (ważniejsze sprawy) ..... na głowie, albo nie miałem dość pieniędzy na (ta podróż) ..... Teraz wreszcie mam (czas) ..... i wyjadę w (nadchodzący weekend) ..... Mam zamiar jechać pociągiem pospiesznym, bo nie stać mnie na (ekspres) ..... Poproszę (ojciec) ....., żeby mnie podwiózł rano na (dworzec) ..... Przed dworcem mam spotkać (mój kolega) ....., który obiecał mi, że pojedzie razem ze mną. Sądzimy, że przy okazji odwiedzin (koledzy) ....., zwiedzimy (Wrocław) ..... i (okolice) ..... Pobyt we Wrocławiu zaplanowaliśmy na (trzy dni) ..... i mamy nadzieję, że to nam wystarczy.

Zaimki

Ćwiczenie 129

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy zaimków podanych w nawiasie.

Na wiosnę wszyscy koledzy z mojej grupy są jacyś inni. Adam spotkał (swoja) ..... Zosię. Widywał (ona) ..... już wcześniej, ale dopiero ostatnio zwrócił na (ona) ..... specjalną uwagę. Ciągle (ona) ..... gdzieś zaprasza i praktycznie wcale się ze sobą nie rozstają. Agata zakochała się w Zbyszku, koledze z naszej grupy. Nie wiem, dlaczego dopiero teraz „wpadł jej w oko", bo znała (on) ..... od dwóch lat. Marysia także zwróciła uwagę na (on) ....., chociaż przedtem (on) ..... specjalnie nie lubiła. Roman z Markiem polubili Ewę i Martę. Często na

(one) ..... patrzą i chcieliby (one) ..... zaprosić na dyskotekę, ale mają chyba konkurentów w Edku i Jasiu. One chyba bardziej (oni) ..... lubią niż Romana i Marka. Każdy kogoś lubi, tylko (ja) ..... nikt nie lubi!

Przyimki

Ćwiczenie 130

Wstaw do kontekstu zdania odpowiednie przyimki łączące się z biernikiem.

Tekst 1

Wszyscy kibice czekali niecierpliwie ..... rozpoczęcie meczu. Według planu, mecz miał się zacząć ..... kwadrans piąta. Był to bardzo ważny mecz, bo mieli grać ..... pierwsze miejsce w lidze. Dużo kibiców nie miało biletów, ale mimo to przyszli ..... stadion w nadziei, że uda im się dostać ..... stadion bez biletów. ..... pięć piąta ..... trybunę weszli zaproszeni goście, a wkrótce potem ..... płytę boiska wybiegli zawodnicy. Drużyny zaczęły grać ..... jedenastkę, ale po pięciu minutach jeden z naszych zawodników faulował i do końca meczu musieli grać ..... dziesiątkę. ..... szczęście przeciwnicy byli słabi, bo w przeciwnym razie przegralibyśmy bardzo wysoko. ..... koniec meczu ..... stadion nadciągnęła burza, i lało ..... dziesięć minut. Sędzia nie przerwał meczu i niestety ..... minutę przed końcem strzelili nam gola.

Tekst 2

Zostałem zaproszony ..... imieniny do mojej koleżanki Magdy. Początkowo zaprosiła gości ..... szóstą, ale potem zmieniła ..... siódmą. ..... dzień jej imienin pokłóciłem się z Anią, moją dziewczyną. Pogniewała się ..... mnie, ale nie wiedziałem ..... co, bo nic złego nie zrobiłem. Przeprosiłem ją jednak i poszliśmy ..... zakupy. Na zakupach omal nie pokłóciliśmy się po raz drugi ..... to, co kupić .... prezent Magdzie. Ja proponowałem srebrną broszkę, a Ania ..... 10 złotych droższy pierścionek. Oczywiście kupiliśmy pierścionek, bo ja nie lubię się kłócić i ..... wszystko cenię sobie spokój. Ustaliliśmy, że ona zapakuje pierścionek ..... jakiś ładny papier, a ja pójdę ..... Rynek i kupię kwiaty. Czekaliśmy długo ..... tramwaj i zostało nam mało czasu ..... to, żeby się przebrać ..... wieczór. W końcu wzięliśmy taksówkę i zajechaliśmy ..... dom Magdy punktualnie o siódmej.

Biernik – *Accusative*

Liczba pojedyncza

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Przymiotniki, zaimki liczebniki porządkowe i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki osobowe	Zaimek „się”
męskoosobowy męskożywotny (odmiana żeńska) męskonieżywotny	**-a** **(-ę)** **-ø**	**-ego**	**kogo?** **co?**	dobrego studenta dobrego konia dobrego (poetę) jednego (kolegę) } = D	**mnie (mię)** **ciebie, cię** Zna mnie, cię. Mnie, ciebie zna. Patrzy na mnie, ciebie.	**on** **jego, go, niego** Widzę go. Jego widzę. Patrzę na niego.	**się** **siebie** Mył się. Szedł przed siebie
		y **-i** **-ø**		dobry stół drugi liść mój, jeden liść } = M			
nijaki	**-o** **-e** **-ę** **-um**	**-e**		dobre okno moje pole jedno zwierzę drugie liceum } = M		**ono** **je, nie** Widzę je. Je widzę. Patrzę na nie.	
żeński	**-ę** **-ø**	**-ą**		dobrą żonę jedną kawiarnię moją kolację * drugą panią jedną noc		**ona** **ją, nią** Widzę ją. Ją widzę. Patrzę na nią.	

Liczba mnoga

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Przymiotniki, zaimki liczebniki porządkowe i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady		Zaimki osobowe	Zaimki osobowe		Liczebniki 2, 3, 4	Liczebniki główne
męskoosobowy	**-ów** **-i** **-y**	**-ych** **-ich**	**kogo?** **co?**	dobrych studentów moich kolegów jednych nauczycieli drugich lekarzy	=D	nas was = D, W	**oni**	**ich, nich** Widzę ich. Ich widzę. Patrzę na nich	**dwóch dwu, trzech czterech** =D	Liczebniki główne od pięciu łączą się z Dopełniaczem.
męskożywotne i nieżywotne	**-y** **-i** **-e**			dobre koty moje ołówki moje konie jedne talerze	=M		**one**	**je, nie** Widzę je. Je widzę. Patrzę na nie.	**dwa, trzy cztery** = M, W	
nijaki	**-a**	**-e**		jedne okna moje pola dobre zwierzęta						
żeński	**-y** **-i** **-e**			dobre żony moje książki drogie panie jedyne kawiarnie					**dwie, trzy, cztery** = M, W	

Tekst 3

Wybieram się ..... wtorek ..... koncert do filharmonii. Zwykle koncerty są ..... piątki, ale w tym tygodniu jest jeden koncert dodatkowo. Oczywiście, najpierw pojadę ..... moją dziewczynę, z którą umówiłem się ..... piętnaście szósta przed jej domem. Będziemy mieć jeszcze trochę czasu ..... wypicie małej kawy i ..... krótką rozmowę. Ostatnio widzieliśmy się ..... niedzielę, a więc nie rozmawialiśmy ze sobą ..... całe dwa dni! Cieszę się ..... to nasze spotkanie, chociaż wiem, że jak zwykle trochę się posprzeczamy, kto ma zapłacić ..... kawę, bo ja zapłaciłem już ..... bilety ..... koncert. ..... wszystko, lubię te nasze sprzeczki, bo zgodnie z przysłowiem: „Kto się lubi, ten się czubi"!

Liczebniki

Ćwiczenie 131

Napisz słowami liczebniki podane w nawiasie.

W akademiku mieszka dużo cudzoziemców. Na pierwszym piętrze mieszka (5) ..... Amerykanów, (4) ..... Amerykanki, (3) ..... Włochów i (2) ..... Włoszki. Na drugim piętrze mieszka (2) ..... Niemców, (5) ..... Niemek, (3) ..... Francuzki i (8) ..... Francuzów. Na trzecim piętrze mieszka (10) ..... Koreańczyków i (1) ..... Koreanka. Na czwartym piętrze mieszka (7) ..... Japończyków, (6) ..... Japonek i (2) ..... Chinki. Na piątym piętrze mieszka (12) .... Czechów i (9) ..... Słowaków. Na ostatnim piętrze mieszka (5) ..... Szwedów i (5) ..... Szwedek.

NARZĘDNIK

Narzędnik należy do przypadków używanych częściej niż celownik czy wołacz, ale rzadziej niż pozostałe.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI I NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ym **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. dobr-**ym**, obc-**ym**, t-**ym**, ow-**ym**, jedn-**ym**

-im **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g',**
np. tan-**im**, dalek-**im**, drog-**im**, mo-**im**, two-**im**, swo-**im**

Rzeczowniki

-em po wszystkich **spółgłoskach w obu rodzajach,**
np. dobr-**ym** pan-**em**, two-**im** chłopc-**em**, t-**ym** list-**em**;
wysok-**im** okn-**em**, czyst-**ym** morz-**em**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ą **po wszystkich spółgłoskach,**
np. ładn-**ą**, tani-**ą**, duż-**ą**, lekk-**ą**, tęg-**ą**, t-**ą**, moj-**ą**, jedn-**ą**

Rzeczowniki

-ą **po wszystkich spółgłoskach,**
np. dobr-**ą** wod**ą**, nasz-**ą** matk-**ą**, t-**ą** róż-**ą**, mił-**ą** pani-**ą**, ciekaw-**ą** powieści-**ą**

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI I ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ymi **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. dobr-**ymi,** obc-**ymi,** nasz-**ymi,** jedn-**ymi**

-imi **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g',**
np. tan-**imi,** lekk-**imi,** drog-**imi,** mo-**imi,** two-**imi,** swo-**imi**

Rzeczowniki

-ami//(-mi)

Poza kilku wyjątkami z końcówką **-mi:** nasz-**ymi** **braćmi,** two-**imi** **dziećmi,** t-**ymi** **ludźmi,** jedn-**ymi** **przyjaciółmi,** ow-**ymi** **księżmi,** such-**ymi** **liśćmi,** młod-**ymi** **końmi,** star-**ymi** **kośćmi**
wszystkie pozostałe mają rzeczowniki mają-**ami,**
np. dobr-**ymi** pan-**ami,** t-**ymi** pol-**ami,** now-**ymi** książk-**ami**

UWAGA:

Z powodu dużej regularności narzędnik jest przypadkiem, który nie stwarza większych problemów w doborze odpowiednich końcówek, zarówno w liczbie pojedynczej jak i mnogiej. Stąd ćwiczenie drylowe dotyczą tylko tych wyrazów, w których zachodzą, znane zresztą z poprzednich przypadków, alternacje.

Funkcje narzędnika w zdaniu

1.

orzecznik wyrażony rzeczownikiem, np. Adam jest **Polakiem**.
Ewa zostanie **nauczycielką.**
Czasowniki, po których występuje w tej funkcji, to:
być / bywać, stać się / stawać się, zostać / zostawać, okazać się / okazywać się, robić się / zrobić się

2.

dopełnienie dalsze lub wyrażenia adwerbalne wyrażające:
a) narzędzie czynności: np. Zwykle piszę **długopisem.**
Do pracy jeżdżę **autem.**
b) czas czynności: np. Wstałem **wczesnym rankiem**.
Zachorował **jesienią.**
c) miejsce czynności: np. Szliśmy **ulicą Floriańską.**
Jechaliśmy **polną drogą.**
d) przyczynę lub skutek: np. Byliśmy oczarowani **górami.**
Zaraził mnie **grypą.**
e) sposób czynności: np. Patrzył **kątem** oka.
Śpiewał **barytonem.**

3.

rzadziej dopełnienie bliższe: np. Rada Ministrów rządzi **krajem.**
Policjant kieruje **ruchem.**
Czasowniki, po których występuje w tej funkcji, to:
kierować, rządzić, zarządzać, rozporządzać, administrować, dowodzić, powozić

4.

występuje po przyimkach i wyrażeniach przyimkowych:

		znaczenie	*przykład*
między	–	położenie w przestrzeni wyznaczonej przez dwa obiekty	Stół stoi między fotelami.
		wyróżnienie z tła	Był najwyższy między nimi.
		przedmiot wyboru osób, rzeczy	Wybieraj między mną a nim.
		ktoś, coś otoczone z zewnątrz	Pszczoły latały między kwiatami.

		przedział, granica czasu	Przyjdę między piątą a szóstą.
nad (ponad)	–	miejsce powyżej czegoś	Samolot leciał nad miastem.
		miejsce w pobliżu czegoś	Dzieci bawiły się nad rzeką.
		wskazuje na przedmiot, temat tego, co oznacza wyraz określany	Dyskutować nad projektem.
		czas (pory dnia)	Wrócił nad ranem.
pod	–	miejsce poniżej czegoś	Pies siedział pod stołem.
		miejsce w pobliżu czegoś	Dom pod lasem.
		przyczyna, wpływ na dzianie się	Upadł pod naporem tłumu.
		oznacza zarządzanie, opiekę, nadzór, ochronę	Dziecko pod opieką matki.
		oznacza zagrożenie karą, ograniczenie czegoś warunkiem	Zeznawał pod przysięgą.
		tworzy wyrażenia obejmujące: imiona, tytuły, nazwy	Kościół pod wezwaniem św. Jana.
poza	–	miejsce dalsze niż położenie przedmiotu	Spędzał czas poza domem.
		wyłączenie z zasięgu	Spotykali się poza pracą.
		wskazuje na obiekt nie objęty negacją	Nie znam nikogo poza tobą.
przed	–	miejsce osoby, przedmiotu	Staliśmy przed domem.
		kolejność w przestrzeni i czasie	Szła przed nami.
		określa adresata czynności	Wstydził się przed nami.
		granica czasu	Obudziłem się przed piątą.
		czas względem czegoś, co działo się wcześniej	Weź lekarstwo przed obiadem.

z	–	określa osobę towarzyszącą	Chodzę z Markiem.
		cel czynności	Pojechał z wizytą.
		element czegoś	Chleb z masłem.
		stan towarzyszący innemu stanowi	Mówił z wysiłkiem.
		przedmiot działania	Ostrożnie z ogniem!
za	–	miejsce z tyłu kogoś, czegoś	Stał za mną.
		kolejność czasowa, przestrzenna	Szli jeden za drugim.
		podstawa czegoś	Weszli za okazaniem zaproszenia.
		przedmiot uczuć	Tęsknił za nią.

Przyimki złożone:

w porównaniu z	Ten rok w porównaniu z **tamtym rokiem** był bardzo ładny.
w związku z	W związku z **chorobą** nauczyciela nie było zajęć.
zgodnie z	Zgodnie z **umową** bank wypłacił mi odsetki.

5.

po czasownikach, które implikują tylko narzędnik:
interesować się, np. Czy interesujesz się **filmem?**
zajmować się, np. On zajmuje się **kolportażem** gazet.
opiekować się, np. Mama opiekuje się **babcią.**
trudnić się, np. Ten młodzieniec trudni się **handlem** narkotyków.
otaczać się, np. Maria zawsze otacza się **artystami.**
posługiwać się, np. W pracy posługuję się **komputerem.**

6.

po czasownikach, które implikują nie tylko narzędnik:

ruszyć	np.	Ruszył **ręką.**	(narzędnik)
		Ruszył **rękę.**	(biernik)
cieszyć się	np.	Cieszę się **nowym komputerem.**	(narzędnik)
		Cieszę się **z nowego komputera.**	(z + dopełniacz)

iść / chodzić	np.	Idę **ulicą Jagiellońską.**	(narzędnik)
		Idę **przez ulicę Jagiellońską.**	(przez + biernik)
		Idę **do ulicy Jagiellońskiej.**	(do + dopełniacz)

UWAGA: Ze względu na dużą ilość takich czasowników nie podaje się więcej przykładów. Używa się ich natomiast w ćwiczeniach.

7.

występuje po niektórych przymiotnikach;
przymiotnik + z + narzędnik:
identyczny, jednoczesny, obyty, spokrewniony, sprzeczny, zaprzyjaźniony, zaznajomiony, zbieżny, zgodny, związany

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 132

Użyj w narzędniku podanych rzeczowników rodzaju męskiego.

Wzór: **a)** stopień – ...**stopniem**... **b)** osioł – ...**osłem**...
c) wróg – ...**wrogiem**... **d)** dąb – ...**dębem**...

a) ***alternacja*** **e // Ø** (jednosylabowe)

bez – .....
lew – .....
szew – .....
mech – .....
dzień – ..... (dź // d)

len – .....
sen – .....
łeb – .....
pies – ..... (p' // p)
kieł – ..... (k' // k)

alternacja e //Ø

chłopiec – ..... (p' // p)
Niemiec – ..... (m' // m)
wieniec – .....
Mielec – .....
wzorzec – ..... (rz // r)
marzec – ..... (rz // r)

kupiec – ..... (p' // p)
ojciec – ..... (c' // c)
młodzieniec – .....
starzec – ..... (rz // r)
dworzec – ..... (rz // r)

ale bez alternacji (jednosylabowe)

wiec – .....
spec – .....

piec – .....

alternacja e //Ø (+ alternacja k // k')

poniedziałek – .....
czwartek – .....
rozsądek – .....
kubek – .....
przypadek – .....
stołek – .....

wtorek – .....
piątek – .....
dziadek – .....
Maciek – .....
żołądek – .....

ale bez alternacji (k // k')

człowiek – .....
ściek – .....

wiek – .....
stek – .....

alternacja e // Ø

rożen – .....
bęben – .....

błazen – .....
Niemen (*rzeka*) .....

ale bez alternacji

fenomen – . . . . . Niemen (*nazwisko*) . . . . . .

alternacja e // Ø

styczeń – . . . . . wrzesień – . . . . . .
więzień – . . . . . uczeń – . . . . . .
sierpień – . . . . . (p' // p) stopień – . . . . . .(p' // p)
grudzień – . . . . . .(dź // d) ogień – . . . . . .(g' // g)
kwiecień – . . . . . (ć // t)

ale bez alternacji

grzebień – . . . . . kamień – . . . . . .
strumień – . . . . . płomień – . . . . . .
leń – . . . . . pierścień – . . . . . .
odcień – . . . . . korzeń – . . . . . .

alternacja e // Ø

rubel – . . . . . bąbel – . . . . . .
pudel – . . . . . cyrkiel – . . . . . .(k' // k)
pukiel – . . . . . (k' // k) węgiel – . . . . . .(g' // g)
figiel – . . . . . (g' // g) szmugiel – . . . . . .(g' // g)
kartofel – . . . . . kufel – . . . . . .
pędzel – . . . . . wróbel – . . . . . .
stempel – . . . . . weksel – . . . . . .

ale bez alternacji (wszystkie z przyrostkiem **-iciel // -yciel**)

nauczyciel – . . . . . przyjaciel – . . . . . .
zbawiciel – . . . . . oskarżyciel – . . . . . .
doręczyciel – . . . . . .

poza tym:

fotel – . . . . . fortel – . . . . . .
Izrael – . . . . . Hel – . . . . . .
chmiel – . . . . . kisiel – . . . . . .

alternacja e // Ø

diabeł – . . . . . poseł – . . . . . .
kubeł – . . . . . Paweł – . . . . . .
węzeł – . . . . . szczygieł – . . . . . .(g' // g)
karzeł – . . . . . (rz // r)

kufer – . . . . . plaster – . . . . . .
lukier – . . . . . (k' // k) arbiter – . . . . . .
Holender – . . . . . minister – . . . . . .

magister – .....
Luter – .....
szwagier – ..... (g' // g)

belfer – .....
majster – .....
cukier – ..... (k' // k)

ale bez alternacji

numer – .....
kawaler – .....
inżynier – .....
fryzjer – .....

jubiler – .....
ser – .....
bohater – .....
deser – .....

b) *alternacja* o // Ø

kozioł – ..... (ź // z)
kocioł – ..... (ć // t)

osioł – ..... (ś // s)

ale bez alternacji

dzięcioł – .....
żywioł – .....
chochoł – .....

anioł – .....
apostoł – .....
gruczoł – .....

c) *alternacja* ó // o

naród – .....
dowód – .....
dół – .....
ogród – .....
stół – .....
wzór – .....

rozwód – .....
Kraków – .....
kościół – .....
wieczór – .....
powrót – .....
rosół – .....

ale bez alternacji

szczegół – .....

d) *alternacja* ą // ę

ząb – .....
wzgląd – .....
widnokrąg – ..... (g // g')
rząd – .....
krąg – ..... (g // g')
gołąb – ..... (b // b')

błąd – .....
dąb – .....
wąż – .....
kłąb – .....
jastrząb – ..... (b // b')

ale bez alternacji

tysiąc – .....
pieniądz – .....
prąd – .....
sąd – .....

miesiąc – .....
zając – .....
pająk – ..... (k // k')
ląd – .....

kąt – .....
zarząd – .....
pogląd – .....
trąd – .....
rząd – .....

przegląd – .....
wstrząs – .....
posąg – .....(g // g')
mosiądz – .....

Ćwiczenie 133

Użyj w narzędniku podanych rzeczowników rodzaju żeńskiego.

a) *alternacja* e // Ø

wieś – .....
wesz – .....
marchew – .....(w // w')
stągiew – ..... (g' // g; w // w')
cerkiew – ..... (k' // k; w // w')

płeć – .....
cześć – .....(ś // Ø)
chorągiew – .....(g' // g; w // w')
żagiew – .....(g' // g; w // w')

b) *alternacja* ó // o

sól – .....
łódź – .....

powódź – .....
młódź – .....

ale bez alternacji:

podróż – .....

c) *alternacja* ą // ę

gałąź – .....

Ćwiczenie 134

W miejsce kropek wpisz formę narzędnika liczby mnogiej, pamiętając, że podstawową końcówką jest tam końcówka **-ami**, natomiast końcówkę **-mi** mają tylko niektóre rzeczowniki.

konie – .....
goście – .....
przyjaciele – .....(e // ó; l // ł)
księża – .....
kości – .....
nici – .....

liście – .....
pieniądze – ..... (ą // ę)
bracia – .....
dzieci – .....
dłonie – .....
gałęzie – ..... // -ami

Narzędnik w funkcji orzecznika wyrażonego rzeczownikiem

Ćwiczenie 135

Odpowiedz na pytanie, używając nazw narodowości podanych w nawiasie.

Wzór: Kim jesteś? (Polak, Polka) **Jestem Polakiem, Polką.**
Kim jesteście? (Polacy, Polki) **Jesteśmy Polakami, Polkami.**

1. Kim jesteś? (Francuz, Francuzka) .....
   Kim jesteście? (Francuzi, Francuzki) .....
2. Kim jesteś? (Grek, Greczynka) .....
   Kim jesteście? (Grecy, Greczynki) .....
3. Kim jesteś? (Niemiec, Niemka) .....
   Kim jesteście? (Niemcy, Niemki) .....
4. Kim jesteś? (Amerykanin, Amerykanka) .....
   Kim jesteście? (Amerykanie, Amerykanki) .....
5. Kim jesteś? (Czech, Czeszka) .....
   Kim jesteście? (Czesi, Czeszki) .....
6. Kim jesteś? (Rosjanin, Rosjanka) .....
   Kim jesteście? (Rosjanie, Rosjanki) .....
7. Kim jesteś? (Szwed, Szwedka) .....
   Kim jesteście? (Szwedzi, Szwedki) .....
8. Kim jesteś? (Bułgar, Bułgarka) .....
   Kim jesteście? (Bułgarzy, Bułgarki) .....
9. Kim jesteś? (Chińczyk, Chinka) .....
   Kim jesteście? (Chińczycy, Chinki) .....
10. Kim jesteś? (Węgier, Węgierka) .....
    Kim jesteście? (Węgrzy, Węgierki) .....
11. Kim jesteś? (Koreańczyk, Koreanka) .....
    Kim jesteście? (Koreańczycy, Koreanki) .....
12. Kim jesteś? (Japończyk, Japonka) .....
    Kim jesteście? (Japończycy, Japonki) .....
13. Kim jesteś? (Anglik, Angielka) .....
    Kim jesteście? (Anglicy, Angielki) .....
14. Kim jesteś? (krakowianin, krakowianka) .....
    Kim jesteście? (krakowianie, krakowianki) .....
15. Kim jesteś? (paryżanin, paryżanka) .....
    Kim jesteście? (paryżanie, paryżanki) .....

Ćwiczenie 136

Odpowiedz na pytanie używając w odpowiedzi nazw zawodów podanych w nawiasie.
Podmiot zdania zamień na zaimek.

Wzór: Czym jest twój ojciec? (lekarz) **On jest lekarzem.**

1. Czym jest twój brat? (pisarz) .....
2. Czym jest twój kuzyn? (mechanik) .....
3. Czym jest twoja mama? (gospodyni domowa) .....
4. Czym jest twoja siostra? (lektorka) .....
5. Czym jest twój wujek? (krawiec) .....
6. Czym jest twoja ciotka? (księgowa) .....
7. Czym jest twój dziadek? (inżynier) .....
8. Czym jest twoja teściowa? (lekarka) .....
9. Czym jest twój teść? (chirurg) .....
10. Czym jest twoja sąsiadka? (nauczycielka) .....
11. Czym są twoi koledzy? (artyści) .....
12. Czym są twoje koleżanki? (aktorki) .....
13. Czym są twoje przyjaciółki? (dziennikarki) .....
14. Czym są twoi znajomi? (sprzedawcy) .....
15. Czym są te dziewczyny? (studentki) .....
16. Czym są ci panowie? (profesorzy) .....
17. Czym są ci chłopcy? (uczniowie) .....
18. Czym są blondynki? (kelnerki) .....
19. Czym są te panie? (urzędniczki) .....
20. Czym są te dzieci? (przedszkolaki) .....

Ćwiczenie 137

Użyj podanych w nawiasie wyrazów w narzędniku.

Wzór: Ewa została (młoda babcia) ...**młodą babcią**...

1. Mój brat jest (dobry lekarz) .....
2. Moja siostra będzie (niezła pielęgniarka) .....
3. Adam okazał się (mądry chłopiec) .....
4. Ala stała się (okropna plotkarka) .....
5. Ona jest (moja sąsiadka) .....

6. Karol okazał się (miły współmieszkaniec) .....
7. Janek był (jedyny kandydat) .....
8. Ania w dzieciństwie była (agresywne dziecko) .....
.....
9. Babcia jest (dobra niańka) .....
10. Kolega jest (stypendysta rządowy) .....
11. Oni są (znani aktorzy) .....
12. Kobiety bywają (dobre nauczycielki) .....
13. Po roku praktyki zostali (dobrzy fachowcy) .....
14. Wczorajsi przyjaciele okazali się (dzisiejsi wrogowie) .....
.....
15. Dopiero po rozwodzie rodzice stali się (dobrzy przyjaciele) .....
.....
16. Przy bliższym poznaniu okazały się (sympatyczne koleżanki) .....
.....
17. Nie wiem, dlaczego moi znajomi stali się (niemiłe snoby) .....
.....
18. Cholerycy bywają (surowi ojcowie) .....
19. Sąsiedzi okazali się całkiem (przyjemni ludzie) .....
.....
20. Psy są (wierni przyjaciele) .....

Narzędnik w funkcji dopełnienia dalszego

a) *narzędzia czynności*

Ćwiczenie 138

Odpowiedz na pytanie: Co robisz?

Wzór: Czym Piotr jechał do Warszawy? (pociąg) ...**Pociągiem**...

1. Piszę list (pióro, długopis, ołówek) .....
.....
2. Czyszczę buty (pasta, szczotka, szmatka) .....
.....
3. Bawię się (lalka, miś, piłka) .....
.....

4. Czeszę się (grzebień, szczotka) .....

.....

5. Jem obiad (łyżka, nóż, widelec) .....

.....

6. Myję głowę (mydło, szampon) .....

.....

7. Kopię dół (łopata, kilof) .....

.....

8. Smaruję chleb (masło, margaryna, smalec) .....

.....

9. Zamiatam podłogę (miotła, szczotka) .....

.....

10. Rysuję obraz (kredka, ołówek, węgiel) .....

.....

11. Handluję (towary przemysłowe) .....

.....

12. Przykręcam śrubę (śrubokręt) .....

.....

13. Lakieruję podłogę (lakier, pędzel, emalia) .....

.....

14. Orzę (pług, traktor, konie) .....

.....

15. Obieram ziemniaki (obieraczka, nóż) .....

.....

16. Koszę trawę (kosa, kosiarka) .....

.....

17. Obcinam paznokcie (nożyczki, obcążki) .....

.....

18. Grabię liście (grabie) .....

.....

19. Podlewam kwiatki (woda, nawóz) .....

.....

20. Trzepię dywany (trzepaczka, kij) .....

.....

Ćwiczenie 139

Odpowiedz na pytania, używając w odpowiedzi rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Czym Piotr jechał do Warszawy? (pociąg) ...**Pociągiem**...

1. Czym przyjechałaś do szkoły? (tramwaj) .....
2. Czym Adam dojeżdża do pracy? (autobus) .....
3. Czym wróciliście wczoraj do domu? (taksówka) .....
4. Czym odwiozłeś Ewę? (auto) .....
5. Czym jechaliście na Kasprowy Wierch? (kolejka) .....
6. Czym wozicie cegły? (taczka) .....
7. Czym przywieźliście siano? (wóz) .....
8. Czym jeździ Roman? (golf) .....
9. Czym podróżowaliście po Polsce? (fiat) .....
10. Czym wyjechaliście na górę? (winda) .....
11. Czym Adam pojechał do centrum? (trolejbus) .....
12. Czym jeździliście po Londynie? (metro) .....
13. Czym jeździliście zimą w górach? (sanie) .....
14. Czym lubisz jeździć? (motocykl) .....
15. Czym chcesz lecieć do Pragi? (LOT) .....
16. Czym jeździsz po mieście? (rower) .....
17. Czym Ania jedzie do Wiednia? (kolej) .....
18. Czym jeździsz na zajęcia? (piątka) .....
19. Czym jeździ Kowalski? (maluch) .....
20. Czym jeździ to dziecko? (hulajnoga) .....

b) ***czasu czynności***

Ćwiczenie 140

Użyj w narzędniku podanych wyrazów dotyczących określenia czasu.

Wzór: Poszedłem spać (późna noc) ...**późną nocą**...

1. Spotkamy się (wieczór) .....
2. Obudziłem się (blady świt) .....
3. Często budzę się (noc) .....

4. Jak mam ochotę, to (czas) ..... idę do opery.
5. Wspominaliśmy stare lata (długie zimowe wieczory) .....
.....
6. Jechaliśmy (dni i noce) .....
7. (Wieczory) ..... słuchaliśmy bajek babci.
8. Rodzice zwykle chodzą na spacer (popołudnia) .....
9. Zawsze (godziny) ..... dyskutujemy o polityce.
10. Ta sprawa ciągnie się już (lata) .....
11. Czasem nie widujemy się (tygodnie) .....
12. Dziecko jest chore i nie śpię (całe noce) .....
13. Dziadek może opowiadać o wojnie (miesiące) .....
14. Zwycięzca wyprzedził innych zawodników (kilka sekund) .....
.....
15. Kiedy cię słyszę, to (chwile) ..... mam ochotę wybuchnąć śmiechem.
16. Dzieci (całe dni) ..... siedzą przed telewizorem.

Uwaga: Zakres użycia tych struktur jest ograniczony. W tej samej funkcji i znaczeniu występują formacje z przyimkami lub implikowane czasownikami.
Np. Nie spałem przez całą noc.
Cieszę się każdą propozycją.

c) *określa miejsce, przez które odbywa się jakiś ruch*

Ćwiczenie 141

Odpowiedz na pytanie używając w odpowiedzi rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Którędy szliście? (droga) **Szliśmy drogą.**

1. Którędy szedł Janek? (las) .....
2. Którędy szła Ania? (wąwóz) .....
3. Którędy szły dzieci? (korytarz) .....
4. Którędy szła dziewczynka? (ścieżka) .....
5. Którędy szedł pochód? (aleja) .....
6. Którędy szliście? (park) .....
7. Którędy szedłeś? (pobocze) .....

8. Którędy szły dziewczyny? (bulwar) .....
9. Którędy szli turyści? (przełęcz) .....
10. Którędy szedł staruszek? (chodnik) .....
11. Którędy jechał samochód? (autostrada) .....
12. Którędy jechaliście? (tunel) .....
13. Którędy jechałeś? (miasto) .....
14. Którędy jechaliście? (obwodnica) .....
15. Którędy jechał autobus? (ulica) .....
16. Którędy jechaliście? (Wisłostrada) .....
17. Którędy jechałyście? (Trasa W-Z) .....
18. Którędy jechałeś na rowerze? (pole) .....
19. Którędy przeszła mysz? (dziura) .....
20. Którędy wszedłeś? (okno) .....

Ćwiczenie 142

Dokończ zdania, używając wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Do dworca należy iść (ulica Floriańska) ...**ulicą Floriańską**...

1. Lubię chodzić (brzeg morza) .....
2. Do Warszawy pojedziemy (droga szybkiego ruchu) .....
.....
3. Nie lubię chodzić (wąskie ścieżki) .....
4. Rzadko jeżdżę (ta autostrada) .....
5. W górach należy chodzić (wyznaczone szlaki) .....
.....
6. Na drugą stronę ulicy można przejść (przejście podziemne) .....
.....
7. W nocy jest niebezpiecznie iść (ciemny park) .....
8. Jeżdżę do domu (dłuższa, ale wygodniejsza droga) .....
.....
9. Nieprzyjemnie jest chodzić (ten ciemny tunel) .....
.....
10. Zawsze chodzę po mieście (utarte szlaki) .....
11. Krety chodzą (te same tunele) .....
12. On zawsze (kręte drogi) ..... dochodzi do celu.
13. Pielgrzymi szli (polne drogi) .....

14. Bardzo trudno jechało się (te kocie łby) .....
.....
15. Czasem musimy jeździć (okrężne trasy) .....
.....
16. Zawsze wychodzimy (tylne drzwi) .....
17. Zjedziemy w dół (ta nowa nartostrada) .....
.....
18. Codziennie jedziemy (Aleje Trzech Wieszczów) .....
.....
19. Latem zawsze pływamy (mazurskie jeziora) .....
.....
20. Rodzice nie pozwalają nam chodzić (własne drogi) .....
.....

Uwaga: W niektórych przykładach tę samą treść można przekazać za pomocą struktury z przyimkiem, np. Nieprzyjemnie jest przechodzić przez ten ciemny tunel (przez + biernik).

d) *określa przyczynę lub skutek*

Ćwiczenie 143

Wstaw do kontekstu zdania wyrazy podane w nawiasie.

Wzór: Byliśmy rozczarowani (góry) ...**górami**...

1. Rodzice martwili się (córka) .....
2. Krytykę zbywał (lekceważenie) .....
3. Niepewność i nieśmiałość pokrywał (agresja) .....
4. Zjednywała sobie ludzi (uśmiech) .....
5. Zawsze żyła (złudzenia) .....
6. W towarzystwie wyróżniał się (dobre maniery) .....
.....
7. Byliśmy rozczarowani (premiera) .....
8. Zostaliśmy zaskoczeni (gościnność) .....
9. Boję się, że on skończy (zawał) .....
10. Trudno wszystkiego dochodzić (rozum) .....
11. Trudności należy przezwyciężać (wytrwałość) .....
12. Czasem jestem zdziwiony jego (zachowanie) .....

13. Zaraziłem się od niego (grypa) .....
14. Odznaczał się (solidność i sumienność) .....
15. Negocjacje skończyły się (niepowodzenie) .....
16. Niczego (złość) ..... nie dokonasz.
17. Wyprawa w góry skończyła się (katastrofa) .....
18. Moje starania o nową pracę skończyły się (fiasko) .....
19. Nauczyciel powinien cechować się (cierpliwość i wyrozumiałość) ....
.....
20. Student powinien cechować się (pracowitość i pilność) .....
.....

e) *określa sposób*

Ćwiczenie 144

Wstaw do kontekstu wyrazy podane w nawiasie.

Wzór: Patrzył na nas (kąt oka) ...**kątem oka**...

1. Na przyjęciu wino lało się (strumienie) .....
2. Dym z ogniska unosił się (kłęby) .....
3. Ludzie napływali (grupki) .....
4. Stała do nas (bok) .....
5. Harcerze maszerowali (czwórki) .....
6. Należałem do rodziny (dusza i ciało) .....
7. Żołnierze (setki) ..... opuszczali pole bitwy.
8. Janek stał (twarz) ..... do drzwi.
9. W powietrzu pachniało (wiosna) .....
10. Siarka paliła smoka (ogień) .....
11. Na spotkaniu wyborczym ziało (nuda) .....
12. W nocy rozmawialiśmy ze sobą (szept) .....
13. Magda śpiewa (sopran) .....
14. Adam śpiewa (bas) .....
15. *Patrzył na mnie (wilk)* .....
16. *Plotka (wróbel)* ..... *wyleci, powraca (wół)* .....
17. Ojciec (dawny zwyczaj) ..... zaczynał obiad (modlitwa) .....
18. Powinien to zrobić (mig) .....

19. Dzieci szły na wycieczkę (pary) .....
20. Egzamin ustny zdawaliśmy (dwójki) .....

Narzędnik w funkcji dopełnienia bliższego

Ćwiczenie 145

Wstaw do kontekstu wyrazy określające obiekt czynności.

Wzór: Dyrektor dobrze kieruje (przedsiębiorstwo)
...**przedsiębiorstwem**...

1. Prezydent sprawiedliwie rządzi (kraj) .....
2. Pan Kowalski zarządza (nasze gospodarstwo) .....
.....
3. Stangret powozi (bryczka) .....
4. Generał dowodzi (armia) .....
5. Pod nieobecność ojca syn administrował (majątek) .....
6. Mama dobrze gospodarowała (pieniądze) .....
7. Kolega świetnie kierował (auto) .....
8. Kapitan statku steruje (okręt) .....
9. Profesor kierował (prace magisterskie) .....
10. Pilot sprawnie kierował (samolot) .....
11. Ojciec rządził (dom) .....
12. Marek sterował (kajak) .....
13. Dyrygent dyrygował (orkiestra) .....
14. Premier kieruje (prace rządu) .....
15. Bank rozporządza (nasze oszczędności) .....
16. Nauczyciele kierują (uczniowie) .....
17. Sekretarka rządzi (biuro) .....
18. Uczeni kierują (prace badawcze) .....
19. Starsze rodzeństwo rządzi (młodsze rodzeństwo) .....
.....
20. Dyletanci administrują (ta fabryka) .....

Uwaga: Powyższa funkcja narzędnika może być zastąpiona strukturą w stronie biernej.

Ćwiczenie 146

W miejsce kropek wstaw zaimki wskazujące: **ten, ta, to, ci, te, tamten, tamta, tamto, tamci, tamte** w narzędniku.

Wzór: Czy będziesz mieszkać z (ten) ...**tym**... kolegą?

1. Czy byłeś już z (to) ..... u lekarza?
2. Z (ten) ..... człowiekiem lepiej nie zaczynaj.
3. Czy rozmawialiście z (tamci) ..... chłopcami?
4. Dziecko ucieszyło się (ta) ..... zabawką.
5. Przyszliśmy razem z (tamte) ..... koleżankami.
6. Wolę pisać (tamto) ..... piórem.
7. Spotkamy się przed (tamten) ..... budynkiem.
8. Kolejka ustawiła się przed (ta) ..... kasą.
9. Nie zadawaj się z (ci) ..... chłopcami.
10. Stanę w kolejce za (tamta) ..... dziewczyną.
11. Pod (ta) ..... książką leży twój zeszyt.
12. Zgadzam się z (ten) ..... panem.
13. Poza (te) ..... rzeczami niczego więcej nie kupiłem.
14. Za (tamten) ..... budynkiem jest poczta.
15. Między (to) .....a (tamto) ..... zdaniem jest duża różnica.
16. Zatrzymaj się przed (tamta) ..... bramą.
17. Nie chciałbym pracować z (ci) ..... ludźmi.
18. W tym roku nie będę mieszkać z (te) ..... koleżankami.
19. Spacerowaliśmy z (tamci) ..... kolegami po parku.
20. Wybieraj między (ta) .... a (tamta) ..... propozycją.

Ćwiczenie 147

W miejsce kropek wstaw narzędnik odpowiedniego zaimka osobowego: **ja, ty, on, ona, my, wy, oni, one.**

Wzór: Czy rozmawiał już z (ty) ...**tobą**... twój profesor?

1. Czy pójdziesz ze (ja) ..... do kina?
2. Wróciłem do domu razem z (oni) .....
3. Czy pojedziecie z (my) ..... w Tatry?
4. Czy z (wy) ..... rozmawiał profesor?
5. Pójdziesz z (on) ..... na kawę?
6. Czy rozmawiałyście już z (oni) ..... o wycieczce?

7. Ona interesuje się (on) ..... od dawna.
8. On mieszka ze (ja) ..... w akademiku.
9. Pojadę z (oni) ..... do Warszawy.
10. Zatańczę z (on) ..... następnego walca.
11. Czekałem na pociąg razem z (oni) .....
12. Lubię z (ty) ..... rozmawiać.
13. W przyszłym roku będę z (ona) ..... mieszkać.
14. Rektor przywitał się z (my) ..... przed aulą.
15. Czy spotkaliście się z (oni) ..... na dworcu?
16. Poszłam z (ona) ..... na obiad.
17. Zamieniliśmy z (one) ..... parę zdań.
18. Spacerowaliśmy z (oni) ..... po parku.
19. Lubię z (ona) ..... tańczyć.
20. Pójdziesz z (oni) ..... na zakupy?

Ćwiczenie 148

W miejsce kropek wstaw narzędnik zaimków dzierżawczych: **mój, twój, jego, jej, swój, nasz, wasz, ich; moi, moje, twoi, twoje, swoi, swoje, nasi, nasze, wasi, wasze.**

Wzór: Byłem w kinie z (moja) ...**twoją**... mamą.

1. Spotkałem się z (twoi) ..... kolegami w mieście.
2. Byłam na dyskotece z (twój) ..... przyjacielem.
3. Czy poznaliście się już z (wasz) ..... współmieszkańcem?
4. Pojechałem do pracy (swój) ..... samochodem.
5. Martwię się (wasze) ..... zdrowiem.
6. Ona opiekuje się (swoi) ..... rodzicami.
7. Byliśmy na spacerze z (nasi) ..... nauczycielami.
8. Idź na spacer z (mój) ..... psem.
9. Adam tańczył ze (swoja) ..... kuzynką.
10. Pokłóciłem się z (twoja) ..... siostrą.
11. Poznajcie się z (nasi) ..... lektorami.
12. Zatrzymał się przed (nasz) ..... domem.
13. Wolę opiekować się (twoje) ..... dzieckiem.
14. Musicie przyjść ze (swoje) ..... pracami.
15. Rodzice interesowali się (moje) ..... postępami w nauce.
16. Zachwycam się (moja) ..... sąsiadką.

17. Kieruję się zawsze (wasze) ..... dobrem.
18. Cieszyliśmy się (twoje) ..... sukcesami.
19. Nie mogę porozumieć się ze (swoi) ..... rodzicami.
20. Umówiliśmy się z (wasi) ..... przyjaciółmi.

Ćwiczenie 149

Odpowiedz na zadane pytania, używając w odpowiedzi zaimków nieokreślonych w formie negatywnej: **nikt, nic, żaden, żadna, żadne, żadni, żadne.**

Wzór: Czy ukrywasz się przed kimś?
Nie, przed nikim się nie ukrywam.

1. Czy on z kimś współpracuje?
.....
2. Czy biłeś się z jakimś kolegą?
.....
3. Czy pokłóciłaś się z jakąś koleżanką?
.....
4. Czy rozmawialiście z jakimiś cudzoziemcami?
.....
5. Czy spotkaliście się z jakimś zrozumieniem?
.....
6. Czy z kimś polemizowałeś?
.....
7. Czy porozumiałeś się z jakąś nauczycielką?
.....
8. Czy oni się czymś interesują?
.....
9. Czy pożegnałaś się z wszystkimi?
.....
10. Czy oni współpracują z jakimiś specjalistami?
.....
11. Czy przykryłaś czymś śpiące dziecko?
.....
12. Czy byłaś z kimś w kinie?
.....
13. Czy on się w końcu ożenił z którąś z tych dziewcząt?
.....

14. Czy skontaktowaliście się z którymś z tych profesorów?
.....
15. Czy rozmawialiście z którymś z tych kandydatów?
.....
16. Czy przywitałeś się z każdym z tych chłopców?
.....
17. Czy zaprzyjaźniłaś się z którąś ze swoich współmieszkanek?
.....
18. Czy czymś się zdenerwowałeś?
.....
19. Czy przed kimś uciekaliście?
.....
20. Czy opowiedzieliście się za jakąś hipotezą?
.....

Ćwiczenie 150

W miejsce cyfr umieszczonych w nawiasach wstaw odpowiedni liczebnik porządkowy w narzędniku.

Wzór: Na wakacjach spotkałem się z twoją (1) ...**pierwszą**... dziewczyną.

1. On był moim (2) ..... ojcem.
2. Adam jest naszym (3) ..... dzieckiem.
3. Mohammad był (1) ..... studentem irackim w Krakowie.
4. Bank PKO jest między (4) ..... a (5) .....
   przystankiem tramwajowym.
5. Zwrócę ci te pieniądze przed (30) .....
6. Wyjeżdżamy na wakacje przed (15) ..... lipca.
7. Alkoholu nie sprzedaje się dzieciom przed (18) .....
   rokiem życia.
8. Przyjedziemy do Warszawy między (10) .....
   a (11) ..... września.
9. Musisz zdążyć przed (7) ..... rano.
10. Rozkład jazdy zmieniono przed (23) .....
    ..... maja.
11. Za (7) ..... górą, za (7) ..... rzeką żył...
12. Zosia była (6) ..... dziewczynką w rodzinie.
13. Studenci otrzymują stypendium między (8) .....
    a (9) ..... każdego miesiąca.

14. Musimy się spotkać dzisiaj przed (12) .....
15. Zawodnik musiał odpocząć przed (3) .....rundą.
16. Nikt nie chciał wystartować z (13) .....numerem.
17. Za (3).....razem na pewno się uda.
18. Musisz odpocząć przed (2) ..... egzaminem.
19. Proszę się zatrzymać przed (14) .....numerem.
20. Wszystko to działo się przed rokiem (1000) .....

Ćwiczenie 151

W miejsce kropek wstaw liczebniki zbiorowe: **dwoje, troje, czworo,... dziesięcioro,** nieokreślone: **kilku, kilka, kilkoro, kilkunastu, kilkanaście** i rzeczowniki w narzędniku.

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 279–280.

Wzór: Przyjaźnię się z (dwoje, niewidomi) ...**dwojgiem niewidomych**...

1. Mieszkam z (troje, Rosjanie) .....
2. Razem z (kilku, koledzy) ..... poszedłem na wagary.
3. Przywitałem się z (czworo, staruszkowie) .....
4. Byliśmy na wycieczce z (kilkoro, dzieci) .....
5. Nastolatek popisywał się przed (kilkoro, rówieśnicy) .....
   .....
6. Byłam na wakacjach z (kilkanaście, koleżanki) .....
   .....
7. Przed (kilkanaście, lata) ..... byłem w Moskwie.
8. Poszliśmy w góry z (kilkoro, turyści) .....
9. Zajmowałem się (troje, sieroty) .....
10. Korespondowałem z (czworo, Niemcy) .....
11. Sędzia rozmawiał z (kilkunastu, świadkowie) .....
    .....
12. Kot bawił się (kilka myszy) .....
13. Przed (dwoje, nowożeńcy) ..... była podróż poślubna.
14. Nie mogłem sobie poradzić z (kilkanaście, zadania) .....
    .....

15. Dyrektor siedzi za (dwoje, drzwi) .....
16. Przed (dwoje, państwo) .....stoją wielkie zadania.
17. Między (troje, chuligani) ..... wybuchła bójka.
18. Jadę na leczenie z (pięcioro, niemowlęta) .....
.....
19. Babcia miała urwanie głowy z (dziesięcioro, wnuki) .....
.....
20. Mieliśmy zajęcia z konwersacji z (dwoje Anglicy) .....
.....

Ćwiczenie 152

W miejsce kropek wstaw w narzędniku liczebniki zbiorowe: **obaj, oba, obie, oboje, obydwaj, obydwa, obydwie, obydwoje** i rzeczowniki podane w nawiasie.

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 280–281.

Wzór: Jadę na wakacje z (obaj, bracia) ...**obu // oboma braćmi**...

1. Jedziemy do Paryża z (oboje, dziadkowie) .....
2. Przyjaźnię się z (obydwaj, współmieszkańcy) .....
.....
3. Przywitałem się z (obie, panie) .....
4. Wyjadę do teściów z (oboje, dzieci) .....
5. Nie mogę się pogodzić z (obie, opinie) .....
6. Rozmawiałam z (obie, koleżanki) .....
7. Mama wstawiła się za (obaj, synowie) .....
8. Policja zainteresowała się (obaj, przestępcy) .....
.....
9. Jestem zainteresowany (oba, dzieła sztuki) .....
.....
10. Spotkamy się u nich z (obydwoje, Nowakowie) .....
11. Prokurator zajmuje się (obie, sprawy) .....
12. Poznałem się z (obydwaj, Francuzi) .....
13. Bawiłam się z (obie, dziewczynki) .....
14. Byłem u weterynarza z (oba, psy) .....

15. Między (obydwaj, współmieszkańcy) ..... wybuchła kłótnia.
16. Czuję respekt przed (oboje, rodzice) .....
17. Widuję się z (obydwie, nauczycielki) .....
18. Muszę się skonsultować z (obaj, profesorowie) .....
.....
19. Zaprzyjaźniłam się z (obie, lektorki) .....
20. Nie poradzisz sobie z (oba, obowiązki) .....

Narzędnik po przyimkach i wyrażeniach przyimkowych

Ćwiczenie 153

Wstaw odpowiednie do kontekstu przyimki: **między, nad, pod, przed, za, poza** oznaczające miejsce, gdzie się coś znajduje.

Wzór Wypadek zdarzył się ...**poza**... miastem.

1. Fotel postawimy ..... szafą a oknem.
2. ..... stołem powiesimy lampę.
3. ..... oknem są kaloryfery.
4. Pies zwykle leży ..... stołem.
5. ..... łóżkiem wisi portret rodziców.
6. ..... naszym oknem rozpościera się piękny widok.
7. Czy wiesz, kto mieszka niżej ..... nami?
8. Piętro wyżej ..... nami jest puste mieszkanie.
9. Nie mam garażu i parkuję ..... domem.
10. Stołówka znajduje się ..... dwoma akademikami.
11. Lubimy spędzać wakacje ..... jeziorem.
12. Wypadek zdarzył się ..... Krakowem.
13. Oni mieszkają ..... Kopcem Kościuszki.
14. ..... naszymi oknami rosną piękne drzewa.
15. ..... Wawelem żył kiedyś smok.
16. Kawiarnia znajduje się ..... rogiem ulicy.
17. Odległość ..... tymi dwoma oknami jest około metra.
18. Niebezpieczne jest zostawianie klucza ..... wycieraczką.
19. ..... tymi górami jest granica polsko-słowacka.
20. ..... górami ..... lasami żyła piękna królewna.

Ćwiczenie 154

Wstaw odpowiednie do kontekstu przyimki: **między, nad, pod, poza, przed, za** oznaczające relację ogólną i czasową.

Wzór: Był zdenerwowany ...**przed**... spotkaniem.

1. Ostatni dzień ..... wyborami nie wolno już prowadzić żadnej agitacji.
2. Zawsze miałem duży respekt ..... ojcem.
3. ..... rządami dyktatorskimi zwykle ludziom żyje się źle.
4. .....okiem babci dziecku nic się nie stanie.
5. Wstydził się ..... swoimi kolegami.
6. Plotki szybko rozchodzą się .....ludźmi.
7. Przyszedł się pożegnać ..... wyjazdem.
8. Spotkamy się ..... piętnastą a szesnastą.
9. Zatrzymano ich ..... zarzutem handlu narkotykami.
10. Zastanawialiśmy się ..... rozwiązaniem tego problemu.
11. Mama zawsze wstawiała się ..... mną u ojca.
12. Nie znałem nikogo ..... jedną koleżanką z grupy.
13. Czasem musimy wybierać .....mniejszym a większym złem.
14. Posłowie opowiedzieli się ..... obniżeniem podatków.
15. Schowaliśmy się do poczekalni .....deszczem.
16. Wyborcy opowiedzieli się .....zmianami w rządzie.
17. Ewa szaleje .....Markiem.
18. Wszystko działo się ..... zasięgiem naszego wzroku.
19. Nigdy nie miałam tajemnic ..... rodzicami.
20. Szliśmy całą drogą ..... parasolem, bo ciągle padało.

Ćwiczenie 155

Odpowiedz na podane pytania, używając w odpowiedzi słów podanych w nawiasie. Zwróć uwagę, że nie ma tu implikacji czasownika. Struktury te określają osoby towarzyszące i cel działania.

Wzór: Z kim mieszkasz? (Teresa) **Mieszkam z Teresą.**

1. Z kim jedziesz na wakacje? (Janek)

   .....

2. Z kim przyjdziesz na dyskotekę? (Ewa)

   .....

3. Z czym nie mogłeś sobie poradzić? (matematyka)

. . . . . .

4. Z czym przyszedłeś do sekretariatu? (podanie)

. . . . . .

5. Z czym nie możesz się pogodzić? (niesprawiedliwość)

. . . . . .

6. Z kim chciałabyś mieszkać? (Polka)

. . . . . .

7. Z kim się nie zgadzasz? (ojciec)

. . . . . .

8. Z kim zwykle chodzisz na spacer? (współmieszkanka)

. . . . . .

9. Z czym masz kłopoty? (zdrowie)

. . . . . .

10. Z kim nie utrzymujesz kontaktu? (rodzina)

. . . . . .

11. Z kim pójdziesz na koncert? (współmieszkańcy)

. . . . . .

12. Z kim idziesz na lody? (moje dzieci)

. . . . . .

13. Z czym się nie utożsamiasz? (ich poglądy)

. . . . . .

14. Z kim byliście w kinie? (nasze dziewczyny)

. . . . . .

15. Z czym zawsze wychodzi dyrektor? (nowe inicjatywy)

. . . . . .

16. Z kim lubisz chodzić do teatru? (moi koledzy)

. . . . . .

17. Z kim korespondujesz? (moi znajomi)

. . . . . .

18. Z czym zwykle przychodzisz na imieniny? (piękne kwiaty)

. . . . . .

19. Z kim się uczysz? (moje współlokatorki)

. . . . . .

20. Z kim pracujesz? (miłe panie)

. . . . . .

Ćwiczenie 156

Wstaw przyimek „z" i odpowiednią formę rzeczownika, przymiotnika, zaimka podanego w nawiasie. Zwróć uwagę, że czynności, o których mówi się w zdaniach, wymagają 2 partnerów, a forma narzędnika implikowana jest przez czasownik.

Wzór: Polemizowaliśmy (oni) ...**z nimi**... od lat.

1. Spotkamy się (wy) ..... za tydzień.
2. Kontaktowałem się (Marek) ..... wiele razy.
3. Przedyskutowałem (wszyscy) ..... ten problem.
4. Przywitaliśmy się (goście) ..... w przedpokoju.
5. Pożegnaliśmy się (rodzice) ..... na lotnisku.
6. Często dyskutowałem (mój ojciec) ..... o życiu.
7. Oni współpracowali (my) ..... w tej dziedzinie.
8. Anna rozstała się (on) ..... przed rokiem.
9. Janek ożenił się (ona) ..... miesiąc temu.
10. Porozmawiałem (koledzy) ..... przed egzaminem.
11. Pokłóciłem się (moja dziewczyna) .....
12. Nauczyciele walczą (lenistwo) ..... swoich uczniów.
13. Polemizowaliśmy (nasi nauczyciele) .....
14. Wiele osób po wojnie połączyło się (swoje rodziny) .....
    .....
15. Starsi bracia zwykle biją się (młodsi bracia) .....
    .....
16. Powinienem skontaktować się (moja siostra) .....
17. Nie mogę dojść do ładu (moje dzieci) .....
18. Ania nie potrafi współżyć (swoje koleżanki) .....
    .....
19. Matka męczyła się (swój syn alkoholik) .....
    .....
20. Zwróciłem się (moje problemy) .....
    do dyrektora

Ćwiczenie 157

W miejsce kropek wstaw odpowiednie do kontekstu następujące przyimki: **z // ze, pod // pode, przed // przede, nad // nade, poza, między, za.**

Wzór: Nie uciekniesz ...**przed**... swoim losem.

1. Czuję, że coś wisi ..... mną.
2. Nogi się ..... mną ugięły.
3. ..... tym lasem jest wieś.
4. Musiałem wybierać ..... prawdą a kłamstwem.
5. Na imieniny nie zaprosiłem nikogo ..... rodziną.
6. Idź dwa kroki ..... mną.
7. Umówiłeś się dzisiaj ..... Urszulą.
8. ..... smutkiem stwierdziłem, że miał rację.
9. Już prawie pół godziny stoję ..... drzwiami.
10. W tym roku będę mieszkać ..... Krzysztofem.
11. Znasz tego kolegę, który mieszka ..... mną?
12. ..... nami jeszcze długa droga.
13. Gęsty dym unosił się ..... kopalnią.
14. Zróbcie mi miejsce, usiądę ..... wami.
15. Zaczekam na ciebie ..... akademikiem.
16. ..... wami nikogo więcej tu nie znam.
17. Poznaliśmy się na dyskotece ..... trzema laty.
18. W niedzielę najprzyjemniej jest ..... miastem.
19. Powinnaś się ..... nimi ulitować.
20. ..... arkadami jest cień.

Ćwiczenie 158

Odpowiedz na pytania, używając w odpowiedzi przyimka **„przed"** i odpowiedniej formy rzeczownika podanego w nawiasie, zamieniając jednocześnie rzeczownik na zaimek.

Wzór: Kiedy spotkałeś Ewę? (śniadanie) **Spotkałem ją przed śniadaniem.**

1. Kiedy pokłóciłeś się z mamą? (obiad)

   .....

2. Kiedy napisałeś list do Janka? (kolacja)

   .....

3. Kiedy widziałeś Leszka? (chwila)

. . . . . .

4. Kiedy spotkaliście Nowaków? (tydzień)

. . . . . .

5. Kiedy rozmawiałeś z Elą? (godzina)

. . . . . .

6. Kiedy wyszedł Zbyszek? (minuta)

. . . . . .

7. Kiedy odjechał pociąg? (sekunda)

. . . . . .

8. Kiedy zaprzyjaźniłeś się z Marią? (rok)

. . . . . .

9. Kiedy dostałeś list od Jurka? (miesiąc)

. . . . . .

10. Kiedy skończyłeś zajęcia? (kwadrans)

. . . . . .

11. Kiedy rodzice chodzą spać? (północ)

. . . . . .

12. Kiedy obudziłeś brata? (świt)

. . . . . .

13. Kiedy byłeś na kawie z kolegami? (wykład)

. . . . . .

14. Kiedy zaniosłeś Ewie książki? (zajęcia)

. . . . . .

15. Kiedy zaprosiliście Nowaków? (dwa tygodnie)

. . . . . .

16. Kiedy byłaś z koleżankami na obiedzie? (teatr)

. . . . . .

17. Kiedy zaniosłeś Zosi kwiaty? (niedziela)

. . . . . .

18. Kiedy wyszedłeś z psem? (zmrok)

. . . . . .

19. Kiedy byliście u znajomych? (południe)

. . . . . .

20. Kiedy babcia czytała dzieciom książkę? (sen)

. . . . . .

Ćwiczenie 159

Dokończ zaczęte zdania.

Wzór: Z przyjemnością... **Z przyjemnością poszedłem na ten wykład.**

1. Z żalem .....
2. Z przykrością .....
3. Z powagą .....
4. Z miłością .....
5. Z bólem .....
6. Z niedowierzaniem .....
7. Z niecierpliwością .....
8. Z radością .....
9. Z szacunkiem .....
10. Z niepokojem .....
11. Z entuzjazmem .....
12. Z wściekłością .....
13. Z przekorą .....
14. Z pokorą .....
15. Z trudem .....
16. Z łatwością .....
17. Z zazdrością .....
18. Z dumą .....
19. Z niechęcią .....
20. Z ulgą .....

Ćwiczenie 160

Dokończ zaczęte zdania.

Wzór: Przed momentem... **Przed momentem widziałem go w barze.**

1. Przed chwilą .....
2. Przed godziną .....
3. Przed tygodniem .....
4. Przed miesiącem .....
5. Przed rokiem .....
6. Przed wojną .....
7. Przed spotkaniem .....

8. Przed śniadaniem .....
9. Przed obiadem .....
10. Przed kolacją .....
11. Przed snem .....
12. Przed egzaminem .....
13. Przed wyjściem .....
14. Przed powrotem .....
15. Przed południem .....
16. Przed zmrokiem .....
17. Przed zimą .....
18. Przed wakacjami .....
19. Przed czasem .....
20. Przed wiekami .....

Po czasownikach implikujących narzędnik

Ćwiczenie 161

Odpowiedz na pytania używając w odpowiedzi rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Czym się zajmujesz? (dom, dziecko, mąż)
Zajmuję się domem, dzieckiem, mężem.

1. Czym się interesujesz? (historia, literatura, językoznawstwo)
.....
2. Kim się opiekujesz? (ojciec, babcia, niemowlę)
.....
3. Czym ona się wyróżnia? (talent, uroda, wdzięk)
.....
4. Czym się brzydzisz? (kłamstwo, podłość, niesprawiedliwość)
.....
5. Czym się trudnisz? (malowanie, sprzątanie, handel)
.....
6. Czym się wzruszasz? (muzyka, poezja, melodramat)
.....
7. Czym się przejmujesz? (życie, przyszłość, wojna)
.....

8. Czym on się odznacza? (odwaga, bezczelność, tupet)
.....
9. Czym się zadowalasz? (praca, zdrowie, powodzenie w życiu)
.....
10. Czym się zachwycasz? (impresjonizm, Adam, przyroda)
.....

Przymiotniki implikujące przyimek 'z' + narzędnik

Ćwiczenie 162

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie.

Wzór: Mój syn jest obyty z (komputery) ...**komputerami**...

1. Czy on jest spokrewniony z (twoja matka chrzestna) .....
..... ?
2. Te ustalenia są sprzeczne z (poprzednie ustalenia) .....
.....
3. Jest mu trudno po śmierci mamy, bo był z (ona) ..... bardzo związany.
4. Twoje uwagi są zbieżne z (moje uwagi) .....
5. Wszyscy zostaliśmy zaznajomieni z (warunki pracy) .....
.....
6. Anna jest zaprzyjaźniona z (nasz sąsiad) .....
7. Czy wiesz, że Marek jest zaręczony z (ta dziewczyna) .....
..... ?
8. Nasz interes jest zbieżny z (wasz interes) .....
9. Ta decyzja jest zgodna z (obowiązujące prawo) .....
.....
10. Nowy program jest identyczny ze (stary program) .....
.....

Ćwiczenia sprawdzające

Rzeczowniki i przymiotniki

Ćwiczenie 163

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie.

Tekst 1

Był bardzo (znany człowiek) ....., bo często występował w telewizji. Jego programy cieszyły się zawsze (duże zainteresowanie) ..... u widzów. Zajmował się w nich (różne problemy) ..... dnia codziennego. Ludzie, nawet osobiście, przychodzili do niego, dzieląc się z nim (swoje kłopoty) ..... i (trudne sprawy) ....., z (które) ..... nie mogli sobie sami poradzić. Był (przystojny mężczyzna) ..... (budzący) ..... zaufanie. Zjednywał sobie ludzi (ciepły uśmiech) ..... i (umiejętność) ..... słuchania innych. Był także (dobry obserwator) ..... życia, (umiejący) ..... dzielić się (swoje uwagi) ..... w taki sposób, że nawet wtedy, kiedy ludzie nie zgadzali się z (jego opinie) ....., szanowali i liczyli się z (jego zdanie) ..... Prywatnie był (dobry mąż) ....., (zainteresowany) .....(swoja rodzina) ..... i (komputery) ..... W domu mógł (godziny) ..... siedzieć przy komputerze i rozmawiać z (ludzie) ..... z całego świata przez internet.

Tekst 2

Umówiłem się z (mój kolega) ....., że pojedziemy razem z (nasze dziewczyny) ..... na wycieczkę. Przed (planowany wyjazd) ..... musimy się spotkać, żeby omówić szczegóły, ponieważ interesujemy się (różne rzeczy) ..... My, tzn. ja i moja dziewczyna, interesujemy się (północny gotyk) ..... i w związku z tym, chcielibyśmy pojechać na północ Polski. Przypuszczam, że kolega chciałby pojechać na wschód, do Zamościa, ponieważ zajmuje się (włoski renesans) ....., a nasze dziew-

czyny prawdopodobnie chciałyby pojechać (szlak) .....
orlich gniazd. Tak więc, przed (ostateczna decyzja) .....
..... czeka nas długa dyskusja nad (te wszystkie propozycje)
....

Zaimki

Ćwiczenie 164

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimka w narzędniku.

Mam dobrego męża, z (który) ..... wychowujemy trójkę naszych dzieci. Nigdy się z (on) ..... nie nudziłam, i mam nadzieję, że on także się ze (ja) ..... nie nudził. Rozmawiam z (on) ..... na każdy temat i niczego przed (on) ..... nie ukrywam. Kiedy mamy jakieś problemy z (nasze) ..... dziećmi, staramy się je rozwiązać wspólnie. Pracy w domu mamy dużo, ale dzielimy się (ona) ..... sprawiedliwie. (Moje) ..... zdaniem, mam idealnego męża i dlatego poza (on) ..... świata nie widzę. Moje koleżanki mi zazdroszczą, bo kiedy rozmawiam z (one) .....
o rodzinie i o (to) ....., jak radzimy sobie ze (swoje) .....
problemami, nie chcą mi uwierzyć, że między (my) ..... panuje taka harmonia. Chyba czuwa nad (my) ..... jakiś dobry duch!

Liczebniki

Ćwiczenie 165

Wpisz słowami w miejsce kropek liczebniki podane w nawiasie.

Razem z (2) ..... kolegami i (1) ..... koleżanką wybrałem się w Tatry. Umówiliśmy się, że spotkamy się przed dworcem. Kolega przyjechał na dworzec (2) ....., bo mieszka na Salwatorze, koleżanka (4) ..... z Piastowskiej, a ja (130) .....
..... z Azorów. Mimo że umówiliśmy się na siódmą, wszyscy byliśmy już przed (7:00) ..... Pociąg odjechał punktualnie i byliśmy w Zakopanem przed (11:00) .....
Zjedliśmy drugie śniadanie i całą (4) ..... wyruszyliśmy w góry. Przed (15:00) ..... byliśmy nad (1)
..... stawem w Dolinie Trzech Stawów. Nad (3) .....

stawem zjedliśmy obiad i razem z (10) ..... innymi turystami, których spotkaliśmy po drodze, zeszliśmy do Morskiego Oka. Stamtąd furmanką z (2) ..... koni zjechaliśmy do parkingu. Przed (19:00) ..... byliśmy już w Domu Turysty.

Przyimki

Ćwiczenie 166

Tekst 1

Wstaw w miejsce kropek odpowiedni przyimek łączący się z narzędnikiem.

Mieszkam na 8 piętrze w 12 piętrowym bloku. ..... mną, na 9 piętrze, mieszka starsza pani, a ..... mną na 7 piętrze bardzo przystojny pan w średnim wieku. Rozmawiałam ..... nim już kilka razy ..... blokiem. Wiem, że mieszka .... synem, ale nigdy nie widziałam jego żony. Kiedyś ..... windą chwilę ..... sobą rozmawialiśmy i zwierzyłam się mu, że mam kłopoty ..... cieknącym kranem. Ofiarował się, że mi pomoże. Przyszedł ..... swoim synem, który, jak się okazało, był hydraulikiem. ..... pracą zaproponowałam im kawę, na którą chętnie się zgodzili. Sąsiad poprosił ..... mlekiem, a syn bez mleka. Rozmawialiśmy ..... sobą, jak starzy znajomi, bo okazali się bardzo sympatycznymi ludźmi. ..... okazji dowiedziałam się, żona zmarła mu 10 lat temu i od tego czasu prowadzi gospodarstwo ..... synem. Kiedy tak ..... nim rozmawiałam, syn szybko naprawił cieknący kran i wyszli ode mnie ..... ósmą. Bardzo byłam zadowolona, że ich poznałam, bo nie tylko, że naprawili mi kran, ale chyba się ..... nimi zaprzyjaźniłam.

Tekst 2

Po dwóch latach spotkałem się zupełnie przypadkowo ..... swoim kolegą na dworcu. Okazało się, że pojedziemy tym samym pociągiem. Do odjazdu pociągu było jeszcze trochę czasu, tak że mogliśmy jeszcze pójść coś zjeść. Na szczęście ..... dworcem była restauracja, ale niestety ..... bigosem nie było nic innego do jedzenia. Musieliśmy więc szukać szczęścia w innym miejscu, bo ..... nami była długa podróż. Dwieście metrów ..... dworcem znaleźliśmy niezły bar i szybko usiedliśmy ..... stołem, żeby nam już nikt nie zajął miejsca. Za dziesięć minut stała ..... nami zupa i ogromne kotlety. ..... jednym a drugim daniem wypiliśmy piwo, a na

deser zamówiliśmy kawę ..... mlekiem i lody ..... bitą śmietaną. Zjedliśmy wszystko ..... dużym apetytem i wróciliśmy na stację. W kiosku ..... wejściem kupiliśmy jeszcze papierosy na drogę.

Tekst 3

Kiedyś ..... swoim synem wybrałem się do ZOO. ..... wejściem był kiosk ..... słodyczami i musiałem mu kupić jego ulubioną czekoladę ..... orzechami. Do kasy była mała kolejka. Stanęliśmy ..... uroczą, małą dziewczynką, ... którą stała jej babcia. Przez chwilę przysłuchiwaliśmy się rozmowie ..... nimi. Dziewczynka była bardzo rezolutna i ..... każdym razem, kiedy babcia chciała ją zbyć byle jaką odpowiedzią, protestowała ..... dużym wdziękiem. Wkrótce byliśmy w środku. Najpierw zatrzymaliśmy się ..... klatką małp. ..... ich klatką były klatki ..... afrykańskimi żółwiami, ... którymi latały kolorowe papugi. Dalej w słońcu ..... wielkim spokojem wygrzewał się lew. Dzieci, które stały ..... jego klatką, chciały go sprowokować do jakiejś reakcji, ale bezskutecznie. ..... wybiegiem lwa a lamparta była duża przestrzeń, po której ..... ogromną trąbą przechadzał się słoń indyjski. ..... oczami miał jaśniejszą plamę, na co zwrócił mi uwagę syn. Tymczasem nadchodził zmrok, ale zdążyliśmy ..... zamknięciem zobaczyć wszystkie zwierzęta.

Narzędnik – *Instrumental*

Liczba pojedyncza

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników prządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki osobowe		Zaimek „się”
męski (odmiana żeńska)	**-em** **(-ą)**	**-ym** **-im**	**kim?** **czym?**	dobrym studentem jednym koniem moim (kolegą) jednym (poetą)	**mną** **tobą**	**on**	**nim**	**sobą**
nijaki	**-em**			jednym oknem moim polem jednym zwierzęciem drugim liceum		**ono**		
żeński	**-ą**	**-ą**		dobrą żoną jedną kawiarnią moją panią		**ona**	**nią**	

Liczba mnoga

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników prządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki oni, one	Liczebniki 2, 3, 4		Liczebniki główne
męski	**-ami** **(-mi)**	**-ymi** **-imi**	**kim?** **czym?**	dobrymi studentami moimi kolegami jednymi końmi drugimi liśćmi	**nami** **wami**	**nimi**	**dwoma**	**trzema** **czterema**	pięciu dwunastu dwudziestu pięćdziesięciu dwustu trzystu pięciuset = D, C, Msc
nijaki				dobrymi oknami moimi zwierzętami jednymi dziećmi					
żeński				dobrymi żonami moimi paniami jednymi dłońmi dużymi kośćmi			**dwoma** **dwiema**		

MIEJSCOWNIK

Miejscownik jest jednym z czterech najczęściej używanych przypadków i występuje zawsze w połączeniu z przyimkiem.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ym **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. ładn-**ym,** duż-**ym,** t-**ym,** nasz-**ym,** jedn-**ym**

-im **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g' i samogłosce 'o' w zaimkach,**
np. tan-**im,** lekk-**im,** drog-**im;** mo-**im,** two-**im,** swo-**im**

Rzeczowniki

-e **po spółgłoskach twardych w M. l. poj.** (z wyjątkiem **'k, g, ch'**)
np. zeszyt – (o) czyst-**ym** zeszyci-**e,** pies – (o) zł-**ym** *psi*-**e,**
profesor – (o) t-**ym** profesorz-**e**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -e

spółgłoskowe

b	p	f	w	m	n	d	zd	t	st	s	z	r	ł
bi	pi	fi	wi	mi	ni	dzi	ździ	ci	ści	si	zi	rz	li

samogłoskowe

ó // o	ą // ę	e // Ø	o // Ø
Kraków – Krakowie	ząb – zębie	diabeł – diable pies – psie (pi // p) karzeł – karle (rz // r)	osioł – ośle

-u **po spółgłoskach miękkich, funkcjonalnie miękkich i twardych 'k, g, ch', a także niektórych na 'b, p, w'**, z tematem zakończonym na spółgłoskę miękką we wszystkich przypadkach oprócz M. l. poj.,
np. kar*p* – (o) grub-**ym** kar*pi*-**u**, gołąb – o biał-**ym** gołę*bi*-**u**,
żółw – (o) mał-**ym** żółwi-**u** (**ale** chłop – (o) chłopie, dąb – (o) dębie),
koń – (o) biał-**ym** koni-**u**, lekarz – (o) dobr-**ym** lekarz-**u**,
ptak – (o) dziwn-**ym** ptak-**u**

WYJĄTEK: **synu, panu, domu**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -u

spółgłoskowe

b // bi	p // pi	w // wi
gołąb – gołębiu	karp – karpiu	żółw – żółwiu

samogłoskowe

ó // o	e // Ø	ą // ę
drób – drobiu	chłopiec – chłopcu dzień – dniu (dzi // d) kwiecień – kwietniu (ci // t) dworzec – dworcu (rz // r)	ksiądz – księdzu

RODZAJ NIJAKI

Przymiotnik, zaimki, liczebniki porządkowe

-ym **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. mił-**ym**, obc-**ym**, t-**ym**, nasz-**ym**, wasz-**ym**, jedn-**ym**

-im **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g' i samogłosce 'o' w zaimkach,**
np. tan-**im**, lekk-**im**, drog-**im**; mo-**im**, two-**im**, swo-**im**

Rzeczowniki

-e **po spółgłoskach twardych w M. l. poj.** (z wyjątkiem **'k, g, ch'**),
np. ok*no* – (o) mo-**im** ok*ni*-**e**, mi*asto* – (o) t-**ym** mie*ści*-**e**,
towarzyst*wo* – (o) dobr-**ym** towarzyst*wi*-**e**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -e

spółgłoskowe

b	d	m	n	r	s	sł	sm	sn	st	t	w	z	zd
bi	dzi	mi	ni	rz	si	śl	śmi	śni	ści	ci	wi	zi	ździ

samogłoskowe

a // e
miasto – mieście

-u **po spółgłoskach miękkich, funkcjonalnie miękkich i twardych 'k, g, ch' w M. l. poj.,**
np. mycie – (o) część-**ym** myci-**u**, morze – (o) czyst-**ym** morz-**u**,
dziecko – (o) mo-**im** dzieck-**u**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

-ej **po wszystkich spółgłoskach,**
np. mał-**ej**, tani-**ej**, obc-**ej**, lekki-**ej**, drogi-**ej**, t-**ej**, moj-**ej**, jedn-**ej**

Rzeczowniki

Końcówki miejscownika l. poj. rodzaju żeńskiego są równe końcówkom celownika.

-e **po spółgłoskach twardych w M. l. poj. przed samogłoską 'a'**
np. dziewczy*n*a – (o) ładn-**ej** dziewczy*ni*-**e**, klasa – (o) t-**ej** kla*si*-**e**,
k, g, ch > c, dz, sz
np. mat*k*a – (o) moj-**ej** mat*c*-**e**, no*g*a – (o) grub-**ej** no*dz*-**e**,
mu*ch*a – (o) t-**ej** mu*sz*-**e**; kole*g*a – (o) mo-**im** kole*dz*-**e**

Wymiany morfonologiczne w rzeczownikach z końcówką -e

spółgłoskowe

b	p	f	w	m	n	d	zd	t	st	s	z	g	k	ch	r	ł
bi	pi	fi	wi	mi	ni	dzi	ździ	ci	ści	si	zi	dz	c	sz	rz	l

-i **po spółgłoskach miękkich, funkcjonalnie miękką 'l' i obcego pochodzenia zakończone na -ea w M. l. poj.**

np. pieśń – (o) ładn-**ej** pieśn-**i**, kawiarnia – (o) nasz-**ej** kawiarn-**i**,
pani – (o) t-**ej** pan-**i**, myśl – (o) moj-**ej** myśl-**i**
idea – (o) tamt-**ej** ide-**i**, orchidea – (o) piękn-**ej** orchide-**i**

-y **po spółgłoskach funkcjonalnie miękkich** (z wyjątkiem **'l'**) **w M. l. poj.,**
np. praca – (o) nasz-**ej** prac-**y**, rzecz – (o) t-**ej** rzecz-**y**,
twarz – (o) twoj-**ej** twarz-**y**
kierowca – (o) t-**ym** kierowc-**y**, znawca – (o) dobr-**ym** znawc-**y**

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI, ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i główny 'jeden'

-ych **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem **'k, g'**) **i funkcjonalnie miękkich,**
np. dobr-**ych,** duż-**ych,** nasz-**ych,** jedn-**ych**

-ich **po spółgłoskach miękkich i twardych 'k, g' i samogłosce 'o' w zaimkach,**
np.tan-**ich,** lekk-**ich,** tęg-**ich,** mo-**ich,** two-**ich**

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI, ŻEŃSKI

Rzeczowniki

-ach np. pan-**ach**, chłopc-**ach**, koni-**ach**
np. okn-**ach**, morz-**ach**, lice-**ach**
np. żon-**ach**, matk-**ach**, pieśni-**ach**

WYJĄTEK: **Niemcz-ech, Włosz-ech, Węgrz-ech**

Funkcje miejscownika w zdaniu

1.
Tworzy głównie wyrażenia adwerbalne, które określają czas, miejsce, przyczynę, cel akcji i sposób przebiegu czynności. Jest implikowany przez czasowniki albo w połączeniu – przyimek + rzeczownik – tworzy związki składniowe.

2.
Łączy się z pięcioma przyimkami:

		znaczenie	*przykład*
na	–	miejsce czynności	Pracuje na polu.
		uczestnictwo w czymś	Jest na wykładzie.
		wskazuje na powierzchnię	Książka jest na stole.
		z 'grać' + instrument	Grać na gitarze.
		z 'jeździć' + rodzaj przedmiotu	Jeżdżę na nartach.
o	–	czas	O której przyjdziesz?
		implikowany przez czasowniki	Mówiliśmy o egzaminie.
			Myśleliśmy o wiośnie.
po	–	miejsce czynności	Chodziliśmy po mokrej trawie.
		koniec upływu czasu	Obudził się po godzinie.
		miara czasu, powtarzanie	Nie spał po nocach.
		przekroczenie punktu czasu	Już jest po dwunastej.
		kryterium rozpoznania	Widzę po tobie, że piłeś.
		części ciała objęte czynnością	Całował ją po rękach.
		podział na porcje	Każdy dostał po 10 zł.
		określa poprzedniego użytkownika	Buty miał po bracie.

przy	–	okoliczności czynności	Bawiliśmy się przy orkiestrze.
		w pobliżu czegoś	Mieszkam przy placu Wolności.
		czas, kiedy coś się dzieje	Odpoczywaliśmy przy święcie.
		coś objęte czynnością	Wymieniłem siatkę przy płocie.
		osoba obecna przy czynności	Powiedziała to przy ojcu.
		osoba lub rzecz w kontraście	Przy tobie jestem starcem.
w	–	miejsce czynności	Byliśmy w górach.
		miejsce procesów psychicznych	Zachowam to w pamięci.
		czas, pora dziania się czegoś	Pojechaliśmy w lipcu.
		stany psychiczne i fizyczne	Jestem w dobrym humorze.
		sposób przebiegu czynności	Siedzieliśmy w milczeniu.
		sprecyzowanie charakteru, typu, rodzaju	Płacić w gotówce.
		wskazuje na materiał, z którego coś jest zrobione	To rzeźba w marmurze.
		wskazuje na formę, kolor, deseń	Kupiłem cukier w kostkach.

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 167

W miejsce kropek wstaw odpowiednią końcówkę rzeczowników rodzaju męskiego, nijakiego i żeńskiego.

Wzór: pies – o ...**psie**... ; łóżko – o ...**łóżku**... ; żona – przy ...**żonie**...

RODZAJ MĘSKI

A.

1. wykład – na ..... 2. owad – o .....
3. układ – w ..... 4. napad – w .....
5. nieład – w ..... 6. Belgrad – w .....

1. zawód – w ..... 2. miód – w .....
3. naród – o ..... 4. głód – o .....
5. lód na ..... 6. zachód – na .....

1. klub – w ..... 2. chleb – o .....
3. garb – o ..... 4. ślub – o .....
5. pogrzeb – na ..... 6. Kaszub – .....

1. żłób – w ..... 2. grób – na .....
3. sposób – o .....

1. ząb – w ..... 2. dąb – na .....
3. wyrąb – przy .....

ale:

1. jastrząb – o ..... 2. jedwab – na .....
3. gołąb – o ..... 4. drób – o .....

1. chłop – o ..... 2. etap – na .....
3. sklep – w ..... 4. pop – o .....
5. trop – na ..... 6. Olimp – na .....

ale:

1. karp – o .....

1. zakaz – o ..... 2. obraz – na .....
3. wyraz – w ..... 4. rozkaz – w .....
5. Kaukaz – na ..... 6. uraz – po .....

1. kompas – na .....
2. przepis – w .....
3. proces – na .....
4. sukces – o .....
5. interes – w .....
6. awans – po .....

1. finał – w .....
2. generał o .....
3. Michał – o .....
4. futerał – w .....
5. upał – w .....
6. strzał – po .....

1. diabeł – o .....
2. Paweł – o .....
3. karzeł – o .....
4. kubeł – w .....
5. poseł – o .....
6. osioł – o .....

1. kuzyn – o .....
2. tapczan – na .....
3. plan – w .....
4. egzamin – na .....
5. fortepian – na .....
6. stan – w .....

1. film – w .....
2. tłum – w .....
3. Harlem – w .....
4. krem – w .....
5. problem – o .....
6. Adam – o .....

1. fryzjer – o .....
2. telewizor – na .....
3. profesor – o .....
4. Piotr – o .....
5. inżynier – o .....
6. portier – o .....

1. student – o .....
2. koncert – na .....
3. sport – w .....
4. brat – o .....
5. duet – w .....
6. uniwersytet – na .....

1. most – na .....
2. tekst – w .....
3. specjalista – o .....
4. wzrost – o .....
5. list – w .....
6. artysta – o .....

1. rękaw – w .....
2. Wacław – o .....
3. staw – w .....
4. gniew – w .....
5. zalew – w .....
6. śpiew – w .....

1. Kraków – w .....
2. rów – w .....
3. Kijów – w .....

ale:

1. żółw – o .....
2. modrzew – o .....
3. ołów – w .....

B.

1. kij – o .....
2. Andrzej – o .....
3. zwyczaj – w .....
4. Dunaj – w .....
5. konwój – w .....
6. napój – w .....

1. koń – o .....
2. korzeń – w .....
3. słoń – o .....
4. strumień – w .....
5. leń – o .....
6. goleń – na .....

1. styczeń – w .....
2. kwiecień – w .....
3. wrzesień – w .....
4. grudzień – w .....
5. Wiedeń – we .....
6. więzień – o .....

1. dzień – w .....
2. tydzień – w .....

1. Adaś – o .....
2. miś – o .....
3. łosoś – o .....
4. ryś – o .....
5. łoś – o .....
6. kochaś – o .....

1. niedźwiedź – o .....
2. kniaź – o .....
3. śledź – o .....
4. gwóźdź – na .....

1. pieniądz – o .....
2. Grudziądz – w .....
3. jasnowidz – o .....
4. ksiądz – o .....

1. malarz – o .....
2. lekarz – o .....
3. stolarz – o .....
4. papież – o .....
5. bagaż – o .....
6. masaż – przy .....

1. mecz – na .....
2. badacz – o .....
3. podrywacz – o .....
4. płaszcz – w .....
5. proboszcz – o .....
6. kicz – o .....

1. Mojżesz – o .....
2. afisz – na .....
3. Tadeusz – o .....
4. kiermasz – na .....
5. Kalisz – w .....
6. grosz – o .....

1. mąż – przy .....
2. wąż – o .....
3. nóż – o .....

1. piec – przy .....
2. miesiąc – w .....
3. zając – o .....
4. tysiąc – o .....
5. brzdąc – o .....

1. dworzec – na .....
2. lipiec – w .....
3. różaniec – na .....
4. chłopiec – o .....
5. ojciec – o .....
6. głupiec – o .....

1. Polak – o .....
2. język – na .....
3. Gdańsk – w .....
4. akademik – w .....
5. robak – o .....
6. atak – w .....

1. wujek – o .....
2. wtorek – o .....
3. piątek – o .....
4. piesek – o .....
5. ratunek – o .....
6. rynek – na .....

1. bieg – w .....
2. dialog – w .....
3. pociąg – w .....
4. targ – na .....
5. posąg – na .....
6. nałóg – o .....

C.

1. dom – w .....
2. syn – o .....
3. pan – o .....

1. nów – o .....
2. ołów – o .....
3. gołąb – o .....
4. jastrząb – o .....
5. drób – o .....
6. jedwab – o .....
7. żółw – o .....
8. modrzew – na .....
9. karp – o .....

RODZAJ NIJAKI

A.

1. niebo – w .....

1. stado – o .....
2. gniazdo – w .....
3. Bardo – w .....

1. krzesło – na .....
2. prześcieradło – na .....
3. gardło – w .....
4. masło – na .....
5. czoło – na .....
6. źródło – przy .....

1. pismo – w .....
2. czasopismo – w .....
3. jarzmo – w .....
4. pasmo – w .....
5. widmo – o .....

1. okno – w ..... 2. płótno – na .....
3. kolano – na ..... 4. Dębno – w .....
5. ścięgno – przy ..... 6. tętno – przy .....

1. błoto – w ..... 2. złoto – w .....
3. jelito – w ..... 4. żyto – w .....
5. koryto – w .....

1. ciasto – w ..... 2. miasto – w .....

1. ministerstwo – w ..... 2. malarstwo – o .....
3. męstwo – o ..... 4. świadectwo – o .....
5. ubóstwo – w ..... 6. pieczywo – o .....

1. pióro – o ..... 2. zero – o .....
3. wiadro – w ..... 4. bajoro – w .....
5. biodro – w ..... 6. jądro – w .....

1. żelazo – w .....

B.

1. płuco – w ..... 2. lico – na .....

1. jajko – w ..... 2. boisko – na .....
3. dziecko – o ..... 4. oko – w .....
5. biurko – w ..... 6. kąpielisko – na .....

1. ucho – w ..... 2. echo – o .....

C.

1. niemowlę – o ..... 2. zwierzę – o .....
3. szczenię – o ..... 4. pisklę – o .....
5. źrebię – o ..... 6. prosię – o .....

1. imię – o ..... 2. znamię – o .....
3. ramię – na ..... 4. plemię – o .....
5. brzemię – o .....

RODZAJ ŻEŃSKI

A.

1. osoba – o ..... 2. bomba – o .....
3. liczba – o ..... 4. potrzeba – w .....
5. prośba – o ..... 6. farba – w .....

1. szuflada – w .....
2. zdrada – o .....
3. Kanada – w .....
4. czekolada – w .....
5. posada – o .....
6. kolęda – o .....

1. strefa – w .....
2. nimfa – o .....
3. harfa – na .....
4. sofa – na .....
5. szafa – w .....
6. żyrafa – o .....

1. skała – na .....
2. uchwała – w .....
3. siła – w .....
4. cegła – w .....
5. chwała – w .....
6. gaduła – o .....

1. plama – o .....
2. rama – w .....
3. słoma – na .....
4. karczma – w .....
5. wiedźma – o .....
6. schizma – o .....

1. scena – na .....
2. Halina – o .....
3. Sekwana – w .....
4. ściana – na .....
5. angina – o .....
6. drabina – na .....

1. wyspa – na .....
2. Europa – w .....
3. szopa – w .....
4. lipa – na .....
5. kanapa – na .....
6. pompa – o .....

1. kamera – w .....
2. kara – o .....
3. cera – na .....
4. ofiara – w .....
5. wiara – o .....
6. orkiestra – w .....

1. klasa – w .....
2. masa – w .....
3. Teresa – o .....
4. osa – o .....
5. prasa – w .....
6. rasa – o .....

1. wata – o .....
2. sztafeta – w .....
3. Małgorzata – o .....
4. data – o .....
5. sałata – w .....
6. pokuta – o .....

1. chusta – w .....
2. zemsta – o .....
3. kapusta – w .....
4. lista – na .....
5. pasta – w .....
6. Westa – w .....

1. ateista – o .....
2. egoista – o .....
3. humanista – o .....
4. okulista – o .....
5. dentysta – o .....
6. organista – o .....

1. ulewa – w .....
2. sława – o .....
3. Orawa – na .....
4. potrawa – w .....
5. jawa – na .....
6. kawa – w .....

1. brzoza – o .....
2. koza – o .....
3. impreza – na .....
4. proza – w .....
5. łza – o .....
6. synteza – o .....

1. noga – na .....
2. potęga – o .....
3. powaga – w .....
4. waga – na .....
5. podłoga – na .....
6. droga – na .....

1. ręka – na .....
2. bajka – w .....
3. bójka – w .....
4. rzeka – w .....
5. szafka – w .....
6. butelka – w .....

1. mucha – o .....
2. blacha – na .....
3. macocha – o .....
4. pycha – o .....
5. cecha – o .....
6. plucha – w .....

B.

1. przychodnia – w .....
2. uczelnia – na .....
3. kawiarnia – w .....
4. Zosia – o .....
5. Rosja – w .....
6. składnia – o .....

1. pani – o .....
2. wychowawczyni – o .....
3. bogini – o .....

1. ekonomia – w .....
2. chemia – w .....
3. lilia – o .....
4. Serbia – w .....
5. Anglia – w .....
6. Brazylia – w .....

1. wieś – na .....
2. powieść – o .....
3. *radość – o* .....
4. *wolność – na* .....
5. złość – w .....
6. wilgotność – o .....

1. myśl – w .....
2. dal – w .....
3. biel – w .....

1. idea – o .....
2. orchidea – o .....
3. Bazylea – w .....

C.

1. praca – w .....
2. ulica – na .....
3. miedza – na .....
4. dusza – o .....
5. róża – o .....
6. tęcza – w .....

1. sprzedawca – o .....
2. kierowca – o .....
3. znawca – o .....

1. rzecz – o .....
2. mysz – o .....
3. podróż – w .....
4. odwilż – przy .....
5. kradzież – o .....
6. poręcz – na .....

Miejscownik w funkcji wyrażenia adwerbalnego

Ćwiczenie 168

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy podanych rzeczowników z przymiotnikami i zaimkami.

Wzór: **A.** Jabłonie kwitły w (piękny sad) ...**pięknym sadzie**...
B. Spałem na (wygodne łóżko) ...**wygodnym łóżku**...
C. Dyskutowaliśmy o (nowa książka) ...**nowej książce**...

A.

1. Chodziliśmy długo po (gęsty las) .....
2. Nożyczki leżą na (tamten stół) .....
3. Ania kocha się w (przystojny student) ..... medycyny.
4. Nie chce słyszeć o (ten okropny mężczyzna) .....
5. Wspominałam ci już o (ten modny artysta) .....
6. Nie chcę jeszcze myśleć o (jutrzejszy egzamin) .....
7. Myślę, że jesteście w (duży błąd) .....
8. Napiszę ci o wszystkim w (następny list) .....
9. Samochód znalazł się w (przydrożny rów) .....
10. Byliśmy wczoraj na (wspaniały obiad) .....

11. Przeziębisz się stojąc na (ten ostry wiatr) .....
12. Wspominałam ci już o (nasz nauczyciel) .....
13. Można się spodziewać wszystkiego po (mój współmieszkaniec) .....
.....
14. Spotkaliśmy się w (pociąg ekspresowy) .....
do Warszawy.
15. Nie można było oddychać w (zatłoczony tramwaj) .....
.....
16. Umówiliśmy się na (dworzec autobusowy) .....
17. Nie wiem, dlaczego ja żyję w (ciągły bieg) ..... ?
18. Muszę ci opowiedzieć o (jej wspaniały mąż) .....
19. Będę mieszkać przy (mój syn) .....
20. Czy opowiedziałam ci już o (Józek Chełmiński) .....
..... ?
21. Widywaliśmy się na (sobotnie koncerty) .....
22. Zależy mi na (moi koledzy) .....
23. Dyskutowaliśmy o (nasi ministrzy) .....
24. Byłem na (interesujące wykłady) .....
25. W (te lasy) ..... jest dużo grzybów.
26. Czy rozmawiałeś już o (egzaminy wstępne) ..... ?
27. Na (ci żołnierze) ..... spoczywa obowiązek
obrony granicy.
28. W (te bary) ..... spotykają się nastolatki.
29. On potrafi grać na (wszystkie instrumenty dęte) .....
.....
30. Pamiętałem o (twoi rodzice) ..... i przywiozłem
im małe prezenty.
31. Uczyliśmy się o (nieregularne czasowniki) .....
32. Nie zapominaj o (swoje obowiązki) .....
33. Byliśmy na (wszystkie szczyty) .....
w Beskidach.
34. On może godzinami dyskutować o (samochody wyścigowe) .....
.....
35. Ostatnio nie śpię po (całe dni) .....
36. Po (takie obiady) ..... na pewno przytyję
kilka kilogramów.
37. *Co wam chodzi po (wasze gorące głowy)* ..... *?*
38. Myślę często o (swoi synowie) .....

39. W (te nowe domy) ..... mieszkają cudzoziemcy.
40. Dyskutowaliśmy o (nowe filmy) .....

B.

1. Czy byłeś już w (to znane miasto) ..... ?
2. Połóż swoje rzeczy na (to biurko) .....
3. Spotkamy się w (nudne niebo) ..... czy (interesujące piekło) ..... ?
4. Nie chodź po (to szkło) .....
5. W upał jest bardzo gorąco w (nasze auto) .....
6. Nie znam się na (współczesne malarstwo) .....
7. Jego postawa świadczy o (wielkie bohaterstwo) .....
8. Siedzieliśmy przy (nie zapalone światło) .....
9. Nie noś już wody w (to stare wiadro) .....
10. Dostaję uczulenia po (perfumowane mydło) .....
11. Widzę pot na (twoje czoło) .....
12. Jest bardzo duszno na (nasze poddasze) .....
13. Rozmawialiśmy o (nasze życie) .....
14. Często bywaliśmy w (to muzeum) .....
15. Musisz to rozważyć w (swoje sumienie) .....
16. Mogę się oprzeć na (twoje ramię) .....
17. Jest dużo pracy przy (małe niemowlę) .....
18. Nie pływaj w (głębokie jezioro) .....
19. Nie znam nikogo o (takie imię) .....
20. *W (które ucho)* ..... *mi dzwoni?*
21. Mieszkaliśmy w (górskie schroniska) .....
22. Marzę o (plastikowe okna) .....
23. Nie wspominaj o tym przy (nasze dzieci) .....
24. Byliśmy zakwaterowani w (nowoczesne sanatoria) .....
25. Ekolodzy dyskutowali o (dzikie zwierzęta) .....
26. Na (drzewa owocowe) ..... wisiały już dojrzałe owoce.
27. Popatrz na ten samochód o (trzy koła) .....
28. W (ptasie gniazda) ..... były już małe pisklęta.

29. W (podania studenckie) ..... były prośby o stypendia.
30. Lubię pływać po (mazurskie jeziora) .....
31. Nie mów mi o jej (straszne cierpienia) .....!
32. W (kilka słów) ..... powiedział o najważniejszych sprawach.
33. Odpoczywaliśmy przy (czyste źródła) .....
34. Mówiliśmy o (te barokowe krzesła) .....
35. Dzieci bawiły się na (brudne podwórka) .....
36. Żaby czuły się najlepiej w (te zarośnięte bajora) .....
37. Na (wyższe piętra) ..... zwykle mieszkają młodzi ludzie.
38. Kupiłem jajka o niemal (pomarańczowe żółtka) .....
39. Rolnicy myśleli o (trudne żniwa) ....., jakie ich czekają w tym roku.
40. Po (kilka piw) ..... był zupełnie pijany.

C.

1. Nie chodź po (ta głęboka woda) .....!
2. Opowiem ci o (swoja rodzina) .....
3. W (ta biblioteka) ..... jest zupełnie niezły księgozbiór.
4. W (Ameryka Południowa) ..... żyje dużo oryginalnych zwierząt.
5. Nie zapominaj o (swoja ścisła dieta) .....!
6. Jechaliśmy w (gęsta mgła) .....
7. Wspomniałam ci już o (moja koleżanka) ..... ?
8. On jest po (ciężka grypa) .....
9. Niezbyt dobrze się czułem po (ta zielona sałata) .....
10. Znasz się na (muzyka klasyczna) ..... ?
11. Porozmawiajmy o (nasza Hanka) .....
12. On uczy się jeszcze w (szkoła podstawowa) .....
13. Dobrze ci w (ta nowa kurtka) .....
14. Utknęliśmy w (ta straszna dziura) .....
15. *Co ci się roi w (ta twoja głowa)* ..... *?*
16. Kasjerka nie miała drobnych w (swoja kasa) .....

17. Nie zależy mi na (twoja opinia) .....
18. Byliśmy w (interesująca kawiarnia) .....
19. Marzyliśmy o (daleka podróż) .....
20. Oni mieszkają na (Aleja Trzech Wieszczów) .....
.....
21. Bywaliśmy tylko w (eleganckie restauracje) .....
.....
22. Jestem niewyspany po (ostatnie noce) .....
23. Ona się rozczytuje w (romantyczne powieści) .....
24. Herbatę podano w (porcelanowe filiżanki) .....
25. Męczę się przy (prace polowe) .....
26. Obiad podano na (srebrne zastawy) .....
27. Opowiadałem o (swoje letnie przygody) .....
28. Bogaci ludzie mieszkają w (dzielnice południowe) .....
.....
29. W (te wytworne wille) .....
mieszkają biznesmeni.
30. Chodzimy po (te same ulice) .....
31. Zajęcia będą się odbywały w (małe klasy) .....
32. Rozmawialiśmy o (zabytkowe kamienice) .....
stojących w Rynku.
33. Marzę o (nowe zasłony i firanki) .....
do mojego mieszkania.
34. Brałem udział we (wszystkie konferencje) .....
35. Lubię chodzić po (galerie malarskie) .....
36. W (te cukiernie) ..... sprzedają dobre ciastka.
37. Codziennie muszę jeździć po (te wyboiste drogi) .....
.....
38. W lecie spotykamy się na (górskie ścieżki) .....
39. Na (klatki schodowe) ..... w tym bloku
nie jest za czysto!
40. Wiadomość o zmianie rządu ukazała się we (wszystkie gazety) .....
.....

Ćwiczenie 169

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy zaimków osobowych podanych w nawiasie.

Wzór: Możesz na (oni) ...**nich**... polegać.

1. Czy powiedziałeś już o (oni) ..... swojemu szefowi?
2. Zależy mi na (ty) .....
3. Przypomniałem sobie o (wy) ..... i waszej prośbie za późno.
4. Nic o (ona) ..... nie wiem.
5. Opowiadałam ci o (on) ..... tydzień temu.
6. Zawsze pamiętam o (ty) ..... i twoich imieninach.
7. Pewnie plotkowaliście o (ja) ....., bo miałem czerwone uszy.
8. Przy (oni) ..... czuję się bezpieczna.
9. *Ona jest zakochana w (ty)* ..... *po same uszy.*
10. Po (on) ..... można się wszystkiego spodziewać.

Ćwiczenie 170

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimków dzierżawczych.

Wzór: Czy byłaś już w (swój) ...**swoim**... pokoju?

1. Rozmawialiśmy o (nasze) ..... dzieciach.
2. Na zebraniu mówiło się dużo o (twój) ..... sukcesie.
3. Czy będziesz mieszkać przy (swoje) ..... rodzicach?
4. Położyłem swoją torbę przy (twoja) ..... torbie.
5. Przy (moje) ..... zarobkach jeszcze długo nie kupię sobie mieszkania.
6. Czuję się już lepiej po (twoje) ..... lekarstwie.
7. Na (wasz) ..... balkonie jest zawsze dużo kwiatów.
8. Dobrze się śpi na (twoje) ..... łóżku.
9. Rozmawialiśmy o (twoi) ..... rodzicach.
10. Nigdy nie zawiodłem się na (swoi) ..... przyjaciołach.
11. Czy powiedzieliście już rodzicom o (wasze) .... planach małżeństwa?
12. Nikt nie wiedział o (wasz) ..... wyjeździe za granicę.
13. Mówiłam ci już o (nasz) ..... problemie z mieszkaniem?
14. Nie wspominaj nic o egzaminie przy (moi) ..... rodzicach.
15. *Dobrze się czuję w (twoje)* ..... *ciuchach.*

Ćwiczenie 171

Zamień zaimki osobowe 'on, ona, oni, one' na dzierżawcze.

Wzór: Czy opiekowałaś się (on) ...**jego**... matką?

1. Czy opowiadałam ci już o (on) ..... bracie?
2. Przy (oni) ..... apetycie nie mogę nic zaoszczędzić.
3. Zastałam na noc przy (ona) ..... chorej matce.
4. Przy (ona) ..... aparycji nie trudno będzie o karierę.
5. Przy (oni) ..... domu zbudowano duży dom towarowy.
6. Na (one) ..... balkonach są piękne kwiaty.
7. Czy zauważyłeś uśmiech na (on) ..... twarzy?
8. W (oni) ..... ogrodzie zawsze jest idealny porządek.
9. Po (ona) ..... wyjściu wszyscy zaczęli plotkować na jej temat.
10. W (one) ..... życiu nic się już nie zmieni.

Ćwiczenie 172

Odpowiedz negatywnie na zadanie pytania, używając w odpowiedzi zaimków:
A. żaden, żadna, żadne, żadni, żadne.
B. nikt, nic

Wzór: **A.** Czy byłeś już w jakiejś kawiarni? **Nie, nie byłem w żadnej kawiarni.** **B.** Czy słyszałeś o czymś? **Nie, o niczym nie słyszałem.**

A.

1. Czy rozmawialiście o jakimś egzaminie?
   .....
2. Czy zatrzymamy się przy którymś parkingu?
   .....
3. Czy grasz na jakimś instrumencie?
   .....
4. Czy słyszałeś o jakichś strajkach?
   .....
5. Czy myślałeś o jakimś prezencie dla Ewy?
   .....
6. Czy mówiliście o którymś z tych chłopców?
   .....

7. Czy dyskutowaliście o którymś z tych projektów?

. . . . . .

8. Czy przypominasz sobie o jakiejś awanturze?

. . . . . .

9. Czy mówiłeś o tym przy jakichś świadkach?

. . . . . .

10. Czy byliście na jakiejś imprezie?

. . . . . .

B.

1. Czy o kimś plotkowaliście?

. . . . . .

2. Czy o czymś powinienem wiedzieć?

. . . . . .

3. Czy na kimś mogę polegać?

. . . . . .

4. Czy przy kimś czujesz się bezpiecznie?

. . . . . .

5. Czy ona w czymś dobrze wygląda?

. . . . . .

6. Czy na czymś ci zależy?

. . . . . .

7. Czy ona się w kimś kocha?

. . . . . .

8. Czy w czymś ci przeszkodziłem?

. . . . . .

9. Czy w czymś pokładacie nadzieję?

. . . . . .

10. Czy lubisz po kimś nosić ubranie?

. . . . . .

Ćwiczenie 173

Zastąp podane w nawiasie cyfry wyrazami.

Wzór: Byliśmy w (8) ...**ośmiu**... sklepach i nic nie kupiliśmy.

1. Nie mów długo, powiedz to w (2) . . . . . zdaniach.
2. W tym miesiącu byłem na (3) . . . . . koncertach symfonicznych.
3. Po (1 miesiąc) . . . . . udawał, że mnie nie poznaje.

4. W (5) ..... sklepach nie było chleba.
5. W tym semestrze byłem tylko na (10) ..... zajęciach.
6. Ludzie siedzieli tylko w pierwszych (4) ..... rzędach.
7. Po (9) ..... latach spotkaliśmy się znowu w Szkole Letniej.
8. Po (12) ..... miesiącach jesteśmy o rok starsi.
9. Studenci uczyli się w (15) ..... grupach.
10. Po (6) ..... piwach był kompletnie pijany.
11. Ta książka została wydana w (10 000) ..... egzemplarzy.
12. W (100) ..... egzemplarzach były błędy drukarskie.
13. Wiersze młodego poety zostały wydane tylko w (200) ..... egzemplarzach.
14. Bankomaty bankowe zainstalowano w (500) ..... punktach miasta.
15. W (400) ..... mieszkaniach była awaria gazu.
16. Agencje donosiły o (1000) ..... zabitych.
17. Na (30 000) ..... hektarów zasadzono młode drzewa.
18. Nie marzę o (1 000 000) ....., ale tylko o (500 000)! .....
19. Po (5000) ..... przejechanych kilometrów poczułem się bardzo zmęczony.
20. Po (2000) ..... roku będzie więcej autostrad.

Przyimki łączące się z miejscownikiem

Ćwiczenie 174

Użyj właściwej formy rzeczownika podanego w nawiasie z przyimkiem – **'na'**, który wskazuje na: **a)** miejsce, w którym coś się odbywa, **b)** coś się znajduje, **c)** różne znaczenia.

Wzór: **a)** Wczoraj byliśmy (koncert) ...**na koncercie**...
b) Książka leży (stół) ...**na stole**...
c) Lubię jeździć (narty) ...**na nartach**...

a)

1. Byłem zmęczony i zasnąłem (wykład) .....
2. W niedzielę byliśmy (mecz) .....

3. Czy byłeś już dzisiaj (uniwersytet) ..... ?
4. Spotkamy się (przyjęcie) .....
5. Nudziłem się (zajęcia) .....
6. Byliśmy (premiera) .....
7. Byliśmy (pogrzeb) .....
8. Spotkali się (pokaz filmowy) .....
9. Byli razem (letnie wakacje) .....
10. Wszyscy byliśmy (ferie świąteczne) .....

b)

1. Twoja torba leży (podłoga) .....
2. Położę się (dywan) .....
3. Dzieci bawiły się (podwórko) .....
4. Czy będziesz mieszkać (wieś) .....
5. Książki stoją (półka) .....
6. Dokumenty są (twoje biurko) .....
7. Staliśmy (drewniany most) .....
8. Umówiliśmy się na (Stare Miasto) .....
9. Byliśmy (wieża ratuszowa) .....
10. Przekroczyliśmy granicę (Łysa Polana) .....

c)

1. Bardzo zależy mi (czas) .....
2. Lubię jeździć (rower) .....
3. Co ci stanęło (przeszkoda) ..... ?
4. Nie gram (fortepian) ....., ale gram (gitara) .....
5. Nigdy nie mogę polegać (mój kolega) .....
6. On się zna (komputery) .....
7. Czy nie stracisz (ta transakcja) ..... ?
8. *Moja rodzina gra mi (moje nerwy)* .....
9. Nie opieraj się (to krzesło) .....
10. Czy lubisz jeździć (łyżwy) ..... ?

Ćwiczenie 175

Użyj w właściwej formie wyrazów podanych w nawiasie z przyimkiem – **'o'**, który w połączeniu z rzeczownikiem: **a)** określa czas, **b)** jest implikowany przez różne czasowniki.

Wzór: **a)** Spotkamy się (piąta) ...**o piątej**...
b) Myślałem (moja matka) ...**o mojej matce**...

a)

1. Zebranie zacznie się o (dziewiąta) .....
2. Spotkamy się (ta sama pora) .....
3. Chodzę spać (północ) .....
4. Wiadomości telewizyjne są (wpół do ósma) .....
5. Zwykle jem śniadanie (siódma) .....
6. Pociąg do Warszawy jedzie (7:20) .....
7. Spektakle teatralne zaczynają się zwykle (19:15) .....
   .....
8. Cisza nocna zaczyna się (22:00) .....
9. Dzisiaj zjedliśmy obiad (13:30) .....
10. On jeszcze śpi (ten czas // ta pora) .....

b)

1. Mówiliśmy (twoje obowiązki) .....
2. Plotkowaliśmy (nasza sąsiadka) .....
3. Dyskutujemy (współczesne problemy polityczne) .....
   .....
4. Zapewniam cię o (swoja lojalność) .....
5. Dowiedziałem się (twój kłopot) .....
6. Poinformowałem policję (to przestępstwo) .....
7. Prasa doniosła (zmiany polityczne) .....
   w naszym rządzie.
8. Pamiętałem (rocznica ślubu) ..... moich rodziców.
9. Przypomnij mi (jutrzejszy wykład) .....
10. Usłyszałem (ta sprawa) ..... dopiero dzisiaj.

Ćwiczenie 176

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie w połączeniu z przyimkiem **'po'.**

Wzór: Jestem zmęczony (praca) ...**po pracy**...

A. 'po' + rzeczownik oznacza miejsce, gdzie coś się dzieje lub odbywa się ruch nie ukierunkowany

1. Dzieci biegały (pokój) .....
2. Spacerowaliśmy (park) .....
3. Maćku, nie chodź (błoto) .....
4. Czarne chmury przesuwały się (niebo) .....
5. Wiadomość o weselu rozeszła się (okolica) .....
6. Podróżowaliśmy (Europa Środkowa) .....
7. Statek wycieczkowy pływał (cała zatoka) .....
8. Musieliśmy jechać (okropne drogi) .....
9. Hałas rozchodził się (cały dom) .....
10. Wędrowaliśmy (Wysokie Tatry) .....

B. 'po' + rzeczownik określa koniec upływu czasu

1. Odezwał się znowu (jakiś czas) .....
2. Zjawił się dopiero (kwadrans) .....
3. Spotkaliśmy się dopiero (lata) .....
4. Wyjechaliśmy na narty (święta) .....
5. Zrobiło mi się smutno (pożegnanie) .....
6. Telewizję będziemy oglądać dopiero (kolacja) .....
7. Nie mógł dojść do siebie (ostatnia choroba) .....
8. Zdrzemnąłem się (obiad) .....
9. Obudziłem się po (siódma) .....
10. Wieś wyglądała tragicznie (ostatnia powódź) .....
11. Spotkamy się (dwudziesty marzec) .....
12. Tak wyglądała Warszawa (ostatnia wojna) .....
13. Nauczyciele odetchnęli (wizytacja) .....
14. Byliśmy bardzo zmęczeni (podróż) .....
15. Wyglądała świetnie (kuracja odchudzająca) .....

C. 'po'+ rzeczownik określa części ciała objęte jakąś czynnością

1. Drapał się (głowa) .....
2. Całował ją (ręce) .....

3. Łzy spływały jej (policzki) .....
4. Głaskała dziecko (włosy) .....
5. Klepał mnie (plecy) .....
6. Głaskał się (brzuch) .....
7. Mróz mi przeszedł (krzyże) .....
8. *Nie świeć mi (oczy)* .....
9. *Dostał (nos)* .....
10. *Dostał (palce)* .....

D. 'po' + rzeczownik oznacza kryterium rozpoznania kogoś lub czegoś

1. Poznałem ją (chód) .....
2. Poznaliśmy ich (głos) .....
3. Rozpoznałem go (sposób chodzenia) .....
4. Widzę (twoja mina) ....., że nie masz ochoty iść do kina.
5. Rozpoznałem ich (ubiór) .....
6. Domyśliłem się (zapach) ....., że to ona!
7. Widzę (twoje oczy) ....., że się nie wyspałeś.
8. Poznałem (opakowanie) ....., że to paczka od ciebie.
9. Domyśliłem się (twoja reakcja) ....., że byłaś zdenerwowana.
10. Rozpoznałem (smak) ....., że to ciasto piekła moja mama.

E. 'po' + rzeczownik określa całość dzieloną na porcje

1. Zjedliśmy (jedna kromka) ..... chleba.
2. Wypiliśmy (kufel) .....piwa.
3. Wszystkie dzieci dostały (czekolada) .....
4. Wszystkie solenizantki dostały (bukiet) ..... kwiatów.
5. Wszyscy uczestnicy wycieczki dostali (paczka) ..... suchego prowiantu.
6. Zwycięzcy konkursu dostali (tysiąc złotych) .....nagrody.
7. Wszyscy zawodnicy mieli tylko (jedna szansa) .....
8. Każde dziecko na śniadanie dostawało (szklanka) ..... kakao.
9. Każdy z gości dostał (kawałek) ..... tortu.
10. Kasjerka sprzedawała tylko (jeden bilet) .....

F. 'po' + rzeczownik oznacza osoby, przedmioty ogarniane przez ruch, dzianie się czegoś

1. Chodził (prośba) .....
2. Agitował (wsie) .....

3. Rozglądaliśmy się (goście) .....
4. Tułała się (ludzie) .....
5. Zbierał materiały do pracy po (różne biblioteki) .....
.....
6. Szukał skarpetek (szafy, szuflady) .....
7. Dzieci kręciły się (dom) .....
8. Lubiła włóczyć się (sądy) .....
9. Długo wałęsaliśmy się (miasto) .....
10. Pies tarzał się (śnieg) .....

G. 'po' + rzeczownik oznacza przedmiot zajmujący poprzednio dane miejsce, albo po uprzednim użytkowaniu, lub też przejęcie stanu posiadania, funkcji, pracy po jakichś osobach

1. Chodziłem w ubraniu (brat) .....
2. Oddałem do skupu butelki (piwo) .....
3. Musieliśmy posprzątać mieszkanie (ostatni lokator) .....
.....
4. Zajęliśmy miejsca (ty i twój mąż) .....
5. Trudno jest domyć garnek (przypalone mleko) .....
.....
6. Musiałem pokryć długi (przyjaciel) .....
7. Nie mamy żadnych pamiątek (dziadkowie) .....
8. Kto posprząta (goście) ..... ?
9. Nie ma śladu (te dokumenty) .....
10. To jest biżuteria (babcia) .....
11. Odziedziczyliśmy majątek (przodkowie) .....
12. Ma talent (ojciec) ....., a urodę (matka) .....
13. Objąłem stanowisko dyrektora (Malinowski) .....
14. W mieszkaniu były meble (poprzedni lokatorzy) .....
15. Odziedziczyłem dom (ciocia) .....

Ćwiczenie 177

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie w połączeniu z przyimkiem **'przy'**, który najogólniej oznacza stosunek współwystępowania.

Wzór: Bawiliśmy się przy (muzyka rockowa) ...**muzyce rockowej**...

A. 'przy' + rzeczownik oznacza położenie przedmiotu w bliskości czegoś

1. Całymi dniami siedziałem przy (swój komputer) .....
2. Kościół jest zaraz przy (mój blok) .....
3. Chciałbym mieszkać przy (główna ulicy) .....
4. Zatrzymaliśmy się przy (poczta główna) .....
5. Nasz dom stoi przy (największe skrzyżowanie) ..... w mieście.
6. Przy (ten las) ..... jest zajazd dla turystów.
7. Mam służbowe mieszkanie przy (miejsce pracy) .....
8. Przy (Dom Turysty) ..... jest ładna restauracja.
9. Mieszkam przy (ulica Krasickiego) .....
10. Biblioteka Jagiellońska jest przy (Aleje Trzech Wieszczów) .....
11. Zatrzymamy się przy (tamte drzewa) ..... na krótki odpoczynek.
12. Zbudowano nowy sklep przy (nasze akademiki) .....
13. Przy (nowe osiedla) ..... buduje się zwykle szkoły i przychodnie.
14. Przy (autostrady) ..... powinny być zajazdy.
15. Przy (Most Dębnicki) ..... jest dom towarowy.

B. 'przy' + rzeczownik oznacza osobę, której ktoś towarzyszy, która w czymś uczestniczy lub stanowi kontrast z kimś, czymś.

1. Przy (małe dzieci) ..... nie możemy zbyt często chodzić do kina.
2. Wstydzę się przy (twoja mama) .....
3. Musimy porozmawiać przy (świadkowie) .....
4. Nie mamy własnego mieszkania i mieszkamy przy (rodzice) .....

5. Przy (ty) ..... nie można być poważnym.
6. Poproszę siostrę, żeby została przy (nasz synek) .....
7. Kto dzisiaj zostanie przy (chora babcia) ..... ?
8. Nie można leniuchować przy tak (wymagający nauczyciel) .....
.....
9. On jest wysoki, ale i tak wydaje się niski przy (mój ojciec) .....
.....
10. Wydaje się być młodszy przy tak (dobry wygląd) .....
11. Przy (taka dieta) ..... dożyje stu lat!
12. Przy (takie kłopoty) ..... i tak trzyma się nieźle.
13. Przy (twój wzrost) ..... zrobisz karierę koszykarza.
14. Przy (wasze apetyty) ..... nic nie mogę zaoszczędzić.
15. Nic dziwnego, że ma kłopoty z chodzeniem przy (taka tusza) .....
.....

C. 'przy' + rzeczownik oznacza czas, kiedy coś się dzieje

1. Cała rodzina spotyka się zawsze przy (kolacja) .....
2. Córka pomaga mi przy (obiad) .....
3. Spaliśmy dłużej przy (sobota) .....
4. Polubiliśmy się przy (pierwsze spotkanie) .....
5. Pokłóciliśmy się przy (remont) ..... mieszkania.
6. Miał wypadek przy (budowa) ..... swojego domu.
7. Nie przeszkadzaj mi przy (praca) .....!
8. Miałem mało czasu i musiałem pracować przy (budowa) .....
9. Może byśmy poszli do kina przy (niedziela) ..... ?
10. Staram się pomagać mamie przy (pranie) .....
11. Poznaliśmy się przy (okazja) ..... zbiórki pieniędzy dla powodzian.
12. Przeszliśmy na 'ty' przy (imieniny) .....
13. Siedzieliśmy przy (piwo) ..... i rozmawialiśmy o życiu.
14. Przy (taka burza) ..... należy jechać bardzo ostrożnie.
15. Zasnęłam przy (czytanie) ..... tej lektury.

D. 'przy' + rzeczownik oznacza obiekty objęte czynnością

1. Bawiliśmy się przy (magnetofon) .....
2. Ciągle coś robił przy (swój samochód) .....
3. Nietrudno o wypadek przy (jazda) ..... po pijanemu.
4. Pomagaliśmy przy (zbiór) ..... ziemniaków.

5. Tańczyli przy (akompaniament) ..... gitary.
6. Przy (odrobina szczęścia) ..... może ci się uda zdać ten egzamin.
7. Pracowaliśmy przy (sprzątanie) ..... nowo wybudowanego hotelu.
8. Syn dorabiał przy (budowie) ..... domu sąsiada.
9. Pomagał przy (konserwacja) ..... starych mebli.
10. Śpiewaliśmy przy (wtór) ..... chóru.

Ćwiczenie 178

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie w połączeniu z przyimkiem **'w'**.

A. 'w' + rzeczownik oznacza miejsce, w którym odbywa się jakaś czynność (miejsce to na ogół jest ograniczone przestrzennie, administracyjnie itp.), **lub wydarzenie, sprawa, w której ktoś ma swój udział**

Wzór: W (to miejsce) ...**tym miejscu**... jest bardzo niebezpiecznie.

1. Giuseppe mieszka w (Rzym) .....
2. Mohammad mieszka w (Bagdad) .....
3. Kowalscy mieszkają w (Łódź) .....
4. Marie mieszka w (Paryż) .....
5. Adam i Zosia mieszkają w (Gdańsk) .....
6. My mieszkaliśmy w (Poznań) .....
7. Oni mieszkają we (Wrocław) .....
8. Czy ktoś z was mieszkał w (Szczecin) ..... ?
9. Czy Jane mieszka w (Londyn) ..... ?
10. Jak długo mieszkaliście w (Kijów) ..... ?
11. Jim mieszka w (Nowy Jork) .....
12. Przez miesiąc mieszkałam w (Nowa Huta) .....
13. Jej kolega mieszka w (Zielona Góra) .....
14. Jego brat mieszka w (Nowy Sącz) .....
15. Miesiąc mieszkaliśmy w (Praga) .....
16. Czy chcesz mieszkać w (Lublin) ..... ?
17. Nie chciałbym mieszkać w (Katowice) .....
18. Znajomi mieszkają w (Zakopane) .....

19. Adam mieszkał w (Bielsko) .....
20. Będziemy mieszkać w (Jasło) .....
21. Hassan urodził się w (Irak) .....
22. Mary urodziła się w (Stany Zjednoczone) .....
23. Nasir urodził się w (Syria) .....
24. Vivien urodziła się we (Francja) .....
25. Alena urodziła się w (Czechy) .....
26. John urodził się w (Anglia) .....
27. Czang urodził się w (Chiny) .....
28. Hans urodził się w (Niemcy) .....
29. Giuseppe urodził się we (Włochy) .....
30. Rudolf urodził się w (Austria) .....
31. Jej siostra studiowała w (Dania) .....
32. Martin ożenił się w (Kanada) .....
33. Sąsiad dwa lata mieszkał w (Meksyk) .....
34. Jej rodzice wychowali się w (Australia) .....
35. Chciałbym mieszkać w (Nowa Zelandia) .....
36. Pracowałem w (Korea) .....
37. Czy byłeś już kiedyś na (Litwa) ..... ?
38. Laslo urodził się na (Węgry) .....
39. Iwan urodził się na (Ukraina) .....
40. Joszko urodził się na (Słowacja) .....

41. Dokumenty trzymam w (zamknięta szuflada) .....
42. O tej porze powinniście być już w (łóżko) .....
43. Wykłady odbywały się w (aula) ....., a ćwiczenia w (sale) .....
44. Zawsze spotykamy się w (ta sama kawiarnia) .....
45. Umówiliśmy się, że spotkamy się w (stołówka) .....
46. Byliśmy na zakupach w (dom towarowy) .....
47. Czy byłeś już w (ten kościół) ..... ?
48. Byłam u lekarza w (przychodnia studencka) .....
.....
49. Byliśmy już kiedyś w (to miejsce) .....
50. Ubrania są w (szafa) .....
51. Uczestniczyliśmy w (ciekawa konferencja) .....
52. W (ta sprawa) ..... mam inne zdanie.
53. W (ten konflikt) ..... bierze udział kilka osób.
54. W (taki przypadek) ..... nie możemy liczyć na przyjaciół.

55. Wzięliśmy udział w (zawody sportowe) .....
56. Współpracowaliśmy z kolegami w (opracowanie) ..... tego projektu.
57. Unia Europejska pomaga nowym członkom w (proces integracji) ....
.....
58. Sąsiedzi pomogli nam w (przeprowadzka) .....
59. W (ta dyskusja) ..... nie widać jasnego rozwiązania.
60. W (ta propozycja) ..... jest kilka interesujących punktów.

B. 'w' + rzeczownik określa miejsca, w których zachodzą procesy psychiczne lub przeżycia stanów psychicznych i fizycznych

Ćwiczenie 179

Wstaw w miejsce kropek odpowiednią formę podanych w nawiasie wyrazów z przyimkiem **'w'.**

Wzór: Dziś jestem (dobry humor) ...**w dobrym humorze**...

1. Do dziś mam (pamięć) ..... przestrogi, których udzielali mi rodzice.
2. Po przebytej chorobie zaszły u niego zmiany (psychika) .....
3. Mimo przebaczenia miała do niego żal (serce) .....
4. Często kłócił się z nią (swoje myśli) .....
5. Zachowali go na zawsze (swoje wspomnienia) .....
6. Dzisiejszy rozwój komunikacji nie mieści się w (moja wyobraźnia) ...
.....
7. Byłem na niego zły, ale (duch) ..... dobrze mu życzyłem.
8. Często (swoje sny) ..... widzimy tych, którzy od nas odeszli.
9. Chory, po podaniu morfiny, miał wizje jak (narkotyczny sen) .....
.....
10. Dzisiaj szef jest (dobry humor) .....
11. Kolega jest (depresja) ..... od czasu, kiedy rzuciła go dziewczyna.
12. Nie wiem, co ci się stało, ale bredzisz jak (gorączka) .....

13. Niektórym ludziom jest trudno wytrwać (miłość) .....
przez cały okres małżeństwa.
14. Co się stało, że jesteś dziś (dobry nastrój) ..... ?
15. W ostatnich czasach żył jak (letarg) .....
16. Popełnił przestępstwo (afekt) .....
17. Był niepohamowany (złość) .....
18. Chciał zamordować żonę (szał) ..... zazdrości.
19. Był (takie nerwy) ....., że nie wiedział, co mówi.
20. Na ogół wielkie dzieła rodzą się (bóle) .....

Ćwiczenie 180

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę rzeczowników podanych w nawiasie z przyimkiem **'w'.**

Wzór: Złożono kwiaty (hołd) ...**w hołdzie**... dla poległych.

1. Przyjaciół poznaje się (bieda) .....
2. Ten materiał jest bardzo miły (dotyk) .....
3. Dostałem (prezent) ..... od kolegów z pracy ładną aktówkę.
4. Ona dostała (posag) ..... dom i kilka hektarów pola.
5. Prezydent dał (dar) ..... swojemu gościowi obraz znanego malarza.
6. Popatrz, jaka ona jest szczupła (talia) .....
7. Od pewnego czasu boli mnie (krzyże) .....
8. (teoria) ..... wszystko się zgadza, ale (praktyka)
..... nic nie wychodzi.
9. Oni są bardzo mili (obejście) .....
10. Mama nigdy nie zapominała o nas (modlitwa) .....

Korelacja przyimków w połączeniu z czasownikami ruchu

Czasowniki, które łączą się z przyimkiem 'do' + D na oznaczenie ruchu ukierunkowanego, w przypadku ruchu nieukierunkowanego łączą się z przyimkiem 'po' + Msc., a w przypadku oznaczenia miejsca z przyimkiem 'w' + Msc.

Np. Idę do magazynu. Chodzę po magazynie. Jestem w magazynie.

Czasowniki, które łączą się z przyimkiem 'na' + B na oznaczenie ruchu ukierunkowanego, w przypadku ruchu nieukierunkowanego też łączą się z przyimkiem 'po' + Msc., natomiast w przypadku oznaczenia miejsca łączą się z przyimkiem 'na' + Msc.

Np. Idę na pocztę. Chodzę po poczcie. Jestem na poczcie.

Uwaga: Czasem jeden czasownik może się łączyć zarówno z przyimkiem **'do'** jak i przyimkiem **'na',** ale wówczas jest między tymi użyciami niewielka różnica znaczeniowa.

Np. Jadę do miasta – 'mieszkam na wsi'; Jestem w mieście, 'nie na wsi';
Jadę na miasto – 'mieszkam na peryferiach';
Jestem na mieście, 'potocznie – w mieście'
W obu przypadkach używa się:
Chodzę po mieście (bez różnicy znaczeniowej).

Ćwiczenie 181

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy rzeczowników z przyimkami: **'do', 'po'** i **'w'**.

Wzór: miasto: Idę **do miasta.** Chodzę **po mieście.** Jestem **w mieście.** Londyn: Jadę do **Londynu.** Chodzę / jeżdżę **po Londynie.** Jestem **w Londynie.**

1. park:	.....	.....	.....
2. rynek:	.....	.....	.....
3. las:	.....	.....	.....
4. ogród:	.....	.....	.....
5. sklep:	.....	.....	.....
6. kościół:	.....	.....	.....
7. szkoła:	.....	.....	.....

8. szpital: ....
9. dom: ....
10. przedszkole: ....

Niektóre kraje i miasta

1. Francja: ....
2. Paryż: ....
3. Czechy: ....
4. Praga: ....
5. Rosja: ....
6. Moskwa: ....
7. Niemcy: ....
8. Berlin: ....
9. Austria: ....
10. Wiedeń: ....

Przyimki: **'na', 'po' i 'na'**

Wzór: targ: Idę **na targ.** Chodzę **po targu.** Jestem **na targu.**
Korsyka: Jadę **na Korsykę.** Jeżdżę **po Korsyce.**
Jestem **na Korsyce.**

1. dworzec: ....
2. uniwersytet: ....
3. miasto: ....
4. boisko: ....
5. łąka: ....
6. pole: ....
7. giełda: ....
8. Planty: ....
9. osiedle: ....
10. kopiec: ....

Niektóre kraje, półwyspy, wyspy i archipelagi

1. Węgry: ....
2. Słowacja: ....
3. Ukraina: ....
4. Litwa: ....

5. Hawaje: ....
6. Kuba: ....
7. Sardynia: ....
8. Sycylia: ....
9. Majorka: ....
10. Seszele: ....

Uczestnictwo w jakiejś czynności, uroczystości

Wzór: wykład:	Idę **na wykład.**	Jestem **na wykładzie.**

1. zajęcia: ....
2. wesele: ....
3. imieniny: ....
4. impreza: ....
5. spotkanie: ....
6. zebranie: ....
7. mecz: ....
8. badania: ....
9. msza: ....
10. urodziny: ....

D. 'w' + rzeczownik wyraża czas

a) nazwy miesięcy i pór roku

1. Urodziłam się w (styczeń) .....
2. Mam imieniny w (luty) .....
3. Wiosna zaczyna się w (marzec) .....
4. Najpiękniej jest w (kwiecień) .....
5. Wszyscy zakochują się w (maj) .....
6. W (czerwiec) ..... kończy się drugi semestr.
7. W (lipiec) ..... zaczyna się okres urlopowy.
8. W (sierpień) ..... są żniwa.
9. We (wrzesień) ..... zaczyna się nowy rok szkolny.
10. W (październik) ..... zaczyna się nowy rok akademicki.
11. W (listopad) ..... jest brzydka pogoda.
12. W (grudzień) ..... są święta Bożego Narodzenia.

1. W (lato) ..... wszyscy wyjeżdżają na urlop.
2. W (zima) ..... może być dużo śniegu.
3. W (jesień) ..... czasem może być piękna pogoda.

Uwaga: Nazw pór roku używa się także w narzędniku: wiosną, latem, jesienią, zimą, a w przypadku wiosny i jesieni także w bierniku: na wiosnę, na jesień.

b) daty i związany z nimi czas

1. Skończyłem studia w (zeszły rok) .....
2. W (przyszły rok) ..... przeprowadzimy się do nowego mieszkania.
3. W (następny rok) ..... zacznę studiować germanistykę.
4. W (ubiegły rok) ..... urodził się syn a w (ten rok) ..... córka.
5. W (ten dzień) ..... nie było mnie w pracy.
6. W (ten tydzień) ..... pójdę na urlop.
7. W (ten moment) ..... nie mam czasu, żeby z tobą porozmawiać.
8. W (ta sekunda) ..... zmienił zdanie.
9. W (ten okres) ..... nie wolno było łowić ryb.
10. W (ta chwila) ..... wyszła z pracy.
11. W (pierwszy kwartał) ..... tego roku ciągle chorowałem.
12. W (ostatni czas) ..... czuję się już lepiej.
13. W (pierwszy etap) ..... zbuduje się autostradę południową.
14. W (następny etap) ..... zbuduje się autostradę północ – południe.
15. W (dalsze etapy) ..... zbuduje się inne autostrady.

1. Urodziłem się w (1970 rok) .....
2. W (1977 rok) ..... poszedłem do szkoły podstawowej.
3. W (1984 rok) ..... poszedłem do liceum.
4. W (1988 rok) ..... poszedłem na studia.

5. W (1991 rok) .....
   skończyłem studia.
6. W (1992 rok) .....
   zacząłem pracować.
7. W (1993 rok) .....
   ożeniłem się.
8. W (1994 rok) .....
   urodziło się pierwsze dziecko.
9. W (1996 rok) .....
   urodziło się drugie dziecko.
10. Chciałbym, żeby w (rok 2000) .....
    urodziło się trzecie dziecko.

Miejscownik implikowany przez przymiotnik

Lista przymiotników: biegły, doświadczony, mocny, kompetentny, ostrożny, przesadny, rozmiłowany, słaby (dobry, zaślepiony, zakochany

Ćwiczenie 182

Zamień podane zdania tak, żeby użyć w nich jednego z przymiotników podanych wyżej w połączeniu z przyimkiem 'w'.

1. Za bardzo lubiła oszczędzać.
   .....
2. Mówił bardzo dobrze po angielsku.
   .....
3. Miał praktykę w postępowaniu z dziećmi.
   .....
4. Bardzo lubiła muzykę Chopina.
   .....
5. Dobrze znali obsługę komputerów.
   .....
6. Za mocno reagował na krytykę.
   .....
7. Nie podejmowała decyzji pochopnie.
   .....
8. Z powodu nadmiaru miłości nie widziała niczego.
   .....
9. Mówił dużo, ale niczego nie realizował.
   .....
10. Kochał ją bardzo.
    .....

Ćwiczenia sprawdzające

Rzeczowniki i przymiotniki

Ćwiczenie 183

W miejsce kropek wstaw właściwą formę rzeczowników, przymiotników i zaimków w miejscowniku.

Tekst 1

Mieszkam w (mała, malownicza wieś) .... w (Tatry) ..... W (ta miejscowość) .... mieszka także dużo moich krewnych. Zaraz przy (nasz dom) .... mieszka wujek Adam. Na (pobliskie wzgórze) .... wybudował sobie dom drugi wujek, Andrzej. Ciocia Ania mieszka przy (główna droga) .... prowadzącej do Zakopanego. Powinienem także wspomnieć o (druga ciocia Basia) ...., ale ona od roku mieszka już w (Nowy Targ) .... Wszyscy członkowie rodziny żyją ze sobą w (zgoda) ..... i często przy (różne okazje) .... spotykają się w (nasza stara) ...., ale (miła chałupa) ....

Tekst 2

W (ten tydzień) .... byliśmy na (wycieczka) ..... w (Góry Świętokrzyskie) .... O (ten wyjazd) .... marzyliśmy bardzo długo, bo dużo słyszeliśmy o (te najstarsze góry) .... w (Polska) ..... W (ubiegły rok) .... tylko tamtędy przejeżdżaliśmy w (droga) ..... do Warszawy, ale dopiero w (ten rok) .... udało nam się zrealizować nasz plan. Na (najwyższy szczyt) .... tych gór jest klasztor. Mieliśmy szczęście, ponieważ w (ten dzień) ...., kiedy zwiedzaliśmy klasztor, był odpust. Byliśmy pierwszy raz na (taki odpust) .... Na (rozłożone stragany) .... sprzedawano różne śmieszne rzeczy, najczęściej tandetę, ale warto było popatrzeć na niektórych ludzi w (stroje ludowe) .... i posłuchać gwary, którą się posługiwali. Na (Święty Krzyż) ...., bo tak nazywa się to miejsce, spędziliśmy pół dnia. Po południu poszliśmy na Świętą Katarzynę i zatrzymaliśmy się na noc w (tamtejsze schronisko) .....

..... Następnego dnia, po (przyjemny spacer) .....
..... w (sosnowy las) ...., zeszliśmy na dół i autobusem wrócili do Kielc.

Zaimki

Ćwiczenie 184

Wstaw do kontekstu zdania odpowiednie formy zaimków w miejscowniku.

Pierwszy raz spotkała go na imieninach u kolegi i od tamtego czasu nie może przestać o (on) ..... myśleć. On także często o (ona) ..... myśli, ale nie ma odwagi jej o (to) ..... powiedzieć. Czuje się onieśmielony przy (ona) ..... Po (każde) ..... spotkaniu z nią obiecuje sobie, że się zmieni. Kolega, któremu się zwierzył, poradził mu, żeby poszedł do psychologa i porozmawiał z nim o (swój) ..... problemie. Jak na razie, ani on, ani ona nie powiedzieli nikomu o (swoje) ..... uczuciach. W (każdy) .....z nich jest jakaś nadzieja, że w końcu przełamią nieśmiałość i wspólnie zadecydują o (swoja) ..... przyszłości. W (każdy) .....razie marzą o (takie) .....rozwiązaniu!

Liczebniki

Ćwiczenie 185

Napisz słowami podane w nawiasach cyfry.

W (1964) ....
..... roku zacząłem studiować w Krakowie. Na (1) .....
roku mieszkałem prywatnie. W następnych (2) ..... latach starałem się o pokój w akademiku, ale dostałem go dopiero po (3) .....
roku studiów. Kiedy byłem na (5) ..... roku, wyprowadziłem się z akademika i wynająłem pokój w (12) ..... bloku na (9) .....piętrze. Niestety blok był na peryferiach Krakowa i codziennie musiałem wstawać o (7) ..... a czasem nawet o (6:30) ...., żeby zdążyć na zajęcia. Po (5) ..... latach studiów poszedłem do pracy w szkole średniej. Uczę w (2) ..... klasach maturalnych, (1) ..... klasie o profilu humanistycznym i (3) ..... o profilu matematyczno-fizycznym. Po (10) ..... latach pracy kupiłem sobie wreszcie własne mieszkanie.

Ćwiczenie 186

Wstaw w miejsce kropek odpowiedni przyimek łączący się z miejscownikiem.

Pierwszy raz była ..... Polsce 10 lat temu. Była ..... kursie języka polskiego ..... Szkole Letniej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uczestniczyła wtedy ..... zajęciach dla początkujących. Pamięta, że zajęcia odbywały się rano i ..... południu. ..... popołudniowych zajęciach z języka polskiego były jeszcze wykłady na różne tematy. Najbardziej interesowały ją te ..... ówczesnych problemach politycznych Polski. Wieczorami, razem z kolegami chodziła ..... Krakowie. Brali udział ..... różnych imprezach kulturalnych. Między innymi byli ..... ciekawym koncercie ..... Sukiennicach, gdzie ..... okazji zwiedzili galerię malarstwa polskiego. ..... tym pierwszym pobycie ..... Krakowie przyjeżdżała jeszcze kilka razy do Polski, bo ..... ogóle lubiła podróżować ..... świecie. Była prawie ..... wszystkich kontynentach, ale zawsze z przyjemnością wracała do Krakowa, bo ..... tylu latach nauczyła się mówić po polsku i teraz może porozmawiać po polsku z Polakami ..... wszystkim, co ją interesuje.

Miejscownik – *Locative*

Liczba pojedyncza

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki „on, ono”	Zaimek „się”
męski	-e -u	-ym -im	**(o) kim?** **(o) czym?**	o dobrym studencie o moim (koledze) o znanym (poecie) o jednym lekarzu o drugim koniu o miłym Marku	**(o) mnie** **(o) tobie** } = C	**(o) nim**	**(o) sobie** = C
nijaki	-e -u -um			o dobrym oknie o moim polu o jednym liceum			
żeński	-e -i -y	-ej		o dobrej żonie o mojej ręce, nodze o jednej kawiarni o drugiej nocy } =C		**(o) niej** = C	

Liczba mnoga

Rodzaj	Końcówki rzeczowników	Końcówki przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych i „jeden”	Zaimki pytajne	Przykłady	Zaimki osobowe	Zaimki oni, one	Liczebniki 2, 3, 4	Liczebniki głów
męski	-ach -ech	-ych -ich	**(o) kim?** **(o) czym?**	o dobrych studentach o moich koniach o jednych kolegach	**(o) nas** **(o) was** } = D	**(o) nich**	**(o) dwóch, dwu** **(o) trzech** **(o) czterech** } = D	o pięciu o dwunastu o dwudziestu o pięćdziesięciu o dwustu o trzystu o pięciuset } = D = C = N
nijaki				o dobrych oknach o moich zwierzętach o jednych liceach				
żeński				o dobrych żonach o moich książkach o jednych nocach				
				o tych Węgrzech Niemczech, Włoszech				

WOŁACZ

Wołacz jest przypadkiem o funkcji ekspresyjno-impresyjnej. Stoi poza systemem przypadkowym i nie pełni funkcji składniowej. Używany jest w powitaniach, kierując wypowiedź do konkretnego słuchacza.

Liczba pojedyncza

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI, ŻEŃSKI

Końcówki wołacza są równe końcówkom mianownika.

Rzeczowniki

RODZAJ MĘSKI

Końcówki wołacza są równe końcówkom miejscownika.

-e **po spółgłoskach twardych** (z wyjątkiem 'k, g, ch') **w M. l. poj.**,
np. syn – mój syn-**u**, brat – kochan-**y** braci-**e**

-u **po spółgłoskach miękkich, funkcjonalnie miękkich i twardych: 'k, g, ch' w M. l. poj.**,
np. Jacuś – mił-**y** Jacusi-**u**, Janusz – drog-**i** Janusz-**u**,
Jacek – kochan-**y** Jack-**u** (e // Ø), Stach – mój Stach-**u**

WYJĄTKI:
1) dziad – **dziad-u**, lud – **lud-u**, dom – **dom-u**, syn – **syn-u**
2) rzeczowniki zakończone na **-ec** mają końcówkę **-e + wymiana e // Ø; c // cz**,
np. chłopiec – **chłopcz-e**, ojciec – **ojcz-e**, głupiec – **głupcz-e**
3) Bóg – **Boż-e**
4) gołąb – **gołębi-u**, jastrząb – **jastrzębi-u**, paw – **pawi-u**, nów – **nowi-u**

RODZAJ NIJAKI

Końcówki wołacza są równe końcówkom mianownika.

RODZAJ ŻEŃSKI

-o **po rzeczownikach z końcówkę – a w M. l. poj.** (z wyjątkiem niektórych spieszczonych),
np. ciocia – drog-**a** cioci-**u**, Marysia – kochan-**a** Marysi-**u**, itp.)

Rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na spółgłoskę końcówki wołacza mają równe końcówkom mianownika.

Liczba mnoga

Przymiotnik, zaimki, liczebniki porządkowe

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI, ŻEŃSKI

Końcówki wołacza są równe końcówkom mianownika.

Rzeczowniki

RODZAJ MĘSKI, NIJAKI, ŻEŃSKI

Końcówki wołacza są równe końcówkom mianownika.

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 187

W miejsce kropek wstaw właściwa formę wołacza od rzeczownika podanego w nawiasie.

Wzór: (Marek) ...**Marku**... podaj mi cukier.

1. Drogi (profesor) ....., życzę Panu wszystkiego najlepszego!
2. Weź stąd ten rower, (chłopiec) .....!
3. Drogi (brat) ....., przesyłam Ci serdeczne pozdrowienia.
4. Proszę usiąść, (pan Władek) .....!
5. (kawaler) ....., czy mógłbyś nam pomóc podnieść te walizki?
6. Dziękuję ci, (mój syn) .....
7. Co ty robisz, (głupiec) .....!
8. *Weź się (chłop)* ..... *do roboty!*
9. (pan kierowca) ....., podwiezie nas pan do dworca?
10. (pan inżynier) ....., proszę pozwolić na chwilę.
11. (mój Bóg) ....., co za nieszczęście!
12. (pan doktor) ....., telefon do pana.
13. (tatuś) ....., kup nam lody!
14. Nie smuć się, (mój anioł) .....!
15. Zatrzymaj to dla siebie, (moje dziecko) .....!

1. (panna Ewa) ....., proszę zamówić rozmowę telefoniczną.
2. (mamusia) ....., telefon do ciebie.
3. Proszę o receptę (pani doktor) .....
4. (droga sąsiadka) ....., czy mogłaby mi pani pożyczyć soli?
5. (babcia) ....., popilnujesz małego Dawida?
6. (mama) ....., kiedy ugotujesz nam coś dobrego?
7. (pani kierowniczka) ....., proszę o podwyżkę w przyszłym miesiącu!

8. (pani magister) ....., czy dostanę to lekarstwo?
9. (siostra) ....., czy mogłaby siostra podać mi lekarstwo?
10. (Cyganka) ....., powróż mi z ręki.

Ćwiczenie 188

Utwórz formy wołacza od imion podanych w nawiasie.

Wzór: Dzień dobry, (Marta) ...**Marto**...

1. Kiedy wyjeżdżasz na wakacje, (Maciek) ..... ?
2. Jak się dzisiaj czujesz, (Władek) ..... ?
3. Czy jadłeś już śniadanie, (Henryk) ..... ?
4. Gdzie byłeś, (Piotr) ..... ?
5. (Andrzej) ....., mógłbyś mi kupić papierosy po drodze?
6. (Pan Zbigniew) ....., wziął pan już pensję?
7. (Pan Adam) ....., przyszła już poczta?
8. (Wojtuś) ....., bądź grzeczny!
9. (Pan Władysław) ....., ktoś do pana przyszedł.
10. (Pan Józef) ....., kiedy nas pan odwiedzi?

1. (Pani Marysia) ....., proszę zadzwonić do dyrektora.
2. (Kochana Maria) ....., czy mogę prosić cię o rękę?
3. (Katarzyna) ....., kiedy bierzesz urlop w tym roku?
4. Musisz się zmienić (Agnieszka) .....!
5. (Zosia) ..... mogłabyś posprzątać mieszkanie?
6. (Pani Krystyna) ....., ktoś na panią czeka.
7. (Róża) ....., czy wrócisz w tym tygodniu?
8. (Ewusia) ....., bądź grzeczna.
9. (Agata) ....., gdzie teraz mieszkasz?
10. (Anna) ....., kiedy obchodzisz imieniny?

Ćwiczenie 189

Zamień podane formy mianownika na formy wołacza.

Wzór: Szanowny Pan Profesor – **Szanowny Panie Profesorze**

1. Drogi Ojciec – .....
2. Kochana Mama – .....

3. Miły Wiktor – .....
4. Pan Doktor – .....
5. Kochany Brat – .....
6. Pani Dyrektor – .....
7. Najdroższa Babcia – .....
8. Moja Mała Siostrzyczka – .....
9. Stary Druh – .....
10. Drogi Przyjaciel – .....
11. Szanowny Pan Prezydent – .....
12. Wielebny Ksiądz – .....
13. Najmilszy Dziadek – .....
14. Kochana Żona – .....
15. Mój Mały Synek – .....
16. Moje Drogie Dziecko – .....
17. Miły Kolega – .....
18. Biedny Kuzyn – .....
19. Pan Porucznik – .....
20. Pan Policjant – .....

Ćwiczenia uzupełniające

Zaimek zwrotny 'się'

Zaimek 'się' odsyła do podmiotu zdania i używany jest w stosunku do wszystkich rodzajów i liczb. Nie posiada formy mianownika. Z czasownikami tranzytywnymi ma funkcję zwrotną.

Forma **'sobie'** pełni w zdaniu funkcje ekspresywną, nadając zdaniu charakter nieformalny.
Np. Zaraz pójdę. (wypowiedź neutralna) **Zaraz sobie pójdę.**

Wyraża wzajemność i odnosi się do dwóch lub wielu podmiotów.
Np. **Mówili sobie komplementy**.

M.	———
D.	siebie // się
C.	sobie
B.	się // siebie
N.	sobą
Msc.	o sobie

Ćwiczenie 190

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę zaimka **'się'.**

Wzór: Wszystko to kupiłem tylko dla ...**siebie**...

1. Cieszę się, że mam już wszystkie egzaminy za .....
2. Czasami jestem z ..... zadowolony.
3. On jest bardzo zamknięty w .....
4. Rzadko ..... kupujemy kwiaty.
5. Matki nigdy nie myślą o .....
6. Przygotowałem .....śniadanie.
7. Nikt nie zna ..... do końca.
8. Czasem patrzę na ..... z przymrużeniem oka.
9. Opowiedz mi coś o .....
10. Zatrzymaj te rzeczy dla .....
11. Weź go ze ..... na wycieczkę.
12. Kiedy wyjeżdżałem z Krakowa, powiedziałem .... , jeszcze tu wrócę.

13. Nie uciekniesz przed .....
14. Nie mogę z ..... dojść do ładu.
15. Posadziłem dziecko koło .....
16. Ona nie kocha nikogo poza .....
17. Wyobraź ....., że ona mieszka w moim domu!
18. Zachowaj to, co ci powiedziałam, dla .....
19. On zawsze tylko o ..... dobrze mówi!
20. Patrz zawsze krytycznie na .....
21. Byli powiązani z .....
22. Poczytam ..... przed snem.
23. Chodź na dyskotekę! Trochę ..... potańczymy!
24. Odnosili się do ..... z szacunkiem.
25. Podzielili się rolami między .....
26. Jedźmy nad morze! Odpoczniemy ..... od Krakowa.
27. Byliśmy ..... rozczarowani.
28. Byliśmy ..... bliscy.
29. Mamy przed .....całe życie!
30. *Byli w* .....*zakochani po same uszy.*

Zaimek 'sam'

Zaimek 'sam, sama, samo, sami, same' ma funkcję wzmacniającą, ekspresywną i wskazuje na jakiś rzeczownik czy inny zaimek. Odmienia się tak samo jak liczebnik **'jeden'**.

Ćwiczenie 191

W miejsce kropek wstaw w odpowiedniej liczbie i rodzaju formę zaimka 'sam'.

Wzór: ...**Sam**... zrobiłem te półkę.

1. Nigdy za bardzo nie ufaj ..... sobie!
2. Dostałem odpowiedź od .....ministra edukacji!
3. Powinnaś o tej sprawie powiedzieć ..... dyrektorowi, a nie jego sekretarce.
4. Ona zawsze wszystko robi ....., jest „Zosią samosią"!
5. Na zebraniu byli ..... mężczyźni.
6. Pochwalił mnie .....dyrektor Instytutu!
7. Chodziłem do szkoły z ..... dziewczętami.

8. Ona ..... nie wie, czego w życiu chce!
9. Sprawiłeś mi radość ..... obecnością.
10. Zostaliśmy na starość zupełnie .....
11. Przedstawiono mnie ..... solistce tej opery!
12. Poprosiliśmy o to ..... kierownika!
13. Wycelował w ..... środek!
14. Podjechał do ..... brzegu.
15. Mieszkałem w hotelu z ..... dziećmi.
16. Zostawisz to dziecko ..... w domu?
17. Spotkasz tam ..... znajomych.
18. Mówiliśmy ciągle o tym .....!
19. Mnie ..... nie chce się tam jechać.
20. Będziesz mnie musiał usprawiedliwić przed ..... rodzicami!

Rzeczowniki z przyrostkiem -ka

Rzeczowniki te oznaczają:

1. numeracje środków transportu; autobusów, tramwajów, itp.
2. wiek (tzw. „okrągły"), np. dwudziestka, trzydziestka, itp.
3. oceny, np. dwójka – 'mierny', trójka – 'dostateczny', itp.
4. numeracja pomieszczeń, np. pokoi w hotelu, itp.
5. nominały banknotów, np. dziesiątka, dwudziestka, itp.
6. rozmiary konfekcji, butów, np. noszę piątkę, itp.
7. numeracja domów, np. mieszkam pod piątką, itp.
8. liczbę w szeregu, np. szli dwójkami, itp.

Odmieniają się jak rzeczowniki żeńskie na -a. (wyjątek w utartych zwrotach: szliśmy w czwórkę, czwórkami)

Ćwiczenie 192

Stosując przyrostek **-ka** utwórz formę słowną rzeczowników podanych w nawiasie.

Wzór: Nigdy nie zadowolę się (3) ...**trójką**... z języka polskiego.

1. Po (50) ..... należy bardziej dbać o zdrowie.
2. Przed (20) ..... zwykle nikt nie dba o swoje zdrowie.
3. Leszek dostał (5) ..... z ostatniego testu.
4. W akademiku są różne pokoje: (1) ....., (2) .....,
   (3) ....., a nawet (4) .....

5. Aktualne polskie banknoty to: (10) ....., (20) ....., (50) ....., (100) ....., (200) .....
6. Na Salwator zwykle jeździ (1) ..... lub (6) .....
7. Nauczycielka poprosiła dzieci, żeby ustawiły się (2) .....
8. Do akademika można dojechać: (4) ....., (8) ....., (12) ....., (13) ..... i (40) .....
9. Chłopcy poszli w (5) ..... na wagary.
10. Zacząłem siwieć po (30) .....
11. Babcia jeszcze po (70) ..... jeździła na rowerze!
12. Uczeń martwił się (2) ..... z matematyki.
13. Znajomi mieszkają na tej samej ulicy, co ja, tylko pod (4) .....
14. Rozmień mi (10) ..... na dwie (5) .....
15. Ta sukienka jest za duża. Proszę mi podać (6) ..... zamiast (7) .....
16. Najlepiej się czułem między (30) ..... a (40) .....
17. Dużo ludzi wierzy w to, że (13) ..... to pechowa liczba.
18. Wypijemy po (50) ..... czy po (100) ..... wódki?
19. Pojedziemy (21) ..... na Kleparz.
20. Kiedy dożyjesz (100) ....., to porozmawiamy o życiu!

Przymiotniki złożone

Ćwiczenie 193

Utwórz formę złożoną z podanych w nawiasie wyrazów i wstaw ją do kontekstu zdania.

Wzór: W tym roku są (3 dni) ...**trzydniowe...** święta Bożego Narodzenia.

1. W Polsce jest (4 lata) ..... kadencja parlamentarna i (5 lat) ..... prezydencka.
2. W tym roku mam tylko (3 tygodnie) ..... urlop.
3. Nie wiem, co zrobię z (2 miesiące) ..... wakacji?
4. Po tym semestrze jest (10 dni) ..... przerwa semestralna.
5. Kodeks Pracy gwarantuje (14 dni) ..... urlop po (1 rok) ..... okresie pracy.

6. Nowy dyrektor został wybrany na (3 lata) ..... kadencję.
7. Kolega poczęstował mnie (12 lat) ..... koniakiem.
8. Jestem bardzo zmęczony i muszę wziąć (2 dni) ..... urlop.
9. Do przedszkola mogą już chodzić (3 lata) ..... dzieci.
10. (7 dni) ..... noworodek dostał żółtaczkę.
11. Po operacji pojechała na (4 tygodnie) ..... rehabilitację.
12. Kupiłem sobie (pół roku) ..... bilet tramwajowy.
13. (kilka lat) ..... dzieci bawiły się na podwórku.
14. (kilkanaście lat) ..... młodzież urządziła sobie dyskotekę w szkole.
15. W (kilka dni) ..... konferencji wzięło udział paru gości zagranicznych.
16. W (kilka lat) ..... karierze tego polityka były wzloty i upadki.
17. W (kilkanaście osób) ..... grupie studentów było dwóch cudzoziemców.
18. W czasie (kilkadziesiąt lat) ..... rządów komunistów popełniono wiele błędów gospodarczych.
19. Staliśmy pół godziny na (kilkanaście stopni) ..... mrozie.
20. Zrobiłem parę błędów w (kilka wyrazów) ..... zdaniu.

Liczebniki zbiorowe

Liczebniki te:

1. oznaczają osoby różnych płci, np. dwoje ludzi, dwoje z nas, itp.
2. występują z rzeczownikami posiadającymi tylko liczbę mnogą, np. dwoje drzwi, itp.
3. oznaczają rzeczowniki występujące w parach, np. dwoje oczu, rąk, itp.

Liczebniki te odmieniają się jak rzeczowniki rodzaju nijakiego w liczbie pojedynczej. Implikują dopełniacz l. mn. i orzeczenie w 3. osobie l. poj. w czasie teraźniejszym i przyszłym lub 3. osobie l. poj. rodzaju nijakiego w czasie przeszłym i w trybie warunkowym.
Np. Dwoje dzieci bawi się / będzie się bawiło / bawiło się / bawiłoby się

Odmiana liczebników: dwoje, troje, czworo..., kilkoro, kilkanaścioro

M. dwoj-e	oboj-e	kilkor-o	dzieci
D. dwojg-a	obojg-a	kilkorg-a	= M.
C. dwojg-u	obojg-u	kilkorg-u	dzieciom
B. = M.	B. = M.	B. = M.	= M.
N. dwojgi-em	obojgi-em	kilkorgi-em	= M.
Msc. o dwojg-u	o obojg-u	o kilkorg-u	dzieciach

Ćwiczenie 194

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę podanych w nawiasie liczebników zbiorowych z rzeczownikami.

Wzór: Przyszło (2, ludzie) ...**dwoje ludzi**...

1. Dostałem życzenia od (2, znajomi) .....
2. Lekarz zrobił badania (kilkoro, pacjenci) .....
3. Nastolatek popisywał się przed (kilkoro, rówieśnicy) .....
   .....
4. Mam tylko (2, ręce) .....
5. Oprócz (3, Amerykanie) ....., wszyscy inni studenci byli obecni.
6. Pomagam robić zakupy (kilkoro, staruszkowie) .....
   .....
7. Razem z (2, przyjaciele) ..... wybraliśmy się na wakacje do Francji.
8. Przed tym bystrym (2, oczy) ..... nic się nie ukryje.
9. Babcia poszła na spacer z (3, wnuki) .....
10. Możemy liczyć tylko na (10, wyborcy) .....
11. Miło mi się rozmawiało z tym (2, turyści) .....
12. Poszukiwano (8, terroryści) .....
13. W domu mamy (2, nożyczki) ....., ale żadne nie chcą strzyc!
14. W festiwalu brało udział (50, muzycy) .....
15. Nauczycielka wezwała do szkoły (4, rodzice) .....
16. Nie wiem, co zrobić z (3, szczenięta) ..... ?
17. (kilkanaście, klienci) ..... skarżyło się na obsługę sklepu.

18. (kilkanaście, aktorzy) ..... wymówiono pracę w nowym sezonie.
19. Razem z (4, inni pasażerowie) ..... jechaliśmy bez miejscówki.
20. Taternik pomagał (3, turyści) ..... w zejściu z niebezpiecznej góry.

Liczebniki: obaj / obydwaj, obie / obydwie, oba / obydwa

Liczebniki te oznaczają podmioty czy przedmioty występujące razem, jednocześnie. Np. obaj studenci 'jeden i drugi'.

W zasadzie nie ma różnicy znaczeniowej między formami obocznymi. Czasem formy rozszerzone o **-ydw-** są bardziej wyraziste.

Liczebniki te razem z rzeczownikami, które określają, są zgodne pod względem liczby, rodzaju i przypadka.

Odmiana

rodzaj męskoosob.	**rodzaj niemęskoosob.**	**rodzaj żeński**
M. obaj / obydwaj	oba / obydwa	obie / obydwie
D.	obu / obydwu / obydwóch	
C.	obu / obydwu / obydwom	
A. obu / obydwu / obydwóch	oba / obydwa	obie / obydwie
N. obu / oboma / obydwu / obydwoma	obiema / obydwiema / obydwoma	
Msc.	obu / obydwu / obydwóch	

Ćwiczenie 195

Wstaw w miejsce kropek właściwą formę liczebników z rzeczownikami podanymi w nawiasie.

Wzór: Obiecał poparcie (obaj znajomi) ...**obu (obydwu) obydwom znajomym**...

1. Przesłałem pozdrowienia (obaj panowie Jasińscy) .....
   .....
2. On posługuje się (oba paszporty) .....
   .....

3. Kochał się w (obie panie) .....
.....
4. Mieszkaliśmy w (oba miasta) .....
.....
5. W (obie prace) .....
..... były błędy.
6. Nie mogę pożyczyć ci (obie walizki) .....
.....
7. Trzeba kupić kwiaty (obie solenizantki) .....
.....
8. Wyszła na spacer z (oba psy) .....
.....
9. Plotkowaliśmy o (obaj nauczyciele) .....
.....
10. Chodziliśmy na wykłady do (obaj profesorowie) .....
.....
11. Czułem respekt przed (obaj wychowawcy) .....
.....
12. Byłem w (oba muzea) .....
.....
13. Musiałem zmienić (oba zamki) .....
..... w drzwiach.
14. Przyjaźnię się z (obie panie Kowalskie) .....
.....
15. Na (oba parkingi) .....
..... jest zawsze dużo aut.
16. Interesuję się (obie dziedziny) .....
..... nauki.
17. Napisałem list do (obaj koledzy) .....
.....
18. Nie udało mi się rozwiązać (oba problemy) .....
.....
19. Nie rozumiem (oba znaczenia) .....
.....
20. Nie byliśmy na (oba zajęcia) .....
.....

Ćwiczenia sprawdzające znajomość wszystkich przypadków

Rzeczowniki

Ćwiczenie 196

W miejsce kropek wstaw odpowiednie do kontekstu formy rzeczowników podanych w nawiasie.

Janek urodził się w małym (miasteczko) ..... koło (Warszawa) ..... Już w (dzieciństwo) ..... wyróżniał się wśród swoich (rówieśnicy) ..... (wzrost) ..... i (bystrość) ..... (umysł) ..... Posłano go więc do (szkoła) ..... w szóstym (rok) ..... (życie) ..... W (szkoła) ..... od pierwszego (dzień) ..... (nauka) ..... zwrócono na niego (uwaga) ..... z (powód) ..... nieprzeciętnych (zdolności) ..... Umiał już bowiem nie tylko czytać i pisać, ale nawet dyskutować na różne (temat) ..... W (czas) ..... (pobyt) ..... w (szkoła) ..... najbardziej polubił (matematyka) ..... i (fizyka) ..... Wszyscy (nauczyciele) ..... myśleli więc, że w (przyszłość) ..... na pewno zostanie (inżynier) ..... W (liceum) ..... Janek zaprzyjaźnił się z (Marek) ....., bardzo zdolnym (humanista) ..... Pod jego (wpływ) ..... zainteresował się (literatura) ....., i tak go to wciągnęło, że przed (matura) ..... sam zaczął pisać (opowiadania) ..... Później okazało się, że ukryte (talenty) ..... literackie były silniejsze od (miłość) ..... do (przedmioty) ..... ścisłych, ponieważ wybrał się razem z (Marek) ..... na (polonistyka) ..... Po jej ukończeniu, został (felietonista) ..... znanego (tygodnik) ..... literackiego, ale później porzucił (dziennikarstwo) ..... dla (praca) ..... twórczej. Dziś jest znanym i cenionym (literat) .....

Ćwiczenie 197

W miejsce kropek wstaw odpowiednią do kontekstu formę rzeczowników podanych w nawiasie.

Przed (rok) .....dostaliśmy nowe (mieszkanie) ..... w (blok) .....na (osiedle)..... „Widok". Cieszyliśmy się tym (mieszkanie) ..... bardzo i zaraz po (otrzymanie) ..... (klucze) ..... przystąpiliśmy do (urządzanie) ..... Do (kuchnia) ..... kupiliśmy (segmenty) ....., a do (pokój) ..... (meblościanka) ....., dwa (fotele) ..... i (wersalka) ..... W (okna) ..... zawiesiliśmy (firanki) ..... i (zasłony) ..... w złotym (kolor) ..... Na (podłoga) ..... rozłożyliśmy (dywan) ....., a w (przedpokój) ..... położyliśmy kolorowy (chodnik) ..... (Łazienka) ..... wyłożyliśmy brązowymi (kafelki) ..... Nie zapomnieliśmy oczywiście o (kwiaty) .....i (rośliny) ..... Na (balkon) ..... posadziliśmy (pelargonie) ....., a w (mieszkanie) ....., zgodnie z (zalecenia) ..... (lekarze) ....., hodujemy (paprotki) .....

Przymiotniki

Ćwiczenie 198

W miejsce kropek wstaw odpowiednie do kontekstu formy przymiotników podanych w nawiasie.

Małgosia jest bardzo (ładna) ..... dziewczyną. Od (wczesne) ..... dzieciństwa podobała się wszystkim, ponieważ oprócz (bujne) ..... blond włosów ma (niebieskie) ..... oczy z (długie) ..... rzęsami i (ciemne) ..... brwiami. Jest dziewczyną bardzo (zgrabna) ....., (średni) ..... wzrostu, o (smukłe) ..... nogach i (zaokrąglone) ..... kształtach. Poza (niewątpliwe) ..... walorami (fizyczne) ..... jest w dodatku bardzo (miła) .....i (towarzyska)..... dziewczyną. Z (uroczy) ..... uśmiechem na twarzy potrafi sobie zjednać nawet (najwięksi) ..... ponuraków. Uroku dodają jej także (wykwintne) ..... stroje, a ma ich bardzo dużo. Lubuje się w kolorach (błękitne) .....i (zielone) ..... Zawsze dba o to, żeby wszystkie części garderoby były

właściwie dobrane. Nigdy np. nie wkłada do (niebieska) ..... spódniczka (pomarańczowa) ..... bluzki, czy (brązowe) ..... butów. Trzeba przyznać, że każdy mężczyzna chciałby mieć taką (miła) ..... i (elegancka) ..... żonę jak Małgosia!

Rzeczowniki, przymiotniki, liczebniki i zaimki

Ćwiczenie 199

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie.

A.

W (mieszkanie) ..... profesora (Górski) ..... jest dużo (różne meble) ..... i (rzeczy) ..... Na (ściana) ..... wiszą bardzo (ładne obrazy) ..... Na (środek) ..... pokoju stoi (okrągły stół) ..... Między (okna) .....stoi (szafa gdańska) ..... W (jeden róg) ..... jest (biurko) ....., a w (drugi) ..... (wygodny fotel) ..... Zaraz przy (wejście) ..... za (drzwi) .....stoi (duża biblioteka) ....., w której jest mnóstwo (książki) ..... Na (podłoga) ..... leży (perski dywan) ..... W (cały pokój) ..... jest pełno (różne papiery) ..... Profesor lubi pracować, kiedy wszystko ma pod (ręka) .....

B.

W (przyszły tydzień) ..... czeka nas (przeprowadzka) .....do (nowe mieszkanie) ..... Boimy się jej, bo mamy dużo (meble) ..... Przed (przeprowadzka) ..... musimy wszystko spakować do (wielkie pudła) ..... Na razie jest (jeden wielki bałagan) ..... Rano każdy szuka czegoś (inne) .....: mama (pończochy) ..... i (pasek) ....., tata (skarpetki) ..... i (buty) ....., siostra (sukienka) ..... i (torebka) ....., a ja, jak zwykle, nie szukam (nic) ....., bo wszystko przygotowuję zawsze przed (sen) .....

C.

Marysia urządziła (przyjęcie pożegnalne) .... , na które zaprosiła (koleżanki) ..... i (koledzy) ..... , a także (profesor) ..... Zastanawiała się razem z (współmieszkanki) ..... , czy zaprosić (goście) ..... na (szósta) ..... , czy na (siódma godzina) .... ? W (koniec) ..... zdecydowała, (krakowski targ) .... , na wpół do (siódma) ..... Wszystkie (potrawy) ..... przygotowała razem z (koleżanki) ..... Podała je na (piękne półmiski) .... , które pożyczyła od (swoja ciocia) .... Goście przyszli punktualnie i od razu wytworzyła się (miła atmosfera) .... Po (kawa) .....słuchaliśmy (stare płyty) .... z (przeboje) ..... (lata dwudzieste) ....

D.

Wczoraj byliśmy na (poczta) ..... , żeby nadać (telegram) ..... do (nasi krewni) .... , że przyjedziemy do (oni) ..... na (weekend) ..... Oni mieszkają w (Gdańsk) ..... i w (Oliwa) ..... W (telegram) ..... napisaliśmy, że przyjedziemy (wieczorny pociąg) .... Nigdy nie byliśmy na (Wybrzeże) ..... Słyszeliśmy tylko, że jest tam bardzo ładnie. W (droga powrotna) .... mamy zamiar jechać przez (Warszawa) ..... , żeby pójść do (któryś) ..... ze (stołeczne teatry) .... Do (Kraków) ..... chcemy wrócić (nocny pociąg) .... , żeby być w (Kraków) ..... (wczesny ranek) ....

Ćwiczenie 200

W miejsce kropek wstaw odpowiednią do kontekstu formę rzeczowników i przymiotników podanych w nawiasie.

Wczoraj na (Stare Miasto) .... na (ta sama ulica) .... , na której mieszkam, spotkałem (swój kolega) .... , z którym w (ubiegły rok) .... spędziłem (wspólne wakacje) .....

..... W tym (rok) ..... każdy z nas był osobno, więc ucieszyliśmy się z (nasze spotkanie) ...., ponieważ mogliśmy porozmawiać o (letnie przygody) .... On był na (wycieczka zagraniczna) .... we (Włochy) ..... Zwiedził kilka (miasto) ..... w (środkowe i północne Włochy) .... Był oczywiście w (Rzym) ..... i na (audiencja generalna) .... u (Papież) ..... Oprócz (Rzym) ..... zwiedził (Florencja, Wenecja, Mediolan) ....., ..., ... Z (te trzy miasta) .... najbardziej podobała mu się (Florencja) ..... W ogóle był bardzo zadowolony z (ta wycieczka) ...., ale narzekał tylko na (upał) ..... Ja opowiedziałem mu o (swoje wakacje) ...., które spędziłem równie atrakcyjnie, chociaż nie za (granica) ..... Pojechaliśmy (cała paczka) .... na (Mazury) ....., bo wszyscy lubimy (woda) ..... i (sporty wodne) .... Na szczęście (pogoda) ..... nam sprzyjała. Prawie codziennie było słonecznie, a więc mogliśmy pływać na (żaglówki) ..... i korzystać z (kąpiel) ..... w (ciepła woda) .... Wróciliśmy opaleni i z (mocne postanowienie) ...., że w (przyszły rok) .... musimy tam znowu pojechać.

Ćwiczenie 201

W miejsce kropek wstaw odpowiednią do kontekstu formę wyrazów podanych w nawiasie.

Tekst 1

Razem z (mój kolega Francuz) .... mieszkam w (dom akademicki) .... „Piast". Lubię (swój współmieszkaniec) .... On jest bardzo (pracowity student) ...., ale potrafi także dobrze się bawić. Często chodzimy razem na (dyskoteka) ..... do (różne kluby studenckie) . ... Czasami idziemy razem do (jakaś dobra restauracja) .... Najczęściej zamawiamy (jakieś polskie dania) ....

Przed (jedzenie) ..... zamawiamy coś do (picie) ....., najczęściej jest to (piwo) ..... lub (jakiś sok) .... Po (główne danie) .... jemy oczywiście (jakiś deser) .... On uwielbia jeść (polskie ciastka) ...., a ja wolę (lody) ..... i zawsze chętnie piję (kawa) ..... Nie zawsze jednak stać nas na (obiad) ..... czy (kolacja) ..... w (restauracja) ..... , dlatego często gotujemy sami, albo chodzimy do (stołówka studencka) ....

Tekst 2

Droga (Babcia) ..... ,

Witam (ty) ..... serdecznie z (Polska) ..... Jak widzisz, piszę do (ty) ..... zaraz po (przyjazd) ..... do (Kraków) ..... Podróż (samolot) ..... z (Nowy Jork) ..... do (Warszawa) ..... miałem bardzo przyjemną, bo w (samolot) ..... obok (ja) ..... siedzieli (moi koledzy) .... Z (Warszawa) ..... do (Kraków) ..... jechałem (wygodny pociąg) .... W (przedział) ..... spotkałem (ciekawi ludzie) .... i przez (cała droga) .... rozmawialiśmy o (Polska) ..... Dużo się od (oni) ..... dowiedziałem na temat (bieżące problemy polskie) .... Z (dworzec) ..... do (akademik) ..... przyjechaliśmy (taksówka) ..... Mieszkam z (miły kolega) .... , który studiuje (historia) ..... Zajęcia mam zwykle przed (południe) ..... , a po (południe) ..... uczę się w (biblioteka) ..... albo z (inni studenci) .... idę na (dyskoteka) ..... Odwiedziłem już (nasza rodzina) .... na (wieś) ..... Nie wiedziałem, że mieszkają w tak (piękna miejscowość) .... !

Starsi mieszkańcy pamiętają (ty) ..... jeszcze z (czasy) ..... , kiedy byłaś (dziecko) ..... W (przyszły tydzień) .... umówiłem się z (moje kuzynki) .... na (wspólna wycieczka) .... w (góry) .....

Kończąc (ten list) ..... , chciałbym (wy wszyscy) ..... pozdrowić i życzyć (wy) ..... (wszystko najlepsze) ..... !

Twój wnuczek – Adam

Ćwiczenie 202

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę wyrazów podanych w nawiasie.

Przed (trzy miesiące) ..... byliśmy razem z (cała rodzina) ..... w (Stany Zjednoczone) ..... Mieliśmy zamiar podróżować z (nasi przyjaciele) ..... ich (własny samochód) ..... , ale tuż przed (nasza podróż) ..... oni mieli (przykry wypadek) ..... i niestety musieliśmy pomyśleć o (inny środek transportu) ..... W końcu polecieliśmy (samolot) ..... do (Nowy Jork) ..... , a potem skorzystaliśmy z (tamtejsza sieć autobusowa i kolejowa) ..... Okazało się na (miejsce) ..... , że nie był to (zły pomysł) ..... W (podróż) ..... mogliśmy skorzystać z (dobra sieć hotelowa) ..... i (świetne bary szybkiej obsługi) ..... Wieczorami bawiliśmy się w (różne regionalne restauracje) ..... i mieliśmy możliwość (poznanie) ..... i rozmowy z (ciekawi ludzie) ..... Czas minął (my) ..... bardzo szybko i z (przykrość) ..... musieliśmy pomyśleć o (droga powrotna) ..... do (własny kraj) ..... (Ten raz) ..... postanowiliśmy nie wracać (samolot) ..... , ale (statek) ..... do (Amsterdam) ..... , a stamtąd (autobus) ..... do (Polska) ..... Do dziś nie możemy zapomnieć (ta udana wyprawa) ..... za („wielka woda") .....

Zaimki

Ćwiczenie 203

W miejsce kropek wstaw odpowiednie do kontekstu formy zaimków podanych w nawiasie.

Lubię z (ty) ..... plotkować o (nasi) ..... znajomych, ponieważ ty zawsze wiesz o (oni) ..... coś interesującego. Tym razem jednak nie mam dużo wiadomości. Wyobraź sobie, że Magda wyszła za mąż za (mój) ..... kolegę. Znasz (on) ..... na pewno, bo często u (ja) ..... bywał. Przypominasz sobie (ten) ..... wysokiego blondyna, który odwiedził (ja) ..... w ubiegłym tygodniu? To właśnie o (on) ..... chodzi! Pobrali się miesiąc temu. Byłam u (oni) ..... w (ten) ..... tygodniu. Rodzice Magdy pomogli (oni) ..... się urządzić, tak że mają już nieźle zagospodarowane mieszkanie. Wspominaliśmy stare dobre czasy. Między innymi mówiliśmy i o (ty) ..... i (twój) ..... chłopcu, bo nie wiem, czy wiesz, że Marek (on) ..... zna z akademika. Mieszkał z (on) ..... przez jeden rok w (ten) ..... samym pokoju. Lubił (on) ..... bardzo i chciałby (wy) ..... kiedyś do siebie zaprosić. Jeżeli macie czas w niedzielę, to możemy się wybrać do (oni) ..... razem. Będzie (oni) ..... na pewno bardzo miło, no i będziemy mieć okazję do plotkowania o (nasi) ..... wspólnych znajomych.

Przyimki

Ćwiczenie 204

W miejsce kropek wstaw odpowiedni do kontekstu przyimek.

..... ubiegłym roku postanowiliśmy razem ..... kolegami wybrać się ..... wakacje autostopem. ..... planowaną podróżą zaopatrzyliśmy się ..... plecaki, śpiwory, namioty i mapę samochodową Polski. Zaplanowaliśmy, że naszą podróż zaczniemy ..... Polski południowej ..... Polskę centralną aż ..... Wybrzeża. ..... dzień wyjazdu byliśmy ..... trasie już ..... szóstej rano. Mieliśmy bowiem nadzieję, że łatwiej nas ktoś zabierze ..... tej porze. Liczyliśmy głównie ..... samochody ciężarowe. ..... najbliższe pół godziny nikt nas nie chciał zabrać, ale ..... wpół do siódmej nadarzyła się świetna okazja ..... Zakopanego. Byliśmy ..... miejscu ..... dziesiątej. Poszliśmy ..... baru ..... drugie śniadanie, a później spacerowaliśmy ..... Krupówkach. ..... obiedzie wyjechaliśmy ..... Kasprowy Wierch, a po-

tem zeszliśmy ..... Halę Gąsienicową i ..... dół ..... Zakopanego. ..... dziewiątej byliśmy już ..... śpiworach, żeby rano wcześnie wstać i wyruszyć dalej. Pierwszy dzień wędrówki, ... przewidywaniom minął nam zgodnie ..... planem. Gorzej było ..... drugim tygodniu, bo ..... powodu braku pieniędzy zaczął prześladować nas pech! ..... Lublinem a Warszawą Janek zgubił dokumenty, a ..... Warszawie zachorował Jacek. ..... tym zepsuła nam się pogoda, tak że musieliśmy wrócić ..... Krakowa ..... zaplanowanym terminem. ..... wszystko polecamy ten rodzaj podróżowania wszystkim młodym ludziom.

Liczebniki

Ćwiczenie 205

W miejsce kropek wstaw odpowiednie do kontekstu formy liczebników podanych w nawiasie.

Urodziłem się na wsi w (1962) .... roku. Od (3) ..... do (5) ..... roku życia chodziłem do przedszkola. Kiedy miałem (5) ..... lat, rodzice przeprowadzili się do miasta, gdzie w (6) ..... roku życia zacząłem chodzić do zerówki, a po jej ukończeniu, mając (7) ..... lat wstąpiłem do szkoły podstawowej. Przez pierwsze (4) ..... lata nauki nie miałem żadnych kłopotów, ale później było trochę gorzej, bo w (12) ..... roku życia zachorowałem na gruźlicę. Przez (3) ..... miesiące byłem w szpitalu, a przez (10) ..... miesięcy w sanatorium. Straciłem więc (1) ..... rok nauki. Szkołę podstawową ukończyłem jednak w terminie. Mając (14) ..... lat wstąpiłem do liceum. Maturę zdałem po (4) ..... latach. Nie dostałem się w (1) ..... roku po maturze na studia, tak że musiałem pracować przez (9) ..... miesięcy. Studia rozpocząłem w (1981) .... roku, a ukończyłem (5) ..... lat później. Od (1986) .... roku pracuję na Politechnice do dziś.

Ćwiczenie 206

Wstaw w miejsce kropek odpowiednią formę wyrazową liczebników podanych w nawiasie.

Mam (2) ..... braci i (1) ..... siostrę. Uważam jednak, że (3) ..... rodzeństwa to za mało. Moja koleżanka ma (5) ..... braci i (2) ..... siostry. Różnica wieku między nimi jest niewielka, bo od (1) ..... do (3) ..... lat. Cała (8) ..... stanowi bardzo „zgraną paczkę". Między (7) ..... a (8) ..... wieczorem cała rodzina stara się być w domu, żeby wspólnie spędzić przynajmniej (1) ..... godzinę dziennie. Telewizję oglądają rzadko, najwyżej (2) ..... godziny, bo zawsze mają tyle swoich spraw, że i bez tego nie kładą się spać przed (11) .....

SŁOWOTWÓRSTWO

Informacje ogólne

Zasób leksykalny języka może być pomnażany przez:

1) nadawanie istniejącym wyrazom nowych znaczeń, np. babka – 'matka mojej matki', 'ładna dziewczyna'
2) zapożyczenia z języków obcych, np. komputer, szlafrok
3) tworzenie nowych wyrazów w wyniku zabiegów morfonologicznych:

A. derywacji:

a) afiksalnej (dodatniej), np. kot + **ek**; **prze** + miły; **u** + niewinn + **ić**
b) bezsufiksalnej (ujemnej), np. przysiad Ø← przysiad**ać**

B. kompozycji:

a) wyrażeń syntaktycznych, np. pod *górą* → podgórz*e*
b) wyrazów złożonych, np. wskaz**ywać** drogę → drog**o**wskaz

Każdy wyraz może posiadać:

tylko znaczenie leksykalne, które jest wynikiem konwencji, np. **dom** – nasi przodkowie zdecydowali, że połączenie fonemów **d + o + m** będzie oznaczało miejsce, w którym człowiek mieszka, **lub znaczenie leksykalne i strukturalne (słowotwórcze)**, które jest wynikiem relacji formalnej albo znaczeniowej w stosunku do innego wyrazu, np. **domek** – 'mały dom'; **domowy** – 'mający ogólny związek z domem' (kontekst uściśla szczegółowe znaczenie, np. pantofle domowe, obiad domowy, itp.)

Ze współczesnego, synchronicznego punktu widzenia rozróżniamy dwie grupy wyrazów:

1) **niemotywowane** – posiadają tylko znaczenie leksykalne
2) **motywowane** – posiadają znaczenie leksykalne i słowotwórcze
   a) motywowane historycznie (diachronicznie), np. stol**ica** – miejsce, w którym był stolec ('tron' królewski)
   b) motywowane współcześnie (synchronicznie), np. naucz**yciel** – 'ten, kto naucza'

W dalszym ciągu interesować nas będą tylko wyrazy motywowane współcześnie, tzn. takie, dla których możliwe jest podanie definicji strukturalno-semantycznej, wyodrębniającej podstawę słowotwórczą i formant.

np. **chciwiec** – 'ten, który jest chciwy; **chciw'** – podstawa słowotwórcza + **ec** – przyrostek

W procesie tworzenia nowych formacji mogą zachodzić różne wymiany fonetyczne i morfonologiczne, rzadziej dochodzi do dezintegracji podstawy słowotwórczej.

np. zarozumia***ły*** – zarozumia***l***ec; wst***ążk***a – wst***ęg***a; de***sk***a – de***ch***a.

Słowotwórstwo jest bardzo nieregularnym działem języka, niemniej jednak można zaobserwować pewne schematy struktur identycznych.

np. **temat czasownika + przyrostek -iciel // -yciel = wykonawca czynności**

naucz + -yciel

wybaw + -iciel

Wyrazy, które tworzą grupę mającą wspólne znaczenie strukturalne, powstałe zgodnie z określonym schematem, nazywamy **typem słowotwórczym**.

Wyrazy, które mają wspólne znaczenie strukturalne, a tworzone są przez różne typy słowotwórcze, nazywamy **kategorią słowotwórczą**.

Na przykład w kategorii słowotwórczej **nazw wykonawców czynności** mamy oprócz typu słowotwórczego **-iciel // -yciel** także inne przyrostki, np. **-arz** (stolarz, murarz), **-acz** (biegacz, palacz) itd.

W ćwiczeniach będą nas interesowały tylko niektóre kategorie słowotwórcze, które wydają się w miarę regularne, aby w ten sposób zwrócić uwagę użytkownika raczej na pewne ogólne schematy niż szczegółowe formacje.

UWAGA: W ćwiczeniach zaznaczone są kursywą te głoski, które podlegają wymianie morfonologicznej, natomiast wytłuszczone są te części podstawy słowotwórczej, które należy odciąć przed utworzeniem nowej formacji.

RZECZOWNIKI

Charakterystyka ogólna

Rzeczownik jest to część mowy, której podstawową funkcją jest nazywanie przedmiotów (osób, zwierząt, rzeczy), a sekundarną cech, czynności i stanów. Prymarnie rzeczownik ma funkcję składniową podmiotu.

I. **Rzeczowniki** dzielą się na szereg klas znaczeniowych.
Najważniejsze z nich to:
1. konkretne, np. stół, kot, Kraków
2. abstrakcyjne, np. radość, mówienie, sen
3. osobowe, np. student, Polak, dziecko
4. nieosobowe, np. dom, pies, spokój
5. żywotne, np. mucha, człowiek, Jan
6. nieżywotne, np. dom, książka, miłość
7. własne, np. Ewa, Warszawa, Przekrój
8. pospolite, np. rzeka, mężczyzna, budynek
9. zbiorowe, np. las, tłum, pułk
10. jednostkowe, np. drzewo, człowiek, lotnik

II. **Rzeczowniki** dzielą się na **rodzaje** i odmieniają przez **liczby i przypadki.**

1. W języku polskim jest pięć rodzajów gramatycznych rzeczownika:

rodzaj męskoosobowy: – nauczyciel, Polak, syn
rodzaj męskożywotny: – pies, ptak, kot
rodzaj męskonieżywotny: – nóż, ołówek, list
rodzaj żeński: – matka, woda, kość
rodzaj nijaki: – oko, pole, krzesło

Nieliczne rzeczowniki mogą być dwurodzajowe: np. ten kaleka // ta kaleka, ten sierota // ta sierota
UWAGA: W ćwiczeniach, w których nieistotny jest podział rzeczowników rodzaju męskiego na męskoosobowe, męskożywotne i męskonieżywotne, dla celów praktycznych mówi się tylko o rodzaju męskim.

2. W języku polskim rozróżniamy **liczbę pojedynczą i mnogą** rzeczownika:

a) **liczba pojedyncza**	**liczba mnoga**
pan	panowie
pies	psy
list	listy
kobieta	kobiety
okno	okna

b) Pewna grupa rzeczowników występuje **tylko w liczbie mnogiej,** np. drzwi, nożyczki, imieniny, spodnie, Włochy.

c) Pewna grupa rzeczowników występuje **tylko w liczbie pojedynczej,** np.
- imiona własne: Anna, Piotr, Polska
- materialne: złoto, szkło, nafta, ziemia
- zbiorowe: państwo, obuwie
- abstrakcyjne: sprawiedliwość, złość

3. Rzeczowniki odmieniają się przez **przypadki**, których w języku polskim jest siedem:

Mianownik	– kto, co?	przypadek niezależny
Dopełniacz	– kogo, czego?	
Celownik	– komu, czemu?	
Biernik	– kogo, co?	przypadki zależne
Narzędnik	– kim, czym?	
Miejscownik	– o kim, o czym?	
Wołacz	– nie wiąże się z innymi wyrazami w zdaniu, jest używany w stosunku do adresata naszej wypowiedzi.	

Przypadki wskazują na związki składniowe, jakie zachodzą między wyrazami w zdaniu.

Słowotwórstwo rzeczowników

Formacje transpozycyjne – to takie, w których formant pełni funkcję strukturalną, stoi poza stosunkiem nadrzędno-podrzędnym, ale posiada funkcję składniową.

Nazwy czynności (nomina actionis)

Nazwy czynności w większości przypadków stanowią formacje regularnie tworzone od czasowników za pomocą przyrostków:

-anie (od czasowników zakończonych na **-ać** w bezokoliczniku)
np. pis**ać** – pis**anie**, czyt**ać** – czyt**anie**

-enie (od czasowników zakończonych w bezokoliczniku na **-eć, -ić // -yć**)
np. milcz**eć** – milcz**enie**, licz**yć** – licz**enie**,
w czasownikach kończących się na **-ić** zachodzą czasem wymiany morfologiczne,
np. cho*dzi***ć** – chodz**enie** – (dź // dz), pros**ić** – prosz**enie** – (ś // sz),
czy*ś*c**ić** – czyszcz**enie** – (ść // szcz).

-cie 1. (od czasowników dokonanych na **-ąć, -nąć** w bezokoliczniku)
np. zacz**ąć** – zacz**ęcie**, pch***n*ąć** – pchn**ięcie** – (ą // ę); (n // ń)
Niektóre czasowniki na **-nąć** przybierają także przyrostek **-enie**,
np. prag**nąć** – pragn**ienie**
2. (od czasowników rdzennych, zakończonych samogłoską)
np. **żyć** – ż**ycie**, **bić** – b**icie**; **drzeć** – dar**cie**, **trzeć** – tar**cie**
3. (od dokonanych form czasownika ruchu 'iść')
np. wyj**ść** – wyj**ście**, doj**ść** – doj**ście**

-acja (od czasowników obcego pochodzenia z przyrostkiem **-ować** w bezokoliczniku)
np. koordyn**ować** – koordyn**acja**, generaliz**ować** – generaliz**acja**
Formacje te mogą występować obocznie z formami utworzonymi przyrostkiem: **-anie,** np. koordynow**anie** // koordyn**acja,** generalizow**anie** // generaliz**acja**
Czasem formacje z przyrostkiem **-acja** mają wtórne znaczenie wytworu czynności lub obiektu, np. administr**ować** – administr**acja** 'administrowanie' administr**acja** 'urząd'

Rzadziej używane przyrostki w tej kategorii słowotwórczej to:

-ka (od czasowników o różnych zakończeniach w bezokoliczniku)
np. powtó*rz***yć** – powtó*r***ka** (// powtórz**enie**),
przechadz**ać** się – przechadz**ka** (// przechadz**anie** się).
Bardzo często formacje z przyrostkiem **-ka** są nacechowane potocznie, np. przepier**ać** – przepier**ka**, odsiad**ywać** – odsiad**ka,**
wywró*c***ić** się – wywro*t***ka**, zagr**ywać** – zagryw**ka,**
przygr**ywać** – przygryw**ka**

-iny (od czasowników na **-ić // -yć** w bezokoliczniku)
np. odwiedz**ić** – odwiedz**iny**, narodz**ić** – narodz**iny**,
przeprosić – przepros**iny**

-ek (od czasowników o różnych zakończeniach w bezokoliczniku)
np. ożen*i*ć się – ożen*e*k, (// ożeni**enie** się) upaść – upad**ek**,
zarob*i*ć – zarob*e*k (// zarobi**enie**)

-Ø (tworzy się je przez odcięcie przyrostków tematycznych razem z przyrostkiem bezokolicznika i mogą one należeć do deklinacji męskiej lub żeńskiej)
np. bieg**ać** – biegØ, (// bieg**anie**) atak**ować** – atakØ, (// atakow**anie**)
przepra*wi***ać** – przepra*w***a** (// przeprawi**anie**)
Współcześnie jest to dość produktywny typ słowotwórczy, ale raczej o ograniczonym zasięgu. (technika, sport)
Często formacje z przyrostkami: **-ka, -ek, -Ø** występują obocznie z przyrostkami: **-anie, -enie, -cie,** ale wtedy zachodzi między nimi minimalna różnica znaczeniowa;
np. przechadzać się, zarobić, remontować,
– przechadz**ka**, zarob**ek**, remontØ 'znaczenie statyczne'
– przechadz**anie** się, zarobi**enie**, remontow**anie** 'znaczenie bardziej dynamiczne, aktualne'

UWAGA: Nazw czynności nie tworzy się od niewielkiej liczby czasowników modalnych: **chcieć, móc, potrafić, woleć, umieć, musieć.**

W języku mówionym mogą wystąpić takie formy jak: **chcenie, mienie**, ale są one wtedy bardzo wyraźnie odczuwane jako potoczne.

Ćwiczenie 1

Od czasowników podanych w nawiasie utwórz formy nazw czynności i wstaw je w miejsce kropek.

Wzór: Cieszy mnie ...**pomaganie**... (pomagać) słabszym ode mnie.

1. ..... (Czytać) przy słabym świetle niszczy wzrok.
2. Męczy mnie ..... (oglądać) telewizji.
3. Nie znoszę ..... (prać) i ..... (prasować).
4. ..... (Opalać się) w południe nie jest zdrowe.
5. ..... (Milczeć) nie zawsze jest złotem.
6. Gimnastyka ma dla zdrowia duże ..... (znaczyć).
7. Wszystko zależy od punktu ..... (widzieć).
8. (Oglądać) ..... telewizji może być męczące.
9. Sprawia mi przyjemność ..... (uczyć się) języków obcych.

10. ..... (Prowadzić) auta nie jest czynnością zbyt skomplikowaną.
11. ..... (Plotkować) to ich specjalność.
12. ..... (Dźwignąć) tej torby jest ponad moje siły.
13. Nie lubię ..... (myć) naczyń.
14. (Wyjść) ..... na szczyt było łatwiejsze niż (zejść) ..... .
15. (Pominąć) ..... milczeniem naszej prośby było nietaktem z jego strony.
16. Do ciebie należy ..... (wyciągnąć) wniosków.
17. ..... (Bić) dzieci w szkole jest zabronione.
18. Nie było zbyt łatwe ..... (wybrnąć) z tej sytuacji.
19. ..... (Głosić) pięknych haseł to jego specjalność.
20. ..... (Grozić) mu niczego nie zmieni.

Ćwiczenie 2

W miejsce kropek wstaw właściwą formę nazwy czynności od czasownika podanego w nawiasie.

Wzór: Masz coś do ...**jedzenia**... (jeść)?

1. Czy jest coś do ..... (zabrać) z akademika?
2. Czy mamy coś zimnego do ..... (pić)?
3. Masz coś dobrego do ..... (czytać)?
4. Czy macie coś do ..... (wysłać) na poczcie?
5. Nie mieliśmy nic do ..... (dodać) na ten temat.
6. Nie mamy nic do ..... (ukryć).
7. Czy jest coś ciekawego do ..... (obejrzeć) w dzisiejszym programie?
8. Czy jest coś do ..... (wygrać) w tym konkursie?
9. Nie mamy nic do ..... (powtórzyć) na jutrzejsze zajęcia.
10. Czy jest coś do ..... (kupić) w drogerii?
11. Czy masz coś do ..... (oddać) w bibliotece?
12. Czy macie coś do ..... (prać)?
13. Czy masz coś do ..... (czyścić) butów?
14. Czy masz coś do ..... (przekazać) rodzicom?
15. Czy ma pan coś nowego do ..... (zakomunikować)?

16. Czy macie państwo coś do ..... (powiedzieć) na ten temat?
17. Czy jest coś pilnego do ..... (zrobić)?
18. Czy jest coś do ..... (myć)?
19. Czy masz jakiś nowy obraz do ..... (pokazać) na wystawie?
20. Czy zostało jeszcze coś do ..... (wyjaśnić) w tej sprawie?

Ćwiczenie 3

Zdania podrzędnie złożone przekształć na zdania pojedyncze rozwinięte.

Wzór: Kiedy zrobiłem zadanie domowe, poszedłem spać.
Po **zrobieniu zadania domowego** poszedłem spać.

1. Kiedy wypiłem lekarstwo, poczułem się lepiej.
.....
2. Kiedy zdaliśmy egzamin, poszliśmy do kina.
.....
3. Kiedy poznał Anię, zmienił się zupełnie.
.....
4. Kiedy się obudziłem, poszedłem do łazienki.
.....
5. Kiedy obejrzeliśmy ten film, zaczęliśmy dyskusję.
.....
6. Kiedy umyłam naczynia, położyłam się na pół godziny.
.....
7. Kiedy przygotowaliśmy kolację, przypomnieliśmy sobie, że goście przyjdą jutro.
.....
8. Kiedy wyrwałem ząb, poczułem dużą ulgę.
.....
9. Kiedy wygrała milion w TOTKA, bardzo się zmieniła.
.....
10. Kiedy przeczytałem książkę, zmieniłem zdanie na temat tego autora.
.....
11. Kiedy zamknęli sklep, sprawdzili wszystkie zamki.
.....

12. Kiedy zjedliśmy obiad, wypiliśmy kawę.

. . . . . .

13. Kiedy wyjechaliśmy z domu, przypomnieliśmy sobie o włączonym żelazku.

. . . . . .

14. Kiedy zaprosiliśmy gości, zorientowaliśmy się, że nie możemy ich przyjąć.

. . . . . .

15. Kiedy zniknęła gorączka, przestała mnie boleć głowa.

. . . . . .

16. Kiedy wytarłem ręce, mogłem się z nimi przywitać.

. . . . . .

17. Kiedy zaświeciliśmy światło, w pokoju zrobiło się weselej.

. . . . . .

18. Kiedy zamroziliśmy mięso, wyłączono prąd.

. . . . . .

19. Kiedy odsunęli go od władzy, załamał się psychicznie.

. . . . . .

20. Kiedy wyszedłem na X piętro, byłem bardzo zmęczony.

. . . . . .

Ćwiczenie 4

Określ właściwe znaczenie użytych w zdaniach rzeczowników odczasownikowych: **nazwy czynności czy nazwy wytworów czynności**.

Wzór: Woźna była zmęczona administracją budynku.
(nazwa czynności)
Czy wiesz, gdzie znajduje się administracja osiedla?
(wytwór czynności)

1. Instalacja telewizji kablowej trwała 2 godziny.
Całą instalację elektryczną mieliśmy zamontowaną w przedpokoju.

2. Emigracja z Polski do Ameryki trwa od XIX wieku do dziś.
Polska emigracja w Stanach ma kilkanaście swoich narodowych organizacji.

3. Nie wiem, czy będzie możliwa publikacja tej książki.
W księgarni można kupić różne publikacje na ten temat.

4. We współczesnym świecie dochodzi do coraz większej izolacji międzyludzkiej.
   Daliśmy dobrą izolację w nowym domu, bo chcemy zaoszczędzić na zużyciu energii.
5. Demonstracja robotników przebiegała bardzo spokojnie.
   Nie wiem, czy demonstracja swojego niezadowolenia jest czymś właściwym.
6. W Krakowie są jeszcze stare fortyfikacje austriackie.
   Fortyfikacja na skalistym gruncie była bardzo trudna.
7. Reprodukcja tego obrazu wisi w Muzeum Narodowym.
   Reprodukcja tak dużego obrazu zajęła pół roku.
8. Koledzy zajęli się organizacją przyjęcia.
   Studenci mają kilka różnych organizacji.
9. Dekoracja wystawy zajęła nam kilka godzin.
   Podoba mi się dekoracja świąteczna miasta.
10. To osiedle ma dobrą lokalizację.
    Kontrola lotów miała kłopoty z lokalizacją samolotu.

Nazwy cech abstrakcyjnych (nomina essendi)

Formacje te najczęściej nazywają nie jedną abstrakcyjną cechę, ale zespół cech właściwych desygnatowi podstawy. Czasem może to być także abstrakcyjny fakt, charakteryzujący się obecnością tej cechy.

Wśród tych formacji należy wyróżnić dwa typy:

1) niemal kategorialny – tworzony od przymiotników jakościowych (nie tworzą go przymiotniki relacyjne – odrzeczownikowe). Najczęstszym przyrostkiem jest tutaj przyrostek: **-ość** (zwinn**y** – zwinn**ość**, młod**y** – młod**ość**).

Istnieją tu jednak wyjątki leksykalne, dotyczące głównie starszej warstwy słownikowej, np. dobr**y** – dobr**oć**, dobr**o**; pust**y** – pust**ka**; ciepł**y** – ciep**ło**; smutn**y** – smut**ek**; zdrow**y** – zdrow**ie**.

2) niekategorialny – tworzony od podstaw rzeczownikowych lub przymiotnikowych. Najczęstszymi przyrostkami są tutaj przyrostki: **-stwo, -ctwo, -izm, -izna, -stwo, [-(o)stwo, -(ań)stwo, -(eń)stwo, -(ar)stwo, -(a)ctwo, -(alni)ctwo]**

Kiedy temat podstawy kończy się na: **-n, -rz**, występuje wymiana spółgłosek: **n // ń, rz // r**, np. megaloma*n* – megaloma*ń***stwo**, narcia*rz* – narcia**r-stwo**.

Kiedy temat podstawy kończy się na: **-k, -cz, -t**, to zamiast przyrostka **-stwo** występuje przyrostek **-ctwo:** górni**k** – górni**ctwo**, zbie**racz** – zbier(**a**)**ctwo**, bankr**ut** – bankr(**u**)**ctwo**.

Formacje utworzone przyrostkami **-stwo i -ctwo** oznaczają posiadanie cechy lub są nazwami ogólnymi zawodów, np. bibliotek**arz** – bibliotek(**ar**)**stwo**, ryzyk**ant** – ryzyk(**an**)**ctwo**.

W przypadku tworzenia tych formacji od przymiotników dochodzi bardzo często do dezintegracji podstaw słowotwórczych, np. leni*wy* – leni**stwo**, niechluj*ny* – niechluj**stwo.**

Innym przyrostkiem używanym dość często od podstaw przymiotnikowych jest przyrostek **-ota**, np. głupi – głu**pota**, ślepy – śle**pota**; (dezintegracja podstawy) brzyd*ki* – brzyd**ota**, szpet*ny* – szpet**ota**.

-izm (-yzm)

Podstawą do tworzenia nazw abstrakcyjnych sufiksem **-izm (-yzm)** są najczęściej rzeczowniki oznaczające nosicieli cech i obcego pochodzenia zakończone na: **-ista, -ik (-yk),** np. tradycjonali**sta** – tradycjonali**zm**, fanat**yk** – fanat**yzm.** Formacje te powstały w wyniku derywacji wymiennej.

-izna (-yzna)

Formacje z tym przyrostkiem nie mają często typowego znaczenia nazw abstrakcyjnych. Jeżeli postawą dla nich są przymiotniki pochodzące od nazw krajów, to mają one znaczenie ogółu cech właściwych kulturze danego kraju, np. francuszcz**yzna**, angielszcz**yzna**; od nazwisk o budowie przymiotnikowej, np. Dostojews*ki* – dostojewszcz**yzna**, Żeroms*ki* – żeromszcz**yzna**, (sk // szcz) oznaczają cechy właściwe utworom danych pisarzy; od innych nazw własnych, np. Dul*ski* – dulszcz**yzna**, Towiań*ski* – towiańszcz**yzna**, (sk // szcz) są wyrazem poglądów i postaw osób, od których pochodzą. Mogą także mieć ujemne zabarwienie emocjonalne, np. amator (amator*ski* – amator(**szcz**)**yzna**.

Inne przyrostki używane do tworzenia nazw abstrakcyjnych to: **-e** (zaślepie**nie**, zacofa**nie**); **-ica (-yca)**, np. nazwy chorób: krzyw**ica**, cukrz**yca**, itp.

Ćwiczenie 5

Przekształć podane konstrukcje składniowe według wzoru.

Wzór: Byłem zaskoczony, że jest taki blady. **Byłem zaskoczony jego bladością.**

1. Byłem zdziwiony, że jest taki lojalny.

   .....

2. Byliśmy zaskoczeni, że są tacy młodzi.

   .....

3. Zaimponowała nam, że jest taka samodzielna.

   .....

4. Zdenerwowało mnie to, że jest taki zarozumiały.

   .....

5. Niepokoi mnie to, że jest taka nerwowa.

   .....

6. Byliśmy zaskoczeni, że jest taki dojrzały.

   .....

7. Cieszyło mnie to, że jest taka aktywna.

   .....

8. Bałem się, że jest taka wrażliwa.

   .....

9. Nie dziwi cię to, że jest taki dokładny?

   .....

10. Zaskoczyło nas to, że jest taki szlachetny.

    .....

11. Przeszkadza mi to, że jest taki bezmyślny.

    .....

12. Podoba nam się, że jest taka wyrozumiała.

    .....

13. Podoba nam się, że są tacy gościnni.

    .....

14. Razi nas to, że są tacy zachłanni.

    .....

15. Oburza mnie to, że jest taki bezkarny.

    .....

16. Czy nie denerwuje cię to, że jest taka skrupulatna?

    .....

17. Zastanawia mnie to, że są tacy niewdzięczni.

. . . . . .

18. Nie odpowiada mi to, że jest taka zmysłowa.

. . . . . .

19. Podoba mi się to, że są tacy twardzi.

. . . . . .

20. Podziwiam go za to, że jest taki szczery.

. . . . . .

Ćwiczenie 6

Przepisz podany tekst i zamień konstrukcje z nazwami abstrakcyjnymi na konstrukcje z podstawami, od których zostały utworzone.

Wzór: Ten człowiek słynie z gadulstwa.
Ten człowiek słynie z tego, że jest gadułą.

Każdy z nas ma swoje wyobrażenie o tym, jakie cechy powinien posiadać idealny człowiek. Co do mnie, to podziwiam ludzi za ich bezinteresowność, prawdomówność i otwartość na drugiego człowieka. Imponuje mi także ich punktualność, sumienność w wypełnianiu obowiązków i ciekawość świata. Oczywiście cenię także u ludzi szczerość i koleżeńskość.

Nie toleruję natomiast spóźnialstwa, niedbalstwa i niechlujstwa. Oczywiście jesteśmy tylko ludźmi i każdemu może się czasem zdarzyć niesolidność czy niepunktualność, bo nie ma doskonałości na tym świecie.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Ćwiczenie 7

Utwórz nazwy abstrakcyjne od podanych podstaw słowotwórczych. Zwróć uwagę na alternacje spółgłoskowe i odcięcie części fleksyjnych i słowotwórczych podstawy.

Wzór: wolny – wol**ność**, tęsknić – tęskn**ota**, cynik – cyn**izm**

-ość, -stwo, -izm (-yzm), -ota	**-stwo, -ctwo, -e**	**-stwo, -(i)stwo, -(eń)stwo, -ctwo, -(ni)ctwo, -yzna**
1. ciemn**y** –	11. czytelni*k* –	21. kole**ga** – .....
2. kapitali**sta** –	12. apost*oł* –	22. leń – .....
3. złodziej –	13. wyrachowa*n***y** –	23. szko*ł***a** – .....
4. rzad*k***i** –	14. niewyrobio*n***y** –	24. bluźnier**ca** – .....
5. nic –	15. niedba**ły** –	25. bezpieczn**y** – .....
6. patriot**a** –	16. prosta*k* –	26. drog**i** – .....
7. zniewieściał**y** –	17. kłam**ać** –	27. gadu**ła** – .....
8. drań –	18. oszczer**ca** –	28. kale*k***a** – .....
9. głup**i** –	19. znaw**ca** –	29. samotni*k* – .....
10. tęskn**ić** –	20. górni*k* –	30. szar**y** – .....

Formacje modyfikacyjne – wnoszą pewną modyfikację znaczenia podstawy i należą do tej samej kategorii części mowy, co wyrazy motywujące. Formant, oprócz funkcji strukturalnej, posiada funkcję semantyczną i jest członem określającym w stosunku do podstawy.

Nazwy żeńskie pochodne od męskich (nomina feminativa)

Do tej kategorii należą nazwy kobiet utworzone od rzeczowników męskich oznaczających: wykonawców czynności, zawodów, nosicieli cech, nazw mieszkańców, itp.

-ka (tworzy się je od rzecz. męskich o różnej budowie; nie tworzy natomiast od rzeczowników z przyrostkiem -ca, -(ow)iec, i zapożyczonych z zakończeniem -log)

fryzjer –	policjant –	nauczyciel –
sąsiad –	obywatel –	góral –
Francuz –	Szwajcar –	Serb –
Bułgar –	Węgier –	Gruzin –

Alternacje: k // cz, rz // r, ch // sz

urzędni*k* –	śpiewa*k* –	żebra*k* –
zwolenni*k* –	czytelni*k* –	kierowni*k* –
mala*rz* –	pielęgnia*rz* –	bibliotekа*rz* –
pływa*k* –	pisa*rz* –	Śląza*k* –
Cze*ch* –	Słowa*k* –	Austria*k* –

Wymiana przyrostka -ec na -ka:

mieszkani**ec** – wygnani**ec** –

Wymiana przyrostka -anin na -anka

krakowi**anin** –	Ameryk**anin** –	Rosj**anin** –
warszawi**anin** –	republik**anin** –	franciszk**anin** –

-ini // -yni (najczęściej tworzy się je od rzecz. męskich z przyrostkiem -ca)

Alternacje: c // cz

wychowawc**a** –	znawc**a** –	dozorc**a** –
prześladowc**a** –	kłamc**a** –	morderc**a** –

-ica // -yca Wymiana przyrostków -ik na -ica:

(najczęściej formacje te mają znaczenie nacechowane ujemnie)

zazdrośn**ik** –	grzeszn**ik** –	złośn**ik** –

Alternacje: e // Ø, ł // l; r // rz; t // ć

diabe*ł* –	łot*r* –	ko*t* –

(znaczenie neutralne, kiedy tworzą nazwy samic)

niedźwiedź –	tygrys –

Alternacje: e // Ø; o // Ø, ł // l; k // cz

l*e*w –	osi*oł* –	wil*k* –

-owa (najczęstszy przyrostek oznaczający nazwy żon od nazwisk męskich zakończonych na spółgłoskę i samogłoskę)

Nowak –	Ryś –	Mazur*ek* –
Pakuła –	Kalet**a** –	Wołejk**o** –

-ówna(nazwy córek tworzone od tych samych nazwisk)

Nowak –	Ryś –	Mazur*ek* –
Pakuła –	Kalet**a** –	Wołejk**o** –

-ina (rzadszy przyrostek stosowany także od nazwisk męskich zakończonych na -a)

Zaręb**a** –	Godul**a** –	Moskał**a** –

-anka(nazwy córek tworzone od tych samych nazwisk)

Zaręb**a** –	Godul**a** –	Moskał**a** –

Formy żeńskie tworzone są czasem przez zamianę końcówki rodzajowej męskiej na żeńską. Sposób ten stosowany jest regularnie przy tworzeniu form nazwisk żeńskich od męskich zakończonych na **-ski, -cki**, itp. Nowi**cki** – Nowick**a**, Milew**ski** – Milewsk**a**.

Ćwiczenie 8

Od podanych rzeczowników rodzaju męskiego utwórz rzeczowniki rodzaju żeńskiego za pomocą następujących przyrostków: **-ka, -ini // -yni, -ica // -yca, -owa.** (Zwróć uwagę na wymiany morfonologiczne).

Wzór: żebrak – **żebraczka**

1. fryzjer – .....
2. śpiew*ak* – .....
3. zawodni*k* – .....
4. taterni*k* – .....
5. barman – .....
6. katowicz*anin* – .....
7. Pacuła – .....
8. Śpiewak – .....
9. góral – .....
10. Rumun – .....
11. urzędni**k** – .....
12. kraw*iec* – .....
13. staros*ta* – .....
14. bóg – .....
15. wnu*k* – .....
16. gospod**arz** – .....
17. dozorc**a** – .....
18. diab*eł* – .....
19. wieśnia*k* – .....
20. profesor – .....
21. mistrz – .....
22. wychowawc**a** – .....
23. niewoln**ik** – .....
24. sąsiad – .....
25. mni*ch* – .....
26. piosenk*arz* – .....
27. sprzedawc**a** – .....
28. bibliotek*arz* – .....
29. mówc**a** – .....
30. flecist**a** – .....

Przyrostki w tych formacjach modyfikują znaczenie podstaw słowotwórczych i nadają im dodatnie lub ujemne znaczenie.

Możemy je podzielić na:

I. **Formacje deminutywne** (zdrobniałe) i **hipokorystyczne** (pieszczotliwe)

II. **Formacje augmentatywne** (zgrubiałe, powiększające) i **pejoratywne** (wyrażające pogardę, politowanie)

Formacje deminutywne

Wykładnikiem deminutywności w języku polskim są następujące przyrostki:

RODZAJ MĘSKI

-ek jeżeli podstawa zakończona jest spółgłoskami **-k, -g, -ch**, to przechodzą one w **-cz, -ż, -sz**
Samogłoska rdzenna **-ó-** wymienia się z **-o-**, np. bóg – bożek, pieróg – pierożek.
Przyrostek **-ek** regularnie mają także wyrazy zakończone spółgłoską **-r**, pod warunkiem, że nie ma przed nim innej spółgłoski, np. ser – serek, ale teatr – teatrzyk.
Formacje z rozszerzonym przyrostkiem **-ek: -(asz)ek, -(ecz)ek, -(isz)ek, -(ul)ek, -(usz)ek,** mają znaczenie hipokorystyczne (czasami także deminutywne).

-ik // -yk dodawany jest do podstaw kończących się na **-cz, -sz (czasem sz // ś), -ż(rz), -c**, np. klucz – kluczyk, wiersz – wierszyk, grosz – grosik, nóż – nożyk, piec – piecyk
Podstawy zakończone spółgłoską **-t** (wymiana t // ć) mogą mieć przyrostek **-ik** lub **-ek,** np. grejpfrut – grejpfrucik, kot – kotek.

RODZAJ ŻEŃSKI

-ka Tak samo jak w rodzaju męskim końcowe spółgłoski **-k, -g, -ch** wymieniają się na **-cz, -ż, -sz**, a samogłoski rdzenne **-o-** wymienia się z **-ó-**; **-ę-** z **-ą-**, np. noga – nóżka, ręka – rączka.
Formacje z rozszerzonym przyrostkiem **-ka: -(ecz)ka, -(ycz)ka, -(eń)ka, -(uł)ka**, podobnie jak w rodzaju męskim mają znaczenie pieszczotliwe.

-ko Podobnie jak w rodzaju męskim i żeńskim podstawy zakończone spółgłoskami **-k, -ch** wymieniają się z **-cz, -sz**, a samogłoska rdzenna **-o-** wymienia się z **-ó-**, np. *o*ko – o**czko**, u*ch*o – u**szko**, ko*ł*o – k**ółko.**
Formacje z rozszerzonym formantem **-ko: -(ecz)ko, -(usz)ko, -(ąt)ko** mają znaczenie hipokorystyczne, np. okienko – okien**eczko**, jabłko – jabł**uszko**, cielę – ciel**ątko**.

Formacje hipokorystyczne bardzo często tworzone są od **nazw własnych i nazw stopni pokrewieństwa**, ale ze względu na dużą różnorodność formantów nie da się podać prostych reguł ich powstawania. W tej funkcji wystę pują najczęściej dla rodzaju męskiego przyrostki: **-uś, -iś**, a dla żeńskiego i nijakiego: **-ulo, -ula, -cia, -cio, -unia, -unio**, itd.

UWAGA: I Nie tworzy się zdrobnień od wyrazów zakończonych na **-ec, -ca, -iciel, -ista** oraz od **nazw abstrakcyjnych**.
UWAGA: II Formacje z przyrostkami **-ik, -ek, -ka, -ko** mogą mieć inne znaczenia niż deminutywne czy hipokorystyczne, np. wózek, sałatka, itp.

Ćwiczenie 9

Od podanych wyrazów utwórz rzeczowniki deminutywne.

Wzór: A. chłop*ie*c – chłop**czyk** (p // p')
B. szklan**ka** – szklan**eczka**
C. słoń*ce* – słon**eczko** (ń // n)

A.
przyrostki: -ik // -yk, -ek, -(asz)ek, -(isz)ek, -(usz)ek

1. las – .....
2. ogród – .....
3. prezen*t* – .....
4. ro*k* – .....
5. st*ół* – .....
6. zają*c* – .....
7. pies – .....
8. złodziej – .....
9. wuj – .....
10. kwiat – .....
11. młodzien**iec** – .....
12. bra*t* – .....
13. dzban**ek** – .....
14. fia*t* – .....
15. koń – .....
16. pok*ój* – .....
17. teat*r* – .....
18. wą*s* – .....
19. głos – .....
20. balo*n* – .....

B.
przyrostki: -ka, -(ecz)ka, -(eń)ka, -(uł)ka -(ycz)ka

1. głow**a** – .....
2. trawa – .....
11. mat**ka** – .....
12. córka – .....

3. ręk**a** – .....
4. plam**a** – .....
5. nog**a** – .....
6. siostr**a** – .....
7. książk**a** – .....
8. róż**a** .....
9. dusz**a** .....
10. beczk**a** .....
13. noc – .....
14. chat**a** – .....
15. żab**a** – .....
16. mysz – .....
17. much**a** – .....
18. świni**a** .....
19. wież**a** .....
20. kłódk**a** .....

C.

przyrostki: -ko, -(ąt)ko, -(ecz)ko, -(usz)ko

1. masł**o** – .....
2. słow**o** – .....
3. mydł**o** – .....
4. kurcz**ę** – .....
5. państw**o** – .....
6. koł**o** – .....
7. biurk**o** – .....
8. prosi**ę** – .....
9. śniadan*i*e – .....
10. uch**o** – .....
11. zdrow*i*e – .....
12. podwórz**e** – .....
13. krzesł**o** – .....
14. dzieci**ę** – .....
15. jabłk**o** – .....
16. ciastk**o** – .....
17. gniazd**o** – .....
18. ok**no** – .....
19. miast**o** – .....
20. powiedz*e*ni**e** – .....

Formacje augmentatywne

Formacje augmentatywne prawie zawsze mają znaczenie mniej lub bardziej negatywne (z wyjątkiem języka mówionego, gdzie odpowiednia intonacja może nadać im nawet znaczenie pieszczotliwe, a także w połączeniu z przymiotnikami typu: poczciwy, dobry, wierny, itp., np. poczciwe chłopisko, wierne psisko).

Najczęstszymi formantami w tej grupie są:

-isko // -ysko tworzy się nimi formacje o znaczeniu pogrubiającym od różnych rzeczowników, z wyjątkiem rzeczowników abstrakcyjnych,
np. chłopØ – chłop**isko**, kobie*t*a – kobie**cisko**, domØ – dom**isko**

-sko jest mniej produktywny od poprzedniego i tworzy formacje o znaczeniu augmentatywno-pejoratywnym od rzeczowników rodzaju żeńskiego i nijakiego,
np. piw**o** – piw**sko**, baba – bab**sko**

-ina // -yna formacje te tworzone są od wszystkich rodzajów, głównie rzeczowników osobowych z odcieniem politowania i lekceważenia,
np. urzędni*k*Ø – urzędni**czyna** (k // cz)

Nieosobowe tworzone są od rzeczowników oznaczających części odzieży, ciała, sprzętów i naczyń,
np. koszula – koszul**ina**, głow*a* – głow**ina**, butel*k*a – butelcz**yna** (k // cz)

-idło // -ydło przyrostek ten wyspecjalizował się w tworzeniu nazw ekspresywno-pejoratywnych z zakresu wytworów kultury i utworów literackich.
np. sztuk**a** – sztucz**ydło** (k // cz), powieść Ø – powieś**cidło**

Osobną grupę stanowią augmentatywa charakterystyczne pod względem stylistycznym, używane w języku potocznym, z odcieniem wulgarności. Formacje te tworzone są najczęściej za pomocą derywacji ujemnej od zdezintegrowanej podstawy.
np. flas**zka** – **flacha**, wód**ka** – **wóda**, cias**tk**o – **ciacho**, itp.

Ćwiczenie 10

Utwórz formacje o znaczeniu augmentatywno-pejoratywnym od podanych niżej rzeczowników i postaraj się podać dokładnie, co lub kogo one oznaczają.

-isko // -ysko

1. dziewczyn**a** – .....
2. koń – .....
3. p*ies* – .....
4. chło*p* – .....
5. chło*piec* – .....
6. pta*k* – .....
7. pa*n* – .....
8. ko*t* – .....
9. brzu*ch* – .....
10. papie*r* – .....
11. zame*k* – .....
12. wil*k* – .....

-sko

1. wi*n***o** – .....
2. traw**a** – .....
3. ziel**e** – .....
4. krow**a** – .....
5. łap**a** – .....
6. piw**o** – .....

ina // -yna

1. chło*p* – .....
2. ba*b***a** – .....
3. urzędn**ik** – .....
4. aktor – .....
5. adwoka*t* – .....
6. mi*ast***o** – .....
7. chus*t***a** – .....
8. sukien*k***a** – .....
9. butel*k***a** – .....

-idło // -ydło

1. str*ach* – .....
2. cha*m* – .....
3. fil*m* – .....
4. wiersz – .....
5. sztu*k***a** – .....
6. romans – .....
7. pis*m***o** – .....

Formacje m u t a c y j n e

Formacje mutacyjne są nazwami nowych desygnatów niż motywujące je podstawy słowotwórcze. Formant oprócz funkcji strukturalnej pełni także funkcję semantyczną i jest członem nadrzędnym w stosunku do podstawy (odwrotnie niż w formacjach modyfikacyjnych). Najczęściej pełni także funkcję składniową, jeżeli wyraz motywowany i motywujący należą do różnych części mowy (palić – palacz), lub nie, gdy są tymi samymi częściami mowy (kawa – kawiarnia). W zależności od podstawy słowotwórczej dzielimy je na: odrzeczownikowe, odczasownikowe lub odprzymiotnikowe.

Nazwy wykonawców czynności (nomina agentis) i zawodów

Są to formacje określające osoby wykonujące jakąś czynność (odczasownikowe) lub pozostające w jakimś stosunku do obiektów czynności i przedmiotów związanych z wykonywaniem tej czynności (odrzeczownikowe). Kategoria ta charakteryzuje się dużą liczbą formantów, ale tylko niektóre z nich są dzisiaj produktywne, np. **-acz, -nik** czy formacje utworzone od czasowników na **-ować**.

odczasownikowe	*odrzeczownikowe*
-acz	
bad**ać** – bad**acz**	
gr**ać** – gr**acz**	
-iciel // -yciel	
założ**yć** – założ**yciel**	
czc**ić** – czc**iciel**	
-ca	
kłam**ać** – kłam**ca**	
mów**ić** – mów**ca** (w' // w)	
-arz	
pis**ać** – pis**arz**	kiosk Ø – kiosk**arz**
kp**ić** – kp**iarz**	włók*n*o – włókni**arz** (n // ń)
-ak	
śpiew**ać** – śpiew**ak**	
pływ**ać** – pływ**ak**	
-nik	
rysow**ać** – rysow**nik**	przyrod**a** – przyrod**nik**
kierow**ać** – kierow**nik**	urz*ą*d – urz**ędnik** (ą // ę)

-ec -(ow)iec

strzela**ć** – strzel**ec**
jeźdz**ić** – jeźdz**iec**

droga – drog**owiec**
program Ø – program**owiec**

-ała

guzdra**ć się** – guzdr**ała**
bazgra**ć** – bazgr**ała**

-ator

informo**wać** – inform**ator**
recyto**wać** – recyt**ator**

-ista // -ysta

rower Ø – rower**zysta** (r // rz)
felieton Ø – felieton**ista** (n // ń)

-ant

emigro**wać** – emigr**ant**
reprezento**wać** – reprezent**ant**

Ćwiczenie 11

Od podanych czasowników utwórz nazwy wykonawców czynności. Pamiętaj o odcięciu przyrostków tematycznych czasownika wraz z przyrostkiem bezokolicznika.

Wzór: tłumaczyć – tłum**acz**

A. Przyrostki: -ak, -acz, -ca, -ec, -iciel // yciel

1. śpiew**ać** – .....
2. pal**ić** – .....
3. gr**ać** – .....
4. strzel**ać** – .....
5. przedstaw**ić** – .....
6. żebr**ać** – .....
7. kłam**ać** – .....
8. bad**ać** – .....
9. stworz**yć** – .....
10. jeźdz**ić** – .....
11. sprzedaw**ać** – .....
12. doręcz**yć** – .....
13. słuch**ać** – .....
14. uwodz**ić** – .....
15. czc**ić** – .....
16. zwycięż**ać** – .....
17. oskarż**ać** – .....
18. odkryw**ać** – .....
19. dowod*z***ić** – .....
20. marz**yć** – .....

B. Przyrostki: -ator, -ant

1. ador**ować** – .....
2. recyt**ować** – .....
3. kombin**ować** – .....
4. debiut**ować** – .....
5. reprezent**ować** – .....
6. żyr**ować** – .....
7. symul**ować** – .....
8. emigr**ować** – .....
9. okup**ować** – .....
10. inscenizow**ać** – .....
11. administr**ować** – .....
12. konserw**ować** – .....
13. instal**ować** – .....
14. propag**ować** – .....
15. deprawow**ać** – .....
16. informow**ać** – .....
17. negocjow**ać** – .....
18. kolonizow**ać** – .....
19. mistyfikow**ać** – .....
20. organizow**ać** – .....

Ćwiczenie 12

Od podanych czasowników utwórz rzeczowniki rodzaju męskoosobowego oznaczające wykonawców czynności. Przedtem odetnij przyrostki tematyczne czasownika wraz z przyrostkiem bezokolicznika.

Wzór: **-iciel // -yciel** stworz**yć** – stworz**yciel**; **-acz** działa**ć** – działa**cz**

-acz

palić .....
biegać .....
słuchać .....
grać .....
badać .....
działać .....

-ak

śpiewać .....
pływać .....
żebrać .....

-arz

pisać .....
łgać .....
kpić .....

-ator

administrować .....
recytować .....
interpretować .....
adorować .....
inscenizować .....

-ca

kłamać .....
dawać .....
sprzedawać .....

Alternacje: o // ó, dz // d; ż // z, w // w'

dowo*dzi*ć ..... zwycię**ż**ać .....
mó*wi*ć .....

-ec

strzel**a**ć ..... jeźdz**i**ć .....
handlow**a**ć .....

-iciel // -yciel

naucz**a**ć ..... wybaw**i**ć .....
doręcz**y**ć ..... czc**i**ć .....
uwodz**i**ć ..... marz**y**ć .....
oskarż**a**ć ..... założ**y**ć .....
uzdrow**i**ć .....

Ćwiczenie 13

Utwórz od podanych rzeczowników nazwy wykonawców czynności. Przyrostki: **-arz, -(ow)iec, -nik, -ista // -ysta.**

Wzór: klarnetØ – klarnec-**ista** (t // ć)

1. cukier – .....
2. apteka – .....
3. bas – .....
4. rola – .....
5. druk – .....
6. kiosk – .....
7. komin – .....
8. felieton – .....
9. droga – .....
10. stocznia – .....
11. taksówka – .....
12. ogród – .....
13. przyroda – .....
14. szatnia – .....
15. pieśń – .....
16. karykatura – .....
17. biblioteka – .....
18. urząd – .....
19. zaopatrzenie – .....
20. łyżwy – .....

Nazwy nosicieli cech (nomina attributiva)

Jest to kategoria bardzo zróżnicowana. Mogą to być formacje osobowe i nieosobowe, utworzone ze względu na jakąś charakterystyczną cechę jakościową lub relację w stosunku do nazywanego przedmiotu. Formacje należące do tej kategorii odznaczają się dużą nieregularnością semantyczną,

niemniej jednak da się wydzielić pewne typy słowotwórcze, wchodzące w jej skład (np. nazwy osób: a) posiadających rzucającą się w oczy cechę fizyczną, b) przynależnych do partii, ugrupowań umysłowych, politycznych, c) zwolenników jakichś poglądów; nazwy rzeczy: a) statków, b) domów, c) ciast, itp.) Czasem mogą mieć charakter jednostkowy, nieprzewidywalny, związany z inwencją twórczą użytkownika języka.

odprzymiotnikowe (imiesłowowe)	***odrzeczownikowe***
-ec, -(ow)iec	
a) formacje osobowe	
sta*r*y – starz**ec** (r // rz)	serce – serc**owiec**
szalo*n*y – szalen**iec** (o // e, n // ń)	światØ – świat**owiec**
b) nazwy osób ze względu na przynależność partyjną, poglądy, itp.	
prawic**owy** – prawic**owiec**	PSL – peesel**owiec**
lewic**owy** – lewic**owiec**	AK – ak**owiec**
(PSL – Polskie Stronnictwo Ludowe, AK – Armia Krajowa)	
c) formacje nieosobowe (nazwy statków, samolotów, domów, itp.)	
	biu**ro** – biu**rowiec**
	samolot odrzut**owy** – odrzut**owiec**
-ak	
prost**y** – prost**ak**	dzióbØ – dzio**bak** (ó // o)
dziwn**y** – dziw**ak**	ryb**a** – ryb**ak**
-ik // -yk	
grzeszn*y* – grzeszn**ik** (n // ń)	alergi**a** – alerg**ik**
samotn*y* – samotn**ik** (n // ń)	histe*ri*a – histe**ryk** (r'// r)
-owicz	
	kariera – karier**owicz**
	działk**a** – działk**owicz**
-acz	
bog**aty** – bog**acz**	brod**a** – brod**acz**
	si**ła** – si**łacz**
-arz	
	nędz**a** – nędz**arz**
	szczęśc**ie** – szczęśc**iarz**

-ek

głup**i** – głup**ek** (p'// p)
śmiały – śmiał**ek**

-as

grub**y** – grub**as**
goł**y** – gol**as** (ł // l)

-och

tłus*t***y** – tłuś**cioch** (st // ść)

-uch

upar*t***y** – uparci**uch** (t // ć)
stary – star**uch**

piecØ – piec**uch**

-us

dziki – dzik**us**
ordyn**arny** – ordyn**us**

-iś

skrom*n***y** – skromn**iś** (n // ń)
mod*n***y** – modn**iś** (n // ń)

-ista // -ysta

ras**izm** – ras**ista**
material**izm** – material**ista**

derywacja ujemna

pedant**yczny** – pedant Ø
elegan**cki** – elegant Ø
fenomen**alny** – fenomen Ø
oryginal**ny** – oryginał Ø
niezdar**ny** – niezdara Ø

Ćwiczenie 14

Od podanych przymiotników i rzeczowników utwórz za pomocą przyrostków: **-ec, -(owi)ec, -ek, -acz, -ak, -arz, -ik // -yk, -owicz**, formacje oznaczające nosicieli cech.

Wzór: ślepy – ślepi-**ec** (p // p')

1. głup**i** – .....
2. star**y** – .....
16. brod**a** – .....
17. kar**ty** – .....

3. naiw*n*y – .....
4. chci*w*y – .....
5. prosty – .....
6. śmiały – .....
7. obłud*n*y – .....
8. bogaty – .....
9. niewdzięczn*y* – .....
10. śmiertel*n*y – .....
11. ślepy – .....
12. rozpust*n*y – .....
13. zazdros*n*y – .....
14. cwa*n*y – .....
15. pyskaty – .....
18. nędza – .....
19. panika – .....
20. alergia – .....
21. ruty*n*a – .....
22. spry*t* – .....
23. siła – .....
24. melancholia – .....
25. urlop – .....
26. świat – .....
27. histe*r*ia – .....
28. szczęście – .....
29. plaża – .....
30. schizofrenia – .....

Ćwiczenie 15

Utwórz od rzeczowników abstrakcyjnych obcego pochodzenia zakończonych na **-izm** formacje oznaczające nosicieli cech, zwolenników idei, poglądów, itp.

Wzór: ras**izm** – ras**ista**

1. ideal**izm** – .....
2. fundamental**izm** – .....
3. real**izm** – .....
4. imperial**izm** – .....
5. kolonial**izm** – .....
6. socjal**izm** – .....
7. formal**izm** – .....
8. nacjonal**izm** – .....
9. tradycjonal**izm** – .....
10. indywidual**izm** – .....
11. abstrakcjon**izm** – .....
12. ekshibicjon**izm** – .....
13. intelektual**izm** – .....
14. alpin**izm** – .....
15. oportun**izm** – .....
16. human**izm** – .....
17. altru**izm** – .....
18. natural**izm** – .....
19. radykal**izm** – .....
20. liberal**izm** – .....

Ćwiczenie 16

Od podanych przymiotników i imiesłowów, rzeczowników, czasowników utwórz rzeczowniki męskoosobowe oznaczające nosicieli cech. Przedtem odetnij końcówki fleksyjne, przyrostki i zwróć uwagę na alternacje w obrębie tematu słowotwórczego.

Uwaga: Nowo utworzone rzeczowniki są nacechowane ekspresywnie.

Podstawy słowotwórcze mogą stanowić następujące części mowy:

A. Przymiotniki i imiesłowy

Wzór: **-ec** ślep**y** – ślepi**ec** (p // p')

-ec

głupi – .....

Alternacje: w // w'; p // p'; r // rz; ł // l

chciw**y** – .....
śle*p***y** – .....

star**y** – .....
zuchwa*ł***y** – .....

ma*ł***y** – .....
zarozumia*ł***y** – .....

Alternacje: o // e, n // ń

szal*on***y** – .....
pomyl*on***y** – .....

wykolej*on***y** – .....

-ak

prost**y** – .....
ponur**y** – .....

tępy – .....

Alternacje: n // ń

waż*n***y** – .....
sztywn**y** – .....

cwa*n***y** – .....

-ik

Alternacja: n // ń

obłud*n***y** – .....
okrut*n***y** – .....

bezbo*ż*n**y** – .....
bezwstyd*n***y** – .....

grymaś*n***y** – .....
kapryś*n***y** – .....

śmiertel*n***y** – .....
zazdros*n***y** – .....

rozpust*n***y** – .....

-ek

śmiały – .....
wesoły – .....

Alternacja: p // p'

głu*p***i** – .....

-uch

stary – .....

Alternacje: ł // l; t // ć

niedba*ł***y** – ..... upar*t***y** – .....

-as

gruby – .....

Alternacja: ł // l

go*ł***y** – .....

-och

Alternacja: st // ść

tłus*t***y** – .....

-us

ordyn**arny** – .....

Alternacja: k' // k

dzi*k***i** – .....

-iś

Alternacja: n // ń

skrom*n***y** – ..... wygod*n***y** – .....

pięk*n***y** – ..... mod*n***y** – .....

B. Rzeczowniki

-acz

broda – ..... siła – .....

wąs – .....

-arz

plotka – ..... szczęście – .....

Alternacja: t // ć

spry*t* – .....

-as

brud – .....

C. Czasowniki

-ała

bazgr**ać** – ..... jąk**ać się** – .....

guzdr**ać się** – ..... gder**ać** – .....

-och

Alternacja: p // p'

s*p***ać** – .....

Nazwy miejsc (nomina loci)

Nazwy miejsc mogą być tworzone przez kilkanaście przyrostków. Najczęściej używane (80% przypadków) to przyrostki: **-nia, -(al)nia, -(ar)nia, -(ow)nia.** Formanty **-isko, -(ow)isko, -(n)isko** tworzą nazwy terenów otwartych. Podstawą słowotwórczą mogą być głównie czasowniki i rzeczowniki (rzadziej przymiotniki).

Ćwiczenie 17

Od podanych czasowników i rzeczowników utwórz rzeczowniki oznaczające nazwy miejsc.
Przedtem odetnij przyrostki słowotwórcze i fleksyjne. Zwróć uwagę na alternacje w temacie.

Wzór: **-ownia**	pracować – prac**ownia** ciepło – ciep**łownia**

Czasowniki	*Rzeczowniki*
-nia	
pracow**ać** –	introligator – .....
bieg**ać** –	zecer – .....
walcow**ać** –	cukier – .....
-alnia	
wypożycz**ać** –	ubezpieczenie – .....
jad**ać** –	
pij**ać** –	
przechow**ać** –	
przymierz**ać** –	
sypi**ać** –	
smaż**yć** –	
pr**ać** –	
-arnia	
susz**yć** –	palma – .....
pal**ić** –	kwia*t* – .....
tuczyć –	wino – .....
wędz**ić** –	herba**ta** – .....
	druk– .....
	pi*w***o** – .....

grat – .....
kawa – .....
ciastko – .....
księga – .....

-ownia

gaz – .....
stal – .....
koks – .....
ciepło – .....

-(ow)isko

wysypać – .....
łowić – .....
lód – .....
kąpiel – .....

Ćwiczenie 18

Od podanych czasowników i rzeczowników utwórz formacje oznaczające miejsce. Przyrostki: **-nia, -alnia, -arnia, -elnia, -ownia.**

Wzór: pracować – pracownia	portier – portiernia

A. Czasowniki

1. jeździć – .....
2. uczyć – .....
3. wypożyczać – .....
4. czytać – .....
5. chłodzić – .....
6. jadać – .....
7. biegać – .....
8. przechować – .....
9. palić – .....
10. suszyć – .....
11. przymierzać – .....
12. tuczyć – .....
13. walcować – .....
14. sypiać – .....
15. skoczyć – .....
16. prać – .....
17. wędzić – .....

B. Rzeczowniki

1. gaz – .....
2. cukier – .....
3. palma – .....
4. cegła – .....
5. kwiat – .....
6. cement – .....
7. wino – .....
8. herbata – .....
9. kawa – .....
10. introligator – .....
11. grat – .....
12. stal – .....
13. koks – .....
14. ciastka – .....
15. owca – .....
16. rupiecie – .....
17. mleko – .....

18. smażyć – ..... 18. ciepło – .....
19. pijać – ..... 19. książka – .....
20. rozbierać się – ..... 20. maszyna – .....

Nazwy narzędzi, obiektów i wytworów czynności (nomina instrumenti, patientis)

Do tej kategorii słowotwórczej należą przede wszystkim nazwy narzędzi i nazwy przedmiotów: 1. powstałych jako wynik działania jakieś czynności, 2. powstałych po działaniu (pozostałość) pewnej czynności, 3. będących podłożem, obiektem, podstawą wykonywanej czynności. Formacje te tworzone są najczęściej następującymi przyrostkami: **-arka, -acz, -ak, -nik, -nica, -idło, -dło; -ka, -ina, -nik, -anka**. Stosunkowo często w tej kategorii słowotwórczej stosowana jest derywacja ujemna (paradygmatyczna).

Ćwiczenie 19

Podaj definicję strukturalno-semantyczną podanych niżej formacji.

Wzór: A. straszak – 'to, co straszy' (służy do straszenia)
B. okleina – 'to, co służy do oklejania'
C. wykop – 'to, co zostało wykopane'

A. przyrostki: -arka, -acz, -ak, -nik, -nica, -idło, -dło.

1. zamrażarka – .....
2. nadajnik – .....
3. rzutnik – .....
4. opiekacz – .....
5. kosiarka – .....
6. zmywak – .....
7. gaśnica – .....
8. mydło – .....
9. rozpylacz – .....
10. kadzidło – .....
11. chodak – .....
12. odkurzacz – .....
13. mazak – .....
14. zderzak – .....
15. gwintownica – .....

B. przyrostki: -ka, -ina, -nik, -anka

1. naklejka – .....
2. składnik – .....
3. krajanka – .....
4. wtyczka – .....
5. zakrętka – .....
6. wkładka – .....
7. czytanka – .....
8. zakładka – .....
9. nasadka – .....
10. układanka – .....

C. bezprzyrostkowe -Ø

1. wystawa – .....
2. skrót – .....
3. wymysł – .....
4. zbiór – .....
5. zguba – .....
6. wytwór – .....
7. wykład – .....

Nazwy zbiorów (nomina collectiva)

Do tej kategorii należą nazwy zbiorów rzeczowników (także liczebników, np. czworo, dziesięcioro, itp.), które w odróżnieniu od liczby mnogiej wyrażają sumę jednorodnych jednostek (bez względu na wewnętrzne zróżnicowanie). Współcześnie nie są to formacje produktywne, ale dość często używane. Najczęstsze przyrostki to: **-(o)stwo, -(ań)stwo i -two.** Rzadsze: **-eria, -arnia, -iwie, -owie.** Autorzy niektórych opracowań zaliczają tu także formacje oznaczające pary małżeńskie utworzone przyrostkiem **-ostwo**, np. wujostwo, stryjostwo, a także formacje paradygmatyczne od imion męskich, np. Adam**owie**, Stasi**owie**.

Ćwiczenie 20

Podaj definicję strukturalno-semantyczną następujących wyrazów zbiorowych.

Wzór: robactwo – 'zbiór robaków'

1. potomstwo – .....
2. duchowieństwo – .....
3. chuliganeria – .....

4. ziemiaństwo – .....
5. studenteria – .....
6. chłopstwo – .....
7. ptactwo – .....
8. igliwie – .....
9. *dzieciarnia* – .....
10. magnateria – .....
11. nauczycielstwo – .....
12. kawalerowie – .....

Wyrazy złożone

We współczesnej polszczyźnie niektóre typy wyrazów złożonych są bardziej lub mniej produktywne. Do tej drugiej grupy należy zaliczyć **zestawienia i zrosty.**

ZESTAWIENIA to konstrukcje dwuwyrazowe odnoszące się do jednego desygnatu. W przeciwieństwie do luźnego połączenia wyrazów zestawienia różnią się od nich nieprzestawialnością członów.

np. **czarna jagoda** – w niektórych rejonach nazywana borówką
wieczne pióro – pióro napełniane atramentem

ZROSTY to rzeczowniki, które nie mają formalnego wykładnika kompozycji. Ich pierwszy człon posiada element fleksyjny, wskazujący na relację składniową między obu członami. Może on być odmienny lub nieodmienny w przypadkach zależnych.

np. **Białystok** – do Biał**ego**stoku, w Biał**ym**stoku
Wielkanoc – przed Wielk**a**nocą, po Wielk**a**nocy

Wspólny akcent dla całej struktury odróżnia ją od grupy syntaktycznej.

np. Białystok – **biały stok**

ZŁOŻENIA są połączone za pomocą interfiksów lub bez nich:

1. -o- lub -Ø- – z pierwszym członem imiennym
2. -i- (-y-) – z pierwszym członem czasownikowym
3. -o- lub -u- – z pierwszym członem liczebnikowym

Biorąc pod uwagę części mowy, przez które są motywowane złożenia, dzielimy je na następujące grupy:

1. rzeczownik	+ rzeczownik	– język**o**znawca (znawca języka)
2. rzeczownik	+ czasownik	– drog**o**wskaz**Ø** (ten, co wskazuje drogę)
3. czasownik	+ rzeczownik	– bawidam**ek** (ten, kto bawi damy)
4. przymiotnik	+ rzeczownik	– cudzoziem**iec** (ten, kto jest z cudzej ziemi)

5. liczebnik + rzeczownik – dziesięciolecie (okres dziesięciu lat)
6. przysłówek +czasownik – długopisØ (to, co długo pisze)
7. zaimek +rzeczownik – samokrytyka (to, że się sam krytykuje)

Ćwiczenie 21

Utwórz złożenia używając do tego wyżej podanych interfiksów:
-o-, -i- // -y-

Wzór: ten, który widzi na krótką (małą) odległość – **krótkowidz**

1. ten, który nosi listy – ..... (ś // sz, + -Ø)
2. ten, który czyni dobro – ..... (n // ń, + -ca)
3. ten, który daje (dawać) chleb (pracę) – ..... (+ -ca)
4. ten, który bawi damy – ..... (+ -ek)
5. ten, który pisze (pisać) bajki – ..... (+ -arz)
6. ten, który czyści buty – ..... (+ -Ø)
7. ten, kto ma pięć lat – ..... (+ -ek)
8. ten, kto chodzi do pierwszej klasy - ..... (+ -ista)
9. to, co chroni przed piorunem – ..... (+ -Ø)
10. to, co jest ryte w drzewie – ..... (+ -Ø)
11. to, co jest ryte w miedzi – ..... (+ -Ø)
12. to, co mierzy czas – ..... (+ -Ø)
13. to, co jest napisane (pisać) na brudno – ..... (+ -Ø)
14. to, co jest napisane (pisać) na maszynie – ..... (+ -Ø)
15. zbiór ksiąg – ..... (ą // ę, + -Ø)
16. „żywy" płot – ..... (+ -Ø)
17. połowa finału – ..... (o // ó, + -Ø)
18. ścianka z mebli – ..... (+ -Ø)
19. zbiór gwiazd – ..... (+ -Ø)
20. to, co wskazuje drogę - ..... (+ -Ø)

Ćwiczenie 22

Uzasadnij budowę i wyjaśnij znaczenie podanych wyrazów złożonych.

Wzór: czworonóg – stworzenie, które ma cztery nogi (zwierzę)

1. półetat – .....
2. samochód – .....

3. krwiodawca –
4. czarnoziem –
5. wodotrysk –
6. rękopis –
7. listopad –
8. życiorys –
9. średniowiecze –
10. wodospad –
11. krzywoprzysiężca –
12. trójmiasto –
13. ćwierćfinał –
14. trójkąt –
15. sianokosy –
16. samolot –
17. brzuchomówca –
18. obieżyświat –
19. noworodek –
20. obcokrajowiec –
21. półgłówek –
22. zegarmistrz –
23. łamistrajk –
24. nerwoból –
25. gwiazdozbiór –
26. dalekowidz –
27. zleceniobiorca –
28. darmozjad –
29. północ –
30. światopogląd –
31. zamążpójście –
32. religioznawstwo –
33. gazomierz –
34. dusigrosz –
35. czworościan –
36. samopoczucie –
37. duszpasterz –
38. wniebowzięcie –
39. psubrat –
40. stulecie –

PRZYMIOTNIKI

Charakterystyka ogólna

Przymiotnik jest to część mowy nazywająca jakość lub ustosunkowanie z zaznaczeniem przynależności do rzeczownika (określanego). W zdaniu pełni funkcję przydawki (**mądry** chłopiec) lub orzecznika (chłopiec jest **mądry**). W zależności od znaczenia przydawki przymiotne występujące w związku zgody mogą być **charakteryzujące lub gatunkujące**.

Przydawki charakteryzujące nazywają cechę przypadkową, indywidualną (jednostkową) i aktualną rzeczownika. Stoją przed członem określanym (prepozycja), np. ładna pogoda, spokojne życie, itp.

Przydawki gatunkujące nazywają cechę istotną (kategorialną) i stałą rzeczownika. Stoją po członie określanym (postpozycja), np. hymn narodowy, zupa pomidorowa, itp.

Ze względu na budowę formalną i semantyczną przymiotniki dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

1. przymiotniki pozostające w relacji do innego przedmiotu, a więc motywowane przez nazwy substancji, to **przymiotniki odrzeczownikowe, tzw. relacyjne;**
2. przymiotniki pozostające w pewnym stosunku do czynności, a więc motywowane przez nazwy czynności (czasowniki, rzeczowniki odczasownikowe), to **przymiotniki odczasownikowe;**
3. przymiotniki informujące o jakiejś modyfikacji cechy, którą nazywa podstawowy przymiotnik, czyli motywowane przez inne nazwy cech, to **przymiotniki odprzymiotnikowe.**

Osobną grupę stanowią **przymiotniki złożone.**

Przymiotniki odmieniają się przez **rodzaje, liczby i przypadki.** Oprócz relacyjnych i materiałowych, wszystkie pozostałe można stopniować.

Słowotwórstwo przymiotników

Przymiotniki odrzeczownikowe wskazują na relacje między przedmiotami. Na przykład **przymiotniki dzierżawcze** wskazują na relacje posiadania, ale w odniesieniu do ludzi konstrukcja przymiotnikowa jest konstrukcją ustępującą i takie przykłady jak „matczyna chusta" zastępowane są przez dopełniacz „chusta matki". W odniesieniu do zwierząt konstrukcja przymiotnikowa jest kategorią żywotną i dlatego poświęcono jej osobne ćwiczenie.

Inne relacje między przedmiotami to relacja **posiadania lub podobieństwa. Przymiotniki materiałowe** wskazują na materię, z której zrobiony został desygnat określonego rzeczownika.

Przymiotniki odrzeczownikowe pełnią w zdaniu funkcję przydawki. **Szyk** w dwuczłonowej grupie nominalnej stojącej w **związku zgody** i w **związku rządu** jest **pospozycyjny, np.** zupa **pomidorowa,** straż **pożarna**.

Do tworzenia przymiotników odrzeczownikowych używa się najczęściej następujących **przyrostków:**

-owy, np. lud – ludowy, pokój – pokojowy

-ski-(ow)ski, -(ar)ski, -(ań)ski, -(eń)ski, -(ń)ski, -(a)jski, -(e)jski, -(ij)ski, (yj)ski, np. Poznań – poznański, marksista – marksistowski, Jawa – jawajski, Europa – europejski

-ny, -(ij)ny, -(yj)ny, -(icz)ny, np. mięso – mięsny, harmonia – harmonijny, panorama – panoramiczny

-any, np. drewno – drewniany, wełna – wełniany

-aty, np. garb – garbaty, wąs – wąsaty

-asty, liść – liściasty, gąbka – gąbczasty

-isty // -ysty, np. osoba – osobisty, sok – soczysty

Poza wymienionymi przyrostkami istnieje duża ilość derywatów, które powstały w wyniku **przekształceń składniowych**. Chodzi tu o konstrukcje z tzw. dopełniaczem podmiotowym lub przedmiotowym, np. **psia** morda – morda psa – pies ma mordę, żądania **związkowe** – żądania związku – związek żąda, itp.

W formacjach utworzonych przyrostkiem **-owy** poza ogólną relacją z podstawą słowotwórczą można wydzielić pewne typy semantyczne. Podstawowe znaczenie tych formacji to:'coś zrobione z czego' np. **dębowy** stół –'stół zrobiony z dębu', ale oprócz tego mogą mieć miejsce inne relacje, np. składający się z czego? – **sosnowa** podłoga, czy 'mający zapach czegoś' – zapach **sosnowy.**

Ćwiczenie 23

Od podanych rzeczowników w nawiasie utwórz przymiotniki oznaczające 'zrobiony z czego', 'składający się z czego', 'mający zapach lub kolor'. Przyrostek **-owy.**

Wzór: parkiet (buk) – **bukowy** parkiet

A. Formacje utworzone od rodzajów drzew

1. las (świerk) – .....
2. aleja (lipa) – .....
3. zagajnik (sosna) – .....

4. sad (orzech) – .....
5. krzew (jało*wiec*) – .....
6. park (modrze*w*) – .....
7. lasek (brzoz**a**) – .....
8. ulica (topol**a**) – .....
9. puszcza (jodł**a**) – .....
10. nalewka (jarzębin**a**) – .....

B. Formacje utworzone od rodzajów owoców, warzyw

1. kwasek (cytryn**a**) – .....
2. czekoladka (wiśni**a**) – .....
3. nadzienie (jabł**ko**) – .....
4. krem (banan) – .....
5. galaretka (agrest) – .....
6. powidła (śliwk**a**) – .....
7. esencja (pomarańcz**a**) – .....
8. konfitura (czereśni**a**) – .....
9. sok (porzeczk**a**) – .....
10. kompot (more**le**) – .....
11. zupa (ogór*ek*) – .....
12. sos (cebul**a**) – .....
13. przecier (pomidor) – .....
14. sól (czosn*ek*) – .....
15. kolor (groszek) – .....
16. sałatka (kalafior) – .....
17. sok (marche*w*) – .....
18. zupa (fasol**a**) – .....
19. fasolka (szparag**i**) – .....
20. zupa (szcza*w*) – .....

Przyrostek -owy tworzy także formacje określające jakiś okres czasu. Mogą one pochodzić od nazw dni, tygodni i miesięcy.

Np.	poniedziałek – poniedziałk**owy**	styczeń – styczni**owy**
	wtorek – wtork**owy**	luty – lut**owy**
	środ**a** – środ**owy**	marzec – marc**owy**
	czwartek – czwartk**owy**	kwiec*ień* – kwietni**owy**
	piątek – piątk**owy**	maj – maj**owy**

ale:	**sobota – sobotni**	czerw*iec* – czerw**cowy**
	niedziela – niedzielny	lip*iec* – lip**cowy**
		sierp*ień* – sierpn**iowy**
		wrzesi*eń* – wrześn**iowy**
		październik – październik**owy**
		listopad – listopad**owy**
		grud*zień* – grudn**iowy**

Formy od rzeczowników **dzień – dniowy, tydzień – tygodniowy** stanowią najczęściej część formacji złożonych: liczebnik + przymiotnik.

Np.	jednodniowy	tygodniowy
	dwudniowy...	dwutygodniowy...
	czterodniowy	czterotygodniowy
	pięciodniowy	pięciotygodniowy
	parudniowy	parutygodniowy
	kilkudniowy	kilkutygodniowy

ale: miesiąc – miesięczny, kwartał – kwartalny, rok – roczny

Ćwiczenie 24

Utwórz od podanych w I rubryce rzeczowników przymiotniki z przyrostkiem **-owy** i połącz je z odpowiadającymi im znaczeniowo rzeczownikami II rubryki. Zbuduj następnie zdania z nowo utworzonymi grupami nominalnymi.

Wzór: I. droga II. podatek **drogowy**
Dzisiaj upływa ostatni dzień, do którego należało zapłacić podatek drogowy.

A.

1. chleb	1. kwas .....
.....	
2. schab	2. kotlet .....
.....	
3. obiad	3. pora .....
.....	
4. przegub	4. autobus .....
.....	
5. pogrzeb	5. marsz .....
.....	
6. targ	6. plac .....
.....	
7. księżyc	7. krajobraz .....
.....	

8. konkurs 8. pytanie .....

.....

9. puch 9. kołdra .....

.....

10. skarb 10. znaczek .....

.....

B.

1. warunek 1. zaliczenie .....

.....

2. przypadek 2. spotkanie .....

.....

3. wypadek 3. renta .....

.....

4. koniec 4. podsumowanie .....

.....

5. różaniec 5. nabożeństwo .....

.....

6. początek 6. nauczanie .....

.....

7. Środek 7. Ameryka .....

.....

8. jałowiec 8. wódka .....

.....

9. wieniec 9. choroba .....

.....

10. spadek 10. proces .....

.....

C.

1. głód 1. porcja .....

.....

2. ród 2. majątek .....

.....

3. zawód 3. interes .....

.....

4. lód 4. kra .....

.....

5. naród 5. hymn .....

.....

6. rozwód 6. pozew .....

.....

7. miód 7. miesiąc .....

.....

8. ogród 8. meble .....

.....

9. wrzód 9. choroba .....

.....

10. próg 10. poziom .....

.....

D.

1. składk**a** 1. impreza .....

.....

2. beczk**a** 2. piwo .....

.....

3. musztard**a** 3. sos .....

.....

4. porcelan**a** 4. serwis .....

.....

5. akcyz**a** 5. podatek .....

.....

6. ras**a** 6. segregacja .....

.....

7. choink**a** 7. ozdoba .....

.....

8. flanel**a** 8. koszula .....

.....

9. klas**a** 9. społeczeństwo .....

.....

10. brzoskwini**a** 10. nektar .....

.....

E

1. biodr**o** 1. staw .....

.....

2. wahadł**o** 2. ruch .....

.....

3. południe 3. półkula .....

.....

4. mieszkanie 4. czynsz .....

.....

5. miejsce 5. telefon .....

.....

6. życie 6. decyzja .....

.....

7. wojsko 7. mundur .....

.....

8. jabłko 8. sok .....

.....

9. gardło 9. sprawa .....

.....

10. pole 10. sąd .....

.....

Ćwiczenie 25

Utwórz od podanych rzeczowników osobowych przymiotniki i połącz je z odpowiadającymi im znaczeniowo rzeczownikami z drugiej kolumny. Ułóż zdania z nowo utworzonymi grupami nominalnymi.

Wzór: benedyktyn – **benedyktyńska** praca Mam za słabe nerwy do tej benedyktyńskiej pracy.

A. przyrostek **-ski;** (-ar)ski, (-ań)ski

1. przyjaciel 1. stosunki .....

.....

2. anio*ł* 2. cierpliwość .....

.....

3. kardyna*ł* 3. kapelusz .....

.....

4. profesor 4. tytuł .....

.....

5. kaznodzieja 5. ton .....

.....

6. diabe*ł* 6. pomysł .....

.....

7. piłka*rz* 7. zawody .....

.....

8. mieszcz**anin**	8. charakter .....
	.....
9. kole**ga**	9. przysługa .....
	.....
10. franciszk**anin**	10. dobroć .....
	.....

B. przyrostek **-cki** (wymiany k // c, t // c, d // dz)

1. partyzan*t*	1. walka .....
	.....
2. ryba*k*	2. sieć .....
	.....
3. studen*t*	3. dom .....
	.....
4. sąsia*d*	4. stosunki .....
	.....
5. prosta*k*	5. język .....
	.....
6. adwoka*t*	6. kancelaria .....
	.....
7. szlach**ta**	7. dwór .....
	.....
8. waria*t*	8. pomysł .....
	.....
9. Austria*k*	9. gadanie .....
	.....
10. Słowa*k*	10. język .....
	.....

Ćwiczenie 26

Utwórz przymiotniki od podanych nazw państw i miast.

Wzór: Portugalia – **portugalski**
Kraków – **krakowski**

A. przyrostek **-ski**

1. Watyka*n* –	11. Warszaw**a** – .....
2. Izrael –	12. Jerozolim**a** – .....

3. Albania – .....
4. Bułgar*ia* – .....
5. Nepal – .....
6. Chi*ny* – .....
7. Japonia – .....
8. Czec*hy* – .....
9. Hiszpania – .....
10. Włoc*hy* – .....
13. Bruksel**a** – .....
14. Londy*n* – .....
15. Wiedeń – .....
16. Peki*n* – .....
17. Berli*n* – .....
18. Pra**g**a – .....
19. Koszali*n* – .....
20. Ha**g**a – .....

B. przyrostek **-(ij)ski // -(yj)ski**

1. Ros**ja** – .....
2. Tunez**ja** – .....
3. Indonez**ja** – .....
4. Polinez**ja** – .....
5. Malez**ja** – .....
6. Kanada – .....
7. Cypr – .....
8. Australia – .....
9. Brazylia – .....
10. Li**b**ia – .....
11. Sy*r***ia** – .....
12. Belgia – .....
13. Kongo – .....
14. Niger**ia** – .....
15. Boliwia – .....
16. Chile – .....
17. Uganda – .....
18. Galic**ja** – .....

C. przyrostek **-(ań)ski**

1. Ameryka – .....
2. Korea – .....
3. Maroko – .....
4. Korsyka – .....
5. Kuba – .....
6. Meksyk – .....

Przyrostek **-(ow)ski** tworzy formacje od skrótowców, niektórych nazwisk, pozycji społecznych związanych z zawodem i rzeczowników obcego pochodzenia zakończonych na -ista.

Ćwiczenie 27

Utwórz przymiotniki od podanych rzeczowników i połącz je z odpowiadającymi im wyrazami określanymi.

Wzór: marksista – filozofia ...**marksistowska**...
PRL – rządy ...**peerelowskie**...

1. ONZ – ..... program
2. ZSP – ..... protest
3. PSL – ..... ministrowie

4. KUL – ..... podręczniki
5. Hegel – ..... filozofia
6. Szekspir – ..... dramaty
7. Molier – ..... komedie
8. marksista – ..... poglądy
9. mistrz – ..... koncert
10. faszyzm – ..... terror
11. rasista – ..... państwo
12. PKS – ..... rozkład jazdy
13. prymas –orędzie .....
14. marszałek – laska .....
15. Kurpie – koronki .....
16. burmistrz – bal .....
17. Zygmunt – dzwon .....
18. szelma – ..... uśmiech
19. dziad – ..... bicz
20. Piast – godło .....

Przymiotniki utworzone przyrostkami **-aty, -asty, -isty** najczęściej charakteryzuje posiadanie tego, na co wskazuje podstawa. Czasem może oznaczać także kolor.

Ćwiczenie 28

Utwórz od podanych rzeczowników przymiotniki i połącz je z wyrazami określanymi.

Wzór: broda – **brodaty** mężczyzna

A. przyrostek -aty, -(ow)aty

1. lód – ..... woda
2. pieg**a** – ..... dziewczynka
3. zez – ..... dziecko
4. pysk – ..... sąsiadka
5. pagór*e*k – ..... teren
6. trąd – ..... człowiek
7. sknera – ..... ciotka
8. popió*ł* – ..... cera
9. muł – ..... kolega
10. sroka – ..... materiał

B. przyrostek -asty

1. gli*n*a – ..... grunt
2. igł**a** – ..... las
3. liść – ..... drzewo
4. drabi*n*a – wóz .....
5. cegł**a** – ..... kolor
6. żył**a** – ..... mięso
7. pierz**e** – ..... chmury
8. tra*w*a – ..... pagórek
9. gąb*k*a – ..... grunt
10. bani**a** – ..... głowa

C. przyrostek -isty // -ysty, -(n)isty

1. mgł**a** – ..... dzień
2. kamień – ..... droga
3. złot**o** – ..... kolor
4. oso*b*a – ..... sekretarka
5. zama*ch* – ..... ruch
6. so*k* – ..... jabłko
7. pa*r*a – ..... dni
8. gó*r*a – teren .....
9. kre*w* – ..... befsztyk
10. kul**a** – ..... kształt
11. szkł**o** – ..... powierzchnia
12. Skał**a** – Góry .....
13. mięs**o** – ..... wargi
14. perł**a** – ..... uśmiech
15. kle**j** – ..... ryż
16. cierń – ..... korona
17. pu*ch* – ..... śnieg
18. bar*k* – ..... mężczyzna
19. włókn**o** – rośliny .....
20. ziarn**o** – kawa .....

Przymiotniki genetycznie **będące zapożyczeniami**, a opisowo motywowane przez rzeczowniki tworzone są w dość regularny sposób przyrostkami: **-(ij)ny // -(yj)ny** lub **-(iczny) // (ycz)ny.**

Do rzeczowników zakończonych na: **-cja, -sja, -zja** po odrzuceniu końcowego **-ja** dodawany jest najczęciej przyrostek **-(ij)ny // -(yj)ny.**

Do rzeczowników zakończonych na: **-ia, -sta, -izm** dodawany jest najczęściej przyrostek **-(icz)ny // -(ycz)ny.**

Ćwiczenie 29

Utwórz formacje przymiotnikowe od rzeczowników kolumny I i połącz je z odpowiednimi rzeczownikami II kolumny. Ułóż zdania z nowoutworzonymi grupami nominalnymi.

Wzór: I. emigracja II. fala **emigracyjna**
Pod koniec XIX wieku miała miejsce pierwsza fala emigracyjna Polaków do Ameryki.

Przyrostek **-(ij)ny // -(yj)ny**

I.	**II.**
1. prowokac**ja**	1. zachowanie .....
2. informac**ja**	2. biuletyn .....
3. cywilizac**ja**	3. opóźnienie .....
4. okupac**ja**	4. terror .....
5. produkc**ja**	5. powieść .....
6. generac**ja**	6. różnica .....
7. obserwac**ja**	7. punkt .....
8. polic**ja**	8. patrol .....
9. elekc**ja**	9. sejm .....
10. selekc**ja**	10. dobór .....

I.	II.
1. rewiz**ja**	1. proces .....
2. okaz**ja**	2. egzemplarz .....
3. reces**ja**	3. tendencje .....
4. aluz**ja**	4. uwaga .....
5. perwers**ja**	5. zachowanie .....
6. koliz**ja**	6. skrzyżowanie .....
7. dyskus**ja**	7. klub .....
8. perkus**ja**	8. instrumenty .....
9. obses**ja**	9. motyw .....
10. eksmis**ja**	10. postępowanie .....

Przyrostek **-(icz)ny // -(ycz)ny**

I.	II.
1. pornografi**a**	1. film .....
2. kaligrafi**a**	2. pismo .....
3. etnografi**a**	3. zbiory .....
4. choreografi**a**	4. układ .....
5. fotografi**a**	5. podobieństwo .....
6. ortografi**a**	6. błąd .....
7. kserografi**a**	7. kopia .....

8. biografia	8. dane .....
9. monografia	9. praca .....
10. topografia	10. mapa .....

I.	II.
1. zoologia	1. ogród .....
2. immunologia	2. system .....
3. chronologia	3. spis .....
4. alegoria	4. bajka .....
5. analogia	5. sytuacja .....
6. dychotomia	6. układ .....
7. sympatia	7. postać .....
8. apatia	8. pacjent .....
9. telepatia	9. porozumienie .....
10. mitologia	10. postać .....

Ćwiczenie 30

Utwórz przymiotnik od podanych rzeczowników. Przyrostek **-(icz)ny // -(ycz)ny.**

Wzór: entuzjazm, entuzjasta – **entuzjastyczne** przyjęcie

1. kapitalizm, kapitalista	ustrój .....
2. militaryzm, militarysta	polityka .....
3. materializm, materialista	światopogląd .....

4. kolonializm, kolonialista	przeszłość .....
5. naturalizm, naturalista	powieść .....
6. realizm, realista	podejście .....
7. terroryzm, terrorysta	zamach .....
8. ekshibicjonizm, ekshibicjonista	zachowanie .....
9. socjalizm, socjalista	partia .....
10. fatalizm, fatalista	podejście .....
11. entuzjazm, entuzjasta	przyjęcie .....
12. demokracja, demokrata	rząd .....
13. dyplomacja, dyplomata	wybieg .....
14. arystokracja, arystokrata	maniery .....
15. psychopatia, psychopata	skłonności .....

Ćwiczenie 31

Przekształć podane dzierżawcze konstrukcje składniowe według wzoru. Pamiętaj o wymianach morfonologicznych i końcówkach rodzajowych paradygmatów: rodzaj męski **-i // -y**, żeński **-a**, nijaki **-e.** Objaśnij metaforyczne znaczenie nowo powstałych formacji i utwórz z nimi zdania.

Wzór: bródka kozy – **kozia bródka** 'rodzaj brody, podobnej do koziej'
Starsi Chińczycy często noszą kozie bródki.

1. szyja łabędzia ..... szyja
.....
2. łapki kury ..... łapki
.....
3. pęd owcy ..... pęd
.....
4. skóra gęsi ..... skóra
.....
5. pióra strusia ..... pióra
.....
6. warga zająca ..... warga
.....
7. nora lisa ..... nora
.....
8. ogon pawia ..... ogon
.....

9. dziura myszy ..... dziura

10. wzrok sokoła ..... wzrok

11. tempo żółwia ..... tempo

12. serce gołębia ..... serce

13. oczy cielęcia ..... oczy

14. robota kreta ..... robota

15. miny małpy ..... miny

16. uszy osła ..... uszy

17. buda psa ..... buda

18. łeb kota ..... łby

19. głos słowika ..... głos

20. ogon myszy ..... ogon

Przymiotniki odczasownikowe wskazują na właściwości przedmiotu polegające na pewnym związku z czynnością wyrażoną przez czasownik podstawowy. Związek ten może polegać na stałym wykonywaniu lub podleganiu tej czynności albo na skłonności czy zdolności do jej wykonywania i podlegania. Formanty tworzące tę kategorię przymiotników mogą być bardziej lub mniej wyspecjalizowane znaczeniowo:

-ny – tworzy formacje oznaczające cechę przypisywaną wykonawcy czynności lub odbiorcy czynności od czasowników przechodnich (rzadziej nieprzechodnich)
Inne formanty tworzące formacje o tym samym znaczeniu to: **-(aw)czy, -ły, -ki**

-liwy – tworzy formacje określające podmiot, któremu przypisuje się skłonność do wykonywania czynności, na którą wskazuje czasownik

-alny – tworzy formacje potencjalne bierne, najczęściej od czasowników nieprzechodnich i określa rzeczowniki nieżywotne

Formacje odczasownikowe są nazwami cech pozostających w związku z czynnością i jako takie mogą być przymiotnikami (cecha stała) lub imiesłowami (cecha związana z aktualnie wykonywaną czynnością). Ponadto imiesłowy występują w zdaniu z określeniami czasu, której to cechy nie posiadają przymiotniki.

Ćwiczenie 32

Używając przyrostków **-ny, -ki, -ły, -(aw)czy** utwórz od podanych czasowników przymiotniki i imiesłowy i połącz je z podanymi wyrazami drugiej kolumny. Odpowiedz na pytanie, które z utworzonych formacji dotyczą cechy przypisywanej wykonawcy czynności, które odbiorcy czynności, a które są neutralne.

Wzór: żądać – **żądny** władzy – 'dotyczy wykonawcy czynności'

1. pakow**ać** – ..... walizka
2. sypa**ć** – ..... cukier
3. **orać** – grunt .....
4. nos**ić** – ściana .....
5. gi**ąć** – ..... meble
6. błą*dz***ić** – ..... wzrok
7. wędrow**ać** – ..... ptak
8. um*ó*w**ić** – cena .....
9. ostrzeg**ać** – znak .....
10. myl**ić** – ..... informacja
11. przyleg**ać** – pokój .....
12. zn**ać** – ..... aktor
13. rozpozn**ać** – znak .....
14. oniemi*e***ć** – ..... ze zdziwienia
15. psoc**ić** – ..... dziecko
16. dojrz*e***ć** – ..... owoc
17. pożółkn**ąć** – ..... papier
18. skamieni*e***ć** – ..... owad
19. wybre*dz***ać** – ..... klient
20. posiwi*e***ć** – ..... babcia

Ćwiczenie 33

Utwórz formacje potencjalne od podanych czasowników. Przyrostek **-liwy.**

Wzór: krzyczeć – ...krzyk**liwy...** alternacja cz // k

1. wsty*dz*ić się – ..... (dź // d)
2. szko*dz*ić – ..... (dź // d)
3. pła*k*ać – ..... (k // cz)
4. uszczypać – .....
5. życzyć – .....
6. kłócić się – .....(ć // t)
7. płoszyć – ..... (sz // ch)
8. obra*ż*ać się – ..... (ż // ź)
9. łamać – .....
10. dokuczać – .....
11. tro*szcz*yć się – .....(szcz // sk)
12. zrzę*dz*ić – ..... (dź // d)
13. przenik**nąć** – .....
14. psocić – ..... (ć // t)
15. dolegać – .....

Ćwiczenie 34

Od podanych czasowników utwórz formacje potencjalne bierne. Przyrostek **-alny.**

Wzór: widzieć – widzi**alny** obiekt

1. rozpuszczać – kawa .....
2. zmywać – farba .....
3. mieszkać – budynek .....
4. namacać – ..... dowód
5. policzyć – rzeczowniki .....
6. wysuwać – pojemnik .....
7. przetłumaczyć – .....tekst
8. zniszczyć – ..... przedmiot
9. wyobrażać – ..... model
10. wymienić – ..... pieniądze
11. przewidywać – ..... pogoda

12. przepuszcz**ać** – ..... błona
13. przenik**ać** – materiał .....
14. nie przekracz**ać** – ..... termin
15. postrzeg**ać** – ..... świat

Przymiotniki odprzymiotnikowe oznaczają **intensywność** lub **osłabienie cechy** nazwanej przymiotnikiem podstawowym. W odróżnieniu od przymiotników odrzeczownikowych i odczasownikowych przyrostki je tworzące mają funkcję modyfikacyjną.

Podstawami derywatów odprzymiotnikowych mogą być tylko przymiotniki jakościowe.

Intensywność cechy

Do tworzenia przymiotników oznaczających intensywność cechy służą następujące formanty:

1. przyrostki: **-utki, -uteńki, -uśki, -usieńki, -uchny**
2. przedrostki rodzime: **prze-, przy-, nad-**
3. przedrostki obce: **arcy-, hiper-, ultra-, ekstra-, super-**
4. oraz konstrukcje z przyimkiem **„za", np. za gruby, za mały, za dobry, itp.**

Osłabienie cechy

Przymiotniki oznaczające osłabienie cechy tworzone są głównie za pomocą przyrostka **-awy,** rzadziej **-owaty** i przedrostka **nie-**, który w połączeniu z odpowiednim przymiotnikiem tworzy parę antonimiczną, nie całkiem jednak równą pod względem semantycznym antonimowi leksykalnemu.

Ćwiczenie 35

Stosując wyżej wymienione przyrostki utwórz przymiotniki oznaczające uintensywnienie cechy. (czasem można utworzyć więcej form).

Wzór: miły – mil**utki**, mil**uśki**, milus**ieńki**, mil**uchny**

1. krót**ki** – .....
2. such**y** – .....
3. drob*n***y** – .....
4. sła*b***y** – .....
5. ca*ł***y** – .....
6. chu*d***y** – .....

7. cie*nki* – .....
8. sło*dki* – .....
9. żół*ty* – .....
10. si*wy* – .....
11. ład*ny* – .....
12. bi*ały* – .....
13. czys*ty* – .....
14. le*kki* – .....
15. lichy – .....
16. pros*ty* – .....
17. szczup*ły* – .....
18. jas*ny* – .....
19. delikat*ny* – .....
20. wą*tły* – .....

Ćwiczenie 36

Stosując wyżej wymienione przedrostki rodzime i obce utwórz przymiotniki oznaczające uintensywnienie cechy.

Wzór: śliczny – **prze**śliczny; poprawny – **hiper**poprawny

1. piękny – .....
2. śmieszny – .....
3. krótki – .....
4. wrażliwy – .....
5. ludzki – .....
6. dobry – .....
7. czysty – .....
8. miły – .....
9. zwyczajny – .....
10. bogaty – .....
11. ciężki – .....
12. ogromny – .....
13. długi – .....
14. ciekawy – .....
15. poprawny – .....
16. mocny – .....
17. doskonały – .....

18. nowoczesny – .....
19. inteligentny – .....
20. szybki – .....

Ćwiczenie 37

Utwórz od podanych przymiotników formacje o znaczeniu osłabienia cechy. Zauważ, że nowo powstałe przymiotniki są charakterystyczne dla języka potocznego i wyrażają niedostatek cechy wskazanej w podstawie.

Wzór: biały – biał**awy**

1. żółty – .....
2. tępy – .....
3. słodki – .....
4. cierpki – .....
5. biały – .....
6. niski – .....
7. głupi – .....
8. ciemny – .....
9. brudny – .....
10. nudny – .....
11. słony – .....
12. łysy – .....
13. gorzki – .....
14. czerwony – .....
15. gruby – .....
16. blady – .....
17. stary – .....
18. ślepy – .....
19. niebieski – .....
20. siwy – .....

UWAGA: Przyrostek **-awy** stosowany jest także w chemii na określenie związków chemicznych o słabej zawartości tego, na co wskazuje podstawa, np. siark**a** – siark**awy**, fosfor – fosfor**awy**.

Ćwiczenie 38

Stosując przedrostek **nie** – utwórz formacje antonimiczne od podanych przymiotników i zwróć uwagę na znaczenie, które nie jest tożsame ze znaczeniem antonimów leksykalnych.

Wzór: mały – **niemały** = 'duży'

1. brzydki – .....
2. głupi – .....
3. wysoki – .....
4. dobry – .....
5. duży – .....
6. zły – .....
7. gruby – .....
8. zdrowy – .....
9. mądry – .....
10. prosty – .....

Przymiotniki od wyrażeń syntaktycznych powstają wyniku formalnego przekształcenia konstrukcji składniowej na konstrukcję leksykalną o takim samym znaczeniu. Stanowią one we współczesnej polszczyźnie bardzo produktywną kategorię.

Następujące przyimki mogą wchodzić w skład wyrażeń przyimkowych: **bez, do, między, na, nad, od, po, pod, ponad, poza, przeciw, przed, przy, za.** Nie tworzy się formacji przymiotnikowych z przedrostkami: **w** i **z.**

Najczęściej używane formanty to: **-owy, -ny, -(icz)ny, -ski, -(ań)ski, -i // -y.**

O wyborze odpowiedniego przyrostka decyduje najczęściej postać istniejącego obocznie prostego przymiotnika odrzeczownikowego, np. podmiej**ski**, bo miej**ski.**

Ćwiczenie 39

Stosując przyimek **bez** i wyżej podane przedrostki, utwórz przymiotniki i połącz je z odpowiednimi rzeczownikami II kolumny. Zwróć uwagę na wymiany morfologiczne.

Wzór: I. bez wiatr**u** – ...**bezwietrzny**... II. ...**bezwietrzny dzień**...

I	II
1. bez pa*n*a –	1. wysiłek .....
2. bez dom**u** –	2. człowiek .....

3. bez praw**a** –	3. pies .....
4. bez cel**u** –	4. eksmisja .....
5. bez kres**u** –	5. dal .....
6. bez objaw**ów** –	6. ruch .....
7. bez wie*dz***y** –	7. zakażenie .....
8. bez dzie**ci** –	8. małżeństwo .....
9. bez liś**ci** –	9. drzewo .....
10. bez rol**i** –	10. chłop .....
11. bez dusz**y** –	11. dzieło .....
12. bez imie*ni***a** –	12. decyzja .....
13. bez wyjąt**ku** –	13. dzieło sztuki .....
14. bez cen**y** –	14. reguła .....
15. bez kar**y** –	15. chuligani .....
16. bez id**ei** –	16. prawo .....
17. bez wstyd**u** –	17. literatura .....
18. bez warun**ku** –	18. posłuszeństwo .....
19. bez Bog**a** –	19. zachowanie .....
20. bez wła*dz***y** –	20. nogi .....

Ćwiczenie 40

Wyjaśnij, od jakich wyrażeń syntaktycznych pochodzą przymiotniki w podanych zdaniach.

Wzór: Zarzut o korupcji w rządzie był **bezpodstawny**. ...**bez podstaw**...

1. Miałem **bezgraniczne** zaufanie do rodziców. .....
2. Podwyższono zasiłek **bezrobotnej** młodzieży. .....
3. Klonowanie jest rozmnażaniem **bezpłciowym.** .....
4. Nasza młodość jest **bezpowrotną** przeszłością. .....
5. Kolega był **beznamiętnym** obserwatorem. .....
6. Dalsza dyskusja była **bezprzedmiotowa**. .....
7. To mogła zrobić tylko jakaś **bezrozumna** istota. .....
8. Zepsuty odkurzacz jest **bezużytecznym** sprzętem. .....
9. Tęsknię za **beztroskimi** latami dzieciństwa. .....
10. Nóż był **bezspornym** dowodem przestępstwa. .....
11. Zdarzają się **bezśnieżne** zimy. .....
12. Dalsze poszukiwania zaginionego były **bezskuteczne**. .....
13. W większości krajów Europy obowiązuje ruch **bezwizowy**. .....

14. Wojsko używało gazów **bezwonnych**. .....
15. Postanowił zostać w b**ezżennym** stanie. .....
16. Niektóre loty kosmiczne są **bezzałogowe**. .....
17. Chodził do **bezwyznaniowej** szkoły. .....
18. Lekarz zalecił mi **beztłuszczową** dietę. .....
19. Kupiłem sobie nowy czajnik **bezprzewodowy**. .....
20. Lubię **bezpestkowe** mandarynki. .....

Ćwiczenie 41

Od podanych wyrażeń syntaktycznych utwórz przymiotniki i połącz je z odpowiednimi rzeczownikami z II kolumny. Pamiętaj o wymianach morfologicznych.

Wzór: I. do głęb**i** – ...dogłęb**ny**... II. dogłębna analiza

1. do mięś**ni** –	1. znaczenie .....
2. do słow**a** –	2. zastrzyk .....
3. do zgon**u** –	3. ..... więzienie
4. do żywot**a** –	4. ..... wdzięczność
5. między szko*ł***ami** –	5. okres .....
6. między narod**ami** –	6. zawody .....
7. między wojn**ami** –	7. umowy .....
8. między miast**ami** –	8. upodobnienie .....
9. między wyraz**ami** –	9. rozmowa .....
10. na ziem**i** –	10. strona .....
11. na wietrz**e** –	11. środki .....
12. na serc**e** –	12. ..... poeta
13. na sen –	13. zioła .....
14. na pot –	14. tabletki .....
15. na dwor*z***e** –	15. leki .....
16. pod zie*mi***ą** –	16. łódź .....
17. pod wod**ą** –	17. ..... stacja kolei
18. od środk**a** –	18. krytyka .....
19. od do*ł***u** –	19. komentarz .....
20. od autor**a** –	20. ruch .....

Ćwiczenie 42

Od jakich wyrażeń syntaktycznych pochodzą niżej podane przymiotniki? Spróbuj ułożyć z nimi zdania.

Wzór: podmiejski – **pod miastem**
Często jeżdżę autobusami **podmiejskimi**.

1. podziemny .....
.....
2. pooperacyjny .....
.....
3. podbramkowy .....
.....
4. pozaszkolny .....
.....
5. podskórny .....
.....
6. podrównikowy .....
.....
7. podniebny .....
.....
8. ponadplanowy .....
.....
9. ponadobowiązkowy .....
.....
10. ponadczasowy .....
.....
11. pozarynkowy .....
.....
12. podmiejski .....
.....
13. pozawałowy .....
.....
14. przedmałżeński .....
.....
15. przedwojenny .....
.....
16. przedhistoryczny .....
.....

17. przydomowy .....

.....

18. przygraniczny .....

.....

19. przykościelny .....

.....

20. zagraniczny .....

.....

Stopniowanie przymiotników

Prawie wszystkie przymiotniki, oprócz materiałowych i niektórych relacyjnych, mogą określać cechy w różnym natężeniu, co wyrażane jest przez **stopniowanie.**

Istnieją trzy stopnie: **równy, wyższy i najwyższy.**

Formy tych stopni mogą być wyrażone przez:

Stopniowanie proste

Stopień wyższy

Do formy stopnia równego dodaje się przyrostek **-sz-**, np. stary – star**sz**y, młody – młod**sz**y lub przyrostek **-ejsz-**, jeżeli temat kończy się na grupę spółgłoskową, np. smutny – smutni**ejsz**y, mądry – mądrz**ejsz**y.

Przymiotniki, których temat w stopniu równym zakończony jest na **-k-, -ek-, -ok-,** tworzą formy stopnia wyższego od tematu skróconego o te właśnie elementy, np. krót**k**i – krótszy, dal**ek**i – dalszy, szer**ok**i – szerszy.

Przy tworzeniu stopnia wyższego mogą zajść następujące wymiany jakościowe i ilościowe spółgłosek i samogłosek:

n // ń	cie**n**ki	–	cie**ń**szy;	jas**n**y – jaś**ni**ejszy
ł // l	mi**ł**y	–	mi**l**szy	
g // ż	dłu**g**i	–	dłu**ż**szy	
r // rz	ostry	–	ost**rz**ejszy	
c // t	gorą**c**y	–	gore**t**szy	
m // mi	uprzej**m**y	–	uprzej**mi**ejszy	
s // ż	bli**s**ki	–	bli**ż**szy (wymiana ta zachodzi, kiedy przymiotnik kończy się na -ski, -soki, np. wąski – węższy, wysoki – wyższy)	

st // ść	gę**st**y	–	gę**ści**ejszy
sn // śni	cia**sn**y	–	cia**śni**ejszy
sł // śl	doro**sły**	–	doro**śl**ejszy
a // e	b**ia**ły	–	b**ie**lszy
o // e	wes**o**ły	–	wes**e**lszy
ą // ę	w**ą**ski	–	w**ę**ższy

Stopień najwyższy

Tworzy się przez dodanie przedrostka **naj-** do formy stopnia wyższego, np. cieńszy – **naj**cieńszy, mądrzejszy – **naj**mądrzejszy.

Wyjątek: lekki – lżejszy, najlżejszy

Stopniowanie opisowe

Do form przymiotnika w stopniu równym dodaje się formy przysłówków **bardzo, mało** w stopniu wyższym i najwyższym.

W przypadku większego natężenia cechy: **bardziej, najbardziej**; mniejszego natężenia cechy: **mniej, najmniej**,

np. bardziej słowny, najbardziej słowny
mniej słowny, najmniej słowny

UWAGA: Stopniowanie opisowe stosuje się najczęściej w przypadku przymiotników relacyjnych, natomiast przymiotniki jakościowe stopniowane są przez dodanie odpowiednich przyrostków. Czasem jednak o wyborze decyduje zwyczaj językowy, np. szczery – stopień wyższy tylko **bardziej szczery**

Stopniowanie nieregularne

Polega ono na użyciu form supletywnych, a stosuje się je do 5 przymiotników:

dobry	–	**lepszy**	–	**najlepszy**
zły	–	**gorszy**	–	**najgorszy**
mały	–	**mniejszy**	–	**najmniejszy**
duży	–	**większy**	–	**największy**
wielki	-	**większy**	-	**największy**

Ćwiczenie 43

Stosując poznane reguły utwórz formy stopnia wyższego i najwyższego od podanych przymiotników.

Wzór: ładny – **ładniejszy – najładniejszy** rycerski – **bardziej rycerski – najbardziej rycerski**

1. miękki – ....
2. zdolny – ....
3. śmieszny – ....
4. drobny – ....
5. doświadczony – ....
6. słony – ....
7. kolorowy – ....
8. słodki – ....
9. ciemny – ....
10. ciepły – ....
11. nowoczesny – ....
12. szczery – ....
13. głęboki – ....
14. koleżeński – ....
15. gorzki – ....
16. mądry – ....
17. czysty – ....
18. odważny – ....
19. sławny – ....
20. tępy – ....

Stopień wyższy w porównaniach

Wyróżniamy następujące sposoby wyrażania porównań:

a) **stopień wyższy przymiotnika + przyimek 'niż' + mianownik rzeczownika lub zaimka**, np. Babcia jest **zdrowsza niż** dziadek. Ona jest **zdrowsza niż** on.
b) **stopień wyższy przymiotnika + przyimek 'od' + dopełniacz rzeczownika lub zaimka**, np. Babcia jest **zdrowsza od** dziadka. Ona jest **zdrowsza od** niego.

c) **wyraz 'coraz' + stopień wyższy przymiotnika** (stosuje się przy stopniowym natężeniu cechy), np. Babcia jest **coraz zdrowsza**.
d) **konstrukcja składniowa z parą symetryczną 'im' + stopień wyższy przymiotnika + 'tym' + stopień wyższy przymiotnika**, np. **Im lepsza** znajomość terenu, **tym większa** w nim orientacja.

Ćwiczenie 44

Stosując powyższe reguły, przekształć każde z podanych dwóch zdań w jedno. Użyj w tym celu przyimków **'niż' i 'od'.**

Wzór: Moja kurtka jest tania. Twoja kurtka jest droga.
Moja kurtka jest **tańsza niż** twoja.
Moja kurtka jest **tańsza od** twojej.

a) ***liczba pojedyncza***

1. Ta pani jest stara. Tamta pani jest młoda.

.....

.....

2. Mój ręcznik jest czysty. Jego ręcznik jest brudny.

.....

.....

3. Jego samochód jest szybki. Jej samochód jest wolny.

.....

.....

4. Janek jest silny. Władek jest słaby.

.....

.....

5. Ich mieszkanie jest małe. Nasze mieszkanie jest duże.

.....

.....

6. Chleb jest świeży. Bułka jest czerstwa.

.....

.....

7. Ołów jest ciężki. Aluminium jest lekkie.

.....

.....

8. To zadanie jest łatwe. Tamto zadanie jest trudne.

.....

.....

9. Mój ogród jest mały. Twój ogród jest duży.

.....

.....

10. Styczeń jest długi. Luty jest krótki.

.....

.....

b) ***liczba mnoga***

11. Polacy są wysocy. Chińczycy są niscy.

.....

.....

12. Dziewczyny są spokojne. Chłopcy są nerwowi.

.....

.....

13. Rodzice są tolerancyjni. Dziadkowie są nietolerancyjni.

.....

.....

14. Studentki są pilne. Studenci są leniwi.

.....

.....

15. Ferie letnie są długie. Ferie zimowe są krótkie.

.....

.....

16. Ojcowie są surowi. Matki są łagodne.

.....

.....

17. Te książki są drogie. Tamte książki są tanie.

.....

.....

18. Dni są długie. Noce są krótkie.

.....

.....

19. Te pokoje są duże. Tamte pokoje są małe.

.....

.....

20. Włosi są impulsywni. Finowie są zrównoważeni.

.....

.....

Ćwiczenie 45

W miejsce kropek wstaw formę stopnia wyższego w liczbie pojedynczej i mnogiej przymiotników podanych tłustym drukiem.

Wzór: Twoja dziewczyna jest **ładna**, ale moja jest ...**ładniejsza...**
Ich dziewczyny są **ładne**, ale nasze są ...**ładniejsze**...

1. Ten mężczyzna jest **przystojny**, ale tamten jest .....
   Ci mężczyźni są **przystojni,** ale tamci są .....
2. Ten fotel jest **wygodny**, ale tamten jest .....
   Te fotele są **wygodne**, ale tamte są .....
3. Ta teoria jest **ciekawa**, ale tamta jest .....
   Te teorie są **ciekawe**, ale tamte są .....
4. Ten student jest **zdolny**, ale tamten jest .....
   Ci studenci są **zdolni**, ale tamci są .....
5. Ten rok jest **ciepły**, ale tamten był .....
   Te lata są **ciepłe**, ale tamte były .....
6. Ten dom jest **duży**, ale tamten jest .....
   Te domy są **duże**, ale tamte są .....
7. To zwierzę jest **rzadkie**, ale tamto jest .....
   Te zwierzęta są **rzadkie**, ale tamte są .....
8. Ten sąsiad jest **życzliwy**, ale tamten jest .....
   Ci sąsiedzi są **życzliwi**, ale tamci są .....
9. Ten człowiek jest **biedny**, ale tamten jest .....
   Ci ludzie są **biedni**, ale tamci są .....
10. Ta dziewczyna jest **pracowita**, ale tamta jest .....
    Te dziewczyny są **pracowite**, ale tamte są .....

Ćwiczenie 46

Odpowiedz na pytania używając w odpowiedzi wyrazów podanych w nawiasie i przyimków **'niż' i 'od'.**

Wzór: Czy ten fachowiec jest solidny? (tamten)
Tak, o wiele **solidniejszy niż** tamten.
Tak, o wiele **solidniejszy od** tamtego.

a) ***liczba pojedyncza***

1. Czy aktualna twoja praca jest interesująca? (poprzednia)

   .....
   .....

2. Czy twoje nowe mieszkanie jest jasne? (stare)

. . . . . .

. . . . . .

3. Czy twoje drugie dziecko jest spokojne? (pierwsze)

. . . . . .

. . . . . .

4. Czy twoja nowa kierowniczka jest młoda? (stara)

. . . . . .

. . . . . .

5. Czy twoje osiedle jest zielone? (wasze)

. . . . . .

. . . . . .

6. Czy ten rozkład zajęć jest dobry? (ostatni)

. . . . . .

. . . . . .

7. Czy twoja mama jest niska? (moja)

. . . . . .

. . . . . .

8. Czy jego zachowanie jest złe? (jej)

. . . . . .

. . . . . .

9. Czy twój mąż jest zazdrosny? (mój)

. . . . . .

. . . . . .

10. Czy twoja nauczycielka jest cierpliwa? (wasza)

. . . . . .

. . . . . .

b) ***liczba mnoga***

11. Czy moi rodzice są wymagający? (twoi)

. . . . . .

. . . . . .

12. Czy aktualne przepisy są właściwe? (poprzednie)

. . . . . .

. . . . . .

13. Czy moi sąsiedzi są koleżeńscy? (twoi)

. . . . . .

. . . . . .

14. Czy poprzednie egzaminy były trudne? (aktualne)

. . . . . .

. . . . . .

15. Czy psy są wierne? (koty)

. . . . . .

. . . . . .

16. Czy Polacy są nerwowi? (Amerykanie)

. . . . . .

. . . . . .

17. Czy uczniowie są pilni? (uczennice)

. . . . . .

. . . . . .

18. Czy wilki są agresywne? (lisy)

. . . . . .

. . . . . .

19. Czy mężczyźni są silni? (kobiety)

. . . . . .

. . . . . .

20. Czy chłopcy są odważni? (dziewczyny) . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Ćwiczenie 47

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę stopnia wyższego przymiotnika podanego w nawiasie. Zwróć uwagę, że po wyrazie **coraz** konstrukcja ta ma znaczenie stopniowego natężenia cechy.

Wzór: Zauważyłeś, że ona jest coraz (zmęczona) ...**bardziej zmęczona**... ?

a) *liczba pojedyncza*

1. Po niepowodzeniach w szkole to dziecko jest coraz (nerwowe) . . . . . .

. . . . . .

2. Stosując najnowszą kurację odchudzającą jestem coraz (szczupła) . . .

. . . . . .

3. Grając na giełdzie staje się coraz (bogaty) . . . . . .
4. Ostatnio nasza dzielnica staje się coraz (piękna) . . . . . .
5. Niestety babcia jest coraz (słaba) . . . . . .

6. Wraz z upływem czasu różnica wiekowa między nami jest coraz (mała) .....
7. Mój syn jest coraz (sprawny) ..... fizycznie.
8. Od kiedy więcej zarabia jest coraz (elegancki) .....
9. Na szczęście inflacja jest coraz (wolna) .....
10. Jego kondycja psychiczna jest coraz (zła) .....

b) ***liczba mnoga***

11. Z miejsca wojny domowej nadchodzą coraz (tragiczne) .... wiadomości.
12. Sprzedawczynie sklepowe są coraz (uprzejme) .....
13. Politycy stają się coraz (agresywni) .....
14. Uczniowie są coraz (wysportowani) .....
15. W tej firmie pracują coraz (dobrzy) ..... fachowcy.
16. Niektórzy ludzie na starość są coraz (cisi) .....
17. Policjanci są coraz (restrykcyjni) .....
18. Niektóre rodziny mają coraz (złe) ..... warunki życiowe.
19. Portfele niektórych ludzi są coraz (zasobne) .....
20. Nie wiesz, dlaczego oni są coraz (smutni) ..... ?

Ćwiczenie 48

W miejsce kropek wstaw odpowiednią formę stopnia wyższego przymiotnika podanego w nawiasie. Zwróć uwagę, że w konstrukcji z parą symetryczną **'im' ... 'tym'** natężenie cechy po 'im' jest mniejsze niż po 'tym'.

Wzór: Im (dobra) ...**lepsza**... organizacja pracy, tym (duża) ...**większa**... wydajność.

a) ***liczba pojedyncza***

1. Im (schorowany) ..... organizm, tym (mała) ..... jego odporność.
2. Im (zdolne) .....dziecko, tym (duża) ..... szansa na studia.
3. Im (ciepłe) ..... lato, tym (mroźna) ..... zima.
4. Im (długa) ..... noc, tym (krótki) ..... dzień.
5. Im (wielka) .....okazja, tym (ryzykowny) .....zarobek.

6. Im (proste) ..... zadanie, tym (trudne) ..... wykonanie.
7. Im (wolna) ..... jazda, tym (wielkie) ..... bezpieczeństwo.
8. Im (skrupulatne) ..... badanie, tym (trafna) ..... *diagnoza.*
9. Im (wysokie) ..... stanowisko, tym (dobry) ..... zarobek.
10. Im (właściwa) ..... diagnoza, tym (szybkie) ..... wyleczenie.

b) *liczba mnoga*

11. Im (bogaci) ..... obywatele, tym (zamożni) ..... społeczeństwo.
12. Im (zdrowi) ..... obywatele, tym (małe) ..... wydatki na cele socjalne.
13. Im (weseli) ..... goście, tym (przyjemna) ..... atmosfera.
14. Im (zarozumiali) ..... , tym (nieprzyjemni) .....
15. Im (pracowici) ....., tym (bogaci) .....
16. Im (popularni) ....., tym (narażeni) ..... na zainteresowanie mediów.
17. Im (aktywni) ..... zawodowo, tym (spokojni) ..... w życiu prywatnym.
18. Im (wysocy) ..... w hierarchii zawodowej, tym (wielkie) ..... obowiązki.
19. Im (długie) ..... kolejki, tym (wielkie) ..... zdenerwowanie.
20. Im (kompetentni) ..... urzędnicy państwowi, tym (mała) ..... irytacja zwykłych obywateli.

Stopień najwyższy w porównaniach

Wyróżniamy następujące konstrukcje składniowe, w których używamy stopnia najwyższego przymiotników.

a) **stopień najwyższy przymiotnika + z(e) + wszystkich + dopełniacz liczby mnogiej rzeczownika lub zaimka** (czasem wyraz 'wszystkich' może zostać pominięty i wtedy może być dopełniacz liczby pojedynczej), np. Janek jest najwyższy z (wszystkich) chłopców. Janek jest najwyższy z klasy.

b) **liczebnik 'jeden' + z(e) + stopień najwyższy przymiotnika + rzeczownik w dopełniaczu liczby mnogiej**, np. Piłka nożna jest jednym z najbardziej ulubionych sportów w Polsce.
c) **stopień najwyższy przymiotnika + wśród // pośród // spośród + dopełniacz liczby mnogiej rzeczownika lub zaimka**, np. Janek jest najwyższy wśród kolegów. Janek jest najwyższy wśród nich.
d) **stopień najwyższy przymiotnika + w + miejscownik liczby pojedynczej lub mnogiej rzeczownika**, np. Janek jest najzdolniejszy w klasie. Janek jest najzdolniejszy w Katowicach.
e) **stopień najwyższy przymiotnika + między + narzędnik liczby mnogiej rzeczownika lub zaimka**, np. Janek jest najwyższy między chłopcami. Janek jest najwyższy między nami. (Ta konstrukcja składniowa stosowana jest bardzo rzadko.)
f) **wyraz 'jak' + stopień najwyższy przymiotnika**, np. Chciałaś jak najlepszą opinię.

Ćwiczenie 49

Przekształć podane zdania według wzoru (podpunkt a).

Wzór: Ubiegły rok był zimny (wszystkie lata) Ubiegły rok był **najzimniejszy z wszystkich lat**.

a) ***liczba pojedyncza***

1. Lew jest silny. (wszystkie zwierzęta)
. . . . . .
2. Praga jest stara. (wszystkie miasta w Środkowej Europie)
. . . . . .
3. Język polski jest trudny. (wszystkie języki słowiańskie)
. . . . . .
4. Zdrowie jest ważne. (wszystkie wartości życiowe)
. . . . . .
5. Opieka zdrowotna jest potrzebna. (wszystkie świadczenia społeczne)
. . . . . .
6. Samotność jest zła. (wszystkie nieszczęścia ludzkie)
. . . . . .
7. Kraków jest piękny. (wszystkie polskie miasta)
. . . . . .
8. Warszawa jest duża. (wszystkie polskie miasta)
. . . . . .

9. Śląsk jest zanieczyszczony. (wszystkie polskie regiony)

. . . . . .

10. Danka jest wysoka. (wszystkie dziewczęta w szkole)

. . . . . .

b) *liczba mnoga*

11. Bieszczady są dzikie. (wszystkie góry w Polsce)

. . . . . .

12. Chiny są przeludnione. (wszystkie państwa na świecie)

. . . . . .

13. Góry Świętokrzyskie są stare. (wszystkie góry w Polsce)

. . . . . .

14. Czy pieniądze są niezbędne? (wszystkie rzeczy na świecie)

. . . . . .

15. Czy jabłka są zdrowe? (wszystkie owoce)

. . . . . .

16. Czy Chopin i Szymanowski są słynni? (wszyscy polscy kompozytorzy)

. . . . . .

17. Czy hipopotamy są wielkie? (wszystkie ssaki na świecie)

. . . . . .

18. Dzieci są beztroskie. (wszystkie istoty na ziemi)

. . . . . .

19. Czy pociągi są bezpieczne? (wszystkie środki transportu)

. . . . . .

20. Czy Polacy są ruchliwi? (wszystkie narody Europy)

. . . . . .

Ćwiczenie 50

Stosując poznaną zasadę (podpunkt b), ułóż pełne zdania z podanych niżej składników.

Wzór: Nowy Jork – wielkie miasto na świecie.
Nowy Jork **jest jednym z największych miast na świecie**.

a) *liczba pojedyncza*

1. Lis – chytre zwierzę

. . . . . .

2. Wisła – długa rzeka w Polsce

. . . . . .

3. Andrzej Wajda – znany polski reżyser

. . . . . .

4. Ulica Floriańska – reprezentacyjna ulica Krakowa

. . . . . .

5. Wawel – słynny zamek w Polsce

. . . . . .

6. Fiat – popularna marka samochodu w Polsce

. . . . . .

7. Telewizja – ważne medium

. . . . . .

8. Alkohol – szkodliwa używka dla człowieka

. . . . . .

9. Miłość – istotne uczucie w życiu człowieka

. . . . . .

10. Wolność – podstawowa wartość dla człowieka

. . . . . .

b) ***liczba mnoga***

11. Mrówki – pracowite owady

. . . . . .

12. Planety – niezbadane obiekty w kosmosie

. . . . . .

13. Wakacje – przyjemny okres w roku

. . . . . .

14. Piloci – opanowani ludzie

. . . . . .

15. Szwajcarzy – bogaci Europejczycy

. . . . . .

16. Spadochroniarze – odważni żołnierze

. . . . . .

17. Alkoholicy – nieszczęśliwi ludzie

. . . . . .

18. Księgowi – dobrze opłacani pracownicy

. . . . . .

19. Rosjanie – liczny naród słowiański

. . . . . .

20. Szczury – szkodliwe gryzonie

. . . . . .

Ćwiczenie 51

Stosując poznaną regułę (podpunkt c), zbuduj poprawne zdania z podanych elementów.

Wzór: Janek, jest zdolny, wszystkie moje dzieci
Wśród wszystkich moich dzieci Janek jest najzdolniejszy.

a) *liczba pojedyncza*

1. Róża, jest piękna, wszystkie kwiaty

.....

2. Sekwoja, jest wysoka, wszystkie drzewa na świecie

.....

3. Ona, jest inteligentna, wszyscy moi znajomi

.....

4. Rodzina, jest ważna, wszystkie wartości

.....

5. Ekspres, jest szybki, wszystkie pociągi

.....

6. Zawód lekarza, jest ceniony, wszystkie inne zawody

.....

7. Dobroć, jest ceniona, wszystkie cnoty człowieka

.....

8. Palenie papierosów, trudny do przezwyciężenia, wszystkie nałogi

.....

9. Ona, jest inteligentna, wszyscy z nas

.....

10. Życie, jest cenne, wszystkie wartości na ziemi

.....

b) *liczba mnoga*

11. Pszczoły i mrówki, są pracowite, wszystkie owady

.....

12. Paryż i Rzym, są odwiedzane, wszystkie miasta Europy

.....

13. Wiadomości, są często oglądane, wszystkie audycje telewizyjne

.....

14. Samoloty, są szybkie, ale niebezpieczne, wszystkie środki transportu

.....

15. Papierosy, są szkodliwe, wszystkie używki

. . . . . .

16. Kowalscy, są dobrzy, wszyscy moi przyjaciele

. . . . . .

17. Przyjaźń i miłość, są wartościowe, wszystkie uczucia człowieka

. . . . . .

18. Polskie drogi, są chyba złe, wszystkie drogi w Europie

. . . . . .

19. Polskie ciastka, są dobre, wszystkie ciastka na świecie

. . . . . .

20. Zajęcia z gramatyki, są ciekawe, wszystkie zajęcia na uniwersytecie

. . . . . .

Ćwiczenie 52

Stosując poznaną regułę (podpunkt d), przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Nowak jest zamożny. (to miasto) Nowak jest **najzamożniejszy w tym mieście**. Nowak jest **najzamożniejszy z tego miasta**.

a) *liczba pojedyncza*

1. Janek jest solidny. (nasza szkoła)

. . . . . .

. . . . . .

2. Ta wieś jest malownicza. (cały kraj)

. . . . . .

. . . . . .

3. Ten mebel jest drogi. (całe mieszkanie)

. . . . . .

. . . . . .

4. Ten ptak jest okazały. (cały ogród zoologiczny)

. . . . . .

. . . . . .

5. Ten świadek jest ważny. (ten proces)

. . . . . .

. . . . . .

6. Ta pani jest miła. (ta biblioteka)

. . . . . .

. . . . . .

7. Mój kolega jest pilny. (nasza grupa)

. . . . . .

. . . . . .

8. Ten fragment jest wzruszający. (ten utwór)

. . . . . .

. . . . . .

9. Anna jest przekorna. (ten zespół)

. . . . . .

. . . . . .

10. Maria jest wstydliwa. (nasza rodzina)

. . . . . .

. . . . . .

b) ***liczba mnoga***

11. Poznaniacy są przedsiębiorczy. (nasz kraj)

. . . . . .

. . . . . .

12. Skinheadzi są niebezpieczni. (to miasto)

. . . . . .

. . . . . .

13. Owoce są słodkie. (ten region)

. . . . . .

. . . . . .

14. Lekarze są dobrzy. (ten szpital)

. . . . . .

. . . . . .

15. Sportowcy są ambitni. (ten klub)

. . . . . .

. . . . . .

16. Dzieci są zabawne. (nasza rodzina)

. . . . . .

. . . . . .

17. Ludzie są uczynni. (to miasto)

. . . . . .

. . . . . .

18. Warzywa są zdrowe. (ta okolica)

.....

.....

19. Szwedzi są bogaci. (Europa)

.....

.....

20. Taksówkarze są uprzejmi. (ta dzielnica)

.....

.....

UWAGA: W większości przykładów stopień najwyższy przymiotnika może zostać zastąpiony stopniem wyższym.

Ćwiczenie 53

Stosując poznaną konstrukcję (podpunkt f), przekształć zdania według wzoru.

Wzór: Kup drogi prezent. – Kup **jak najdroższy** prezent.

1. Jedź szybkim pociągiem! .....
2. Znajdź dobrą posadę! .....
3. Kup ładnego psa! .....
4. Wróć wczesnym ekspresem! .....
5. Zachowaj właściwą odległość! .....
6. Wybierzcie atrakcyjną trasę! .....
7. Pokaż interesujące zabytki! .....
8. Włóż ciepły sweter! .....
9. Postaw tutaj wygodny fotel! .....
10. Ona ma złą opinię! .....
11. Napisz prostą odpowiedź! .....
12. Wybierzcie dobrych posłów! .....
13. Chcesz wysokich zarobków! .....
14. Znaleźliśmy spokojne miejsce! .....
15. Prosiłaś o cienkie pończochy! .....
16. Mam pozytywną opinię na ten temat! .....
17. Interesują mnie małe obrazki! .....
18. Bądź szczęśliwa! .....
19. Napisz ogólną opinię! .....
20. Zbieram rzadkie okazy motyli! .....

ZAIMKI

Ze względu na trudność prostego, opisowego wyjaśnienia budowy słowotwórczej zaimków i liczebników podaje się tylko ich niepełny wykaz z podziałem na ogólnie przyjęte grupy znaczeniowe. Ćwiczenia wdrażające ich użycie znajdują się w drugiej części podręcznika.

Zaimki dzielą się ogólnie na: **rzeczowne** (posiadające własną, specyficzną odmianę), **przymiotne** (odmieniające się tak jak przymiotniki), **liczebne** (posiadające synkretyczną odmianę przez przypadki, bez odmiany przez liczby) i **przysłowne** (nieodmienne).

Zaimki rzeczowne

1. zaimki osobowe

ja, ty (singularia tantum)	– *są to zaimki odmienne, bezrodzajowe i nie* mają kategorii liczby
my, wy (pluralia tantum)	
on, ona, ono; oni, one	– jest to zaimek odmienny przez liczby, rodzaje i przypadki; odnosi się przede wszystkim do osoby, ale w tekście może także odsyłać do użytego wcześniej rzeczownika nieosobowego, np. Znam Marka. On mieszka na moim osiedlu. To dobra praca. Ona daje mi satysfakcję.

2. zaimek zwrotny

się	– zaimek ten nie ma kategorii liczby i rodzaju, formy mianownika (od funkcji zwrotnej należy odróżnić funkcję słowotwórczą, np. pytać – pytać się, a także składnikową czasowników pierwotnych, np. śmiać się)

3. zaimki pytajno-względne, przeczące i nieokreślone

zaimki te nie mają kategorii liczby i rodzaju

kto?	– używany jest w pytaniach o osobę i jest rodzaju męskoosobowego
co?	– używany jest w pytaniach o przedmiot i jest rodzaju nijakiego

ktoś, ktokolwiek, kto bądź – odnoszą się do osób:
z zakończeniem **-ś** – niezidentyfikowanych;
z zakończeniem **-kolwiek** lub partykułą **bądź** – identyfikacja których nie jest konieczna

coś, cokolwiek, co bądź – odnoszą się do przedmiotów:
z zakończeniem **-ś** – niezidentyfikowanych;
z zakończeniem **-kolwiek** lub partykułą **bądź** – identyfikacja których nie jest konieczna

nikt – odnosi się do osób, wymaga dodatkowo zaprzeczonego orzeczenia

nic – odnosi się do przedmiotów, wymaga dodatkowo zaprzeczonego orzeczenia

Zaimki przymiotne

1. zaimki dzierżawcze – odmieniają się jak przymiotniki, z tym że formy 3 os. l.poj.: on, ono – jego, ona – **jej** i 3 os. l. mn.: oni, one – ich są formami dopełniacza zaimków osobowych

mój, moja, moje; moi, moje
twój, twoja, twoje; twoi, twoje
nasz, nasza, nasze; nasi, nasze
wasz, wasza, wasze; wasi, wasze
swój, swoja, swoje; swoi, swoje

2. zaimki wskazujące – zaimki te odmieniają się przez liczby i rodzaje według odmiany przymiotnikowej

ten, ta, to; ci, te
tamten, tamta, tamto; tamci, tamte
ów, owa, owe; owi, owe
taki, taka, takie; tacy, takie
sam, sama, samo; sami, same

3. zaimki pytajno-względne – zaimki te odmieniają się jak przymiotniki

jaki?, jaka?, jakie?; jacy?, jakie?
który?, która?, które?; którzy?, które?
czyj?, czyja?, czyje?; czyi?, czyje?

4. zaimki nieokreślone – zaimki te określają osobę lub przedmiot niezidentyfikowany i wtedy kończą się na **-ś** lub osobę czy przedmiot, których identyfikacja nie jest konieczna z zakończeniem **-kolwiek** lub partykułą **bądź**

jakiś, jakaś, jakieś; jacyś, jakieś
jakikolwiek, jakakolwiek, jakiekolwiek; jacyśkolwiek, jakieśkolwiek
jaki bądź, jaka bądź, jakie bądź; jacy bądź, jakie bądź

któryś, któraś, któreś; którzyś, któreś
którykolwiek, którakolwiek, którekolwiek; którzykolwiek, którekolwiek
który bądź, która bądź, które bądź; którzy bądź, które bądź
czyjś, czyjaś, czyjeś; czyiś, czyjeś
czyjkolwiek, czyjakolwiek, czyjekolwiek; czyikolwiek, czyjekolwiek
czyj bądź, czyja bądź, czyje bądź; czyi bądź, czyje bądź

pewien, pewna, pewne; pewni, pewne
niejaki, niejaka, niejakie; niejacy, niejakie
niektóry, niektóra, niektóre; niektórzy, niektóre

5. Inne zaimki o odmianie przymiotnikowej

wszyscy, wszystkie	–	wskazuje na ogół osób, posiada tylko l.mn. i kategorię rodzaju
wszystko	–	wskazuje na ogół rzeczy, posiada tylko l.poj. i jest rodzaju nijakiego
żaden, żadna, żadne; żadni, żadne	–	informuje o całkowitym braku osoby lub rzeczy
każdy, każda, każde	–	informuje o kompletności zbioru ze wskazaniem na jego elementy; posiada tylko l. poj.

Zaimki liczebne

1. zaimki pytajno-względne zaimki te odmieniają się przez prrzypadki (posiadają właściwie tylko dwie formy: ile, ilu; tyle, tylu // tyloma), nie mają kategorii liczby

ile?, tyle

Zaimki przysłowne

1. zaimki pytajne zaimki te są nieodmienne

gdzie?, skąd?, dokąd?, odkąd?,
którędy?, dlaczego?, kiedy?, jak?

2. zaimki nieokreślone

gdziekolwiek, gdzie bądź, gdzickolwiek bądź
skądkolwiek, skąd bądź, skądkolwiek bądź
dokądkolwiek, dokąd bądź, dokądkolwiek bądź

odkądkolwiek, odkądkolwiek bądź,
którędykolwiek, którędy bądź, którędykolwiek bądź
kiedykolwiek, kiedy bądź, kiedykolwiek bądź
jakkolwiek, jakkolwiek bądź

Ćwiczenie 54

Zapytaj o podreślone wyrazy odpowiednimi do kontekstu zdania zaimkami przysłownymi – w funkcji pytajnej: **gdzie?, skąd?, dokąd?, odkąd?, dlaczego?, kiedy?, jak?, którędy?**

Wzór: Byłem wczoraj w kinie. **Kiedy** byłeś w kinie?

1. Pochodzę z Kanady. .....
2. Pracuję tam od roku. .....
3. Mieszkam tu od niepamiętnych czasów. .....
4. Jedziemy na urlop nad morze. .....
5. Zapiszę się na kurs po wakacjach. .....
6. Czuje się trochę zmęczony. .....
7. Zobaczymy się przed świętami. .....
8. Spieszę się do kina. .....
9. Wrócimy przed północą. .....
10. Znam go z wykładów. .....
11. Powiedział to bardzo pretensjonalnie. .....
12. Studiuję w Warszawie. .....
13. Poszliśmy przez park. .....
14. Zostaną tu do piątku. .....
15. Wygląda wspaniale. .....
16. Po południu pójdę do biblioteki. .....
17. Wzięłam pieniądze z banku. .....
18. Jechaliśmy tą nową drogą. .....
19. Spotkaliśmy się w parku. .....
20. Nie jem mięsa od roku. .....

Ćwiczenie 55

Odpowiedz na pytania, używając w tym celu wyszczególnionych wyżej zaimków przysłownych – nieokreślonych?

Wzór: Skąd mam pożyczyć pieniędzy?
Skądkolwiek. (Skąd bądź. Skądkolwiek bądź.)

1. Gdzie mam położyć zakupy? .....
2. Kiedy mam was odwiedzić? .....
3. Jak to mają napisać? .....
4. Odkąd mam zacząć recytować? .....
5. Dokąd mam pójść? .....
6. Gdzie mamy tego szukać? .....
7. Jak mam teraz żyć? .....
8. Skąd rozpoczynamy kopać? .....
9. Którędy chcecie jechać? .....
10. Dokąd wyjedziecie na wakacje? .....
11. Jak ich przeprosić? .....
12. Gdzie się zatrzymamy? .....
13. Którędy będziemy wracać? .....
14. Kiedy musimy zacząć się uczyć? .....
15. Jak mam napisać zakończenie? .....
16. Gdzie posadzicie kwiatki? .....
17. Skąd weźmiecie pieniądze? .....
18. Kiedy zaczniecie tę pracę? .....
19. Skąd mam zaczerpnąć takie informacje? .....
20. Gdzie mam powiesić ten obraz? .....

LICZEBNIKI

Liczebniki nie mają swoistych form słowotwórczych. Wyodrębniamy je ze względu na właściwą im treść znaczeniową i specyficzne formy fleksyjne, różne od rzeczowników, przymiotników i zaimków, które zostały omówione w części fleksyjnej podręcznika.

W wypowiedzeniu pełnią funkcję przydawki, ale łączą się z określanym rzeczownikiem inaczej niż przymiotniki.

W związku z tym, że mogą być nazwami liczb lub określać cechy przedmiotów mających związek z liczeniem, rozróżniamy dwie ich funkcje: **nazywania i określania.**

Ćwiczenia wdrażające znajdują się w pierwszej części podręcznika.

Funkcję nazywania pełnią liczebniki: **główne (określone i nieokreślone), zbiorowe i ułamkowe.** Rzeczownik zależy tu od liczebnika i narzuca mu formę dopełniacza (poza liczebnikiem 'jeden' i formami 'dwaj, trzej, czterej' w rodzaju męskoosobowym).

1. *liczebniki główne*

a) określone

zero,
jeden, dwa, trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem, dziewięć, dziesięć

jeden+naście, dwa+naście, trzy+naście, czter+naście, pięt+naście, szes+naście, siedem+naście, osiem+naście, dziewięt+naście

dwa+dzieścia, dwadzieścia jeden, dwadzieścia dwa...

trzy+dzieści, trzydzieści jeden, trzydzieści dwa...
czter+dzieści, czterdzieści jeden, czterdzieści dwa...

pięć+dziesiąt, pięćdziesiąt jeden, pięćdziesiąt dwa...
sześć+dziesiąt, sześćdziesiąt jeden, sześćdziesiąt dwa...
siedem+dziesiąt, siedemdziesiąt jeden, siedemdziesiąt dwa...
osiem+ dziesiąt, osiemdziesiąt jeden, osiemdziesiąt dwa...
dziewięć+dziesiąt, dziewięćdziesiąt jeden, dziewięćdziesiąt dwa...

sto, sto jeden, sto dwa...

tysiąc, tysiąc jeden, tysiąc dwa...

milion, milion jeden, milion dwa...

b) nieokreślone

kilka, parę, wiele, tyle...
kilka+naście, parę+naście...
kilka+dziesiąt, parę+dziesiąt...
kilka+set, parę+set...

2. *liczebniki zbiorowe*

a) określone dw+oje, tr+oje
czw+oro, pięci+oro, sześci+oro...

b) nieokreślone kilk+oro, kilkanaści+oro...

3. *liczebniki ułamkowe*

a) odmienne w formie zestawień (odmieniają się oba człony zestawienia)

jedna druga, jedna trzecia, jedna czwarta...
jedna setna,
dwie, trzy, cztery setne,
pięć, sześć, siedem... setnych

b) nieodmienne

ćwierć, pół, półtora (rodzaj męski i nijaki),
półtorej (rodzaj żeński)

Funkcję określania pełnią liczebniki: **porządkowe, wielorakie i mnożne.** Znaczeniowo są najbardziej zbliżone do przymiotnika.

1. liczebniki porządkowe		tworzone są przez dodanie przyrostków do tematów odpowiednich liczebników głównych:
-y, -a, -e	np.	piąt+y, szóst+y, dziesiąt+y, dwudziest+y...
-ny	np.	set+ny, tysięcz+ny
-owy	np.	milion+owy
-ty	np.	czwar+ty
2. liczebniki wielorakie		
-aki	np.	dwoj+aki, troj+aki, czwor+aki
3. liczebniki mnożne		tworzone są afiksalnie albo mają postać złożeń
przedrostek **po-** i przyrostek **-ny**	np.	po+dwój+ny, po+trój+ny,...
złożenia:		dwu+krotny, trzy+krotny;...

PRZYSŁÓWKI

Przysłówki są wyrazami nieodmiennymi. Część przysłówków się stopniuje. Ich podstawową funkcją jest funkcja określania czasownika, np. **Łatwo** się uczy. **Szybko** się męczy. Mogą także być określeniem przymiotnika, np. **mało** inteligentny, **bardzo** chudy; innego przysłówka, np. **wyjątkowo** wesoło, **bardzo** szybko; rzadko rzeczownika oznaczającego czynność, np. wypadek **po pijanemu**.

Ze względu na funkcję i formalne właściwości przysłówków można je podzielić na: **jakościowe i okolicznościowe.**

Przysłówki jakościowe można stopniować. Określają czasowniki, przymiotniki i inne przysłówki. Tworzone są od przymiotników prostych i złożonych przez dodanie odpowiednich przyrostków.

przyrostek -o tworzy przysłówki od przymiotników zakończonych na:

1. spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką, np. tani – tanio, duży – dużo
2. spółgłoskę twardą: -p, -b, -s, -d, -t, -k, -g, -ch, np. ślepy – ślepo gruby – grubo, kusy – kuso, hardy – hardo, pusty – pusto, wysoki – wysoko (wyjątki: wysoki – wysoce, wielki – wielce), długi – długo, cichy – cicho;
3. zakończonych na -aty, -owaty, -asty, -owy i imiesłowów na -ący, np. chropowaty – chropowato, słoniowaty – słoniowato, ceglasty – ceglasto, surowy – surowo, kuszący – kusząco

przyrostek -e tworzy przysłówki od przymiotników zakończonych na:

pozostałe spółgłoski twarde, np.

-n: ładny – ładnie, modny – modnie; wiarygodny – wiarygodnie (n // n')

-m: łakomy – łakomie (m // m')

-w: ciekawy – ciekawie, łaskawy – łaskawie (w // w')
(także z przyrostkiem **-o**, np. kulawy – kulawo, gorzkawy – gorzkawo)

-ł: biegły – biegle, oziębły – ozięble (ł // l)
(ale także z przyrostkiem -o, np. mdły – mdło, młody – młodo)

-r: dobry – dobrze (r // rz)
(ale także z przyrostkiem **-o**, np. stary – staro, szary – szaro)

Wyjątek stanowią przymiotniki zakończone na **-ski**, od których przysłówki tworzone są w drodze derywacji prefiksalno-sufiksalnej, np. po królewsku, po angielsku, po wiedeńsku. Przyrostki **-o** i **-e** mogą występować obocznie w tym samym przysłówku, co czasem powoduje różnicę znaczenia, np. Mgliście wykładał. – 'niejasno' Dzień zapowiadał się mglisto. 'będzie mgła' lub nie, np. nudno // nudnie, pochmurno // pochmurnie.

Przysłówki okolicznikowe najczęściej są nie motywowane (tzw. podstawowe) lub motywowane przez rzeczownik i wtedy zwykle są homonimiczne z jakimś przypadkiem zależnym, zwykle narzędnikiem albo składają się z formy przypadkowej rzeczownika w połączeniu z przyimkiem lub zaimkiem. Rzadziej są to formacje odczasownikowe, np. niechcąco, chyłkiem, itp. Nie podlegają stopniowaniu z wyjątkiem niektórych, nielicznych formacji złożonych z przyimka i rzeczownika, które mogą tworzyć formy opisowe, np. bardziej z przodu, najbardziej z przodu; bardziej w dół, najbardziej w dół.

Określają:

a) czas	np.	dziś, jutro, wczoraj, teraz, wkrótce, potem, zawsze, nigdy, wtedy, natychmiast, dotychczas...; nocą, dniem, wieczorem, chwilami... na czas, na jutro...;
b) miejsce	np.	tutaj, tu i ówdzie, tam, wszędzie, nigdzie, wewnątrz, gdzie, gdzieniegdzie, tędy, tamtędy, którędy...; z bliska, z daleka, z przodu, z tyłu...; w dół, w górę...
c) sposób	np.	boso, maszynowo, listownie...; garściami, haustem, chyłkiem, razem..; po kryjomu, po swojemu, po ludzku...; na gorąco, na miękko, na twardo...; na wznak, na oścież, na wskroś...; za drogo, za zimno, za daleko...
d) **ilość**	np.	dwojako, trojako, podwójnie, trzykrotnie, stokrotnie...; po pierwsze, po drugie, po trzecie...; jeden raz, dwa razy, trzy razy...; pierwszy raz, drugi raz, trzeci raz

Ćwiczenie 56

W miejsce kropek wstaw odpowiedni przysłówek utworzony od przymiotnika występującego w zdaniu.

Wzór: Mój brat jest odważny i zawsze **...odważnie...** wygłasza swoją opinię.

1. Dzisiaj jest ciepły dzień. Jutro też powinno być .....
2. Czy on jest taki głupi, czy tylko tak ..... się prezentuje.

3. Mądry człowiek na pewno zawsze ..... mówi.
4. Maria jest dobrą nauczycielką, bo zawsze ..... wszystko wyjaśni.
5. To dziwny człowiek, bo zawsze się tak ..... zachowuje.
6. On jest złym człowiekiem, ponieważ ..... traktuje zwierzęta.
7. To jasny pokój. W nim zawsze jest .....
8. Pan Jan to poważny człowiek i wszystkie sprawy traktuje bardzo ... .
9. W tym nudnym mieście jest bardzo .....
10. Wieczór u Nowaków był interesujący. U nich zawsze jest ....
11. Czy dzisiaj jest zimny dzień? Tak, dzisiaj jest .....
12. Język polski jest trudny i ..... jest się go nauczyć w krótkim czasie.
13. To dobrze, że ten fotel jest wygodny, bo ja lubię ..... siedzieć.
14. Pracowity człowiek ..... spędza każdy dzień.
15. Lubię głośną muzykę i dlatego wszystkiego słucham bardzo .....
16. To był spokojny dzień. Spędziłem go bardzo .....
17. Praktyczna gospodyni potrafi ..... urządzić swoje mieszkanie.
18. Grzeczna ekspedientka obsługuje swoich klientów bardzo .....
19. To nudne zajęcia. Na nich zawsze jest .....
20. Wytrwały student ..... uczy się języka polskiego.

Ćwiczenie 57

Utwórz z podanych konstrukcji przyimkowych formy proste odpowiednich przysłówków.

Wzór: z ufnością – **ufnie**

1. z radością – .....
2. z niecierpliwością – .....
3. z pozoru – .....
4. z sercem – .....
5. z chęcią – .....
6. z ochotą – .....
7. w milczeniu – .....

8. w pokorze – .....
9. z powagą – .....
10. z ostrożnością – .....
11. z pokorą – .....
12. w rozpaczy – .....
13. z urokiem – .....
14. ze spokojem – .....
15. z wdziękiem – .....
16. z rozsądkiem – .....
17. z wrogością – .....
18. z przekorą – .....
19. ze współczuciem – .....
20. z żalem – .....

Ćwiczenie 58

Zastąp w podanych zdaniach podkreślone wyrażenia przyimkowe odpowiadającymi im przysłówkami.

Wzór: Dziecko patrzyło z ufnością na matkę.
Dziecko patrzyło **ufnie** na matkę.

1. Z ochotą zabrałem się do pracy.
.....
2. Z godnością znosił przeciwieństwa losu.
.....
3. Z radością przyjęła wiadomość o ślubie córki.
.....
4. Do wszystkich podchodzili z sercem.
.....
5. Zachowywał się tylko z pozoru jak zwykle.
.....
6. Z powściągliwością wygłaszał swoje opinie.
.....
7. Z niecierpliwością czekał na odpowiedź.
.....
8. Z rozwagą dzieliła nagrody.
.....

9. Z pokorą przyjmowaliśmy każdą krytykę.

.....

10. Do wszystkich odnosił się z wrogością.

.....

11. Przyjmowali niepowodzenia ze spokojem.

.....

12. Z wdziękiem przyjmowała komplementy.

.....

13. Z rozpaczą szukał pomocy innych ludzi.

.....

14. Niestety, często wszystko robił z przekorą.

.....

15. Odnosiła się z troską do swoich rodziców.

.....

16. Z chęcią wszystkim pomagał.

.....

17. Z powagą potraktował swoje zadanie.

.....

18. Mimo zdenerwowania z rozsądkiem kierował akcją.

.....

19. Z ostrożnością podchodziła do ludzi.

.....

20. Z uwagą słuchał dyskutantów.

.....

Ćwiczenia z przysłówkami okolicznikowymi **czasu**

Ćwiczenie 59

Wstaw do kontekstu zdania podane przysłówki określające czas.

Wzór: na moment – Czy mogę was prosić ...**na moment**...?

a) na jutro, na chwilę, na czas, na później, na moment

1. To wszystko ma być zrobione .....
2. Myśleliśmy, że nie zdążymy ..... oddać pracy semestralnej.
3. Zrób wszystko od razu, nie odkładaj niczego .....

4. Przepraszam cię, ale muszę ..... wpaść do sklepu.
5. Z niewyjaśnionych powodów ..... zgasło światło.

b) nazajutrz, natychmiast, nigdy, wcześnie, zaraz

1. Kiedy zauważyłem policjanta, ... zatrzymałem samochód.
2. Dzisiaj wstałem o 5 rano, czyli bardzo .....
3. Nie wrócę tam już .....
4. Po przyjeździe do domu ..... do ciebie zadzwonię.
5. Przyjechaliśmy do Zakopanego w niedzielę i ..... poszliśmy w góry.

c) teraz, wtenczas, naraz, z rana, pojutrze

1. Byliśmy tutaj przed rokiem, ale ..... nie było jeszcze tych domów.
2. Pracowałem kilka godzin, ... muszę odpocząć.
3. Świeciło słońce i ..... zaczęło padać.
4. Nie mogę się wcześniej z tobą umówić niż .....
5. ..... zawsze bolą mnie wszystkie kości.

Ćwiczenie 60

Napisz proste zdania z podanymi przysłówkami w funkcji okoliczników czasu.

Wzór: kiedyś – **Kiedyś cię odwiedzę.**

1. nazajutrz – .....
2. wkrótce – .....
3. nigdy – .....
4. potem – .....
5. zawsze – .....
6. natychmiast – .....
7. dotychczas – .....
8. wówczas – .....
9. nagle – .....
10. wtedy – .....
11. najpierw – .....
12. czasami – .....
13. pojutrze – .....

14. do czasu – .....
15. na jutro – .....
17. do jutra – .....
18. na czas – .....
19. dniami i nocami – .....
20. od rana do wieczora – .....

Ćwiczenia z przysłówkami okolicznikowymi **miejsca**

Ćwiczenie 61

Wstaw do kontekstu zdania podane przysłówki określające **miejsce.**

Wzór: Myślę, że ...**tutaj**...rozłożymy namiot.

a) gdzieniegdzie, wszędzie, nigdzie, tu i ówdzie, tam

1. Takiego dobrego męża ..... nie znajdziesz.
2. Te kwiaty rosną .....
3. Deszcz nie padał w całym Krakowie tylko .....
4. Sprawdźmy, co się ..... stało.
5. Słyszałem ....., że się masz zamiar żenić!

b) z bliska, z daleka, z przodu // na przedzie, z góry, z dołu

1. Te ptaki przylatują do nas .....
2. Zdjęcie wypadło doskonale, bo zrobiłem je .....
3. Niech dzieci usiądą ....., bo będą lepiej widzieć.
4. Zejście ..... było bardzo strome.
5. Ten hałas pochodzi ....., bo nade mną już nikt nie mieszka.

c) w dół, w górę, w przód // do przodu, w tył // do tyłu, na bok

1. Ogromny głaz runął ..... doliny.
2. Proszę podejść bardziej ....., gdzie będzie lepsza widoczność.
3. Dzieci, które znają odpowiedź, niech podniosą ręce .....
4. Poprosiłem go ..... i zwróciłem mu uwagę, żeby się nie kompromitował.
5. Musieliśmy zrobić parę kroków ....., żeby inni mogli przejść.

d) wewnątrz, do wewnątrz, na zewnątrz, z zewnątrz

1. Nie wychodziliśmy z domu, bo ..... było minus 15 stopni.

2. Wejścia ..... banku strzegło kilku strażników.
3. .....budynek był już odnowiony, ale ..... trwał jeszcze remont.
4. Nie mogliśmy wejść ..... bo drzwi były zamknięte.
5. Ludzie stali przed budynkiem, bo ..... nie było już miejsca.

e) tędy, tamtędy, tędy i owędy, stąd, stamtąd

1. Zna dobrze to miasto, bo ..... pochodzi.
2. Czy lepiej pójść ..... czy ..... ?
3. Był w więzieniu, a ..... wraca się ze złamaną psychiką.
4. Chodził ..... i w związku z tym nie mogłem go spotkać.
5. Dlaczego chodzisz ..... , kiedy ..... jest krócej.

Ćwiczenia z przysłówkami okolicznikowymi **sposobu**

Ćwiczenie 62

Podkreślone wyrazy zastąp odpowiadającymi im przysłówkami.

Wzór: wzorowo – Zachowywał się tak, że wszyscy brali z niego przykład. **Zachowywał się wzorowo.**

a) boso, maszynowo, listownie, fachowo, bezproblemowo

1. Tego rodzaju swetry robi się na maszynie .....
2. Zdrowo jest chodzić bez butów po rosie .....
3. Odpowiedź dostaniesz pocztą .....
4. On to zrobi tak, jak najlepszy specjalista .....
5. Zdał egzamin bez żadnych trudności .....

b) na wznak, na oścież, na czczo, na wskroś, na gorąco

1. Otwarliśmy okna tak szeroko jak się dało .....
2. Przejrzał go tak, jakby to zrobił aparatem rentgenowskim ....
3. Reporter relacjonował wszystko tak, jak się działo aktualnie ....
4. Lubię spać na plecach .....
5. Lekarz kazał mi przyjść na badanie bez śniadania .....

c) po kryjomu, po swojemu, po królewsku, po polsku, po góralsku

1. Przyjęto mnie jak króla .....
2. Musisz to zrobić tak, żeby nikt nie wiedział .....
3. Jestem w Polsce i chciałbym mówić tak, jak mówią Polacy .....
   .....
4. Nic nie mogłem zrozumieć, bo mówił swoją gwarą .....
5. Zrób to tak, jak by nikt inny tego nie zrobił .....

d) chyłkiem, ukradkiem, cichaczem, jednym haustem, piorunem

1. Wypił wszystko, nie odstawiając szklanki od ust .....
2. Wychodził z domu tak, żeby go nikt nie widział .....
3. Mama nie pozwalała mu czytać nocą, ale on robił to potajemnie .....
4. Wyszedł z przyjęcia tak, że goście tego nie zauważyli .....
5. Napisał pracę bardzo szybko .....

Ćwiczenia z przysłówkami okolicznikowymi **ilości**

Ćwiczenie 63

Podkreślone wyrazy zastąp odpowiadającymi im przysłówkami.

Wzór: pierwszy raz – Nigdy przedtem z nami nie rozmawiał. **Pierwszy raz z nami rozmawiał.**

trzykrotnie, dwojako, po pierwsze, po drugie, po trzecie, jednokrotnie

1. Jego wypowiedź można zrozumieć albo jako naganę, albo jako pochwałę
   .....
2. Na tę wizę może pan przekroczyć granicę jeden raz .....
3. Żeby chudnąć, musi pani przede wszystkim .....
   mniej jeść, potem ..... częściej się gimnastykować,
   i wreszcie ..... nie wierzyć w dietę „cud".
4. Mówiłem mu o tym rano, w południe i wieczorem .....

Stopniowanie przysłówków

Przysłówki jakościowe z nielicznymi wyjątkami podobnie jak przymiotniki możemy stopniować.

Stopniowanie proste

Stopień wyższy

Tworzy się przez dodanie do stopnia równego przyrostka **-ej**.

Przysłówki, których temat w stopniu równym kończy się na -k, -ek, -ok, tworzą formy stopnia wyższego od tematu skróconego o te właśnie elementy.

W stopniu wyższym dochodzi do licznych alternacji spółgłoskowych i samogłoskowych.

Alternacji spółgłoskowych nie ma w przysłówkach, których temat kończy się na spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką, np. ciekawie – ciekawiej, tanio – taniej, chytrze – chytrzej.

Kiedy temat kończy się na wymienione głoski twarde, zachodzą następujące wymiany:

n // ni	–	nudno – nud**ni**ej
w // wi	–	surowo – surowiej
ł // l	–	miło – mi**l**ej
g // ż	–	dro**g**o – dro**ż**ej
ch // sz	–	ci**ch**o – ci**sz**ej
r // rz	–	sta**r**o – sta**rz**ej
d // dz	–	prę**d-ko** – prę**dz**ej
t // c	–	krót**-ko** – krócej
s // ż	–	blis**-ko** – bliżej, wys**-oko** – wyżej
s // zi	–	wą**s-ko** – wę**zi**ej
st // ść	–	gę**st**o – gę**ści**ej
sn // śni	–	jas**n**o – ja**śni**ej
a // e	–	bi**a**ło – bi**e**lej
o // e	–	wes**o**ło – wes**e**lej
ą // ę	–	gor**ą**co – gor**ę**cej

Stopień najwyższy

Tworzy się przez dodanie przedrostka **naj-** do formy stopnia wyższego.

np.	młodziej	–	**naj**młodziej
	wyżej	–	**naj**wyżej
	prościej	–	**naj**prościej

Stopniowanie opisowe

Do formy przysłówków w stopniu równym dodaje się przysłówki **bardziej i najbardziej** lub **mniej i najmniej**, np. bardziej interesująco, najbardziej interesująco; bardziej w tył, najbardziej w tył, mniej ciekawie, najmniej ciekawie; mniej na prawo, najmniej na prawo

Stopniowanie nieregularne

Stopniowanie nieregularne mają 4 przysłówki i polega ono na użyciu form supletywnych.

dobrze	–	**lepiej**	–	**najlepiej**
źle	–	**gorzej**	–	**najgorzej**
dużo	–	**więcej**	–	**najwięcej**
mało	–	**mniej**	–	**najmniej**

Stopień wyższy w porównaniach

Wyróżniamy następujące konstrukcje składniowe, w których używamy stopnia wyższego przysłówków:

a) **stopień wyższy przysłówka + niż + mianownik rzeczownika lub zaimka,** np. Maria wygląda **lepiej niż Anna**. Maria wygląda **lepiej niż ona**.
b) **stopień wyższy przysłówka + od + dopełniacz rzeczownika lub zaimka**, np. Maria wygląda **lepiej od Anny**. Maria wygląda **lepiej od niej**.
c) **wyraz 'coraz' + stopień wyższy przysłówka**, np. Maria **coraz lepiej** wygląda.
d) **konstrukcja składniowa z parą symetryczną 'im' + stopień wyższy przysłówka + 'tym' +stopień wyższy przysłówka,** np. **Im więcej** jem, **tym lepiej** wyglądam.

Ćwiczenie 64

W miejsce kropek wstaw odpowiednie formy stopnia wyższego przysłówków podanych w nawiasie (podpunkt a).

Wzór: Janek wygląda (staro) ...**starzej**... niż Adam.
Adam wygląda (młodo) ...**młodziej**... niż Janek.
Siostra podchodzi do życia (praktycznie) ...**bardziej praktycznie**... niż ja.
Ja podchodzę do życia (praktycznie) ...**mniej praktycznie**... niż siostra.

1. Rudzcy mieszkają (nisko) ..... niż Kowalcy.
   Kowalscy mieszkają (wysoko) ..... niż Rudzcy.

2. Profesor Nowak wykłada (prosto) ..... niż profesor Wilk.
   Profesor Wilk wykłada (skomplikowanie) ..... niż profesor Nowak.
3. Janek zawsze mówi (głośno) ..... niż Adam.
   Adam zawsze mówi (cicho) ..... niż Janek.
4. Znałem Basię (długo) ..... niż Zosię.
   Znałem Zosię (krótko) ..... niż Basię.
5. Wróciliśmy (wcześnie) ..... niż rodzice.
   Rodzice wrócili (późno) ..... niż my.
6. Prowadzę samochód (dobrze) ..... niż ojciec.
   Ojciec prowadzi samochód (źle) ..... niż ja.
7. Sąsiadka wychowuje dzieci (surowo) ..... niż ja.
   Ja wychowuję dzieci (łagodnie) ..... niż sąsiadka.
8. W tym domu akademickim jest (brudno) ..... niż w tamtym.
   W tamtym domu akademickim jest (czysto) ..... niż w tym.
9. Jaworscy mieszkają (daleko) ..... niż Zdebscy.
   Zdebscy mieszkają (blisko) ..... niż Jaworscy.
10. Marek jeździ (szybko) ..... niż Władek.
    Władek jeździ (wolno) ..... niż Marek.
11. Adam zachowuje się (odważnie) ..... niż Zbyszek.
    Zbyszek zachowuje się (tchórzliwie) ..... niż Adam.
12. (Trudno) ..... jest studiować matematykę niż geografię.
    (Łatwo) ..... jest studiować geografię niż matematykę.
13. Krzysztof ubrany jest (wytwornie) ..... niż Paweł.
    Paweł ubrany jest (wytwornie) ..... niż Krzysztof.
14. Na dyskotece jest (interesująco) ..... niż na zajęciach.
    Na zajęciach jest (interesująco) ..... niż na dyskotece.
15. Maria postępuje w życiu (lekkomyślnie) ..... niż Marta.
    Marta postępuje w życiu (lekkomyślnie) ..... niż Maria.
16. Mama jeździ samochodem (ostrożnie) ..... niż tata.
    Tata jeździ samochodem (ostrożnie) ..... niż mama.
17. Anna odnosi się (życzliwie) ..... do ludzi niż Marek.
    Marek odnosi się (życzliwie) ..... do ludzi niż Anna.
18. Sąsiad żyje (rozrzutnie) ..... niż ja.
    Ja żyję (rozrzutnie) ..... niż sąsiad.
19. Kobiety podchodzą do życia (emocjonalnie) .....
    niż mężczyźni.
    Mężczyźni podchodzą do życia (emocjonalnie) .....
    niż kobiety.

20. Mirek pomaga ludziom (bezinteresownie) .....
niż Leszek.
Leszek pomaga ludziom (bezinteresownie) .....
niż Mirek.

Ćwiczenie 65

W miejsce kropek wstaw formę stopnia wyższego podanego przysłówka, a rzeczowników i zaimków w nawiasach użyj w dopełniaczu liczby pojedynczej lub mnogiej (podpunkt b).

Wzór: Janek reaguje (porywczo) ...**bardziej porywczo**... od (Marek) ...**Marka**...

1. Maria uczy się języka polskiego (wytrwale) .....
od (Zosia) .....
2. Piotr ocenia ludzi (krytycznie) ..... od (Paweł) .....
3. Jaś je (łapczywie) ..... od (Rafałek) .....
4. Brat podchodzi (podejrzliwie) ..... ode (ja) .....
5. On traktuje wszystkich (serdecznie) ..... od (ona) .....
6. Ona żyje (uczciwie) ..... od (on) .....
7. Musisz (gorliwie) ..... się uczyć od (Marek) .....
8. Nie traktuj mnie (protekcjonalnie) ..... od (oni) .....
9. Żyjemy (skromnie) ..... od (Kowalscy) .....
10. Nie podejmujcie decyzji (pochopnie) ..... ode (ja) .....
11. Nie może prowadzić (nudno) ..... zajęć od (poprzednik) .....
12. Nie traktuj syna (zaborczo) ..... od (córka) .....
13. On postępuje (szlachetnie) ..... od (wy) .....
14. Wynagrodzili mnie (hojnie) ..... od (koledzy) .....
15. Babcia odnosi się do dzieci (czule) ..... od (dziadek) .....
16. Staszek ubiera się (elegancko) .....
od (Adam) .....

17. Domagaliśmy się wyjaśnień (uporczywie) ..... od (oni) .....
18. Spędziliśmy dzień (przyjemnie) ..... od (wy) .....
19. Chodzę do kina (rzadko) ..... od (ty) .....
20. Profesor Górski wykłada (ciekawie) ..... od (profesor Ryś) .....

Ćwiczenie 66

W miejsce kropek wstaw formę stopnia wyższego przysłówka podanego w nawiasie (podpunkt c).

Wzór: Myślę, że żyje się nam coraz (wygodnie) ...**wygodniej**...

1. Od jakiegoś czasu babcia czuje się coraz (źle) .....
2. Czy nie sądzisz, że w tym sklepie jest coraz (drogo) ..... ?
3. Nasze dziecko mówi już coraz (wyraźnie) .....
4. Jak ona to robi, że wygląda coraz (młodo) ..... ?
5. Postanowiłem odżywiać się coraz (prosto) .....
6. John mówi już coraz (dobrze) ..... po polsku.
7. Niestety, zachowuje się coraz (żałośnie) .....
8. Już od paru dni robi się (ciemno) ..... o tej porze.
9. Mąż jest politykiem i pnie się coraz (wysoko) .....
10. Po wizycie u psychologa czuję się coraz (swobodnie) ..... w towarzystwie.
11. Z wiekiem ojciec traktował nas coraz (ostro) .....
12. Niestety, robi się coraz (zimno) .....
13. Muszę oszczędzać i żyję coraz (skromnie) .....
14. Z wiekiem patrzymy na życie coraz (trzeźwo) .....
15. Polska powinna coraz (szeroko) ..... otwierać się na inne kultury.
16. Sytuacja zaczyna wyglądać coraz (groźnie) .....
17. Wirusy zaczynają nas atakować coraz (podstępnie) .....
18. Mąż wraca coraz (późno) ..... do domu.
19. Górnicy zaczynają wybierać węgiel coraz (głęboko) .....
20. Niestety, ostatnio coraz (niebezpiecznie) ..... jest na naszych ulicach.

Ćwiczenie 67

W miejsce kropek wstaw formę stopnia wyższego przysłówków podanych w nawiasie (podpunkt c).

Wzór: Im (surowo) ...**surowiej**... wychowujemy dzieci,
tym (agresywnie) ...**agresywniej**... się zachowują.

1. Im (wysoko) ..... tym (mało) ..... tlenu.
2. Im (długo) ..... go znam, tym (bardzo) ..... go lubię.
3. Im ktoś (prosto) ..... wykłada, tym (łatwo) ..... go zrozumieć.
4. Czasem im (bardzo) ..... się staramy, tym (źle) ..... wypadamy.
5. Niektórzy myślą, że im (głośno) ..... będą mówić, tym (wyraźnie) .....
6. Czasem im (poważnie) ..... do czegoś podchodzimy, tym (śmiesznie) ..... to wygląda.
7. Im (złośliwie) ..... go traktują, tym (mało) ..... mają szans na porozumienie.
8. Im (prędko) ..... zda egzamin, tym (dobrze) ..... dla niego.
9. „Im (daleko) ..... w las, tym (dużo) ..... drzew."
10. Im (późno) ..... wyjedziecie, tym (krótko) ..... będziecie nad morzem.
11. Im (głęboko) ... wchodził w las, tym (rzadko) ..... spotykał ludzi.
12. Im (często) ..... się gimnastykujemy, tym (zdrowo) ..... się czujemy.
13. Im (ekstrawagancko) ..... się ubiera, tym (żałośnie) ..... wygląda.
14. Im (grzecznie) ..... podchodzimy do ludzi, tym (łatwo) ..... nawiązujemy z nimi kontakt.
15. Im (bezczelnie) ..... się zachowywał, tym (mało) ..... miał kolegów.
16. Im (życzliwie) ..... będziemy podchodzić do innych, tym (dużo) ..... będziemy mieć przyjaciół.
17. Im (uparcie) ..... będziemy dążyć do celu, tym (szybko) ..... go osiągniemy.
18. Im (przyjaźnie) ..... go potraktujemy, tym (łatwo) ..... będzie z nim o kontakt.

19. Im (ostrożnie) ..... obchodzimy się z gazem,
tym (bezpiecznie) ..... dla nas.
20. Im (pochopnie) ..... podejmiesz decyzję,
tym (prawdopodobnie) ..... popełnisz błąd.

Ćwiczenie 68

W miejsce kropek wstaw formę stopnia wyższego przysłówka podanego w nawiasie i dokończ drugą część zdania według własnego pomysłu.

Wzór: Jak (szybko) ...**szybciej**... będziesz pracował, to zdążysz oddać pracę na czas.

1. Kiedy (krótko) ..... śpię, to
.....
2. Jeśli (często) ..... myję włosy, to
.....
3. Jak (solidnie) ..... popracujesz, to
.....
4. Jeśli (prędko) ..... się zdecydujesz, to
.....
5. Jak (dobrze) ..... zdasz egzamin, to
.....
6. Jak (wcześnie) ..... wstaniesz, to
.....
7. Jak (późno) ..... przyjdziesz, to
.....
8. Jeśli (mądrze) ..... pokierujesz swoim życiem, to
.....
9. Jeśli (mało) ..... zjesz, to
.....
10. Jeśli (rzadko) ..... będziesz mnie odwiedzał, to
.....
11. Jeśli (dużo) ..... będziesz oszczędzał, to
.....
12. Jeśli (ostro) ..... będziesz jeść, to
.....
13. Jak (głośno) ..... będziesz słuchać muzyki, to
.....

14. Jak (nisko) ..... usiądziesz, to
.....
15. Jak (czysto) ..... zaśpiewasz, to
.....
16. Jak (głęboko) ..... sięgniesz, to
.....
17. Jak (źle) ..... go potraktujesz, to
.....
18. Jak (wolno) ..... pojedziesz, to
.....
19. Jak (gęsto) ..... posadzisz te drzewa, to
.....
20. Jak (wysoko) ..... położysz zapałki, to
.....

Stopień najwyższy w porównaniach

Stopnia najwyższego przysłówka używa się w konstrukcji:

a) **stopień najwyższy przysłówka + z(e) + dopełniacz liczby pojedynczej lub mnogiej rzeczownika lub zaimka,** np. Marek rysuje **najlepiej z całej klasy**. Marek rysuje **najlepiej z nas**.
b) **liczebnik 'jeden' + z(e) + stopień najwyższy przysłówka + rzeczownik w dopełniaczu liczby mnogiej**, np. Jednym z **najlepiej rysujących uczniów** w klasie jest Marek.
c) **stopień najwyższy przysłówka + w + miejscownik liczby pojedynczej lub mnogiej rzeczownika,** np. Marek rysuje **najlepiej w klasie.**
d) **stopień najwyższy przysłówka + wśród, spośród, pośród + dopełniacz liczby mnogiej rzeczownika lub zaimka,** np. Marek rysuje najlepiej **wśród swoich rówieśników**. Marek rysuje najlepiej **spośród nas.**
e) **konstrukcja składniowa wyraz 'jak' + stopień najwyższy przysłówka,** np. Chciałbym cię poznać **jak najlepiej!**

Ćwiczenie 69

W miejsce kropek wstaw formę stopnia najwyższego podanego w nawiasie (podpunkt a).

Wzór: Z wszystkich książek tę lubię (bardzo) ...**najbardziej**...

1. Z naszej rodziny dziadek żył (długo) .....
2. Z wszystkich tragedii życiowych (głęboko) ..... przeżyła śmierć matki.

3. Z nas wszystkich ty zawsze chrapiesz (głośno) .....
4. Z wszystkich uczniów Agata uczy się (dobrze) .....
5. Zosia ubrana jest (efektownie) ..... z wszystkich dziewcząt.
6. Ojciec pracuje (ciężko) ..... z wszystkich członków rodziny.
7. Z nas wszystkich Janek uczy się angielskiego (wytrwale) .....
8. Babcia opowiada bajki (ciekawie) ..... z całej rodziny.
9. Z wszystkich zwierząt pies służy (wiernie) ..... człowiekowi.
10. On mieszka (wysoko) ..... z wszystkich lokatorów.
11. Maria wygląda (młodo) ..... z wszystkich rówieśniczek.
12. Z wszystkich naszych krewnych siostra mamy bywa u nas (często) ..
13. Adam zachowuje się (spokojnie) ..... z wszystkich uczniów.
14. Z moich współlokatorów Robert słucha muzyki (głośno) .....
15. Ta lektorka uczy (krótko) ..... z wszystkich naszych lektorek.
16. Z wszystkich sklepów na naszym osiedlu w tym jest (drogo) .....
17. Z wszystkich członków naszej rodziny kuzyn Wiesiek upadł (nisko) ..
18. Ania zachowuje się (agresywnie) ..... z wszystkich wychowanek tego domu.
19. Żółw porusza się (wolno) ..... z wszystkich zwierząt.
20. Z wszystkich jego kolegów (mało) ..... lubię Roberta.

Ćwiczenie 70

W miejsce kropek wstaw formę stopnia najwyższego przysłówka podanego w nawiasie (podpunkt b).

Wzór: Jedną z (oszczędnie) ...**najoszczędniej**... żyjących osób jest moja babcia.

1. Jedną z (długo) ..... żyjących kobiet była Francuzka.
2. Jednym z (wysoko) ..... położonych schronisk w Tatrach jest schronisko na Kasprowym Wierchu.
3. Jednym z (prosto) ..... wykładających profesorów jest profesor Nocoń.

4. Jedną z (głośno) ..... mówiących osób w naszej rodzinie jest moja ciotka.
5. Jednym z (mądrze) ..... zarządzanych zakładów pracy jest nasz zakład.
6. Jednym z (bardzo) ..... konfliktowych miejsc na świecie jest Bliski Wschód.
7. Zosia jest jedną z (młodo) ..... wyglądających matek, które znam.
8. Jednymi z (głośno) ..... komentowanych spraw politycznych są zawsze wybory parlamentarne.
9. Jedną z (tradycyjnie) ..... ubierających się kobiet jest królowa angielska.
10. Jedną z (naturalnie) ..... zachowujących się osób jest moja mama.
11. Jednym z (smutno) ..... wyglądających miejsc po powodzi był Racibórz.
12. Jednym z (groźnie) ..... wyglądających zwierząt jest lew.
13. Jednym z (trudno) ..... do nauczenia się języków jest język chiński.
14. Marek jest jednym z (beztrosko) ..... podchodzących do życia ludzi
15. Jedną z (nerwowo) ..... podchodzących do życia osób jest mój ojciec.
16. To był niestety jeden z (amatorsko) ..... zagranych koncertów, jakie kiedykolwiek słyszałem.
17. Jednym z (trwale) ..... zachowujących się w naszej pamięci uczuć jest urażone poczucie dumy.
18. Jednym z (starannie) ..... zadbanych mieszkań, jakie widziałem, to mieszkanie mojej przyjaciółki.
19. Jednym z (wydajnie) ..... pracujących naszych kolegów jest Marek.
20. Jednymi z (dobrze) ..... sprzedawanych książek są słowniki.

Ćwiczenie 71

W miejsce kropek wstaw formę stopnia najwyższego przysłówka podanego w nawiasie (podpunkt c).

Wzór: W tym pokoju jest (głośno) ...**najgłośniej**...

1. W tym programie (dobrze) ..... wypadli aktorzy.
2. W moim ogrodzie (bujnie) ..... rosną chwasty.
3. W sejmie (licznie) ..... reprezentowani są prawnicy.
4. W tym miejscu jest (wąsko) .....
5. W tym konkursie (szybko) ..... odpowiadał Wojtek.
6. W tej bitwie (odważnie) ..... walczyli komandosi.
7. W naszej telewizji (chętnie) ..... oglądane są programy rozrywkowe.
8. W tej rodzinie (długo) ..... żyją kobiety.
9. W tym lesie (rzadko) ..... spotyka się prawdziwki.
10. W tym miejscu (łatwo) ..... przejść przez rzekę.
11. W naszej grupie (biegle) ..... po polsku mówi Agata.
12. W tym akademiku mieszka (dużo) ..... Amerykanów.
13. W tym państwie (źle) ..... żyje się emerytom.
14. W tym sklepie jest (tanio) .....
15. W tym punkcie usługowym potraktują cię (rzetelnie) ....
16. W tym podręczniku jest to zagadnienie wytłumaczone (prosto) ....
17. W tym akademiku mieszka się (wygodnie) .....
18. W tym biurze podróży obsłużą cię (fachowo) ....
19. W ubiegłym roku (opłacalnie) ..... było inwestować w złoto.
20. W tym warsztacie obsłużą cię (sprawnie) .....

Ćwiczenie 72

W miejsce kropek wstaw formę stopnia najwyższego przysłówków podanych w nawiasie (podpunkt d).

Wzór: Spośród wszystkich ptaków (pięknie) ...**najpiękniej**... **śpiewa skowronek.**

1. Wśród wszystkich moich znajomych (długo) ..... znam Jaworskich.
2. Wśród naszych kolegów (sensownie) ..... doradzi ci Janek.
3. Spośród wszystkich naszych nauczycieli (jasno) ..... tłumaczy pan Nowacki.
4. Spośród nas (dobrze) ..... zna łacinę Marek.
5. Spośród wszystkich partii (bardzo) ..... nie lubię nacjonalistów.
6. Wśród (zagorzale) ..... broniących nowej ustawy byli zwolennicy aborcji.
7. Wśród (śmiało) ..... odpowiadających był mój syn.
8. Wśród (ordynarnie) ..... zachowujących się osób był jeden nastolatek.
9. Wśród (odważnie) ..... walczących żołnierzy był mój najlepszy przyjaciel.
10. Wśród (pilnie) ..... uczących się uczennic należy wyróżnić Kasię.
11. Wśród (podstępnie) ..... atakujących nas wirusów grypy ten ostatni był najgorszy.
12. Wśród moich znajomych (źle) ..... prowadzi samochód Jacek.
13. Pośród wszystkich miesięcy (mało) ..... lubię listopad.
14. Wśród (okrutnie) ..... rządzących cesarzy rzymskich wyróżniał się Caligula.
15. Wśród (często) ..... odwiedzanych miast w Polsce wyróżnia się Gdańsk.
16. Wśród (aktywnie) ..... biorących udział w zajęciach należy wyróżnić Johna.
17. Wśród (pięknie) ..... położonych miast polskich znajduje się Zakopane.

18. Spośród osób (poważnie) ..... traktujących swoje obowiązki należy wymienić pana Jankowskiego.
19. Spośród (szczerze) ..... reagujących dzieci wymienia się Zosię.
20. Wśród (szybko) ..... zwracających się inwestycji są inwestycje w akcje.

Ćwiczenie 73

Odpowiedz na pytania według wzoru (podpunkt e).

Wzór: Jak blisko chcesz siedzieć? Jak ...**najbliżej**...

1. Jak długo chciałbyś żyć? Jak .....
2. Jak szybko chciałbyś nauczyć się języka polskiego? Jak .....
3. Jak prosto mam ci to wytłumaczyć? Jak .....
4. Jak źle to widzisz? Jak .....
5. Jak mało chciałbyś zapłacić za wynajęcie pokoju? Jak .....
6. Jak wcześnie musimy wyjść? Jak .....
7. Jak późno chcielibyście wrócić do domu? Jak .....
8. Jak poważnie to traktujesz? Jak .....
9. Jak uroczyście będziemy obchodzić naszą rocznicę ślubu? Jak ....
10. Jak drogo mam to sprzedać? Jak .....
11. Jak tanio chcesz to kupić? Jak .....
12. Jak wiernie mam to odtworzyć? Jak .....
13. Jak głęboko mam posadzić te krzaki? Jak .....
14. Jak płytko przekopać tę ziemię? Jak .....
15. Jak szeroko mam otworzyć drzwi? Jak .....
16. Jak ciemno musi być w tym pomieszczeniu? Jak .....
17. Jak wygodnie chcesz mieszkać? Jak .....
18. Jak rzadko chcecie zdawać egzaminy? Jak .....
19. Jak mocno mam zaparzyć kawę? Jak .....
20. Jak ostrożnie mam się z tym obchodzić? Jak .....

Ćwiczenie 74

W miejsce kropek wstaw formę stopnia najwyższego przysłówka podanego w nawiasie (podpunkt e).

Wzór: Chciałbym żyć jak (wygodnie) ...**najwygodniej**...

1. Powinien pan jak (obszernie) ..... rozwinąć ten temat.
2. Studiuj jak (solidnie) ..... potrafisz !
3. Żyj nam babciu jak (długo) ..... !
4. Zareagowała jak (stosownie) ..... do tej sytuacji.
5. Domagajcie się jak (głośno) ..... swoich praw.
6. Przyjmijcie ją jak (dobrze) ....., bo na to zasługuje.
7. Mów jak (mało) ....., rób jak (dużo)! .....
8. Zachowuj się (cicho) ..... możesz, bo ojciec śpi.
9. Wyjedź stąd jak (daleko) ..... !
10. Wróć jak (wcześnie) ..... będziesz mogła.
11. Odwiedzajcie nas jak (często) ..... !
12. Z uwagi na wiek, chciała mieszkać jak (nisko) .....
13. Postarajcie się jak (szybko) ..... o drugie dziecko !
14. Odmówił nam, jak (grzecznie) ..... potrafił.
15. Potraktujcie to ostrzeżenie jak (poważnie) ..... !
16. Zatrzymaj się jak (blisko) ..... domu.
17. Ubierz się jak (ciepło) ....., bo jest –20 stopni !
18. Postaram się wam to wytłumaczyć, jak (prosto) ..... potrafię.
19. Zachował się w stosunku do nas jak (podle) ..... !
20. Wychowywała swoje dzieci, jak (czule) ..... potrafiła.

Ćwiczenia sprawdzające

Ćwiczenie 75

Utwórz rzeczowniki (nazwy abstrakcyjnych cech) od podanych przymiotników. Przyrostki: **-ość, -oć, -ota, -stwo**

Wzór: pusty – pust**ota**

1. młody – .....
2. mądry – .....
3. brzydki – .....
4. tępy – .....
5. ciasny – .....
6. dobry – .....
7. ubogi – .....
8. czysty – .....
9. zły – .....
10. zdolny – .....

Ćwiczenie 76

Tam, gdzie to możliwe, utwórz od podanych nazw zawodów, tytułów, tytułów zawodowych mężczyzn odpowiedniki nazw żeńskich. Przyrostki: **-ka, -ini // -yni, -owa, -Ø**

Wzór: profesor – profesor**ka** – profesor**owa**

1. sprzedawca – .....
2. magister – .....
3. dziennikarz – .....
4. dziedzic – .....
5. dozorca – .....
6. inteligent – .....
7. krawiec – .....
8. mnich – .....
9. filolog – .....
10. gospodarz – .....
11. doktor – .....
12. minister – .....
13. prawnik – .....
14. ambasador – .....
15. kucharz – .....
16. fryzjer – .....
17. szatniarz – .....
18. dyrektor – .....
19. sekretarz – .....
20. senator – .....

Ćwiczenie 77

Odpowiedz, co robią przedstawiciele podanych zawodów i wykonawców czynności.

Wzór: **A.** sprzedawca – **sprzedaje** **B.** basista – **gra na basie**

A.

1. urzędnik – .....
2. projektant – .....

3. pisarz – .....
4. wychowawca – .....
5. tancerz – .....
6. kompozytor – .....
7. pielęgniarz – .....
8. malarz – .....
9. reżyser – .....
10. kowal – .....

B.

1. felietonista – .....
2. masażysta – .....
3. kamerzysta – .....
4. lutnista – .....
5. rowerzysta – .....
6. motocyklista – .....
7. chórzysta – .....
8. pianista – .....
9. planista – .....
10. organista – .....

Ćwiczenie 78

Od podanych wyrazów utwórz rzeczowniki oznaczające nosicieli cech.

Wzór: abstynencja – **abstynent**

1. degeneracja – .....
2. faszyzm – .....
3. rasizm – .....
4. fantazja – .....
5. nudyzm – .....
6. alkoholizm – .....
7. impresjonizm – .....
8. nacjonalizm – .....
9. liberalizm – .....
10. socjalizm – .....

Ćwiczenie 79

Podaj definicję strukturalną wyrazów.

Wzór: **A**. szatniarz – **ten, który pracuje w szatni**
B. Belg – **mieszkaniec Belgii**

A.

1. plotkarz – .....
2. celnik – .....
3. felietonista – .....
4. filmowiec – .....
5. rybak – .....
6. nędzarz – .....
7. spryciarz – .....
8. marksista – .....
9. rasista – .....
10. mahometanin – .....

B.

1. Grek – .....
2. Mongoł – .....
3. Pakistańczyk – .....
4. Holender – .....
5. Bułgar – .....
6. Brytyjczyk – .....
7. Syryjczyk – .....
8. Szkot – .....
9. Fin – .....
10. Łotysz – .....

Ćwiczenie 80

Podaj definicję strukturalną przymiotników w podanych grupach nominalnych.

Wzór: **A**. środki przeciwbólowe – **środki przeciwko bólowi**
B. środki zapobiegawcze – **takie, które zapobiegają**

A.

1. zastrzyk domięśniowy – .....
2. strefa przygraniczna – .....

3. środki nasenne – .....
4. bezchmurne niebo – .....
5. zajęcia nadobowiązkowe – .....
6. kolej podziemna – .....
7. odwieczne pretensje – .....
8. pociąg dalekobieżny – .....
9. handel przygraniczny – .....
10. drzemka popołudniowa – .....

B.

1. cechy dziedziczne – .....
2. papier ścierny – .....
3. żeglowna rzeka – .....
4. zjawisko niewytłumaczalne – .....
5. środki oszałamiające – .....
6. cechy poznawcze – .....
7. grząska droga – .....
8. miejsce siedzące – .....
9. warunki bytowe – .....
10. dom mieszkalny – .....

Ćwiczenia syntaktyczne

Zamiana zdań złożonych na zdania pojedyncze rozwinięte z jednoczesną nominalizacją zdań podrzędnych.

Ćwiczenie 81

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Lubiła go za to, że był dobry. Lubiła go **za dobroć**.

1. Ceniliśmy go za to, że był wytrwały.
   .....
2. Nie lubiliśmy ich za to, że byli leniwi.
   .....
3. Lubiliśmy ją za to, że była delikatna.
   .....
4. Ceniliśmy go za to, że był lojalny.
   .....
5. Ceniliśmy ich za to, że byli tolerancyjni.
   .....
6. Cenią nas za to, że jesteśmy towarzyscy.
   .....
7. Nie lubiliśmy jej za to, że była lekkomyślna.
   .....
8. Ceniliśmy ją za to, że była pracowita.
   .....
9. Nie lubimy go za to, że jest przekorny.
   .....
10. Cenimy ich za to, że mówią prawdę.
    .....

Ćwiczenie 82

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Przychodził do nas, bo chciał być uprzejmy.
Przychodził do nas **przez uprzejmość**.

1. Poinformowała nas o egzaminie, bo była grzeczna.

.....

2. Stracił majątek, bo był niefrasobliwy.

.....

3. Odwiedzała nas, bo była ciekawa.

.....

4. Pomagałem mu dlatego, bo szanowałem jego rodziców.

.....

5. Uzyskał to, o co mu chodziło, bo był wytrwały.

.....

6. Nie pomagała mu, bo była egoistką.

.....

7. Tracił zaufanie u kolegów, bo był nerwowy.

.....

8. Zyskiwał szacunek u ludzi, bo był serdeczny.

.....

9. Straciła wszystko, bo była zazdrosna.

.....

10. Dorobili się majątku, bo byli oszczędni.

.....

Ćwiczenie 83

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Opowiedział o tym, żeby się pośmiać.
Opowiedział o tym **dla śmiechu**.

1. Zrezygnowała z pracy, żeby wychowywać dzieci.

.....

2. Zmieniła zdanie, żeby uniknąć problemów.

.....

3. Przeszła na protestantyzm, żeby uzyskać zgodę na małżeństwo.

. . . . . .

4. Zatrzymałem się na parkingu, żeby odpocząć.

. . . . . .

5. Znieśli cła, żeby zmusić rodzimy przemysł do konkurencji.

. . . . . .

6. Kupiłem samochód, żeby wygodnie się poruszać.

. . . . . .

7. Obiecywał „złote góry", żeby zjednać sobie wyborców.

. . . . . .

8. Wydał dużo pieniędzy, żeby przekupić decydentów.

. . . . . .

9. Przyszedł punktualnie, żeby zrobić dobre wrażenie.

. . . . . .

10. Był łagodny „jak baranek", żeby poprawić swój wizerunek w mediach.

. . . . . .

Ćwiczenie 84

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Chociaż byłem zmęczony, poszedłem na spacer. **Mimo zmęczenia** poszedłem na spacer.

1. Chociaż skorzystaliśmy z porady adwokata, nie wygraliśmy tego procesu.

. . . . . .

2. Chociaż wyjechaliśmy wcześnie, i tak nie ominęliśmy korków.

. . . . . .

3. Chociaż rozumiałem jego intencje, nie mogłem się pogodzić z takim postępowaniem.

. . . . . .

4. Chociaż obniżono cło na samochody, nadal są one bardzo drogie.

. . . . . .

5. Chociaż złożyłem wszystkie potrzebne dokumenty, nie udzielono mi wizy.

. . . . . .

6. Chociaż zjadłem kolację, nadal byłem głodny.

. . . . . .

7. Chociaż przebaczyłem im ich nietakt, nadal odnoszę się do nich z rezerwą.

.....

8. Chociaż nas zaprosili, nie poszliśmy na przyjęcie.

.....

9. Chociaż żyliśmy w separacji, nadal spotykaliśmy się bardzo często. . .

.....

10. Chociaż chciała rozwodu, zaproponowałem jej ugodę. .....

.....

Ćwiczenie 85

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Jeśli nie zdasz egzaminu, nie dostaniesz tej pracy. **W razie niezdania** egzaminu nie dostaniesz tej pracy.

1. Jeśli się przeprowadzisz, stracisz prawo do zajmowanego mieszkania.

.....

2. Jeśli się zmęczysz, zrób sobie przerwę.

.....

3. Jeśli przepłyniesz to jezioro, dostaniesz główną nagrodę.

.....

4. Jeśli znajdziesz pracę, będziesz się mógł starać o zameldowanie.

.....

5. Jeśli zatrzyma cię policja, będziesz tłumaczył się sam ze swojej niefrasobliwości.

.....

6. Jeśli przekonasz mnie do swojej koncepcji, chętnie ją poprę.

.....

7. Jeśli zdobędziesz ten szczyt, zostaniesz bohaterem.

.....

8. Jeżeli przekroczycie dozwoloną szybkość, musicie się liczyć z mandatem.

.....

9. Jeżeli będziecie potrzebowali pomocy, zadzwońcie do nas.

.....

10. Jeżeli wyjedziesz przed pierwszym, nie będziesz mógł odebrać swojej pensji.

.....

Ćwiczenie 86

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: Nie będzie spokoju, jeżeli nie podejmie się odpowiednich decyzji. Nie będzie spokoju **bez podjęcia** ospowiednich decyzji.

1. Nie zrozumiesz mnie, jeżeli nie zmienisz swojego stosunku do mnie.

   .....

2. Nie wyjedziecie na wakacje, jeśli nie znajdziecie kogoś do opieki nad babcią.

   .....

3. Nie nauczysz się języka, jeżeli nie będziesz systematycznie pracował.

   .....

4. Nie przyjmą cię do tej pracy, jeżeli szef cię nie zaakceptuje.

   .....

5. Nie znajdziesz męża, jeżeli nie wyjdziesz do ludzi.

   .....

6. Nie ukarzą go, jeżeli nie udowodnią mu winy.

   .....

7. Nie zdasz egzaminu, jeżeli nie będziesz się uczył.

   .....

8. Nie przekonacie nas, jeżeli nie podacie konkretnych argumentów.

   .....

9. Nie zmienisz jego postępowania, jeżeli nie zwrócisz mu uwagi.

   .....

10. Nie uwierzę ci, że wyjeżdżasz, jeżeli nie pokażesz mi wizy.

    .....

Odmiana rzeczowników i przymiotników w liczbie pojedynczej

Inflexion of nouns and adjectives – singular

Przypadek *Case*	Pytanie *Question*	Rodzaj męski – *masculine*		Rodzaj nijaki – *neuter*		Rodzaj żeński – *feminine*	
		rzeczowniki – *nouns*	przymiotniki – *adjectives*	rzeczowniki – *nouns*	przymiotniki – *adjectives*	rzeczowniki – *nouns*	przymiotniki – *adjectives*
Mianownik *Nominative*	kto? co?	**-ø** **-a** (kolega, poeta) *fem. inflection*	**-y** *after hard and hardened* **-i** *after soft + k, g*	**-o** **-e** **-ę** (-um)	**-e**	**-a** **-ø** **-i**	**-a**
Dopełniacz *Genetive*	kogo? czego?	**-a** *animate* **-u** | | (**-a**) *inanimate*	**-ego** *after k, g* *-kiego* *-giego*	**-a**	**-ego** *after k, g:* *-kiego* *-giego*	**-y** *after hard, hardened* **-i** *after soft + k, g*	**-ej** *after k, g:* *-kiej* *-giej*
Celownik *Dative*	komu? czemu?	**-owi** **-u** *(one syllable words)*	**-emu** *-kiemu* *-giemu*	**-u**	**-emu** *-kiemu* *-giemu*	**-e** *after hard + alternation (-ka | | -ce,ga | | dze, cha | | sze)* **-i** *after soft* **-y** *after hardened*	**-ej** *-kiej* *-giej*
Biernik *Accusative*	kogo? co?	**-a** *for animate = Genetive* **-Ø** *for inanimate = Nominative*	*-kiego* **-ego** = *Genetive* *-giego* **-y** | | **-i** = *Nominative*	**-o** **-e** = *Nominative* **-ę**	**-e** = *Nominative*	**-ę** **-ø** **-ą** *(„panią" exception)*	**-ą**
Narzędnik *Instrumental*	kim? czym?	**-em** *-kiem,* *-giem*	**-ym** *after hard, hardened* **-im** *after soft + k, g*	**-em** *-kiem* *-giem*	**-ym** *after hard, hardened* **-im** *after soft + k, g*	**-ą**	**-ą** **-ę** *(„tę" exception)*
Miejscownik *Locative*	(o) kim? (o) czym?	**-e** *after hard +altern. except: k, g, ch* **-u** *after soft + hardened + k, g, ch* *exception: panu, domu, synu*	**-ym** = *Instrumental* **-im**	**-e** *after hard + alternation except k g, ch as masculine* **-u** *after soft hardened + k, g, ch*	**-ym** = *Instrumental* **-im**	**-e** *-kiej* **-i** = *Dative* **-y** *-giej*	**-ej** = *Dative*
Wołacz *Vocative*	-o!	**-e** = *Locative* **-u** *except: Boże, panie, chłopcze; ending -ec = -cze*	**-y** = *Nominative* **-i**	**-o** **-e** = *Nominative* **-ę**	**-e** = *Nominative*	**-o** *after ending -a* **-u** *after hippocoristic forms* **-i** | | **-y** *after consonant ending*	**-a** = *Nominative*

Spółgłoski – *consonants*	Wymiany spółgłosek – *Alternations of consonants*														
twarde (*hard*)	p	b	f	w	t	d	s	z	k	g	ch	m	n	r	ł
miękkie (*soft*)	pi	bi	fi	wi	ć ci	dź dzi	ś si	ź zi	ki	gi	chi ś si	mi	ń ni		li
funkcjonalne miękkie (*hardened*)					c cz	dz dż	sz	ż	c cz	ż dz	sz			rz	l

ROZWIĄZANIA ĆWICZEŃ

Fleksja

Ćw. 1

A. 1 balkony, 2 aparaty, 3 zeszyty, 4 długopisy, 5 telewizory, 6 sklepy, 7 chleby, 8 bary, 9 obrazy, 10 dachy

B. 1 słowniki, 2 parki, 3 wraki, 4 posągi, 5 czołgi, 6 słowiki, 7 pstrągi, 8 smoki, 9 raki, 10 indyki

C. 1 koty, 2 mosty, 3 wielbłądy, 4 barany, 5 teatry, 6 owady, 7 futerały, 8 wałachy, 9 ogiery, 10 lisy

D. 1 studenci, 2 kuzyni, 3 sąsiedzi, 4 chłopi, 5 Francuzi, 6 pacjenci, 7 mnisi, 8 Szwedzi, 9 Czesi, 10 wariaci

E. 1 synowie, 2 wujowie, 3 ministrowie, 4 panowie, 5 profesorowie, 6 widzowie, 7 oficerowie, 8 kardynałowie, 9 Finowie, 10 Belgowie

F. 1 biolodzy / biologowie, 2 astrolodzy / astrologowie, 3 pedagodzy / pedagogowie, 4 dyrektorzy / dyrektorowie, 5 inżynierzy / inżynierowie, 6 demagodzy / demagogowie, 7 ministrzy / ministrowie, 8 kawalerzy /kawalerowie, 9 filolodzy / filologowie, 10 inspektorzy / inspektorowie

G. 1 Polacy, 2 Słowacy, 3 chemicy, 4 kierownicy, 5 robotnicy, 6 sportowcy, 7 chłopcy, 8 malcy, 9 strzelcy, 10 młodzieńcy

H. 1 nauczyciele, 2 złodzieje, 3 żołnierze, 4 harcerze, 5 listonosze, 6 goście, 7 kibice, 8 papieże, 9 cesarze, 10 hultaje

I. 1 talerze, 2 miesiące, 3 tysiące, 4 pałace, 5 szlachcice, 6 pieniądze, 7 konie, 8 grzebienie, 9 słonie, 10 łosie

J. 1 karpie, 2 gołębie, 3 pawie, 4 jastrzębie, 5 żółwie, 6 jedwabie

Ćw. 2

A. 1 sposoby, 2 groby, 3 dzioby, 4 rozwody, 5 dochody, 6 ogrody, 7 narody, 8 dowody, 9 stoły, 10 kościoły, 11 doły, 12 woły, 13 popioły, 14 dwory, 15 ubiory, 16 wieczory, 17 zbiory, 18 opory, 19 spory, 20 wzory, 21 przewroty, 22 powroty, 23 obroty, 24 imiesłowy, 25 połowy, 26 rowy, 27 cudzysłowy, 28 wozy, 29 mrozy, 30 powrozy

1 progi, 2 rogi, 3 pierogi, 4 brogi, 5 głogi, 6 stogi, 7 połogi, 8 twarogi, 9 trójnogi, 10 barłogi

1 wrogowie, 2 bogowie

1 gwoździe, 2 noże, 3 pokoje, 4 mole, 5 stroje, 6 sole, 7 napoje, 8 roje, 9 kroje, 10 boje

B. 1 dęby, 2 zęby, 3 względy, 4 błędy, 5 urzędy

1 widnokręgi

1 węże, 2 jastrzębie, 3 gałęzie, 4 uprzęże, 5 żołędzie

1 kąty, 2 zarządy, 3 prądy, 4 przeglądy, 5 sądy, 6 przesądy, 7 trójkąty, 8 wstrząsy, 9 lądy, 10 poglądy

1 posągi, 2 przeciągi, 3 pająki, 4 wodociągi, 5 wyciągi, 6 pąki

1 miesiące, 2 tysiące, 3 pieniądze, 4 zające

1 okręty, 2 sprzęty, 3 zakręty, 4 pręty, 5 wykręty

1 wdzięki, 2 brzęki, 3 lęki, 4 zaprzęgi, 5 jęki

C. 1 łby, 2 bębny, 3 sny, 4 błazny, 5 kły, 6 diabły, 7 karły, 8 węzły, 9 wyżły, 10 kubły, 11 chabry, 12 kufry, 13 plastry, 14 świdry, 15 lukry, 16 arbitrzy, 17 Holendrzy, 18 majstrzy, 19 psy 20 lwy

1 posłowie, 2 ministrowie

1 domki, 2 pieski, 3 związki, 4 ołówki, 5 zegarki, 6 znaczki, 7 kłębki, 8 kanarki, 9 worki, 10 kotki

1 chłopcy, 2 cudzoziemcy, 3 sportowcy, 4 naukowcy, 5 Niemcy, 6 strzelcy, 7 malcy, 8 młodzieńcy, 9 mieszkańcy, 10 szaleńcy

1 ojcowie

1 dworce, 2 samce, 3 skarbce, 4 latawce, 5 palce, 6 kagańce, 7 szańce, 8 różańce, 9 rumieńce, 10 wieńce

1 pudle, 2 rondle, 3 kufle, 4 pędzle, 5 ruble, 6 sople, 7 kartofle, 8 bąble, 9 stemple, 10 weksle, 11 cyrkle, 12 pukle, 13 figle, 14 tygle, 15 szmugle

1 stopnie, 2 pnie, 3 ognie, 4 trutnie, 5 przechodnie, 6 stycznie, 7 kwietnie, 8 sierpnie, 9 wrześnie, 10 grudnie

1 uczniowie, 2 więźniowie

D. 1 osły, 2 kozły, 3 kotły

Ćw. 3

A. 1 żaby, 2 ceny, 3 muchy, 4 plamy, 5 mapy, 6 ryby, 7 szafy, 8 chaty, 9 głowy, 10 kobiety

B. 1 nogi, 2 koleżanki, 3 rzeki, 4 filiżanki, 5 plotki, 6 dziewczynki, 7 aktorki, 8 plagi, 9 szklanki, 10 matki

C. 1 prace, 2 role, 3 dusze, 4 akcje, 5 tęcze, 6 atrakcje, 7 ziemie, 8 zorze, 9 wille, 10 aluzje

D. 1 panie, 2 gospodynie, 3 wychowawczynie, 4 zdrajczynie, 5 boginie, 6 mistrzynie

E. 1 powieści, 2 miłości, 3 długości, 4 kości, 5 mentalności, 6 złości, 7 części, 8 odpowiedzi, 9 chęci, 10 osobistości

F. 1 paprocie / paproci, 2 wsie / wsi, 3 pieczęcie / pieczęci

G. 1 brwi, 2 płci

H. 1 cerkwie, 2 chorągwie, 3 krokwie, 4 marchwie

Ćw. 4

A. 1 jajka, 2 żelazka, 3 pióra, 4 auta, 5 jabłka, 6 radia, 7 krzesła, 8 mydła, 9 biurka, 10 drzewa

B. 1 pola, 2 morza, 3 mieszkania, 4 wesela, 5 ćwiczenia, 6 zadania, 7 wnętrza, 8 pytania, 9 śniadania, 10 marzenia

C. 1 niemowlęta, 2 zwierzęta, 3 kurczęta, 4 szczenięta, 5 cielęta, 6 źrebięta, 7 prosięta, 8 książęta, 9 koźlęta, 10 pisklęta

D. 1 imiona, 2 ramiona, 3 znamiona, 4 plemiona, 5 brzemiona, 6 strzemiona

E. 1 licea, 2 muzea, 3 stypendia, 4 kolokwia, 5 planetaria, 6 seminaria, 7 kolegia, 8 honoraria, 9 imperia, 10 laboratoria

Ćw. 5

A. 1 Niemcy, Niemka, Niemki, 2 Francuzi, Francuzka, Francuzki, 3 Arabowie, Arabka, Arabki, 4 Szwedzi, Szwedka, Szwedki, 5 Chińczycy, Chinka, Chinki, 6 Rosjanie, Rosjanka, Rosjanki, 7 Węgrzy, Węgierka, Węgierki, 8 Amerykanie, Amerykanka, Amerykanki, 9 Hiszpanie, Hiszpanka, Hiszpanki, 10 Anglicy, Angielka, An-

gielki, 11 Hindusi, Hinduska, Hinduski, 12 Irakijczycy, Irakijka, Irakijki, 13 Turcy, Turczynka, Turczynki, 14 Murzyni, Murzynka, Murzynki, 15 Australijczycy, Australijka, Australijki, 16 Szwajcarzy, Szwajcarka, Szwajcarki, 17 Włosi, Włoszka, Włoszki, 18 Nowozelandczycy, Nowozelandka, Nowozelandki, 19 Czesi, Czeszka, Czeszki, 20 Słowacy, Słowaczka, Słowaczki

B. 1 krakowianie, krakowianka, krakowianki, 2 warszawianie, warszawianka, warszawianki, 3 rzymianinie, rzymianka, rzymianki, 4 prażanie, prażanka, prażanki, 5 łodzianie, łodzianka, łodzianki, 6 lublinianie, lublinianka, lublinianki, 7 kielczanie, kielczanka, kielczanki, 8 wrocławianie, wrocławianka, wrocławianki, 9 ateńczycy, atenka, atenki, 10 wieliczanie, wieliczanka, wieliczanki, 11 moswiczanie, moskwiczanka, moskwiczanki, 12 opolanie, opolanka, opolanki, 13 katowiczanie, katowiczanka, katowiczanki, 14 szczecinianie, szczecinianka, szczecinianki, 15 lwowianie, lwowianka, lwowianki, 16 wiedeńczycy, wiedenka, wiedenki, 17 gdańszczanie, gdańszczanka, gdańszczanki, 18 londyńczycy, londynka, londynki, 19 lizbończycy, lizbonka, lizbonki, 20 olsztynianie, olsztynianka, olsztynianki

Ćw. 6

A. 1 te stare samochody, 2 czy to są wasze koty, 3 te filmy były ciekawe, 4 czy to te polskie filmy, 5 to tamte proste modele, 6 tam są te dokumenty 7 czy to te rzadkie ptaki, 8 czyje są te podpisy, 9 które dobre spektakle widziałeś, 10 jakie mądre psy

B. 1 to są moje koleżanki, 2 które znane opery, 3 czyje złe opinie, 4 to są interesujące uwagi, 5 tam są małe myszy, 6 czy to twoje dobre znajome, 7 to są gorzkie herbaty, 8 tamte wesołe melodie, 9 jakie tęgie kobiety, 10 czy to smutne wiadomości

C. 1 to są niegrzeczne dzieci, 2 które małe zdjęcia, 3 które chore niemowlęta, 4 tamte brzydkie osiedla, 5 to są znane muzea, 6 czy to wasze nowe zadania, 7 czy to są groźne zwierzęta, 8 jakie słoneczne mieszkania, 9 takie proste zdania, 10 to są gorzkie doświadczenia życiowe

Ćw. 7

A. 1 grubi mężczyźni, 2 skąpi ludzie, 3 bladzi chłopcy, 4 łakomi kuzyni, 5 znani profesorowie, 6 doświadczeni asystenci, 7 mali uczniowie, 8 weseli sąsiedzi, 9 głusi współmieszkańcy, 10 bogaci krewni, 11 duzi synowie, 12 młodsi bracia, 13 prości chłopcy

B. 1 głupi ludzie, 2 tani robotnicy, 3 odpowiedni specjaliści, 4 ostatni klienci, 5 olbrzymi rycerze

C. 1 starzy nauczyciele, 2 dobrzy lektorzy, 3 chorzy pacjenci, 4 szczerzy lekarze

D. 1 wielcy uczeni, 2 niscy uczniowie, 3 bliscy znajomi, 4 dalecy krewni, 5 drodzy koledzy, 6 tędzy mężczyźni, 7 ubodzy sąsiedzi,

E. 1 obcy ludzie, 2 narzekający wujkowie, 3 kochający młodzieńcy, 4 cudzy mężowie, 5 uroczy narzeczeni

Ćw. 8

1 nasi nauczyciele nas lubią, 2 to są poważni ludzie, 3 którzy znani profesorowie będą wykładać, 4 to ci odważni żołnierze, 5 czy ci przystojni mężczyźni to twoi koledzy, 6 w operze występują znani śpiewacy, 7 to nasi najlepsi przyjaciele, 8 czy to ci mili znajomi, 9 którzy weseli studenci, 10 jacy dumni Anglicy, 11 ci Francuzi to zdolni studenci, 12 to są obiecujący pracownicy, 13 gdzie są moi koledzy, 14 czyi są ci chłopcy, 15 twoi współmieszkańcy rozmawiają z kierowniczką, 16 czyi są tamci goście, 17 moi współpracownicy są uroczy, 18 to są wspaniali komicy, 19 to są moi najstarsi synowie, 20 moi troskliwi dziadkowie są wspaniali

Ćw. 9

1 wielkanocne, 2 srebrna, 3 towarowy, 4 kamienny, 5 zimna, 6 starzy, 7 stare, 8 dobra, 9 ostatnie, 10 poprawkowy, 11 śmieszni, 12 wesołe, 13 urodzajne, 14 nowe, 15 zdolni, 16 mądre, 17 lubiani, 18 mili, 19 wysokie, 20 grzeczne, 21 długie, 22 szerokie, 23 cudowni, 24 wielkie, 25 długi, 26 wiosenne, 27 świeże, 28 dzikie, 29 ludowe, 30 automatyczna, 31 północny, 32 nowa, 33 ostatnia, 34 wojewódzkie, 35 słowiańskie, 36 zakaźna, 37 deszczowe, 38 poranne, 39 znani, 40 wielcy

Ćw. 10

A. 1 ten, 2 te, 3 ci, 4 to, 5 ci, 6 te, 7 te, 8 ci, 9 to, 10 te, 11 ci, 12 ten, 13 ci, 14 ta, 15 te, 16 to, 17 ten, 18 ten, 19 te, 20 te, 21 ci, 22 te, 23 ta, 24 ten, 25 te, 26 ta, 27 te, 28 te, 29 ci, 30 te, 31 to, 32 ta, 33 to, 34 te, 35 to, 36 ta, 37 ci, 38 ta, 39 ten, 40 ta, 41 ci, 42 te

B. 1 które, 2 które, 3 które, 4 którzy, 5 którzy, 6 które, 7 które, 8 którzy, 9 które, 10 którzy, 11 które, 12 które, 13 która, 14 które, 15 które, 16 które, 17 które, 18 którzy, 19 którzy, 20 którzy, 21 które, 22 które, 23 która, 24 który, 25 którzy, 26 które, 27 które, 28 którzy, 29 które, 30 które, 31 który, 32 które, 33 którzy, 34 które, 35 który, 36 który, 37 którzy, 38 które, 39 którzy, 40 które, 41 którzy, 42 które

C. 1 jaki, 2 jacy, 3 jaka, 4 jaka, 5 jakie, 6 jacy, 7 jaka, 8 jacy, 9 jaka, 10 jaka, 11 jacy, 12 jaka, 13 jaka, 14 jacy, 15 jacy, 16 jaki, 17 jakie, 18 jakie, 19 jaka, 20 jacy, 21 jacy, 22 jakie, 23 jakie, 24 jakie, 25 jakie, 26 jakie, 27 jaka, 28 jacy, 29 jacy, 30 jacy, 31 jakie, 32 jakie, 33 jacy, 34 jakie, 35 jakie, 36 jaki, 37 jaki, 38 jaka, 39 jacy, 40 jacy, 41 jaka, 42 jaka

D. 1 czyj, 2 czyje, 3 czyja, 4 czyja, 5 czyi, 6 czyi, 7 czyje, 8 czyje, 9 czyi, 10 czyje, 11 czyj, 12 czyi, 13 czyi, 14 czyja, 15 czyi, 16 czyi, 17 czyja, 18 czyja, 19 czyje, 20 czyje, 21 czyje, 22 czyje, 23 czyje, 24 czyj, 25 czyj, 26 czyje, 27 czyi, 28 czyj, 29 czyj, 30 czyj, 31 czyj, 32 czyje, 33 czyje, 34 czyja, 35 czyja, 36 czyja, 37 czyje, 38 czyj, 39 czyje, 40 czyje, 41 czyje, 42 czyje

E. 1 mój, 2 moja, 3 moi, 4 moje, 5 moi, 6 moje, 7 moi, 8 moje, 9 moja, 10 mój, 11 moi, 12 moje, 13 moje, 14 moi, 15 moje, 16 moi, 17 moje, 18 moja, 19 mój, 20 moi, 21 moje, 22 moi, 23 moje, 24 moja, 25 moje, 26 moja, 27 moi, 28 mój, 29 moje, 30 mój, 31 moja, 32 moja, 33 moje, 34 moi, 35 moi, 36 moja, 37 moje, 38 moje, 39 moje, 40 moja, 41 moja, 42 moje

F. 1 nasz, 2 nasze, 3 nasze, 4 nasi, 5 nasza, 6 nasza, 7 nasi, 8 nasi, 9 nasza, 10 nasza, 11 nasza, 12 nasi, 13 nasi, 14 nasze, 15 nasi, 16 nasi, 17 nasze, 18 nasi, 19 nasze, 20 nasi, 21 nasi, 22 nasze, 23 nasz, 24 nasz, 25 nasi, 26 nasi, 27 nasi, 28 nasi, 29 nasze, 30 nasza, 31 nasze, 32 nasz, 33 nasze, 34 nasz, 35 nasze, 36 nasze, 37 nasz, 38 nasze, 39 nasze, 40 nasi, 41 nasi, 42 nasze

Ćw. 11

1 to, które... 2 ci, którzy... 3 ta, która... 4 ta, która... 5 te, które... 6 ci, którzy... 7 to, które... 8 ta, która..., 9 ci, którzy... 10 te, które... 11 ten, który... 12 te, które... 13 ten, który...14 ten, który... 15 ta, która..., 16 ci, którzy... 17 to, które... 18 ta, która... 19 te, które... 20 te, które...

Ćw. 12

1 który, 2 która, 3 którzy, 4 który, 5 które, 6 które, 7 która, 8 które, 9 który, 10 którzy, 11 która, 12 który, 13 które, 14 która, 15 które, 16 który, 17 którzy, 18 które, 19 który, 20 którzy

Ćw. 13

1 jacy, 2 jaki, 3 jaki, 4 jaka, 5 jakie, 6 jakie, 7 jakie, 8 jakie, 9 jacy, 10 jakie, 11 jakie, 12 jakie, 13 jaki, 14 jacy, 15 jakie, 16, jakie, 17 jakie, 18 jaka, 19 jaka, 20 jacy

Ćw. 14

1 czyj, czyj, 2 czyja, czyja, 3 czyje, czyje, 4 czyje, czyje, 5 czyi, czyi, 6 czyj, czyj, 7 czyja, czyja, 8 czyi, czyi, 9 czyje, czyje, 10 czyje, czyje

Ćw. 15

A. 1 taki sam jak tamten, 2 tacy sami jak tamci, 3 takie same jak tamte, 4 takie samo jak tamto, 5 taki sam jak tamten, 6 takie samo jak tamto, 7 takie same jak tamte, 8 taka sama jak tamta, 9 taki sam jak tamten, 10 takie same jak tamte

B. 1 takie same jak ty, 2 taki sam jak jego, 3 taka sama jak dzisiaj, 4 taki sam jak ten, 5 takie same jak w ubiegłym roku, 6 takie same jak w Polsce, 7 taka sama jak wczoraj, 8 takie same jak w ubiegłym roku, 9 tacy sami jak Słowianie, 10 tacy sami jak w Europie

Ćw. 16

A. 1 ktoś, nikt, 2 ktoś, nikt, 3 coś, nic, 4 coś, nic, 5 ktoś, nikt, 6 ktoś, nikt

B. 1 któryś, żaden, 2 którzyś, żadni, 3 któraś, żadna, 4 któryś, żaden, 5 któraś, żadna, 6 któreś, żadne

C. 1 jakiś, żaden, 2 jakaś, żadna, 3 jacyś, żadni, 4 jakieś, żadne, 5 jakieś, żadne, 6 jacyś, żadni

D. 1 czyjaś, niczyja, 2 czyjaś, niczyja, 3 czyjeś, niczyje, 4 czyjeś, niczyje, 5 czyiś, niczyi, 6 czyjeś, niczyje

Ćw. 17

A. 1 wszystkie dzieci lubią słodycze, 2 wszystkie egzaminy są trudne, 3 wszystkie matki kochają swoje dziecko / dzieci, 4 wszyscy studenci zdali egzamin / egzaminy, 5 wszyscy ludzie lubią jeść, 6 wszystkie okazje są dobre, 7 wszyscy mężczyźni są zadowoleni, 8 wszystkie stresy są szkodliwe, 9 wszystkie pielęgniarki powinny być obowiązkowe, 10 wszystkie drzewa są potrzebne

B. 1 wszystkie plotki nie są prawdziwe, 2 wszystkie wiadomości nie są pewne, 3 wszyscy politycy nie są szczerzy, 4 wszystkie zadania nie są trudne, 5 wszystkie filmy nie były ciekawe, 6 wszystkie imprezy nie były smutne, 7 wszyscy policjanci nie byli słabi, 8 wszystkie prababcie nie są młode, 9 wszystkie noże nie są ostre, 10 wszystkie potrawy nie są mdłe

Ćw. 18

A. 1 nie, nikt z dyrekcji nie przyjdzie na egzamin, 2 nie, nikt nie zrobił zakupów, 3 nie, nic nie zrobiłem w tej sprawie, 4 nie, nic nie wiem na ten temat, 5 nie, nikt niczego nie zrozumiał na ten temat, 5 nie, nikt nic nie zrozumiał..., 6 nie, nikt nie zdał egzaminu, 7 nie, nikt na mnie nie czekał, 8 nie, nic nie mam do powiedzenia, 9 nie, nikt nie zrezygnował, 10 nie, nic mnie nie zainteresowało

B. 1 nie, żaden, 2 nie, żadne, 3 nie, żadna, 4 nie, żadne, 5 nie, żadne, 6 nie, żaden, 7 nie, żadne, 8 nie, żadna, 9 nie, żadna, 10 nie, żaden

C. 1 nie, żaden, 2 nie, żadna, 3 nie, żadne, 4 nie, żadne, 5 nie, żaden, 6 nie, żaden, 7 nie, żaden, 8 nie, żadna, 9 nie, żaden, 10 nie, żadne

Ćw. 19

A. 1 jeden, 2 jedna, 3 jedno, 4 jedno, 5 jedni, 6 jedne, 7 jedno, 8 jedni, 9 jedna, 10 jedne, 11 jedno, 12 jedne, 13 jedno, 14 jedna, 15 jedne, 16 jedne, 17 jedne, 18 jedna, 19 jedni, 20 jedne

B. 1 dwa, 2 dwa, 3 dwóch, 4 dwaj, 5 dwie, 6 dwie, 7 dwaj, 8 dwa, 9 dwóch, 10 dwie, 11 dwie, 12 dwie, 13 dwa, 14 dwie, 15 dwie, 16 dwie, 17 dwóch, 18 dwie, 19 dwie, 20 dwaj, 21 dwie, 22 dwie, 23 dwa, 24 dwa, 25 dwaj

C. 1 trzy, 2 trzy, 3 trzy, 4 trzej, 5 trzy, 6 trzej, 7 trzy, 8 trzy, 9 trzy, 10 trzy, 11 trzy, 12 trzech, 13 trzej, 14 trzy, 15 trzy, 16 trzy, 17 trzech, 18 trzy, 19 trzy, 20 trzy, 21 trzech, 22 trzej, 23 trzej, 24 trzej

D. 1 cztery, 2 cztery, 3 cztery, 4 czterej, 5 czterej, 6 cztery, 7 cztery, 8 cztery, 9 cztery, 10 czterej, 11 czterech, 12 czterej, 13 czterech, 14 czterej, 15 cztery, 16 cztery, 17 cztery, 18 czterech, 19 czterech, 20 cztery, 21 cztery, 22 czterech, 23 czterej, 24 czterej

Ćw. 20

1 oba / obydwa, 2 obie / obydwie, 3 oba / obydwa, 4 obie / obydwie, 5 obaj / obydwaj, 6 oba / obydwa, 7 oba / obydwa, 8 oba / obydwa, 9 oba / obydwa, 10 oba / obydwa, 11 obie / obydwie, 12 oba / obydwa, 13 obaj / obydwaj, 14 obie / obydwie, 15 obie / obydwie, 16 obie / obydwie, 17 obaj / obydwaj, 18 oba / obydwa, 19 oba / obydwa, 20 obaj / obydwaj, 21 obaj / obydwaj, 22 obaj / obydwaj, 23 obie / obydwie, 24 oba / obydwa, 25 obie / obydwie, 26 oba / obydwa, 27 obaj / obydwaj, 28 obie / obydwie, 29 oba / obydwa, 30 oba / obydwa, 31 oba / obydwa, 32 obaj / obydwaj, 33 oba / obydwa, 34 obie / obydwie, 35 obie / obydwie, 36 obaj / obydwaj, 37 obie / obydwie, 38 obaj / obydwaj, 39 obie / obydwie, 40 oba / obydwa

Ćw. 21

1 pięcioro, 2 dziesięcioro, 3 siedmioro, 4 czworo, 5 dziewięcioro, 6 dwoje, 7 pięcioro, 8 troje, 9 dziewięcioro, 10 siedmioro, 11 ośmioro, 12 dwoje, 13 dwoje, dwoje, 14 sześcioro, 15 oboje / obydwoje, 16 oboje / obydwoje, 17 pięcioro, 18 troje, 19 dwoje / obydwoje, 20 czworo

Ćw. 22

A. 1 dobrzy koledzy, 2 popularni dziennikarze, 3 doskonali ekonomiści, 4 pracowici geolodzy, 5 plecaki, namioty, śpiwory, 6 potrzebne, 7 wygodne buty, 8 konieczne, 9 duże miasta, 10 maleńkie wsie, 11 interesujące

B. 1 znane orkiestry, 2 znani artyści, 3 koncerty, 4 różni zaproszeni goście, 5 dyplomaci, 6 przedstawiciele, 7 dziennikarze krajowi i zagraniczni, 8 wybitni soliści, 9 wybitne solistki, 10 świetni, 11 słuchacze

Ćw. 23

1 gróźb, 2 osób, 3 wód, 4 sióstr, 5 ozdób, 6 jagód, 7 zapór, 8 rozmów, 9 dróg, 10 szkół

1 żon, 2 opon, 3 zasłon, 4 antyfon, 5 ambon, 6 koron, 7 matron, 8 stron, 9 wron, 10 ton

1 panien, 2 wanien

1 pralek, 2 sąsiadek, 3 aktorek, 4 sukienek, 5 złotówek, 6 przyjaciółek, 7 walizek, 8 butelek, 9 kuzynek, 10 książek

1 pasiek, 2 powiek, 3 kalek, 4 bazylik, 5 kronik, 6 aptek, 7 Nauk, 8 sztuk, 9 peruk, 10 luk

1 żelazek, 2 łóżek, 3 jabłek, 4 biurek, 5 ciastek, 6 jajek, 7 białek, 8 żółtek, 9 słówek, 10 oczek

1 wysypisk, 2 palenisk, 3 siedlisk, 4 pogorzelisk, 5 boisk, 6 zjawisk, 7 łowisk, 8 łożysk, 9 legowisk, 10 nazwisk

Ćw. 24

A. 1 Nie kupię tego starego samochodu, 2 Nie poznaję tego człowieka, 3 Nie zmienię swojego sposobu życia, 4 Nie zapłacę tego dużego rachunku, 5 Nie oglądnę tego ciekawego filmu, 6 On nie zdał trudnego egzaminu, 7 Nie przeczytałem tego artykułu, 8 Nie lubię swojego akademika, 9 Nie masz trudnego charakteru, 10 Nie poznałem nowego kolegi, 11 Nie widzieliśmy tych rasowych psów, 12 Nie zrozumieliśmy swoich błędów, 13 Nie zatrzymali naszych dokumentów, 14 Nie przeprosili tych chłopców, 15 Nie poznaliśmy naszych lektorów, 16 Nie znaleźliśmy waszych listów, 17 Nie skończyliśmy tych projektów, 18 Nie poprosiliśmy o autograf tych poetów, 19 Nie zerwaliśmy z nimi wszystkich kontaktów, 20 Nie oddali wszystkich książek

B. 1 Nie znam tego dziecka, 2 Nie lubię naszego miasta, 3 Nie czytam często tego czasopisma, 4 Nie zatrzymam tego sympatycznego zwierzęcia, 5 Nie widzieliśmy tego jeziora, 6 Nie zwiedziliśmy muzeum historycznego, 7 Nie rozumiem twojego postępowania, 8 Nie udowodnię tego twierdzenia, 9 Nie znam tego miejsca, 10 Nie cenię twojego zdania, 11 Nie lubię grzecznych dzieci, 12 Nie rozumiemy waszych stanowisk, 13 Nie widzieliśmy pięknych jezior, 14 Nie zamknęliśmy tych dzikich zwierząt, 15 Nie zwiedziliśmy wszystkich planetariów, 16 Nie wymieniliśmy naszych okien, 17 Nie znam twoich imion, 18 Nie rozumiemy waszych pytań, 19 Nie lubię amerykańskich śniadań, 20 Nie lubię kwaśnych jabłek

C. 1 Nie znam tej dziewczyny, 2 Nie odwiedziłem mojej przyjaciółki, 3 Nie mam interesującej pracy, 4 Nie zwiedziliśmy tej cerkwi, 5 Nie lubię swojej wsi, 6 Nie przerwę waszej dyskusji, 7 Chyba nie polubię tej okolicy, 8 Nie rozumiem waszej radości, 9 Nie znamy ich odpowiedzi, 10 Nie oglądam naszej telewizji, 11 Nie czytałem nowych powieści J. Pilcha, 12 Nie znam wszystkich dzielnic, 13 Nie oglądaliśmy wszystkich premier, 14 Nie poprawiliśmy waszych prac, 15 Nie rozumiem ich krytycznych uwag, 16 Nie lubię czytać powieści kryminalnych, 17 Nie odwiedziliśmy naszych koleżanek, 18 Nie zwiedzimy tych miejscowości, 19 Nie lubię ich twarzy, 20 Nie noszę czerwonych sukienek

Ćw. 25

a) 1 was, 2 mnie, 3 cię, 4 mnie, 5 was, 6 nas, 7 nas, 8 cię, 9 mnie, 10 was

b) 1 ciebie, 2 mnie, 3 mnie, 4 ciebie, 5 was, 6 nas, 7 nas, 8 was, 9 mnie, 10 ciebie

Ćw. 26

a) 1 go, 2 jej, 3 ich, 4 ich, 5 ich, 6 je, 7 jej, 8 go, 9 ich, 10 ich

b) 1 niego, 2 ich, 3 go, 4 ich, 5 jej, 6 niej, 7 niego, 8 nich, 9 nich, 10 niego

Ćw. 27

1 których, 2 którego, 3 której, 4 jakich, 5 jakiego, 6 jakich, 7 którego, 8 jakiej, 9 których, 10 jakiego, 11 których, 12 jakich, 13 jakiej, 14 jakich, 15 jakiego

Ćw. 28

1 żadnego, 2 żadnego, 3 żadnej, 4 żadnego, 5 żadnej, 6 nikogo, 7 nic, 8 nikogo, 9 żadnej, 10 żadnych, 11 żadnych, 12 niczego, 13 nikogo, 14 niczego, 15 niczego, 16 nikogo, 17 żadne, 18 żadnych, 19 żadnej, 20 żadnych

Ćw. 29

1 niczego, 2 niczyjego, 3 niczego, 4 niczyich, 5 niczego, 6 nikogo, 7 niczego, 8 niczego, 9 niczyich, 10 niczyjej

Ćw. 30

1 tapczanu / – a, kredensu, stołu, 2 telewizora, magnetowidu, magnetofonu, 3 dywanu, chodnika, futrzaka, 4 lodówki, zlewozmywaka, pieca, 5 długopisu, linijki, ołówka, 6 garnka, patelni, czajnika, 7 Janka, Zosi, Agaty, 8 garderoby, lustra, półki, 9 mydła, szamponu, pasty do zębów, 10 kina, teatru, sali wystawowej, 11 noży, widelców, łyżek, 12 koszul, spodni, ubrań, 13 krzeseł, stołów, łóżek, 14 aut, motocykli, rowerów, 15 poduszek, kołder, prześcieradeł, 16 pomidorów, ogórków, rzodkiewek, 17 garniturów, płaszczy, kostiumów, 18 dorszy, karpi, śledzi, 19 bułek, rogalików, ciastek, 20 biletów, kosmetyków, książek

Ćw. 31

1 spokoju, zrozumienia, twojego dobra, 2 miłości, szacunku, spokojnego życia, 3 sprawiedliwości, porządku, wysokich zarobków, 4 brata, kolegi, ostatnich wakacji, 5 zdrowia, powodzenia, długiego życia, 6 opieki, uczciwości, sprawiedliwych sądów, 7 życia, śmierci, groźnych chorób, 8 siły, pieniędzy, dobrej woli, 9 kultury, wychowania, dobrego smaku, 10 perswazji, negocjacji, twojego tortu, 11 czasu, zdrowia, twoich nerwów, 12 komputera, kalkulatora, tej maszyny, 13 majątku, ojczyzny, swoich poglądów, 14 radia, audycji, nowych wiadomości, 15 pożyczki, pomocy, dobrych rad, 16 nagrody, gości, nowych problemów, 17 nieuctwa, niewiedzy, swojego postępowania, 18 mieszkania, korepetytora, dobrej pracy, 19 picia alkoholu, palenia papierosów, nocnych odwiedzin, 20 ludzi, kłopotów, naszych sąsiadek, 21 zimy, przeziębienia, silnych mrozów, 22 spokoju, zadowolenia, miłej atmosfery, 23 wiadomości, postępu w nauce, prac domowych, 24 miłości, opieki, dobrych słów, 25 pieniędzy, kluczy, naszych parasoli, 26 zupy, sałatki, drugiego dania, 27 porządku, dyscypliny, naszego mienia, 28 powodzenia, szczęścia, dobrego samopoczucia, 29 matematyki, chemii, języków obcych, 30 dnia, nocy, lat

Ćw. 32

a) 1 uczy się dużo dzieci, 2 jest mało studentów, 3 leży parę gazet, 4 jest mało pasażerów, 5 czeka dużo pacjentów, 6 kilku kolegów słucha radia, 7 jest mało masła, 8 pracuje kilku cudzoziemców, 9 było niewielu klientów, 10 mieszka paru Francuzów

b) 1 kilku naszych znajomych, 2 trochę sera, 3 trochę cukru, 4 kilo jabłek, 5 dużo kwiatków, 6 trochę jarzyn, 7 dużo owoców, 8 dużo piwa, 9 trochę mleka, 10 kilka meczy

Ćw. 33

a) 1 pieniędzy, 2 uczniów, 3 jajek, 4 lat, 5 cukru, 6 kiełbasy, 7 przyjaciół, 8 osób, 9 ciastek, 10 róż

b) 1 dzieci, 2 kilometrów, 3 ćwiczeń, 4 mężczyzn, 5 cudzoziemców, 6 zmartwień, 7 energii, 8 okazji, 9 lat, 10 mięsa

Ćw. 34

1 sześć zeszytów, siedem książek, 2 dwóch / dwu chłopców, 3 dwudziestu dwóch / dwu uczniów, 4 pięćset miejsc, 5 stu studentów, 6 trzystu gości, 7 trzynastu zawodników, 8 czterech kolegów, 9 osiemnastu pacjentów, 10 trzech nauczycieli, 11 stu pięćdziesięciu bezdomnych, 12 dwóch / dwu lekarzy, 13 sześciu sklepów, 14 dwadzieścia bloków, 15 ośmiu ćwiczeń, 16 dwóch / dwu egzaminów, 17 pięć miesięcy, 18 dziewięć osób, 19 czterech tysięcy, 20 siedem szkół

Ćw. 35

1 protestujących studentów zebrało się, 2 leniwych uczniów poszło, 3 starszych kobiet stało, 4 młodych ludzi poszło, 5 zaproszonych gości przyszło, 6 starszych robotników wykorzystało, 7 połamanych krzeseł stało, 8 moich koleżanek uczy się, 9 no-

wych ekspedientek pracuje, 10 rośnie drzew owocowych, 11 małych dzieci pojedzie, 12 nowych samochodów stało, 13 egzotycznych zwierząt było, 14 moich koleżanek zdało, 15 bogatych Polaków wyjeżdża, 16 znanych aktorów gra, 17 sławnych naukowców przyjedzie, 18 wzorowych żołnierzy dostało, 19 bezdomnych psów chodziło, 20 moich przyjaciół jest inżynierami

Ćw. 36

1 trzynastego kwietnia, 2 drugiego maja, 3 dwudziestego piątego maja, 4 pierwszego października, 5 siedemnastego czerwca, 6 dziesiątego grudnia, 7 trzeciego września, 8 pierwszego stycznia, 9 czwartego lutego, 10 trzydziestego sierpnia

Ćw. 37

1 od ósmej do dwunastej, 2 od grudnia do marca, 3 od marca do czerwca, 4 od czerwca do września, 5 od września do grudnia, 6 od drugiej do czwartej, 6 od piątej do szóstej, 7 od pięciu do sześciu, 8 od trzech do czterech, 9 od czterech do pięciu, 10 od jednej do dwóch, 11 od trzystu do pięciuset, 12 od ośmiuset do tysiąca, 13 od dziewiątej do dziesiątej, 14 od szesnastej do osiemnastej, 15 od dwudziestej drugiej do szóstej, 16 od rana do wieczora, 17 od świtu do nocy, 18 od poniedziałku do środy, 19 od piątku do niedzieli, 20 od stu do dwustu

Ćw. 38

a) do restauracji, z restauracji, 2 do kina, z kina, 3 do wsi, ze wsi, 4 do domu, z domu, 5 do pokoju, z pokoju, 6 do miasta, z miasta, 7 do tramwaju, z tramwaju, 8 z pociągu, do autobusu, 9 ze sklepu, do domu, 10 z przedszkola, do domu

b) 1 do kolegi, od kolegi; u kolegi, od kolegi, 2 do kuzyna, od kuzyna; u kuzyna, od kuzyna, 3 do ojca, od ojca; u ojca, od ojca, 4 do dziadków, od dziadków; u dziadków, od dziadków, 5 do krewnych, od krewnych; u krewnych, od krewnych, 6 do teściów, od teściów; u teściów, od teściów, 7 do Marii, od Marii; u Marii, od Marii, 8 do nas, od nas; u nas, od nas, 9 do nich, od nich; u nich, od nich, 10 do niego, od niego; u niego, od niego

Ćw. 39

1 do, na, 2 do, po, 3 do, na, 4 do, po, 5 do, po, 6 do, na lub po, 7 do, na, 8 do, na lub po, 9 do, na lub po, 10 do, na lub po, 11 do, na lub po, 12 do, na, 13 do, po, 14 do, na lub po, 15 do, na lub po, 16 do, na lub po, 17 do, na, 18 do, na lub po, 19 do, na, 20 do, na lub po

Ćw. 40

1 do Zakopanego na narty, 2 do sklepu po proszek do prania, 3 do mamy na urodziny, 4 do klubu na dyskotekę, 5 do szkoły na lekcje, 6 do Francji na Riwierę, 7 do apteki po lekarstwo, 8 do akademika na kolację, 9 do muzeum na wystawę, 10 do Warszawy na konferencję, 11 do domu towarowego po zakupy, 12 na stację benzynową po benzynę, 13 do szpitala po wyniki badań, 14 do przychodni na gimnastykę, 15 do teatru na komedię muzyczną, 16 do Roberta na imieniny, 17 do Zbyszka po książki, 18 do piwnicy po konfitury, 19 do centrum na manifestację, 20 do koleżanki na kawę

Ćw. 41

1 z Krakowa do Katowic, 2 z domu do miejsca pracy, 3 z osiedla do miasta, 4 od Marysi do Marka, 5 z elektrociepłowni do ciebie, 6 z boiska do szatni, 7 od Gdańska do Torunia, 8 od tego miejsca do mostu, 9 z Wawelu do Rynku, 10 ode mnie na uniwersytet, 11 od rektora do dyrektora instytutu, 12 z Bronowic do poczty, 13 z Wrocławia do Poznania, 14 od ciebie do mnie jak ode mnie do ciebie, 15 od początku drogi

do końca drogi, 16 ze szczytu do wsi, 17 od dziekana do wszystkich instytucji, 18 od pętli tramwajowej do nas, 19 od kolegów do koleżanek, 20 z wojska do twojego brata

Ćw. 42

1 u lekarza na badaniach, 2 u dyrektora na na konferencji, 3 u ojca w gabinecie, 4 u krewnych na wsi, 5 u sąsiada na przyjęciu, 6 u przyjaciela w Katowicach, 7 u nich w szpitalu, 8 u mnie na obiedzie, 9 u rodziców na imieninach, 10 u teściów na rocznicy ślubu, 11 u Kowalskich w Krynicy, 12 u rektora w biurze, 13 u nauczycielki w domu, 14 u kolegi w mieszkaniu, 15 u nas w mieście, 16 u mnie na biurku, 17 u ciebie w bloku, 18 u nich w kuchni, 19 u niej w pokoju, 20 u niego w garażu

Ćw. 43

1 przy świadkach, 2 przy stole, obok stołu, 3 obok mnie, 4 przy biurku, obok biurka, 5 koło cmentarza, 6 przy ulicy, 7 przy szkole, koło szkoły, 8 przy rodzicach, niedaleko rodziców, 9 przy niej, obok niej, 10 przy was, obok was, 11 przy dworcu, niedaleko dworca, 12 przy wejściu, niedaleko wejścia, 13 przy windzie, blisko windy, 14 przy banku, koło banku, 15 przy hotelu, koło hotelu, 16 przy lotnisku, niedaleko lotniska, 17 przy drodze, koło drogi, 18 przy domu, koło domu, 19 przy chorym ojcu, 20 niedaleko waszego domu

Ćw. 44

1 koło / około dwudziestego lipca, 2 koło / około trzech egzaminów, 3 koło / około południa, 4 koło / około północy, 5 koło / około pięćdziesięciu lat, 6 koło / około pięciu piw dziennie, 7 koło / około marca, 8 koło / około pierwszego każdego miesiąca, 9 koło / około Nowego Roku, 10 koło / około września, maja, 11 koło / około piętnastego lutego, 12 koło / około soboty, 13 koło / około czerwca, 14 koło / około piątku, 15 koło / około dwóch godzin, 16 koło / około dwudziestu minut, 17 koło / około drugiej, 18 koło / około dziesiątego grudnia, 19 koło / około Bożego Narodzenia, 20 koło / około dziewiętnastej

Ćw. 45

1 do zębów, 2 do tej konfitury, 3 do kawy, 4 do słodyczy, 5 do owoców, 6 do tej koszuli, 7 do wina, koniaku, 8 do rezerwy, 9 do samotności, 10 do drzwi wejściowych, 11 do szczęścia, 12 do cukierniczki, 13 do obiadu, 14 do wyrzucenia, 15 do pracy, 16 do tych butów, 17 do koniaku, 18 do egzaminu, 19 do zabawy, 20 do publicznej wiadomości

Ćw. 46

1 deski do prasowania, 2 pasty do podłogi, 3 lakieru do włosów, 4 lakieru do paznokci, 5 szczotki do włosów, 6 płynu do płukania bielizny, 7 płynu do wywabiania plam, 8 płynu do kąpieli, 9 kremu do golenia, 10 proszku do pieczenia, 11 pasty do zębów, 12 proszku do prania, 13 maszynki do golenia, 14 dziadka do orzechów, 15 ekspresu do kawy, 16 deski do krojenia mięsa, 17 maszynki do mielenia mięsa, 18 płynu do mycia okien, 19 pasty do butów, 20 kluczy do mieszkania

Ćw. 48

a) 1 swoich dzieci, 2 swoich przyjaciół, 3 przyszłych lektorów, 4 tych ludzi, 5 naszych trudności, 6 bezdomnych zwierząt, 7 całej rodziny, 8 waszej wygody, 9 tych studentów, 10 twoich sąsiadów, 11 młodzieży, 12 rodziców, 13 sędziów, 14 jego babci, 15 mnie

b) 1 tej dziewczyny, 2 naszych dzieci, 3 tych turystów, 4 moich podwładnych, 5 swoich uczniów, 6 środowiska, 7 swoich bliskich, 8 otoczenia, 9 zwierząt, 10 obcego

c) 1 lepszej gotowości bojowej, 2 świętego spokoju, 3 swojej wygody, 4 przyszłych pokoleń, 5 lepszego samopoczucia, 6 pieniędzy, 7 kariery, 8 dobrej kondycji, 9 złapania oddechu, 10 dobra rodziny

Ćw. 49

1 dla niego, 2 dla rodziców, 3 dla dobra rodziny, 4 dla ludzi, 5 dla niepalących, 6 dla przyjemności, 7 dla oka, 8 dla sądu, 9 dla niej, 10 dla niepełnosprawnych, 11 dla administracji, 12 dla dzieci, 13 dla świętego spokoju, 14 dla studentów, 15 dla nas, 16 dla każdego, 17 dla nikogo, 18 dla kogo, 19 dla niedoświadczonych kierowców, 20 dla pracowników

Ćw. 50

1 bez wad, 2 bez smaku, 3 bez poczucia humoru, 4 bez egzaminu wstępnego, 5 bez pieniędzy, 6 bez pracy, 7 bez jedzenia, bez picia, 8 bez papierosów, 9 bez miłości, 10 bez mojej wiedzy, 11 bez zapału, 12 bez deseru, 13 bez pomocy, 14 bez telewizji, 15 bez problemu, 16 bez mojej rodziny, 17 bez powietrza, 18 bez wiary w siebie, 19 bez systematycznej pracy, 20 bez zaangażowania

Ćw. 51

1 bez mówienia, 2 bez przeczytania, 3 bez oglądania, 4 bez czekania, 5 bez rozumienia, 6 bez uczenia się, 7 bez oglądania się, 8 bez wyjazdu, 9 bez spania, 10 bez pytania

Ćw. 52

1 bez śladu, 2 bez ładu i składu, 3 bez wyjątku, 4 bez wyjścia, 5 bez skutku, 6 bez namysłu, 7 bez celu, 8 bez precedensu, 9 bez końca, 10 bez głowy, 11 bez zarzutu, 12 bez reszty, 13 bez ogródek, 14 bez ustanku, 15 bez echa

Ćw. 53

1 ciebie, 2 naszych przyjaciół, 3 tej dziewczyny, 4 dużej szafy, 5 nowych dzielnic, 6 mojego kolegi, 7 mięsa baraniego, 8 ciastek, 9 mnie, 10 telegramu, 11 pałacu, 12 mojej żony, 13 parasola, 14 złotego łańcuszka, 15 stypendium, 16 jednej kromki chleba, 17 torby podróżnej, 18 karetki pogotowia, 19 niego, 20 tych ludzi

Ćw. 54

1 wykładu, 2 naszego pobytu, 3 gwałtownej burzy, 4 wakacji, 5 przerwy śniadaniowej, 6 snu, 7 operacji, 8 koncertu, 9 urlopu, 10 naszej nieobecności, 11 przyjęcia, 12 jazdy, 13 treningu, 14 zajęć, 15 meczu, 16 rozmów, 17 kolacji, 18 ferii zimowych, 19 spektaklu, 20 całej mszy

Ćw. 55

1 świata, 2 podziwu, 3 tego, 4 spokoju, 5 wrażeń, 6 swoich plusów i minusów, 7 niebezpieczeństw, 8 zachodu, 9 sukcesu, 10 swojego powodzenia

Ćw. 56

a) 1 skazanych, 2 naszego dyrektora, 3 Wojtka, 4 mnie, 5 nas wszystkich, 6 nich, 7 każdego, 8 was, 9 naszego syna, 10 większości ludzi, 11 moich rodziców, 12 tego aktora, 13 wszystkich studentów, 14 naszej grupy, 15 naszego kraju, 16 tej pory roku, 17 tych młodych ludzi, 18 rządu, 19 tej młodzieży, 20 tego niemowlęcia

b) 1 swoich wychowanków, 2 biednych ludzi, 3 swoich bliźnich, 4 teściów, 5 swoich żon, 6 swoich podwładnych, 7 wszystkich klientów, 8 tych maluchów, 9 naszych krewnych, 10 osób niepunktualnych, 11 tych zwierząt, 12 moich współmieszkańców, 13 swoich współpracowników, 14 ich problemów, 15 waszych wnuków, 16 ucz-

niów, 17 cudzych problemów, 18 młodych żołnierzy, 19 młodzieży, 20 naszych inicjatyw

Ćw. 57

a) 1 przewidzenia, 2 pracy, 3 rozwiązania, 4 zaprojektowania, 5 gniewu, 6 bójki, 7 kontroli biletów, 8 największych poświęceń, 9 napisania opinii, 10 nich

b) 1 kradzieży, 2 wydawania pochopnych sądów, 3 pogody, 4 wszelkich przesądów, 5 ostatniego deszczu, (ostatnim deszczu), 6 tego nieustającego hałasu, 7 wszelkiej cywilizacji, 8 podobnych im zajęć, 9 całego mieszkania, 10 ciągłego gadania

c) 1 głodu i choroby, 2 poczucia humoru, 3 ostatniej wycieczki, 4 naszych dzieci, 5 strachu, 6 przejedzenia, 7 złości, 8 wstydu, 9 przyjazdu chłopaka, 10 nadmiaru wrażeń

Ćw. 58

1 Małgosi, 2 Adama, 3 ojca, 4 studentów, 5 siostry, 6 kolegi, 7 harcerzy, 8 profesora, 9 Nowaków, 10 doktora Orskiego, 11 naszego nauczyciela, 12 królów polskich, 13 mojej dziewczyny, 14 tych pań, 15 tamtych dzieci, 16 znajomej koleżanki, 17 Adasia Kowalskiego, 18 mojego brata, 19 moich kolegów, 20 twojego współmieszkańca

Ćw. 59

a) 1 poręcz schodów, 2 oparcie krzesła, 3 mankiety koszuli, 4 brzeg rzeki, 5 rama obrazu, 6 ekran telewizora, 7 koło samochodu, 8 oprawa oczu, 9 łupina orzecha, 10 modem komputera

b) 1 dno garnka, 2 róg ulicy, 3 zapach kwiatów, 4 liście drzew, 5 kolce róży, 6 środek pokoju, 7 ucha torby, 8 wzór materiału, 9 ziarnko piasku, 10 rondo kapelusza

Ćw. 60

1 życia, 2 zbrodni, 3 radości, 4 zazdrości, 5 rozwodu, 6 towaru, 7 języka polskiego, 8 tego słowa, 9 świecy, 10 człowieka

Ćw. 61

1 z wełny, 2 z bawełny, 3 z jedwabiu, 4 ze skóry, 5 z pomidorów, 6 z jabłek, 7 z chrzanu, 8 z kokosu, 9 z żyta, 10 z owoców, 11 z truskawek, 12 z drobiu, 13 z cielęcia, 14 z jarzyn, 15 ze słonecznika, 16 z gryki, 17 z ziemniaków, 18 ze źródła, 19 ze zboża, 20 z drewna

Ćw. 62

1 papierosów, zapałek, kawy, 2 zapałek, ciastek, 3 mleka, papierosów, papieru, 4 dżemu, miodu, sałatki, 5 ziemniaków, cementu, piasku, 6 mleka, oleju, alkoholu, 7 kawy, herbaty, mleka, 8 zupy, ryżu, makaronu, 9 jajek, guzików, sadzonek, 10 piwa, soku, wódki, 11 wody mineralnej, coca-coli, toniku, 12 piwa, kapusty, śledzi, 13 wody, piasku, cementu, 14 sardynek, piwa, pepsi-coli, 15 pasty do zębów, maści, kremu, 16 pietruszki, szczypiorku, rzodkiewki, 17 mąki, cukru, soli, 18 wina, likieru, koniaku, 19 węgla, koksu, żwiru, 20 kartofli, bigosu, bulionu

Ćw. 63

a) 1 gra aktorów, 2 śpiew ptaków, 3 wyjazd gości, 4 przejazd pociągu, 5 śmiech dzieci, 6 protest robotników, 7 zakaz policji, 8 powrót zdrowia, 9 studia kolegi, 10 gwizd chłopca

b) 1 utwór Mozarta, 2 powieść Prusa, 3 film Wajdy, 4 polonez Chopina, 5 plan Marshalla, 6 Uniwersytet Karola IV, 7 filozofia Platona, 8 męki Tantala, 9 pięta Achillesa, 10 plan Balcerowicza

Ćw. 64

1 jedzenia słodyczy, 2 palenie papierosów, 3 słuchanie radia, 4 mycie auta, 5 pisanie referatu, 6 oglądanie telewizji, 7 dotknięcie towaru, 8 załatwianie sprawy, 9 przerwanie dyskusji, 10 zdjęcie z afisza, 11 rozpoczęcie inwestycji, 12 przyjęcie gości, 13 zbudowanie domu, 14 zachowanie milczenia, 15 wychowywanie dzieci, 16 zatarcie śladów, 17 utarcie jabłek, 18 zniesienie cła, 19 wzięcie odwetu, 20 zawiezienie bagażu

Ćw. 65

1 nowej restauracji, 2 rozkładu jazdy, 3 wykładu inauguracyjnego, 4 tylu gości, 5 starych metod, 6 opłat celnych, 7 dobrej herbaty, 8 linii telefonicznej, 9 znanych przestępców, 10 małego chłopca, 11 naszego mieszkania, 12 całego materiału, 13 naszych dzieci, 14 danego słowa, 15 starych okien, 16 twojego rękopisu, 17 smacznych ciast, 18 codziennych zakupów, 19 nowego mieszkania, 20 naszego trawnika

Ćw. 66

1 po wyjeździe Janka, 2 po oglądnięciu meczu, 3 po napisaniu pracy, 4 po wyjściu z domu, 5 po zejściu na dół, 6 po zamknięciu wszystkich okien i drzwi, 7 po przywitaniu ich na dworcu, 8 po zakwitnięciu drzew owocowych, 9 po wyniesieniu mebli, 10 po zasłonięciu okien, 11 po wyjeździe na wakacje, 12 po zrozumieniu swojego błędu, 13 po przeżyciu ciężkiej choroby, 14 po wzejściu słońca, 15 po przejściu kilku kilometrów, 16 po zrobieniu korekty, 17 po nadejściu pociągu, 18 po przebraniu się, 19 po spędzeniu wakacji, 20 po złożeniu dokumentów

Ćw. 67

1 bez posłodzenia, 2 bez wytłumaczenia, 3 bez zapłaty (zapłacenia), 4 bez zmuszenia, 5 bez opowiedzenia, 6 bez upomnienia, 7 bez zażycia, 8 bez zapalenia, 9 bez uspokojenia, 10 bez posolenia, 11 bez poproszenia, 12 bez jedzenia, 13 bez zrozumienia, 14 bez umycia, 15 bez okazania, 16 bez sprowokowania, 17 bez pożegnania, 18 bez pozwolenia, 19 bez przygotowania, 20 bez podania

Ćw. 68

1 słabego zdrowia, 2 światowej sławy, 3 lekkich obyczajów, 4 dużego formatu, 5 wielkiej wagi, 6 starej daty, 7 jednego sezonu, 8 gołębiego serca, 9 nieustraszonej odwagi, 10 światowej sławy

Ćw. 69

Tekst 1 1 Akademii Górniczo-Hutniczej, 2 akademika Uniwersytetu Jagiellońskiego, 3 miasteczka, 4 ulicy Piastowskiej, 5 dziesięć minut, 6 drugiej strony, 7 kilku autobusów, 8 skrzyżowania ulicy Piastowskiej, 9 Armii Krajowej, 10 Nawojki, 11 tego przystanku, 12 pięć minut, 13 akademika

Tekst 2 1 małej wsi, 2 Zakopanego, 3 Śląska, 4 swoich starszych rodziców, 5 rodzeństwa, 6 skarpetek, paska, butów, 7 książek, zeszytów, notatek, 8 pasty do zębów, swojego ręcznika, 9 grzebienia, 10 swoich rzeczy, 11 szafy, 12 stolika nocnego

Ćw. 70

1 niepamiętnych czasów, 2 postnych dań, 3 mąki, 4 kaszy, 5 świeżych i suszonych grzybów, 6 owoców, warzyw, miodu i orzechów, 7 mięsa, 8 zwierząt domowych, 9 czasów przedchrześcijańskich, 10 pełnego czci stosunku ludzi, 11 pożywienia, 12 lęku, 13 symbolicznych potraw, 14 klęski głodu, 15 płodów: pól, lasów, sadów, rzek i stawów, 16 domu, 17 potraw, 18 produktów, 19 dań, 20 głodu, 21 potraw wigilijnych, 22 końca, 23 potraw

Ćw. 71

1 niego, 2 naszych, 3 nich, 4 nich, 5 jego, 6 nich, 7 mnie, 8 niej, 9 tego, 10 ich, 11 jej, 12 każdego, 13 żadnego, 14 tego, 15 niego

Ćw. 72

Tekst 1 1 tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego, 2 dwudziestego, 3 pięciu, 4 siedemdziesiątego piątego, 5 osiemdziesiątego, 6 dwudziestego piątego, 7 osiemdziesiątego pierwszego, 8 pierwszego, 9 piątej, 10 trójki, 11 dwóch / dwu, 12 jednego

Tekst 2 1 stu, 2 trzydziestu pięciu, 3 piętnastu, 4 dziesięciu, 5 dziewięciu, 6 ośmiu, 7 siedmiu, 8 sześciu, 9 pięciu, 10 czterech, 11 trzech, 12 dwóch / dwu, 13 jednego

Ćw. 73

1 z, 2 dookoła, 3 od, 4 do, 5 w czasie, 6 mimo, 7 do, 8 do, 9 w ciągu, 10 wśród, 11 oprócz, 12 obok, 13 do, 14 z powodu, 15 w kierunku, 16 wewnątrz, 17 z okazji, 18 do, 19 do, 20 w ciągu, 21 blisko, 22 z, 23 do, 24 do, 25 w czasie, 26 oprócz, 27 od, 28 do

Ćw. 74

A.

a) 1 profesorowi, 2 pacjentowi, 3 studentowi, 4 gościowi, 5 zeszytowi, 6 komputerowi, 7 nauczycielowi, 8 Londynowi, 9 lekarzowi, 10 palaczowi

b) 1 zamkowi, 2 piątkowi, 3 Władkowi, 4 wujkowi, 5 pieskowi, 6 rysunkowi, 7 Turkowi, 8 porankowi, 9 odcinkowi, 10 garnkowi, 11 młodzieńcowi, 12 cudzoziemcowi, 13 siostrzeńcowi, 14 zapaleńcowi, 15 wybrańcowi, 16 różańcowi, 17 południowcowi, 18 gończowi, 19 Ukraińcowi, 20 pomyleńcowi, 21 starcowi, 22 wzorcowi, 23 dworcowi, 24 mędrcowi, 25 uczniowi, 26 więźniowi, 27 ogniowi, 28 pniowi, 29 styczniowi, 30 sierpniowi, 31 wrześniowi, 32 kwietniowi, 33 grudniowi, 34 przechodniowi, 35 ministrowi, 36 arbitrowi, 37 plastrowi, 38 Holendrowi, 39 kufrowi, 40 Aleksandrowi, 41 magistrowi, 42 majstrowi, 43 pudrowi, 44 posłowi, 45 kubłowi, 46 wyżłowi, 47 szczygłowi, 48 Pawłowi, 49 węzłowi, 50 karłowi, 51 orłowi

c) 1 Krakowowi, 2 narodowi, 3 dowodowi, 4 kościołowi, 5 wzorowi, 6 stołowi, 7 strojowi, 8 progowi, 9 wrogowi

d) 1 mężowi, 2 błędowi, 3 dębowi, 4 względowi, 5 urzędowi, 6 wężowi, 7 zębowi, 8 gołębiowi, 10 jastrzębiowi

B.

a) 1 panu, 2 bratu, 3 chłopu, 4 światu

b) 1 ojcu, 2 chłopcu, 3 diabłu, 4 lwu, 5 psu

c) 1 osłu,

d) 1 Bogu,

e) 1 księdzu

Ćw. 76

a) 1 chorobie, 2 Europie, 3 wodzie, 4 wyspie, 5 strefie, 6 rozmowie, 7 stronie, 8 prawdzie, 9 mecie, 10 klasie, 11 kozie, 12 skazie, 13 paście, 14 liście, 15 gaździe, 16 gwieździe, 17 poecie, 18 mężczyźnie, 19 maszyniście, 20 egoiście, 21 fetyszyście, 22 programiście, 23 porze, 24 skórze, 25 siostrze, 26 cenzurze, 27 jodle, 28 szkole, 29 pszczole, 30 fabule, 31 odwadze, 32 księdze, 33 Kindze, 34 drodze, 35 kropce, 36 czapce, 37 Dunce, 38 lekarce, 39 blasze, 40 uciesze, 41 musze, 42 pysze, 43 koledze, 44 włóczędze, 45 monarsze, 46 kalece, 47 gadule

B. 1 łaźni, 2 Kasi, 3 szatni, 4 skrobi, 5 kości, 6 miłości, 7 więzi, 8 powieści, 9 Danii, 10 filozofii, 11 Anglii, 12 chemii, 13 żmii, 14 ostoi, 15 Zawoi, 16 zgrai, 17 sesji, 18

dekoracji, 19 okazji, 20 kolacji, 21 pani, 22 gospodyni, 23 sprzedawczyni, 24 Korei, 25 idei, 26 Salomei

C. 1 ulicy, 2 wiedzy, 3 duszy, 4 puszczy, 5 myszy, 6 rzeczy, 7 podróży, 8 twarzy, 9 wychowawcy, 10 znawcy, 11 sprzedawcy, 12 Zawiszy, 13 Orszy, 14 doży

Ćw. 77

liczba pojedyncza

1 bratu, 2 Markowi, 3 sąsiadowi, 4 współmieszkańcowi, 5 ojcu, 6 swojemu synowi, 7 naszemu księdzu, 8 twojemu Adamowi, 9 temu kotu, 10 naszemu profesorowi, 11 temu mężczyźnie, 12 znajomemu poecie, 13 temu kierowcy, 14 takiemu egoiście, 15 temu / tej gadule, 16 temu / tej sierocie, 17 temu finansiście, 18 temu licealiście, 19 mojemu koledze, 20 temu włóczędze

1 dziecku, 2 zwierzęciu, 3 zdrowiu, 4 niemowlęciu, 5 głębokiemu brzmieniu, 6 temu morzu, 7 takiemu pytaniu, 8 danemu słowu, 9 swojemu sumieniu, 10 swojemu audytorium

1 mamie, 2 ciotce, 3 Magdzie, 4 Jadzi, 5 próchnicy, 6 tej niewieście,7 jej jeździe, 8 Marysi Kowalskiej, 9 tej decyzji, 10 swojej pysze, 11 naszej koleżance, 12 tej pani, 13 Irlandii Północnej, 14 naszej Wiśle, 15 takiej suszy, 16 naszej pociesze, 17 tej spadającej gwieździe, 18 naszej Barbarze, 19 trwałej przyjaźni, 20 polskiej policji

liczba mnoga

1 naszym nauczycielom, 2 tym starszym panom, 3 naszym gościom, 4 prostym ludziom, 5 długim spacerom, 6 wszystkim posłom, 7 wszystkim nielegalnym emigrantom, 8 ostatnim klientom, 9 twoim rodzicom, 10 wszystkim pacjentom

1 wszystkim zebraniom, 2 naszym dzieciom, 3 własnym oczom, 4 swoim przeczuciom, 5 tym jeziorom, 6 tym zarządzeniom, 7 wszystkim tym przestępstwom, 8 policyjnym rysopisom, 9 tym przedsięwzięciom, 10 tym zwierzętom

1 tym dziewczynom, 2 naszym matkom, 3 tym paniom, 4 swoim siostrom, 5 swoim wychowawczyniom, 6 starym kościom, 7 tym gospodyniom, 8 naszym nauczycielkom, 9 moim sąsiadkom, 10 wszystkim plotkom

Ćw. 78

1 mojej teściowej, 2 tej nauczycielce, 3 jego wypowiedzi, 4 dwom panom, 5 mojej babci, 6 starszym ludziom, 7 tej grze, 8 dobrosąsiedzkim stosunkom, 9 klęsce powodzi, 10 moim przyjaciołom, 11 mojemu dyrektorowi, 12 Tomkowi Piotrowskiemu, 13 grupie trzeciej, 14 tej decyzji, 15 moim znajomym, 16 twojemu profesorowi, 17 swojemu szefowi, 18 delegacji rządowej, 19 obowiązkom rodzinnym, 20 temu państwu

Ćw. 79

1 żonie, jej, 2 uczniom, im, 3 zwycięzcom, im, 4 dzieciom, im, 5 kuzynkom, im, 6 teściowej, jej, 7 synowi, mu, 8 koledze, mu, 9 psu, mu, 10 dziadkom, im

Ćw. 80

1 niczemu, 2 komukolwiek, 3 któremukolwiek, 4 jakimkolwiek, 5 którejkolwiek, 6 którymkolwiek, 7 jakimkolwiek, 8 komuś, 9 niczemu, 10 jakiemuś, 11 któremuś, 12 nikomu, 13 jakimś, 14 któremukolwiek, 15 nikomu, 16 któremukolwiek, 17 którejkolwiek, 18 którejkolwiek, 19 którejkolwiek, 20 komukolwiek

Ćw. 81

1 Nie, nigdy nie zaufałem żadnemu koledze, 2 Nie, żadnemu dziecku nigdy niczego nie brakowało, 3 Nie, żadnej dziewczynie na mnie nie zależy, 4 Nie, niczemu się już nie dziwię, 5 Nie, przeciwko nikomu nie postawiono żadnych zarzutów, 6 Nie, nie

powiedziałem nikomu o naszej tajemnicy, 7 Nie, nie podałyśmy żadnemu pacjentowi tego lekarstwa, 8 Nie, nigdy nikomu nie zaszkodziło trochę pokory, 9 Nie, nikomu nie wspominałem o naszym spotkaniu, 10 Nie, niczemu nie uwierzyłem, co on powiedział, 11 Nie, nikomu nigdy nie dokuczałem, 12 Nie, oni nigdy nie podporządkowali się nikomu, 13 Nie, nie głosowałem przeciwko żadnemu z kandydatów, 14 Nie, dzięki nikomu nie dostałem tej pracy, 15 Nie, nigdy nikomu nie towarzyszyłem przy operacji, 16 Nie, nigdy nie ubliżyłem żadnemu zwierzęciu, 17 Nie, nigdy nie przewodniczyłem żadnemu posiedzeniu, 18 Nie, nigdy nie wybaczyliśmy żadnym wrogom, 19 Nie, nie wypada żadnej dziewczynie tak postępować, 20 Nie nigdy nie byliśmy nikomu za coś zobowiązani

Ćw. 82

1 dwom, 2 trzem, 3 jednemu, 4 pięciuset, 5 jednej, 6 dwunastu, 7 dwudziestu, 8 dwom, 9 pięćdziesięciu, 10 stu, 11 dwustu, 12 dwudziestu, 13 czterem, 14 pięciu, 15 trzem, 16 trzydziestu pięciu, 17 szesnastu, 18 siedmiu, 19 dziesięciu tysiącom, 20 dziewięciu

Ćw. 83

1 mi, zdecydować się, 2 jej, spotkać, 3 wam, się śmiać, 4 im, odrobić, 5 nam, spać, 6 im, zwrócić, 7 mu, uczyć się, 8 im, zaprosić, 9 mi, rozmawiać, 10 nam, słuchać

Ćw. 84

1 mi, 2 mu, 3 wam, 4 mu, 5 im, 6 mu, 7 wam, 8 mu, 9 im, 10 nam, 11 mi, 12 nam, 13 im, 14 im, 15 mu

Ćw. 85

1 koledze, 2 rodzicom, 3 dziecku, 4 ci, 5 mu, 6 każdemu młodemu człowiekowi, 7 mojej mamie, 8 temu mieszkaniu, 9 Małgosi, 10 naszym sąsiadom, 11 naszemu chłopcu, 12 mojemu przyjacielowi, 13 wam, 14 Jankowi, 15 wszystkim

Ćw. 86

1 swojej rodzinie, 2 swojej matce, 3 twojej pomocy, 4 wszystkim, 5 opinii społecznej, 6 pięciu, 7 domowi, 8 gorszemu, 9 narkomanii, 10 waszych rodziców, 11 końcu świata, 12 dorosłym, 13 twojemu szefowi, 14 temu, 15 reformie oświaty, 16 systematycznej pracy, 17 swojej woli, 18 dobrej pogodzie, 19 temu wyborowi, 20 wszystkim i wszystkiemu

Ćw. 87

1 płaszcz przeciw deszczowi, 2 syrop przeciw kaszlowi, 3 przeciw molom, 4 przeciwko paradentozie, 5 środek przeciw rdzy, 6 tabletki przeciw bólowi, 7 światła przeciw mgle, 8 kremu przeciw zmarszczkom, 9 okulary przeciw słońcu, 10 lekarstwo przeciw nadciśnieniu

Ćw. 88

1 cudzoziemcom, 2 oskarżonemu, 3 środowisku naturalnemu, 4 tym biednym ludziom, 5 takiemu sposobowi postępowania, 6 jej bliski, 7 temu typowi poczynań, 8 każdemu Polakowi, 9 wszystkim Azjatom, 10 studenckim inicjatywom

Ćw. 89

1 sejmowi, 2 wszystkiemu, 3 wszelkim zmianom, 4 wszystkim Polakom, 5 naszym sąsiadom, 6 Wisławie Szymborskiej, 7 drugiemu, 8 wam, 9 najbliższym przyjaciołom, 10 zasadom

Ćw. 90

Tekst 1 1 tym ludziom, 2 nam, 3 swoim starszym osobom, 4 obcym wolontariuszom, 5 im, 6 temu, 7 nam, 8 każdemu potrzebującemu, 9 naszej pomocy, 10 ewentualnym konfliktom, 11 naszej wrodzonej chęci

Tekst 2 1 każdemu młodemu człowiekowi, 2 Jankowi, 3 Antoniemu, 4 Jerzemu, 5 Józkowi, 6 Michałowi, 7 Krystynie, 8 Wandzie, 9 Róży, 10 Marii, 11 Kindze, 12 Adamowi, 13 Ewie

Tekst 3 1 każdej akcji, 2 dużym tragediom życiowym, 3 ludziom dotkniętym, 4 każdemu przedsięwzięciu, 5 bliźnim, 6 wszystkim jej inicjatywom, 7 potrzebującym, 8 ofiarom, 9 poszkodowanym, 10 potrzebującym, 11 inwalidom wojennym

Ćw. 91

1 jej, 2 mi, 3 jemu, 4 niej, 5 mu, 6 jemu, 7 jemu, 8 naszym, 9 nim, 10 im

Ćw. 92

1 wbrew, 2 ku, 3 wbrew, 4 na przekór, 5 wbrew, 6 ku, 7 przeciwko

Ćw. 93

1 jednemu, 2 dwom / dwojgu, 3 trzem / trojgu, 4 czterem / czworgu, 5 pięciu / pięciorgu, 6 dwunastu, 7 dwudziestu siedmiu, 8 trzydziestu

Ćw. 94

rodzaj męski

1 domy, 2 obrazy, 3 dachy, 4 zeszyty, 5 sklepy, 6 chleby, 7 długopisy, 8 telefony, 9 komputery, 10 programy

1 kroki, 2 parki, 3 lizaki, 4 plecaki, 5 posągi, 6 wodociągi, 7 pociągi, 8 przetargi, 9 pociski, 10 zabiegi

1 kosze, 2 poręcze, 3 mecze, 4 tysiące, 5 ołtarze, 6 formularze, 7 warkocze, 8 krzyże, 9 wiersze, 10 wyże

1 wujków, 2 sąsiadów, 3 pacjentów, 4 dyrektorów, 5 profesorów, 6 Francuzów, 7 kuzynów, 8 policjantów, 9 kolegów, 10 dowódców

1 swoich nauczycieli, 2 tych żołnierzy, 3 tych złodziei, 4 tych gości, 5 tych leniów / leni, 6 listonoszów / listonoszy, 7 gospodarzy, 8 lekarzy, 9 tych faryzeuszów / faryzeuszy, 10 stróżów

1 te psy, 2 te koty, 3 te lwy, 4 te krety, 5 te szczury

1 pstrągi, 2 te ptaki, 3 te wilki, 4 raki, 5 te robaki

1 te konie, 2 te karpie, 3 te węże, 4 te zające, 5 te pudle, 6 te misie, 7 te węże, 8 żółwie, 9 gołębie, 10 łosie

rodzaj nijaki

1 czasopisma, 2 opowiadania, 3 te zadania, 4 rozczarowania, 5 dania, 6 boiska, 7 doświadczenia, 8 widowiska, 9 święta, 10 spełnią się marzenia

rodzaj żeński

1 swoje koleżanki, 2 firmy kosmetyczne, 3 stare bajki, 4 wielkie niespodzianki, 5 wielkie zmiany, 6 twoje decyzje, 7 twoje siostry, 8 nasze rodziny, 9 te prace, 10 nowe restauracje

1 powieści kryminalne, 2 niejedne miłości, 3 te wsie, 4 te klacze, 5 te więzi, 6 te moce, 7 te myszy, 8 te łodzie, 9 te pieśni, 10 te myśli

Ćw. 95

1 samochód, samochody, 2 plecak, plecaki, 3 współmieszkańca, współmieszkańców, 4 brata, braci, 5 przyjaciela, przyjaciół, 6 psa, psy, 7 poetę, poetów, 8 kierowcę, kierowców, 9 gościa, gości, 10 reportaż, reportaże, 11 przepis, przepisy, 12 tygodnik, tygodniki, 13 worek, worki, 14 Holendra, Holendrów, 15 osła, osły, 16 harcerza, harcerzy, 17 ucznia, uczniów, 18 posła, posłów, 19 karła, karłów, 20 człowieka, ludzi

Ćw. 96

1 gazetę, gazety, 2 tygodnik, tygodniki, 3 magazyn, magazyny, 4 notatkę, notatki, 5 ulotkę, ulotki, 6 artykuł, artykuły, 7 komunikat, komunikaty, 8 afisz, afisze, 9 instrukcję, instrukcje, 10 przepis, przepisy, 11 receptę, recepty, 12 zadanie, zadania, 13 opowiadanie, opowiadania, 14 powieść, powieści, 15 nowelę, nowele, 16 dramat, dramaty, 17 romans, romanse, 18 historię, historie, 19 list, listy, 20 reportaż, reportaże

Ćw. 97

1 barszcz czerwony, barszcz ukraiński, 2 bulion, zupę ogórkową, 3 krupnik, zupę grzybową, 4 chłodnik, zupę jarzynową, 5 żurek, zupę kalafiorową

1 kotlet schabowy, sznycel wiedeński, 2 kotlet panierowany, pieczeń wołową, 3 eskalopki cielęce, gulasz wieprzowy, 4 gulasz wołowy, wątróbki cielęce, 5 filet z dorsza, rybę po żydowsku

1 herbatę, kawę, 2 piwo, wodę mineralną, 3 wódkę, wino, 4 czekoladę, kakao, 5 sok pomarańczowy, kompot

Ćw. 98

1 pisze list, książkę, zadanie / listy, książki, zadania, 2 maluje obraz, krajobraz, mieszkanie / obrazy, krajobrazy, mieszkania, 3 buduje dom, fabrykę lotnisko / domy fabryki, lotniska, 4 podlewa paproć, kaktus, bluszcz / paprocie, kaktusy, bluszcze, 5 kupują młotek, łopatę, drabinę / młotki, łopaty, drabiny, 6 pali papierosa, cygaro, fajkę / papierosy, cygara, 7 gotuje zupę, ryż, makaron / zupy, 8 je śledzia, dorsza, pstrąga / śledzie, dorsze, pstrągi, 9 myje okno, podłogę, samochód / okna, podłogi, samochody, 10 szyje koszulę, spodnie, bluzkę / koszule, spodnie, bluzki, 11 odwiedzają sąsiada, kolegę, przyjaciela / sąsiadów, kolegów, przyjaciół, 12 zdejmuje płaszcz, kurtkę, buty, 13 wyjaśnia matematykę, fizykę, chemię, 14 wygłasza wykład, przemówienie, mowę / wykłady, przemówienia, mowy, 15 zdaje egzamin, kolokwium, maturę / egzaminy, kolokwia, 16 przeprasza mamę, tatę, siostrę / siostry, 17 naprawia pralkę, lodówkę, odkurzacz / pralki, lodówki, odkurzacze, 18 zatrzymuje taksówkę, autobus, motocykl / taksówki, autobusy, motocykle, 19 reprezentuje związek, partie, samorząd / związki, partie, samorządy, 20 wysyła paczkę, telegram, pieniądze / paczki, telegramy, 21 oszukuje matkę, ojca, koleżankę / koleżanki, 22 stłukła talerz, miskę, szklankę / talerze, miski, szklanki, 23 sadzą pomidory, sałatę, ziemniaki, 24 sieją marchew, kwiaty, trawę, 25 kopią rów, dziurę, dół / rowy, dziury, doły, 26 zwiedzają kościół, zamek, synagogę / kościoły, zamki, synagogi, 27 przeprasza panią doktor, pana profesora, panią magister / panów profesorów, 28 wyjaśnia nieporozumienie, spór, sprawę / nieporozumienia, spory, sprawy, 29 przewiduje upał, burzę, huragan / upały, burze, huragany, 30 ostrzega przestępcę, złodzieja, więźnia / przestępców, złodziei, więźniów

Ćw. 99

1 ładnego psa, nowe mieszkanie, nową wersalkę / co?, 2 tego człowieka / kogo, to miejsce / co?, tę dziewczynę / kogo?, 3 swoich rodziców, małe dzieci / kogo?, piękne widoki / co?, 4 teatr dramatyczny, swoją pracę / co?, swoje koleżanki / kogo?, 5 war-

szawskich aktorów, tych akrobatów / kogo?, te widoki / co?, 6 swoją sekretarkę, wszystkich pracowników, przedstawicieli związków / kogo?, 7 mojego współmieszkańca, mojego brata, mojego psa / kogo?, 8 wysokie stypendium, nagrodę zespołową, specjalne wyróżnienie / co?, 9 najmilszą studentkę, najlepszych kandydatów / kogo?, tematy konkursu / co?, 10 swoje dzieci, małego wnuka, wszystkich krewnych / kogo?

Ćw. 100

1 zupę pomidorową, 2 Marka Piotrowskiego, 3 te buty, 4 tę nowelę, 5 piękną willę, 6 swoje auto, 7 tę wystawę, 8 te egzaminy, 9 ten kurs, 10 tego rywala, 11 tę dietę odchudzającą, 12 rodzinę swoich sąsiadów, 13 twoich znajomych, 14 te dzieci, 15 ten sweter, 16 te zadania, 17 te dokumenty, 18 nasze płaszcze, 19 nową teorię, 20 ten koktajl

Ćw. 101

1 pana Jaworskiego, panią Jaworską, 2 pana Nowaka, panią Nowakową, 3 pana Pękalę, panią Pękalową, 4 pana Janika, panią Janikową, 5 pana Żmudę, panią Żmudową // Żmudzinę, 6 pana Badurę, panią Badurową, 7 pana Kościuszkę, panią Kościuszkową, 8 pana Wolnego, panią Wolny // Wolną, 9 pana Rysia, panią Rysiową, 10 pana Stępnia, panią Stępień // Stępniową

Ćw. 102

A. 1 ją, 2 ich, 3 je, 4 je, 5 go, 6 ich, 7 go, 8 ją, 9 je, 10 ją

B. 1 was, 2 cię, 3 nas, 4 was, 5 cię, 6 nas, 7 nas, 8 was, 9 cię, 10 nas

Ćw. 103

A. 1 was, nas, 2 mnie, ją, 3 nas, jego, 4 ich, nas, 5 ją, jego, 6 ich, nas, 7 jego, mnie, 8 ją, mnie, 9 ciebie, mnie, 10 ich, nas

B. 1 ich, ich, jego, 2 mnie, ciebie, jej, 3 ją, ją, jego, 4 nas, was, ich, 5 mnie, ciebie, jego, 6 ich, ich, was, 7 nas, was, ich, 8 ją, ją, jego, 9 ich, jego, jej, 10 nas, was, ich

Ćw. 104

1 twojego, 2 swojego, 3 jej, 4 twoich, 5 go, 6 jej, 7 swoją, 8 wasze, 9 naszego, 10 swoich, 11 nasze, 12 jego, 13 ich, 14 twoich, 15 moją, 16 waszą, 17 ich, 18 wasz, 19 nasze, 20 jej

Ćw. 105

1 tych / tamtych, 2 tych / tamtych, 3 tego / tamtego, 4 te / tamte, 5 tych / tamtych, 6 te / tamte, 7 tę / tamtą, 8 tę / tamtą, 9 to / tamto, 10 te / tamte, 11 ten / tamten, 12 to / tamto, 13 te / tamte, 14 tę / tamtą, 15 tych / tamtych, 16 ten / tamten, 17 to / tamto, 18 te / tamte, 19 tych / tamtych, 20 te / tamte

Ćw. 106

1 jaki, 2 jaką, 3 czyjego, 4 jakie, 5 czyją, 6 które, 7 czyje, 8 czyje, 9 których, 10 które, 11 jaki,12 których, 13 jakich, 14 jakie, 15 którego, 16 jakie, 17 jakie, 18 czyją, 19 czyich, 20 o jaką

Ćw. 107

1 jakiegoś, 2 któreś, 3 jakąś, 4 jakąś, 5 jakieś, 6 jakieś, 7 jakąś, 8 jakąś, 9 którzyś, 10 jakieś, 11 jakąś, 12 któregoś, 13 któreś, 14 jakiś, 15 jakąś, 16 jakieś, 17 czyjeś, 18 jakichś, 19 jakieś, 20 którąś

Ćw. 108

1 cokolwiek, 2 cokolwiek, 3 jakiekolwiek, 4 którąkolwiek, 5 jakichkolwiek, 6 czyjekolwiek, 7 jakąkolwiek, 8 cokolwiek, 9 czyjakolwiek, 10 czyjkolwiek, 11 któregokolwiek, 12 którykolwiek, 13 jakąkolwiek, 14 za kogokolwiek, 15 w cokolwiek, 16 którychkolwiek, 17 czyjekolwiek, 18 kogokolwiek, 19 czyichkolwiek, 20 jakiekolwiek

Ćw. 109

1 dwóch, jedną, 2 pięciu, 3 dwie, pięciu, 4 dwa, dwie, pięć, 5 trzech, trzy, 6 jednego, cztery, 7 dwie, dwóch / dwu, 8 jednego, jedną, czterech, trzy, 9 trzy, sześć, dwie, 10 dwa, pięć, 11 cztery, dwa, pięć, 12 trzy, dwa, 13 dwie, dwa, 14 trzech, czterech, 15 jednego, dwie, 16 dwóch / dwu, trzech, 17 czterech, trzy, 18 dwa, jednego, 19 cztery, pięć, 20 dwa, dwie

Ćw. 110

A. 1 Marka, za szczerość, 2 go, za chłopca do bicia, 3 ich, za geniuszy / -ów, 4 je, za Francuzki, 5 Janka, na przewodniczącego, 6 Marię i Agatę, za dobre studentki, 7 dziecko, na plecy, 8 Kowalskich, na wesele, 9 Malinowskiego, za idiotę, 10 nas, za przestępców

B. 1 opinię, od profesora, 2 zgodę, od dziekana, 3 dyplom, od prezydenta, 4 pieniądze, do szuflady, 5 ucznia, z klasy, 6 publiczność, z sali, 7 obrus, ze stołu, 8 bieliznę, do pralni, 9 pozdrowienia, od znajomych, 10 nas, do swojego domu

C. 1 obiad, swoim dzieciom, 2 Stare Miasto, znajomym, 3 prezenty, całej rodzinie, 4 zabawki, swoim wnukom, 5 nominacje, najlepszym kandydatom, 6 uwagę, nieprzygotowanym studentom, 7 brata, swojej dziewczynie, 8 tę wiadomość, twojej siostrze, 9 pożyczoną książkę, koledze, 10 trudną lekcję, swojemu dziecku

D. 1 Marka, w klubie, 2 nas, sprzymierzeńców, 3 nim, oparcie, na starość, 4 nas, o lojalności, 5 ją, w pracy

Ćw. 111

1 mnie, 2 go, 3 go, 4 nas, 5 mnie, 6 ich, 7 go, 8 ją, 9 je, 10 ją

Ćw. 112

1 talerze, 2 babcię, dziadka, 3 nas, 4 marchew, pietruszkę

Ćw. 113

a) 1 urlop, 2 przerwę, 3 badanie, 4 Słowację, 5 wagary, 6 dworzec, 7 koncert, 8 Węgry, 9 zajęcia, 10 imieniny

b) cały rok akademicki, 2 chwilę, 3 trzy godziny, 4 noc, 5 pół godziny, 6 zawsze, 7 sobotę, 8 weekend, 9 godzinę, 10 środę

1 siódmą, 2 dziesiątą trzydzieści, 3 jedenastą, 4 dziewiętnastą, 5 dwudziestą piętnaście, 6 dwudziestą, 7 szóstą dwadzieścia, 8 piątą trzydzieści, 9 dziewiątą piętnaście, 10 dziesiątą

1 dwunastego lutego, 2 piętnastego września, 3 dwudziestego marca, 4 szóstego kwietnia, 5 dziewiątego stycznia, 6 dziesiątego listopada, 7 siódmego grudnia, 8 dwudziestego czerwca, 9 trzydziestego pierwszego lipca, 10 dwudziestego siódmego października

c) 1 twoją pomoc, 2 plotki, 3 przyjęcie weselne, 4 ból gardła, 5 warunki finansowe, 6 astmę, 7 serce, 8 swoich kolegów, 9 otwartą krytykę, 10 operację

d) 1 jedzenie, czynsz, wczasy, 2 dzień, noc, 3 reumatyzm, trądzik, łuszczycę, 4 chleb, owoce, śmieci, 5 butelki, plastik, makulaturę, 6 łazienkę, spiżarkę, szafę, 7

przyprawy, książki, bibeloty, 8 biuro, kancelarię, sekretariat, 9 naleśniki, sernik, pierogi, 10 fortepian, skrzypce, orkiestrę

Ćw. 114

1 wodę, 2 morze, 3 jezioro, 4 brzeg rzeki, 5 to bajoro, 6 to urwisko, 7 staw, 8 strumyk, 9 miasto, 10 lotnisko

Ćw. 115

1 stypendium naukowe, 2 moją mamę, 3 donosicielstwo, 4 tę ścianę, 5 wspólnego kolegę, 6 takie drobiazgi, 7 podwyżkę płac, 8 najlepsze miejsca, 9 swoich dziadków, 10 nagrody jubileuszowe

Ćw. 116

a) 1 matkę, 2 radę, 3 bilety, 4 pomoc, 5 obiad, 6 stypendium, 7 nas, 8 warzywa, 9 broń, 10 dowódcę

b) 1 dwadzieścia sztuk, 2 dziesięć groszy, 3 dwie osoby, 4 jedną paczkę, papierosów, 5 dziesięć złotych

c) 1 kolana, 2 grób, 3 sam brzeg, 4 kostki, 5 dziurki w nosie, 6 pachy, 7 wsze czasy, 8 horyzont, 9 osie, 10 pierwsze piętro

Ćw. 117

a) 1 sam zamek, 2 nos, 3 to drzewo, 4 most, 5 samochód, 6 okno, 7 tę górę, 8 język, 9 bieliznę, 10 rękę

b) 1 prąd, 2 Moskwę, 3 ołtarz, 4 wiatr, 5 samą bramę, 6 dom, 7 słońce

c) 1 moją opiekę, 2 sąd, 3 moje dyktando, 4 głosowanie, 5 rozwagę

d) 1 pięćdziesiątkę, 2 sześćdziesiątkę, 3 wieczór, 4 koniec miesiąca, 5 moją nieobecność

Ćw. 118

1 dwie godziny, 2 to, 3 dobroć i sprawiedliwość, 4 moje własne, 5 sto kilometrów, 6 osiemdziesiątkę, 7 dziesięć lat, 8 miarę, 9 milion, 10 biały ser

Ćw. 119

1 nawias społeczny, 2 miasto, 3 bramę podwórka, 4 granicę państwa, 5 obręb wsi

Ćw. 120

1 kawiarnię, 2 siebie, 3 dom, 4 nią, 5 bramę

Ćw. 121

a) 1 płot, 2 ścianę, 3 jezioro, 4 most, 5 tę kałużę

b) 1 cały wieczór, 2 kilka lat, 3 chwilę, 4 tydzień, 5 całe trzy miesiące

c) 1 telefon, 2 osoby, 3 przypadki, 4 nos, 5 palce, 6 sen, 7 łzy, 8 mgłę

d) 1 przypadek, 2 niego, 3 zazdrość, 4 te przeciągi, 5 korek, 6 ręce

Ćw. 122

a) 1 Wysokie Tatry, 2 tłum, 3 środek, 4 stronę, 5 siną dal

b) 1 obligacje państwowe, 2 budowę naszego domu, 3 nią, 4 rozmowę, 5 akcję, 6 bójkę, 7 zdumienie, 8 cuda

c) 1 popiół, 2 łokieć, 3 brzuch, 4 policzek, 5 samo serce, 6 górę, 7 powietrze, 8 nogę

d) 1 dzień, 2 samo południe, 3 sobotę, 4 tydzień, 5 mig

e) 1 karty, 2 piłkę nożną, 3 siatkówkę, 4 koszykówkę, 5 oczko

Ćw. 123

a) 1 granicę, 2 kwadrans, 3 rok, 4 dziesięć dwudziesta pierwsza, 5 miasto, 6 drzewo, 7 drzwi, 8 biurko

b) 1 nich, 2 swoich współpracowników, 3 spóźnienie, 4 organizację pracy, 5 przekroczenie szybkości, 6 pomoc, 7 swojego syna, 8 opieką

c) 1 pracę, 2 egzamin poprawkowy, 3 złe zachowanie, 4 żadne skarby, 5 ojczyznę, 6 pomyślność, 7 grosz, 8 nic, 9 Boga, 10 jednego, dwóch / dwu

d) 1 wielkiego specjalistę, 2 eksperta, 3 przykład dobrego zachowania, 4 durnia, 5 kominiarza

Ćw. 124

1 w poniedziałek, 2 dzień, 3 przez chwilę, 4 ponad miesiąc, 5 za chwilę, 6 w dzień, 7 na chwilę, 8 we wtorki, 9 na tydzień, 10 za tydzień, 11 miesiąc, 12 w środę, 13 na miesiąc, 14 tydzień, 15 przez chwilę, 16 za tydzień, 17 przez tydzień, 18 miesiąc, 19 w niedzielę, 20 miesiąc

Ćw. 125

1 bez względu na, 2 z uwagi na, 3 w zamian za, 4 w zamian za, 5 bez względu na, 6 z uwagi na, 7 z uwagi na, 8 w zamian za, 9 bez względu na, 10 w zamian za

Ćw. 126

1 Jest wrażliwy na cudze cierpienie, 2 Jest głuchy na prośby, 3 Jest odporny na choroby, 4 Jest niewrażliwy na krytykę, 5 Jest otwarty na nowe pomysły, 6 Jest czuły na muzykę, 7 Jest podatny na przeziębienie, 8 Jest odporny na ból, 9 Jest zachłanny na pieniądze, 10 Jest łakomy na słodycze

Ćw. 127

1 Jest odpowiedzialny za swoich uczniów, 2 One są obfite w witaminy, 3 brzemienną w skutki, 4 Jestem spokojny o przyszłość, 5 Jestem zazdrosny o dziewczynę, 6 Jest oskarżony o kradzież, 7 Jest dbały o dom, 8 Jest skuteczny na przeziębienie, 9 Jestem zły na Marka, 10 Jest obrażony na cały świat

Ćw. 128

1 najbliższe wakacje, 2 moich kolegów, 3 ten wyjazd, 4 realizację, 5 ważniejsze sprawy, 6 tę podróż, 7 czas, 8 nadchodzący weekend, 9 ekspres, 10 ojca, 11 dworzec, 12 mojego kolegę, 13 kolegów, 14 Wrocław, 15 okolice, 16 trzy dni

Ćw. 129

1 swoją, 2 ją, 3 nią, 4 ją, 5 go, 6 niego, 7 go, 8 nie, 9 je, 10 ich, 11 mnie

Ćw. 130

Tekst 1 1 na, 2 za, 3 o, 4 na, 5 na, 6 za, 7 na, 8 na, 9 w, 10 w, 11 na, 12 na, 13 nad, 14 przez, 15 na

Tekst 2 1 na, 2 na, 3 na, 4 w, 5 na, 6 o, 7 na, 8 o, 9 co, 10 o, 11 nade, 12 w, 13 na, 14 na, 15 na, 16 na, 17 pod

Tekst 3 1 we, 2 na, 3 w, 4 po, 5 za, 6 na, 7 na, 8 w, 9 przez, 10 na, 11 za, 12 za, 13 na, 14 bez względu na

Ćw. 131

1 pięciu, 2 cztery, 3 trzech, 4 dwie, 5 dwóch, 6 pięć, 7 trzy, 8 ośmiu, 9 dziesięciu, 10 jedna, 11 siedmiu, 12 sześć, 13 dwie, 14 dwunastu, 15 dziewięciu, 16 pięciu, 17 pięć

Ćw. 132

a) 1 bzem, 2 lnem, 3 lwem, 4 snem, 5 szwem, 6 łbem, 7 mchem, 8 psem, 9 dniem, 10 kłem

1 chłopcem. 2 kupcem, 3 Niemcem, 4 ojcem, 5 wieńcem, 6 młodzieńcem, 7 Mielcem, 8 starcem, 9 wzorce, 10 dworcem, 11 marcem

1 wiecem, 2 piecem, 3 specem, 4 poniedziałkiem, 5 wtorkiem, 6 czwartkiem, 7 piątkiem, 8 dziadkiem, 9 kubkiem, 10 Maćkiem, 11 przypadkiem, 12 żołądkiem, 13 rozsądkiem, 14 stołkiem

1 człowiekiem, 2 wiekiem, 3 ściekiem, 4 stekiem, 5 rożnem, 6 błaznem, 7 bębnem

1 fenomenem, 2 styczniem, 3 wrześniem, 4 więźniem, 5 uczniem, 6 sierpniem, 7 stopniem, 8 grudniem, 9 ogniem, 10 kwietniem

1 grzebieniem, 2 kamieniem, 3 strumieniem, 4 płomieniem, 5 leniem, 6 pierścieniem, 7 odcieniem, 8 korzeniem, 9 rublem, 10 bąblem, 11 pudlem, 12 cyrklem, 13 węglem, 14 kuflem, 15 pędzlem, 16 wróblem 17 stemplem, 18 wekslem, 19 figlem, 20 kartoflem, 21 szmuglem, 22 puklem

1 nauczycielem, 2 przyjacielem, 3 zbawicielem, 4 oskarżycielem, 5 doręczycielem

1 fotelem, 2 fortelem, 3 Izraelem, 4 Helem, 5 chmielem, 6 kisielem

1 diabłem, 2 posłem, 3 kubłem, 4 Pawłem, 5 węzłem, 6 szczygłem, 7 karłem

1 plastrem, 2 kufrem, 3 arbitrem, 4 lukrem, 5 ministrem, 6 Holendrem, 7 belfrem, 8 magistrem, 9 majstrem, 10 Lutrem, 11 cukrem, 12 szwagrem

1 numerem, 2 jubilerem, 3 kawalerem, 4 serem, 5 inżynierem, 6 bohaterem, 7 fryzjerem, 8 deserem

b) 1 kozłem, 2 osłem, 3 kotłem

1 dzięciołem, 2 aniołem, 3 żywiołem, 4 apostołem, 5 chochołem, 6 gruczołem

c) 1 narodem, 2 rozwodem, 3 dowodem, 4 Krakowem, 5 dołem, 6 kościołem, 7 ogrodem, 8 wieczorem, 9 stołem, 10 powrotem, 11 wzorem, 12 rosołem

1 szczegółem

d) 1 zębem, 2 błędem, 3 względem, 4 dębem, 5 widnokręgiem, 6 wężem, 7 rzędem, 8 kłębem, 9 kręgiem, 10 jastrzębiem, 11 gołębiem

1 tysiącem, 2 miesiącem, 3 pieniądzem, 4 zającem, 5 prądem, 6 pająkiem, 7 sądem, 8 lądem, 9 kątem, 10 przeglądem, 11 zarządem, 12 wstrząsem, 13 poglądem, 14 posągiem, 15 trądem, 16 mosiądzem

Ćw. 133

a) 1 wsią, 2 płcią, 3 wszą, 4 czcią, 5 marchwią, 6 chorągwią, 7 stągwią, 8 żagwią, 9 cerkwią

b) 1 solą, 2 powodzią, 3 łodzią, 4 młodzią

1 podróżą

c) 1 gałęzią

Ćw. 134

1 końmi, 2 liśćmi, 3 gośćmi, 4 pieniędzmi, 5 przyjaciółmi, 6 braćmi, 7 księżmi, 8 dziećmi, 9 kośćmi, 10 dłońmi, 11 nićmi, 12 gałęźmi / gałęziami

Ćw. 135

1 Francuzem, Francuzką; Francuzami, Francuzkami, 2 Grekiem, Greczynką; Grekami, Greczynkami, 3 Niemcem, Niemką; Niemcami, Niemkami, 4 Amerykaninem, Amerykanką; Amerykanami, Amerykankami, 5 Czechem, Czeszką, Czechami, Czeszkami, 6 Rosjaninem, Rosjanką; Rosjanami, Rosjankami, 7 Szwedem, Szwedką; Szwedami, Szwedkami, 8 Bułgarem, Bułgarką; Bułgarami, Bułgarkami, 9 Chińczykiem, Chinką; Chińczykami, Chinkami, 10 Węgrem, Węgierką; Węgrami, Węgierkami, 11 Koreańczykiem, Koreanką; Koreańczykami, Koreankami, 12 Japończykiem, Japonką; Japończykami, Japonkami, 13 Anglikiem, Angielką; Anglikami, Angielkami, 14 krakowianinem, krakowianką; krakowianami, krakowiankami, 15 paryżaninem, paryżanką; paryżanami, paryżankami

Ćw. 136

1 pisarzem, 2 mechanikiem, 3 gospodynią domową, 4 lektorką, 5 krawcem, 6 księgową, 7 inżynierem, 8 lekarką, 9 chirurgiem, 10 nauczycielką, 11 artystami, 12 aktorkami, 13 dziennikarkami, 14 sprzedawcami, 15 studentkami, 16 profesorami, 17 uczniami, 18 kelnerkami, 19 urzędniczkami, 20 przedszkolakami

Ćw. 137

1 dobrym lekarzem, 2 niezłą pielęgniarką, 3 mądrym chłopcem, 4 okropną plotkarką, 5 moją sąsiadką, 6 miłym współmieszkańcem, 7 jednym kandydatem, 8 agresywnym dzieckiem, 9 dobrą nianką, 10 stypendystą rządowym, 11 znanymi aktorami, 12 dobrymi nauczycielkami, 13 dobrymi fachowcami, 14 dzisiejszymi wrogami, 15 dobrymi przyjaciółmi, 16 sympatycznymi koleżankami, 17 niemiłymi snobami, 18 surowymi ojcami, 19 przyjemnymi ludźmi, 20 wiernymi przyjaciółmi

Ćw. 138

1 piórem, długopisem, ołówkiem, 2 pastą, szczotką, szmatką, 3 lalką, misiem, piłką, 4 grzebieniem, szczotką, 5 łyżką, nożem, widelcem, 6 mydłem, szamponem, 7 łopatą, kilofem, 8 masłem, margaryną, smalcem, 9 miotłą, szczotką, 10 kredką, ołówkiem, węglem, 11 towarami przemysłowymi, 12 śrubokrętem, 13 lakierem, pędzlem, emalią, 14 pługiem, traktorem, końmi, 15 obieraczką, nożem, 16 kosą, kosiarką, 17 nożyczkami, obcążkami, 18 grabiami, 19 wodą, nawozem, 20 trzepaczką, kijem

Ćw. 139

1 tramwajem, 2 autobusem, 3 taksówką, 4 autem, 5 kolejką, 6 taczką, 7 wozem, 8 golfem, 9 fiatem, 10 windą, 11 trolejbusem, 12 metrem, 13 saniami,14 motocyklem, 15 Lotem, 16 rowerem, 17 koleją, 18 piątką, 19 maluchem, 20 hulajnogą

Ćw. 140

1 wieczorem, 2 bladym świtem, 3 nocą, 4 czasem, 5 długimi, zimowymi wieczorami, 6 dniami i nocami, 7 wieczorami, 8 popołudniami, 9 godzinami, 10 latami, 11 tygodniami, 12 całymi nocami, 13 miesiącami, 14 kilku sekundami, 15 chwilami, 16 całymi dniami

Ćw. 141

1 lasem, 2 wąwozem, 3 korytarzem, 4 ścieżką, 5 aleją, 6 parkiem, 7 poboczem, 8 bulwarem, 9 przełęczą, 10 chodnikiem, 11 autostradą, 12 tunelem, 13 miastem, 14 obwodnicą, 15 ulicą, 16 Wisłostradą, 17 Trasą W – Z, 18 polem, 19 dziurą, 20 oknem

Ćw. 142

1 brzegiem morza, 2 drogą szybkiego ruchu, 3 wąskimi ścieżkami, 4 tą autostradą, 5 wyznaczonymi szlakami, 6 przejściem podziemnym, 7 ciemnym parkiem, 8 dłuż-

szą, ale wygodniejszą drogą, 9 tym ciemnym tunelem, 10 utartymi szlakami, 11 tymi samymi tunelami, 12 krętymi drogami, 13 polnymi drogami, 14 tymi kocimi łbami, 15 okrężnymi trasami, 16 tylnymi drzwiami, 17 tą nową autostradą, 18 Aleją Trzech Wieszczów, 19 mazurskimi jeziorami, 20 własnymi drogami

Ćw. 143

1 córką, 2 lekceważeniem, 3 agresją, 4 uśmiechem, 5 złudzeniami, 6 dobrymi manierami, 7 premierą, 8 gościnnością, 9 zawałem, 10 rozumem, 11 wytrwałością, 12 zachowaniem, 13 grypą, 14 solidnością i sumiennością, 15 niepowodzeniem, 16 złością, 17 katastrofą, 18 fiaskiem, 19 cierpliwością i wyrozumiałością, 20 pracowitością i pilnością

Ćw. 144

1 strumieniami, 2 kłębami, 3 grupkami, 4 bokiem, 5 czwórkami, 6 duszą i ciałem, 7 setkami, 8 twarzą, 9 wiosną, 10 ogniem, 11 nudą, 12 szeptem, 13 sopranem, 14 basem, 15 wilkiem, 16 wróblem, wołem, 17 dawnym zwyczajem, modlitwą, 18 migiem, 19 parami, 20 dwójkami

Ćw. 145

1 krajem, 2 naszym gospodarstwem, 3 bryczką, 4 armią, 5 majątkiem, 6 pieniędzmi, 7 autem, 8 okrętem, 9 pracami magisterskimi, 10 samolotem, 11 domem, 12 kajakiem, 13 orkiestrą, 14 pracami rządu, 15 naszymi oszczędnościami, 16 uczniami, 17 biurem, 18 pracami badawczymi, 19 młodszym rodzeństwem, 20 tą fabryką

Ćw. 146

1 tym, 2 tym, 3 tamtymi, 4 tą, 5 tamtymi, 6 tamtym, 7 tamtym, 8 tą, 9 tymi, 10 tamtą, 11 tą, 12 tym, 13 tymi, 14 tamtym, 15 tym, tamtym, 16 tamtą, 17 tymi, 18 tymi, 19 tamtymi, 20 tą, tamtą

Ćw. 147

1 mną, 2 nimi, 3 nami, 4 wami, 5 nim, 6 nimi, 7 nim, 8 mną, 9 nimi, 10 nim, 11 nimi, 12 tobą, 13 nią, 14 nami, 15 nimi, 16 nią, 17 nimi, 18 nimi, 19 nią, 20 nimi

Ćw. 148

1 twoimi, 2 twoim, 3 waszym, 4 swoim, 5 waszym, 6 swoimi, 7 naszymi, 8 moim, 9 swoją, 10 twoją, 11 naszymi, 12 naszym, 13 twoim, 14 swoimi, 15 moimi, 16 moją, 17 waszym, 18 twoimi, 19 swoimi, 20 waszymi

Ćw. 149

1 nikim, 2 żadnym, 3 żadną, 4 żadnymi, 5 żadnym, 6 nikim, 7 żadną, 8 niczym, 9 nikim, 10 żadnymi, 11 niczym, 12 nikim, 13 żadną, 14 żadnym, 15 żadnym, 16 żadnym, 17 żadną, 18 niczym, 19 nikim, 20 żadną

Ćw. 150

1 drugim, 2 trzecim, 3 pierwszym, 4 czwartym, piątym, 5 trzydziestym, 6 piętnastym, 7 osiemnastym, 8 dziesiątym, jedenastym, 9 siódmą, 10 dwudziestym trzecim, 11 siódmą, siódmą, 12 szóstą, 13 ósmym, dziewiątym, 14 dwunastą, 15 trzecią, 16 trzynastym, 17 trzecim, 18 drugim, 19 czternastym, 20 tysięcznym

Ćw. 151

1 trojgiem Rosjan, 2 kilku kolegami, 3 czworgiem staruszków, 4 kilkorgiem dzieci, 5 kilkorgu rówieśnikami, 6 kilkunastu / kilkunastoma koleżankami, 7 kilkunastu / kilkunastoma laty, 8 kilkorgiem turystów, 9 trojgiem sierot, 10 czworgiem Niemców, 11 kilkunastu / kilkunastoma świadkami, 12 kilkoma myszami, 13 dwojgiem

nowożeńców, 14 kilkunastu / kilkunastoma zadaniami, 15 dwojgiem drzwi, 16 dwojgiem państwa, 17 trojgiem chuliganów, 18 pięciorgiem niemowląt, 19 dziesięciorgiem wnuków, 20 dwojgiem Anglików

Ćw. 152

1 obojgiem dziadków, 2 obydwojgiem współmieszkańców, 3 obiema paniami, 4 obojgiem dzieci, 5 obiema opiniami, 6 obiema koleżankami, 7 obojgiem synów, 8 obojgiem przestępców, 9 obiema dziełami sztuki, 10 obydwojgiem Nowaków, 11 obiema sprawami, 12 obydwojgiem Francuzów, 13 obiema dziewczynkami, 14 oboma psami, 15 obydwojgiem współmieszkańców, 16 obojgiem rodziców, 17 obydwiema / obydwoma nauczycielkami, 18 obojgiem profesorów, 19 obiema / oboma lektorkami, 20 oboma obowiązkami

Ćw. 153

1 między, 2 nad, 3 pod, 4 pod, 5 nad, 6 za, 7 pod, 8 nad, 9 pod, 10 między, 11 nad, 12 pod, 13 pod, 14 pod, 15 pod, 16 za, 17 między, 18 pod, 19 za, 20 za, za

Ćw. 154

1 przed, 2 przed, 3 pod, 4 pod, 5 przed, 6 między, 7 przed, 8 między, 9 pod, 10 nad, 11 za, 12 poza, 13 między, 14 za, 15 przed, 16 za, 17 za, 18 poza, 19 przed, 20 pod

Ćw. 155

1 Jankiem, 2 Ewą, 3 matematyką, 4 podaniem, 5 niesprawiedliwością, 6 Polką, 7 ojcem, 8 współmieszkanką, 9 zdrowiem, 10 rodziną, 11 współmieszkańcami, 12 moimi dziećmi, 13 ich poglądami, 14 naszymi dziewczynami, 15 nowymi inicjatywami, 16 moimi kolegami, 17 moimi znajomymi, 18 pięknymi kwiatami, 19 moimi współlokatorkami, 20 miłymi paniami

Ćw. 156

1 z wami, 2 z Markiem, 3 z wszystkimi, 4 z gośćmi, 5 z rodzicami, 6 z moim ojcem, 7 z nami, 8 z nim, 9 z nią, 10 z kolegami, 11 z moją dziewczyną, 12 z lenistwem, 13 z naszymi nauczycielami, 14 ze swoimi rodzinami, 15 z młodszymi braćmi, 16 z moją siostrą, 17 z moimi dziećmi, 18 ze swoimi koleżankami, 19 ze swoim synem alkoholikiem, 20 z moimi problemami

Ćw. 157

1 nade, 2 pode, 3 za, 4 między, 5 poza, 6 za, 7 z, 8 ze, 9 za, 10 z, 11 ze, 12 przed, 13 nad, 14 między, 15 przed, 16 poza, 17 przed, 18 za, 19 nad, 20 pod

Ćw. 158

1 przed obiadem, 2 przed kolacją, 3 przed chwilą, 4 przed tygodniem, 5 przed godziną, 6 przed minutą, 7 przed sekundą, 8 przed rokiem, 9 przed miesiącem, 10 przed kwadransem, 11 przed północą, 12 przed świtem, 13 przed wykładem, 14 przed zajęciami, 15 przed dwoma tygodniami, 16 przed teatrem, 17 przed niedzielą, 18 przed zmrokiem, 19 przed południem, 20 przed snem

Ćw. 161

1 historią, literaturą, językoznawstwem, 2 ojcem, babcią, niemowlęciem, 3 talentem, urodą, wdziękiem, 4 kłamstwem, podłością, niesprawiedliwością, 5 malowaniem, sprzątaniem, handlem, 6 muzyką, poezją, melodramatem, 7 życiem, przyszłością, wojną, 8 odwagą, bezczelnością, tupetem, 9 pracą, zdrowiem, powodzeniem w życiu, 10 impresjonizmem, Adamem, przyrodą

Ćw. 162

1 twoją matką chrzestną, 2 poprzednimi ustaleniami, 3 nią, 4 moimi uwagami, 5 warunkami pracy, 6 naszym sąsiadem, 7 tą dziewczyną, 8 waszym interesem, 9 obowiązującym prawem, 10 starym programem

Ćw. 163

Tekst 1 1 znanym człowiekiem, 2 dużym zainteresowaniem, 3 różnymi problemami, 4 swoimi kłopotami, 5 trudnymi sprawami, 6 którymi, 7 przystojnym mężczyzną, 8 budzącym, 9 ciepłym uśmiechem, 10 umiejętnością, 11 dobrym obserwatorem, 12 umiejącym, 13 swoimi uwagami, 14 jego opiniami, 15 jego zdaniem, 16 dobrym mężem, 17 zainteresowanym, 18 swoją rodziną, 19 komputerami, 20 godzinami, 21 ludźmi

Tekst 2 1 moim kolegą, 2 naszymi dziewczynami, 3 planowanym wyjazdem, 4 różnymi rzeczami, 5 północnym gotykiem, 6 włoskim renesansem, 7 szlakiem, 8 ostateczną decyzją, 9 tymi wszystkimi propozycjami

Ćw. 164

1 którym, 2 naszych, 3 nim, 4 mną, 5 nim, 6 nim, 7 naszymi, 8 nią, 9 moim, 10 nim, 11 nimi, 12 tym, 13 swoimi, 14 nami, 15 nami

Ćw. 165

1 dwoma, 2 jedną, 3 dwójką, 4 czwórką, 5 sto trzydziestką, 6 siódmą, 7 jedenastą, 8 czwórką, 9 piętnastą, 10 pierwszym, 11 trzecim, 12 dziesięcioma, 13 dwójką, 14 dziewiętnastą

Ćw. 166

Tekst 1 1 nade, 2 pode, 3 z, 4 przed, 5 z, 6 przed, 7 ze, 8 z, 9 ze, 10 przed, 11 z, 12 ze, 13 przy, 14 z, 15 z, 16 przed, 17 z

Tekst 2 1 ze, 2 przed, 3 poza, 4 przed, 5 za, 6 za, 7 przed, 8 między, 9 z, 10 z, 11 z, 12 przed

Tekst 3 1 ze, 2 przed, 3 ze, 4 z, 5 przed, 6 za, 7 przed, 8 za, 9 z, 10 przed, 11 za, 12 z, 13 nad, 14 z, 15 przed, 16 między, 17 z, 18 nad, 19 przed

Ćw. 167

rodzaj męski

A. 1 wykładzie, 2 owadzie, 3 układzie, 4 napadzie, 5 niełądzie, 6 Belgradzie

1 zawodzie, 2 miodzie, 3 narodzie, 4 głodzie, 5 lodzie, 6 zachodzie

1 klubie, 2 chlebie, 3 garbie, 4 ślubie, 5 pogrzebie, 6 Kaszubie

1 żłobie, 2 grobie, 3 sposobie

1 zębie, 2 dębie, 3 wyrębie

1 jastrzębiu, 2 jedwabiu, 3 gołębiu, 4 drobiu

1 chłopie, 2 etapie, 3 sklepie, 4 popie, 5 tropie, 6 Olimpie

1 karpie

1 zakazie, 2 obrazie, 3 wyrazie, 4 rozkazie, 5 Kaukazie, 6 urazie

1 kompasie, 2 przepisie, 3 procesie, 4 sukcesie, 5 interesie, 6 awansie

1 finale, 2 generale, 3 Michale, 4 futerale, 5 upale, 6 strzale

1 diable, 2 Pawle, 3 karle, 4 kuble, 5 pośle, 6 pośle

1 kuzynie, 2 tapczanie, 3 planie, 4 egzaminie, 5 fortepianie, 6 stanie

1 filmie, 2 tłumie, 3 Harlemie, 4 kremie, 5 problemie, 6 Adamie

1 fryzjerze, 2 telewizorze, 3 profesorze, 4 Piotrze, 5 inżynierze, 6 portierze
1 studencie, 2 koncercie, 3 sporcie, 4 bracie, 5 duecie, 6 uniwersytecie
1 moście, 2 tekście, 3 specjaliście, 4 wzroście, 5 liście, 6 artyście
1 rękawie, 2 Wacławie, 3 stawie, 4 gniewie, 5 zalewie, 6 śpiewie
1 Krakowie, 2 rowie, 3 Kijowie
1 żółwiu, 2 modrzewiu, 3 ołowiu
B. 1 kiju, 2 Andrzeju, 3 zwyczaju, 4 Dunaju, 5 konwoju, 6 napoju
1 koniu, 2 korzeniu, 3 słoniu, 4 strumieniu, 5 leniu, 6 goleniu
1 styczniu, 2 kwietniu, 3 wrześniu, 4 grudniu, 5 Wiedniu, 6 więzieniu
1 dniu, 2 tygodniu
1 Adasiu, 2 misiu, 3 łososiu, 4 rysiu, 5 łosiu, 6 kochasiu
1 niedźwiedziu, 2 kniaziu, 3 śledziu, 4 gwoździu
1 pieniądzu, 2 Grudziądzu, 3 jasnowidzu, 4 księdzu
1 malarzu, 2 lekarzu, 3 stolarzu, 4 papieżu, 5 bagażu, 6 masażu
1 meczu, 2 badaczu, 3 podrywaczu, 4 płaszczu, 5 proboszczu, 6 kiczu
1 Mojżeszu, 2 afiszu, 3 Tadeuszu, 4 kiermaszu, 5 Kaliszu, 6 groszu
1 mężu, 2 wężu, 3 nożu
1 piecu, 2 miesiącu, 3 zającu, 4 tysiącu, 5 brzdącu
1 dworcu, 2 lipcu, 3 różańcu, 4 chłopcu, 5 ojcu, 6 głupcu
1 Polaku, 2 języku, 3 Gdańsku, 4 akademiku, 5 robaku, 6 ataku
1 wujku, 2 wtorku, 3 piątku, 4 piesku, 5 ratunku, 6 rynku
1 biegu, 2 dialogu, 3 pociągu, 4 targu, 5 posągu, 6 nałogu
C. 1 domu, 2 synu, 3 panu
1 nowiu, 2 ołowiu, 3 gołębiu, 4 jastrzębiu, 5 drobiu, 6 jedwabiu, 7 żółwiu, 8 modrzewiu, 9 karpiu

rodzaj nijaki
A. 1 niebie
1 stadzie, 2 gnieździe, 3 Bardzie,
1 krześle, 2 prześcieradle, 3 gardle, 4 maśle, 5 czole, 6 źródle
1 piśmie, 2 czasopiśmie, 3 jarzmie, 4 paśmie, 5 widmie
1 oknie, 2 płótnie, 3 kolanie, 4 Dębnie, 5 ścięgnie, 6 tętnie
1 błocie, 2 złocie, 3 jelicie, 4 życie, 5 korycie
1 cieście, 2 mieście
1 ministerstwie, 2 malarstwie, 3 męstwie, 4 świadectwie, 5 ubóstwie, 6 pieczywie
1 piórze, 2 zerze, 3 wiadrze, 4 bajorze, 5 biodrze, 6 jądrze
1 żelazie
B. 1 płucu, 2 licu
1 jajku, 2 boisku, 3 dziecku, 4 oku, 5 biurku, 6 kąpielisku
1 uchu, 2 echu
C. 1 niemowlęciu, 2 zwierzęciu, 3 szczenięciu, 4 pisklęciu, 5 źrebięciu, 6 prosięciu
1 imieniu, 2 znamieniu, 3 ramieniu, 4 plemieniu, 5 brzemieniu

rodzaj żeński

A. 1 osobie, 2 bombie, 3 liczbie, 4 potrzebie, 5 prośbie, 6 farbie

1 szufladzie, 2 zdradzie, 3 Kanadzie, 4 czekoladzie, 5 posadzie, 6 kolędzie

1 strefie, 2 nimfie, 3 harfie, 4 sofie, 5 szafie, 6 żyrafie

1 skale, 2 uchwale, 3 sile, 4 cegle, 5 chwale, 6 gadule

1 plamie, 2 ramie, 3 słomie, 4 karczmie, 5 wiedźmie, 6 schizmie

1 scenie, 2 Halinie, 3 Sekwanie, 4 ścianie, 5 anginie, 6 drabinie

1 wyspie, 2 Europie, 3 szopie, 4 lipie, 5 kanapie, 6 pompie

1 kamerze, 2 karze, 3 cerze, 4 ofierze, 5 wierze, 6 orkiestrze

1 klasie, 2 masie, 3 Teresie, 4 osie, 5 prasie, 6 rasie

1 wacie, 2 sztafecie, 3 Małgorzacie, 4 dacie, 5 sałacie, 6 pokucie

1 chuście, 2 zemście, 3 kapuście, 4 liście, 5 paście, 6 Weście

1 ateiście, 2 egoiście, 3 humaniście, 4 okuliście, 5 dentyście, 6 organiście

1 ulewie, 2 sławie, 3 Orawie, 4 potrawie, 5 jawie, 6 kawie

1 brzozie, 2 kozie, 3 imprezie, 4 prozie, 5 łzie, 6 syntezie

1 nodze, 2 potędze, 3 powadze, 4 wadze, 5 podłodze, 6 drodze

1 ręce, 2 bajce, 3 bójce, 4 rzece, 5 szafce, 6 butelce

1 musze, 2 blasze, 3 macosze, 4 pysze, 5 cesze, 6 plusze

B. 1 przychodni, 2 uczelni, 3 kawiarni, 4 Zosi, 5 Rosji, 6 składni

1 pani, 2 wychowawczyni, 3 bogini,

1 ekonomii, 2 chemii, 3 lilii, 4 Serbii, 5 Anglii, 6 Brazylii

1 wsi, 2 powieści, 3 radości, 4 wolności, 5 złości, 6 wilgotności

1 myśli, 2 dali, 3 bieli

1 idei, 2 orchidei, 3 Bazylei

1 pracy, 2 ulicy, 3 miedzi, 4 duszy, 5 róży, 6 tęczy

1 sprzedawcy, 2 kierowcy, 3 znawcy

1 rzeczy, 2 myszy, 3 podróży, 4 kradzieży, 5 poręczy

Ćw. 168

A. 1 gęstym lesie, 2 tamtym stole, 3 przystojnym studencie, 4 tym okropnym mężczyźnie, 5 tym modnym artyście, 6 jutrzejszym egzaminie, 7 dużym błędzie, 8 następnym liście, 9 przydrożnym rowie, 10 wspaniałym obiedzie, 11 tym ostrym wietrze, 12 naszym nauczycielu, 13 moim współmieszkańcu, 14 pociągu ekspresowym, 15 zatłoczonym tramwaju, 16 dworcu autobusowym, 17 ciągłym biegu, 18 jej wspaniałym mężu, 19 moim synu, 20 Józku Chełmińskim, 21 sobotnich koncertach, 22 moich kolegach, 23 naszych ministrach, 24 interesujących wykładach, 25 tych lasach, 26 egzaminach wstępnych, 27 tych żołnierzach, 28 tych barach, 29 wszystkich instrumentach dętych, 30 twoich rodzicach, 31 nieregularnych czasownikach, 32 swoich obowiązkach, 33 wszystkich szczytach, 34 samochodach wyścigowych, 35 całych dniach, 36 takich obiadach, 37 waszych gorących głowach, 38 swoich synach, 39 tych nowych domach, 40 nowych filmach

B. 1 tym znanym mieście, 2 tym biurku, 3 nudnym niebie, interesującym piekle, 4 tym szkle, 5 naszym aucie, 6 współczesnym malarstwie, 7 wielkim bohaterstwie, 8 nie zapalonym świetle, 9 tym starym wiadrze, 10 perfumowanym mydle, 11 twoim czole, 12 naszym poddaszu, 13 naszym życiu, 14 tym muzeum, 15 swoim sumieniu,

16 twoim ramieniu, 17 małym niemowlęciu, 18 głębokim jeziorze, 19 takim imieniu, 20 którym uchu, 21 górskich schroniskach, 22 plastikowych oknach, 23 naszych dzieciach, 24 nowoczesnych sanatoriach, 25 dzikich zwierzętach, 26 drzewach owocowych, 27 trzech kołach, 28 ptasich gniazdach, 29 podaniach studenckich, 30 mazurskich jeziorach, 31 strasznych cierpieniach, 32 kilku słowach, 33 czystych źródłach, 34 tych barokowych krzesłach, 35 brudnych podwórkach, 36 tych zarośniętych bajorach, 37 wyższych piętrach, 38 pomarańczowych żółtkach, 39 trudnych żniwach, 40 kilku piwach

C. 1 tej głębokiej wodzie, 2 swojej rodzinie, 3 tej bibliotece, 4 Ameryce Południowej, 5 swojej ścisłej diecie, 6 gęstej mgle, 7 mojej koleżance, 8 ciężkiej grypie, 9 tej zielonej sałacie, 10 muzyce klasycznej, 11 naszej Hance, 12 szkole podstawowej, 13 tej nowej kurtce, 14 tej strasznej dziurze, 15 tej twojej głowie, 16 swojej kasie, 17 twojej opinii, 18 interesującej kawiarni, 19 dalekiej podróży, 20 Alei Trzech Wieszczów, 21 eleganckich restauracjach, 22 ostatnich nocach, 23 romantycznych powieściach, 24 porcelanowych filiżankach, 25 pracach polowych, 26 srebrnych zastawach, 27 swoich letnich przygodach, 28 dzielnicach południowych, 29 tych wytwornych willach, 30 tych samych ulicach, 31 małych klasach, 32 zabytkowych kamienicach, 33 nowych zasłonach i firankach, 34 wszystkich konferencjach, 35 galeriach malarskich, 36 tych cukierniach, 37 tych wyboistych drogach, 38 górskich ścieżkach, 39 klatkach schodowych, 40 wszystkich gazetach

Ćw. 169

1 nich, 2 tobie, 3 was, 4 niej, 5 nim, 6 tobie, 7 mnie, 8 nich, 9 tobie, 10 nim

Ćw. 170

1 naszych, 2 twoim, 3 swoich, 4 twojej, 5 moich, 6 twoim, 7 w naszym, 8 twoim, 9 twoich, 10 swoich, 11 waszych, 12 waszym, 13 naszym, 14 moich, 15 twoich

Ćw. 171

1 jego, 2 ich, 3 jej, 4 jej, 5 ich, 6 ich, 7 jego, 8 ich, 9 jej, 10 ich

Ćw. 172

A. 1 żadnym, 2 żadnym, 3 żadnym, 4 żadnych, 5 żadnym, 6 żadnym, 7 żadnym, 8 żadnej, 9 żadnych, 10 żadnej

B. 1 nikim, 2 niczym, 3 nikim, 4 nikim, 5 niczym, 6 niczym, 7 nikim, 8 niczym, 9 niczym, 10 nikim

Ćw. 173

1 dwóch / dwu, 2 trzech, 3 jednym miesiącu, 4 pięciu, 5 dziesięciu, 6 czterech, 7 dziewięciu, 8 dwunastu, 9 piętnastu, 10 sześciu, 11 dziesięciu tysiącach, 12 stu, 13 dwustu, 14 pięciuset, 15 czterystu, 16 tysiącu, 17 trzydziestu tysiącach, 18 milionie, pieciuset tysiącach 19 pięciu tysiącach, 20 dwutysięcznym

Ćw. 174

a) 1 na wykładzie, 2 na meczu, 3 na uniwersytecie, 4 na przyjęciu, 5 na zajęciach, 6 na premierze, 7 na pogrzebie, 8 na pokazie filmowym, 9 na letnich wakacjach, 10 na feriach świątecznych

b) 1 na podłodze, 2 na dywanie, 3 na podwórku, 4 na wsi, 5 na półce, 6 na twoim biurku, 7 na drewnianym moście, 8 na Starym Mieście, 9 wieży ratuszowej, 10 Łysej Polanie

c) 1 na czasie, 2 na rowerze, 3 na przeszkodzie, 4 na fortepianie, na gitarze, 5 na moim koledze, 6 na komputerach, 7 na tej transakcji, 8 na moich nerwach, 9 na tym krześle, 10 łyżwach

Ćw. 175

a) 1 o dziewiątej, 2 o tej samej porze, 3 o północy, 4 o wpół do ósmej, 5 o siódmej, 6 o siódmej dwadzieścia, 7 o dziewiętnastej piętnaście, 8 o dwudziestej drugiej, 9 o trzynastej trzydzieści, 10 w tym czasie / o tej porze

b) 1 o twoich obowiązkach, 2 o naszej sąsiadce, 3 o współczesnych problemach politycznych, 4 o swojej lojalności, 5 o twoim kłopocie, 6 o tym przestępstwie, 7 o zmianach politycznych, 8 o rocznicy ślubu, 9 o jutrzejszym wykładzie, 10 o tej sprawie

Ćw. 176

A. 1 po pokoju, 2 po parku, 3 po błocie, 4 po niebie, 5 po okolicy, 6 po Europie Środkowej, 7 po całej zatoce, 8 po okropnych drogach, 9 po całym domu, 10 po Wysokich Tatrach

B. 1 po jakimś czasie, 2 po kwadransie, 3 po latach, 4 po świętach, 5 po pożegnaniu, 6 po kolacji, 7 po ostatniej chorobie, 8 po obiedzie, 9 siódmej, 10 po ostatniej powodzi, 11 po dwudziestym marca, 12 po ostatniej wojnie, 13 po wizytacji, 14 po podróży, 15 po kuracji odchudzającej

C. 1 po głowie, 2 po rękach, 3 po policzkach, 4 po włosach, 5 po plecach, 6 po brzuchu, 7 po krzyżach, 8 po oczach, 9 po nosie, 10 po palcach

D. 1 po chodzie, 2 po głosie, 3 po sposobie chodzenia, 4 po twojej minie, 5 po ubiorze, 6 po zapachu, 7 po twoich oczach, 8 po opakowaniu, 9 po twojej reakcji, 10 po smaku

E. 1 po jednej kromce, 2 po kuflu, 3 po czekoladzie, 4 po bukiecie, 5 po paczce, 6 po tysiącu, 7 po jednej szansie, 8 po szklance, 9 po kawałku, 10 po jednym bilecie

F. 1 po prośbie, 2 po wsi, 3 po gościach, 4 po ludziach, 5 po różnych bibliotekach, 6 po szafach, szufladach 7 po domu, 8 po sądach, 9 po mieście, 10 po śniegu

G. 1 po bracie, 2 po piwie, 3 po ostatnim lokatorze, 4 po tobie i twoim mężu, 5 po przypalonym mleku, 6 po przyjacielu, 7 po dziadkach, 8 po gościach, 9 po tych dokumentach, 10 po babci, 11 po przodkach, 12 po ojcu, 13 po Malinowskim, 14 po poprzednich lokatorach, 15 po ciotce

Ćw. 177

A. 1 swoim komputerze, 2 moim bloku, 3 głównej ulicy, 4 poczcie głównej, 5 największym skrzyżowaniu, 6 tym lesie, 7 miejscu pracy, 8 Domu Turysty, 9 ulicy Krasickiego, 10 Alei Trzech Wieszczów, 11 tamtych drzewach, 12 naszych akademikach, 13 nowych osiedlach, 14 autostradach, 15 Moście Dębnickim

B. 1 małych dzieciach, 2 twojej mamie, 3 świadkach, 4 rodzicach, 5 tobie, 6 naszym synku, 7 chorej babci, 8 wymagającym nauczycielu, 9 moim ojcu, 10 dobrym wyglądzie, 11 takiej diecie, 12 takich kłopotach, 13 twoim wzroście, 14 waszych apetytach, 15 takiej tuszy

C. 1 kolacji, 2 obiedzie, 3 sobocie, 4 pierwszym spotkaniu, 5 remoncie, 6 budowie, 7 pracy, 8 budowie, 9 niedzieli, 10 praniu, 11 okazji, 12 imieninach, 13 piwie, 14 takiej burzy, 15 czytaniu

D. 1 magnetofonie, 2 swoim samochodzie, 3 jeździe, 4 zbiorze, 5 akompaniamencie, 6 odrobinie szczęścia, 7 sprzątaniu, 8 budowie, 9 konserwacji, 10 wtórze

Ćw. 178

1 Rzymie, 2 Bagdadzie, 3 Łodzi, 4 Paryżu, 5 Gdańsku, 6 Poznaniu, 7 Wrocławiu, 8 Szczecinie, 9 Londynie, 10 Kijowie, 11 Nowym Jorku, 12 Nowej Hucie, 13 Zielonej Górze, 14 Nowym Sączu, 15 Pradze, 16 Lublinie, 17 Katowicach, 18 Zakopanem, 19

Bielsku, 20 Jaśle, 21 Iraku, 22 Stanach Zjednoczonych, 23 Syrii, 24 Francji, 25 Czechach, 26 Anglii, 27 Chinach, 28 Niemczech, 29 Włoszech, 30 Austrii, 31 Danii, 32 Kanadzie, 33 Meksyku, 34 Australii, 35 Nowej Zelandii, 36 Korei, 37 Litwie, 38 Węgrzech, 39 Ukrainie, 40 Słowacji, 41 zamkniętej szufladzie, 42 łóżku, 43 auli, 44 tej samej kawiarni, 45 stołówce, 46 domu towarowym, 47 tym kościele, 48 przychodni studenckiej, 49 tym miejscu, 50 szafie, 51 ciekawej konferencji, 52 tej sprawie, 53 tym konflikcie, 54 takim przypadku, 55 zawodach sportowych, 56 opracowaniu, 57 procesie integracji, 58 przeprowadzce, 59 tej dyskusji, 60 tej propozycji

Ćw. 179

1 w pamięci, 2 w psychice, 3 w sercu, 4 w swoich myślach, 5 w swoich wspomnieniach, 6 w mojej wyobraźni, 7 w duchu, 8 w swoich snach, 9 w narkotycznym śnie, 10 w dobrym humorze, 11 w depresji, 12 w gorączce, 13 w miłości, 14 dobrym nastroju, 15 w letargu, 16 w afekcie, 17 w złości, 18 w szale, 19 w takich nerwach, 20 w bólach

Ćw. 180

1 w biedzie, 2 w dotyku, 3 w prezencie, 4 w posagu, 5 w darze, 6 w talii, 7 w krzyżach, 8 w teorii, w praktyce, 9 w obejściu, 10 w modlitwie

Ćw. 181

1 idę do parku, chodzę po parku, jestem w parku, 2 idę do rynku, chodzę po rynku, jestem w rynku, 3 idę do lasu, chodzę po lesie, jestem w lesie, 4 idę do ogrodu, chodzę po ogrodzie, jestem w ogrodzie, 5 idę do sklepu, chodzę po sklepie, jestem w sklepie, 6 idę do kościoła, chodzę po kościele, jestem w kościele, 7 idę do szkoły, chodzę po szkole, jestem w szkole, 8 idę do szpitala, chodzę po szpitalu, jestem w szpitalu, 9 idę do domu, chodzę po domu, jestem w domu, 10 idę do przedszkola, chodzę po przedszkolu, jestem w przedszkolu

1 jadę do Francji, jeżdżę po Francji, jestem w Francji, 2 jadę do Paryża, chodzę / jeżdżę po Paryżu, jestem w Paryżu, 3 jadę do Czech, jeżdżę po Czechach, jestem w Czechach, 4 jadę do Pragi, jeżdżę / chodzę po Pradze, jestem w Pradze, 5 jadę do Rosji, jeżdżę po Rosji, jestem w Rosji, 6 jadę do Moskwy, jeżdżę / chodzę po Moskwie, jestem w Moskwie, 7 jadę do Niemiec, jeżdżę po Niemczech, jestem w Niemczech, 8 jadę do Berlina, jeżdżę / chodzę po Berlinie, jestem w Berlinie, 9 jadę do Austrii, jeżdżę po Austrii, jestem w Austrii, 10 jadę do Wiednia, jeżdżę / chodzę po Wiedniu, jestem w Wiedniu

1 idę na dworzec, chodzę po dworcu, jestem na dworcu, 2 idę na uniwersytet, chodzę po uniwersytecie, jestem na uniwersytecie, 3 idę na miasto, chodzę po mieście, jestem na / w mieście, 4 idę na boisko, chodzę po boisku, jestem na boisku, 5 idę na łąkę, chodzę po łące, jestem na łące, 6 idę na pole, chodzę po polu, jestem na polu, 7 idę na giełdę, chodzę po giełdzie, jestem na giełdzie, 8 idę na Planty, chodzę po Plantach, jestem na Plantach, 9 idę na osiedle, chodzę po osiedlu, jestem na osiedlu, 10 idę na kopiec, chodzę po kopcu, jestem na kopcu

1 jadę na Węgry, jeżdżę po Węgrzech, jestem na Węgrzech, 2 jadę na Słowację, jeżdżę po Słowacji, jestem na Słowacji, 3 jadę na Ukrainę, jeżdżę po Ukrainie, jestem na Ukrainie, 4 jadę na Litwę, jeżdżę po Litwie, jestem na Litwie, 5 jadę na Hawaje, jeżdżę po Hawajach, jestem na Hawajach, 6 jadę na Kubę, jeżdżę po Kubie, jestem na Kubie, 7 jadę na Sardynię, jeżdżę po Sardynii, jestem na Sardynii, 8 jadę na Sycylię, jeżdżę po Sycylii, jestem na Sycylii, 9 jadę na Majorkę, jeżdżę po Majorce, jestem na Majorce, 10 jadę na Seszele, jeżdżę po Seszelach, jestem na Seszelach

1 idę na wykład, jestem na wykładzie, 2 idę na wesele, jestem na weselu, 3 idę na imieniny, jestem na imieninach, 4 idę na imprezę, jestem na imprezie, 5 idę na spotkanie, jestem na spotkaniu, 6 idę na zebranie, jestem na zebraniu, 7 idę na

mecz, jestem na meczu, 8 idę na badania, jestem na badaniach, 9 idę na mszę, jestem na mszy, 10 idę na urodziny, jestem na urodzinach

a) 1 styczniu, 2 lutym, 3 marcu, 4 kwietniu, 5 maju, 6 czerwcu,7 lipcu, 8 sierpniu, 9 wrześniu, 10 październiku, 11 listopadzie, 12 grudniu

1 lecie, 2 zimie, 3 jesieni

b) 1 zeszłym roku, 2 przyszłym roku, 3 następnym roku, 4 ubiegłym roku, 5 tym dniu, 6 tym tygodniu, 7 tym momencie, 8 tej sekundzie, 9 tym okresie, 10 tej chwili, 11 pierwszym kwartale, 12 ostatnim czasie, 13 pierwszym etapie, 14 następnym etapie, 15 dalszym etapie

1 tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym roku, 2 tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym siódmym roku, 3 tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym czwartym roku, 4 tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym ósmym roku, 5 tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym pierwszym roku, 6 tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym drugim, 7 tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym trzecim, 8 tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym czwartym, 9 tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiątym szóstym roku, 10 roku dwutysięcznym

Ćw. 182

1 Była przesadna w oszczędzaniu, 2 Był biegły w angielskim, 3 Był doświadczony w postępowaniu z dziećmi, 4 Była rozmiłowana w muzyce Chopina, 5 Byli kompetentni w obsłudze komputerów, 6 Był przesadny w reakcji na krytykę, 7 Była ostrożna w podejmowaniu decyzji, 8 Zaślepiona w miłości, nie widziała niczego, 9 Był mocny w mówieniu, ale słaby w realizacji, 10 Był w niej zakochany

Ćw. 183

Tekst 1 1 małej malowniczej wsi, 2 Tatrach, 3 tej miejscowości, 4 naszym domu, 5 pobliskim wzgórzu, 6 głównej drodze, 7 drugiej cioci Basi, 8 Nowym Targu, 9 zgodzie, 10 różnych okazjach, 11 naszej starej, 12 miłej chałupie

Tekst 2 1 tym tygodniu, 2 wycieczce, 3 Górach Świętokrzyskich, 4 tym wyjeździe, 5 tych najstarszych górach, 6 Polsce, 7 ubiegłym roku, 8 drodze, 9 tym roku, 10 najwyższym szczycie, 11 tym dniu, 12 takim odpuście, 13 rozłożonych straganach, 14 strojach ludowych, 15 Świętym Krzyżu, 16 tamtejszym schronisku, 17 przyjemnym spacerze, 18 sosnowym lesie

Ćw. 184

1 nim, 2 niej, 3 tym, 4 niej, 5 każdym, 6 swoim, 7 swoich, 8 każdym, 9 swojej, 10 każdym, 11 takim

Ćw. 185

1 tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym czwartym, 2 pierwszym, 3 dwóch / dwu, 4 trzecim, 5 piątym, 6 dwunastym, 7 dziewiątym, 8 siódmej, 9 szóstej trzydzieści, 10 pięciu, 11 dwóch / dwu, 12 jednej, 13 trzech, 14 dziesięciu

Ćw. 186

1 w, 2 na, 3 w, 4 w, 5 po, 6 po, 7 o, 8 po, 9 w, 10 na, 11 przy, 12 po, 13 w, 14 w, 15 po, 16 na, 17 po, 18 o

Ćw. 187

1 profesorze, 2 chłopcze, 3 bracie, 4 panie Władku, 5 kawalerze, 6 mój synu, 7 głupcze, 8 chłopie, 9 panie kierowco, 10 panie inżynierze, 11 mój Boże, 12 panie doktorze, 13 tatusiu, 14 mój aniele, 15 moje dziecko

1 panno Ewo, 2 mamusiu, 3 pani doktor, 4 droga sąsiadko, 5 babciu, 6 mamo, 7 pani kierowniczko, 8 pani magister, 9 siostro, 10 Cyganko

Ćw. 188

1 Maćku, 2 Władku, 3 Henryku, 4 Piotrze, 5 Andrzeju, 6 panie Zbigniewie, 7 panie Adamie, 8 Wojtusiu, 9 panie Władysławie, 10 panie Józefie

1 pani Marysiu, 2 kochana Mario, 3 Katarzyno, 4 Agnieszko, 5 Zosiu, 6 pani Krystyno, 7 Różo, 8 Ewusiu, 9 Agatko, 10 Anno

Ćw. 189

1 Drogi Ojcze, 2 Kochana Mamo, 3 Miły Wiktorze, 4 Panie Doktorze, 5 Kochany Bracie, 6 Pani Dyrektor, 7 Najdroższa Babciu, 8 Moja Mała Siostrzyczko, 9 Stary Druhu, 10 Drogi Przyjacielu, 11 Szanowny Prezydencie, 12 Wielebny Księże, 13 Najmilszy Dziadku, 14 Kochana Zosiu, 15 Mój Mały Syneczku, 16 Moje Drogie Dziecko, 17 Miły Kolego, 18 Biedny Kuzynie, 19 Panie Poruczniku, 20 Panie Policjancie

Ćw. 190

1 sobą, 2 siebie, 3 sobie, 4 sobie, 5 sobie, 6 sobie, 7 siebie, 8 siebie, 9 sobie, 10 siebie, 11 sobą, 12 sobie, 13 sobą, 14 sobą, 15 siebie, 16 sobą, 17 sobie, 18 siebie, 19 sobie, 20 siebie, 21 sobą, 22 sobie, 23 sobie, 24 siebie, 25 sobą, 26 sobie, 27 sobą, 28 sobie, 29 sobą, 30 sobie

Ćw. 191

1 sam, 2 samego, 3 samemu, 4 sama, 5 sami, 6 sam, 7 samymi, 8 sama, 9 samą, 10 sami, 11 samej, 12 samego, 13 sam, 14 samego, 15 samymi, 16 samo, 17 samych, 18 samym, 19 samemu, 20 samymi

Ćw. 192

1 pięćdziesiątce, 2 dwudziestką, 3 piątkę, 4 jedynki, dwójki, trójki, czwórki, 5 dziesiątki, dwudziestki, pięćdziesiątki, setki, dwusetki, 6 jedynką, szóstką, 7 dwójkami, 8 czwórką, ósemką, dwunastką, trzynastką, czterdziestką, 9 piątkę, 10 trzydziestce, 11 siedemdziesiątce, 12 dwójką, 13 czwórką, 14 dziesiątkę, piątki, 15 szóstkę, siódemki, 16 trzydziestką, czterdziestką, 17 trzynastka, 18 pięćdziesiątce, setce, 19 dwudziestką jedynką, 20 setki

Ćw. 193

1 czteroletnia, pięcioletnia, 2 trzytygodniowy, 3 dwumiesięczny, 4 dziesięciodniowa, 5 czternastodniowy, rocznym, 6 trzyletnią, 7 dwunastoletnim, 8 dwudniowy, 9 trzyletnie, 10 siedmiodniowy, 11 czterotygodniową, 12 półroczny, 13 kilkuletnie, 14 kilkunastoletnia, 15 kilkudniowej, 16 kilkuletniej, 17 kilkunastoosobowej, 18 kilkudziesięcioletnich, 19 kilkunastostopniowym, 20 kilkuwyrazowym

Ćw. 194

1 dwojga znajomych, 2 kilkorgu pacjentom, 3 kilkorgiem rówieśników, 4 dwoje rąk, 5 trojga Amerykanów, 6 kilkorgu staruszkom, 7 dwojgiem przyjaciół, 8 dwojgiem oczu, 9 trojgiem wnuków, 10 dziesięcioro wyborców 11 dwojgiem turystów, 12 ośmioro terrorystów, 13 dwoje nożyczek, 14 pięćdziesięcioro muzyków, 15 czworo rodziców, 16 trojgiem szczeniąt, 17 kilkunastu klientów, 18 kilkunastu aktorom, 19 czworgiem innych pasażerów, 20 trojgu turystom

Ćw. 195

1 obydwu / obydwojgu panom Jasińskim, 2 oboma / obydwoma paszportami, 3 obu / obydwu / obydwóch paniach, 4 obu / obydwu / obydwóch miastach, 5 obu / obydwu / obydwóch pracach, 6 obu / obydwu / obydwóch walizek, 7 obu / obydwu / obydwom, 8 obu / oboma / obydwoma psami, 9 obu / obydwu / obydwóch / nauczycielach, 10 obu / obydwu / obydwóch profesorów, 11 obu / oboma / obydwoma wychowawcami, 12

obu / obydwu / obydwóch muzeach, 13 oba / obydwa zamki, 14 obiema / obydwiema / obydwoma paniami Kowalskimi, 15 obu / obydwu / obydwóch parkingach, 16 obiema / obydwiema / obydwoma naukami, 17 obu / obydwu / obydwóch kolegów, 18 obu /obydwu / obydwóch problemów, 19 obu / obydwu / obydwóch znaczeń, 20 obu / obydwu / obydwóch zajęciach

Ćw. 196

1 miasteczku, 2 Warszawy, 3 dzieciństwie, 4 rówieśników, wzrostem i bystrością umysłu, 5 szkoły, 6 roku życia, 7 szkole, 8 dnia, 9 nauki, 10 uwagę, 11 powodu, 12 zdolności, 13 tematy, 14 czasie, 15 pobytu, 16 szkole, 17 matematykę, 18 fizykę, 19 nauczyciele, 20 przyszłości, 21 inżynierem, 22 liceum, 23 Markiem, 27 humanistą, 28 wpływem, 29 literaturą, 30 maturą, 31 opowiadania, 32 talenty, 33 miłości, 34 przedmiotów, 35 Markiem, 36 polonistykę, 37 felietonistą, 38 tygodnika, 39 dziennikarstwo, 40 pracy, 41 literatem

Ćw. 197

1 rokiem, 2 mieszkanie, 3 bloku, 4 osiedlu, 5 mieszkaniem, 6 otrzymaniu, 7 kluczy, 8 urządzania, 9 kuchni, 10 segmenty, 11 pokoju, 12 meblościankę, 13 fotele, 14 wersalkę, 15 oknach, 16 firanki, 17 zasłony, 18 kolorze, 19 podłodze, 20 dywan, 21 przedpokoju, 22 chodnik, 23 łazienkę, 24 kafelkami, 25 kwiatach, 26 roślinach, 27 balkonie, 28 pelargonie, 29 mieszkaniu, 30 zaleceniami, 31 lekarzy, 32 paprotki

Ćw. 198

1 ładną, 2 wczesnego, 3 bujnych, 4 niebieskie, 5 długimi, 6 ciemnymi, 7 zgrabną, 8 średniego, 9 smukłych, 10 zaokrąglonych, 11 niewątpliwymi, 12 fizycznymi, 13 miłą, 14 towarzyską, 15 uroczym, 16 największych, 17 wykwintne, 18 błękitnych, 19 zielonych, 20 niebieskiej, 21 pomarańczowej, 22 brązowych, 23 miłą, 24 elegancką

Ćw. 199

A. 1 mieszkaniu, 2 Górskiego, 3 różnych mebli, 4 rzeczy, 5 ścianie, 6 ładne obrazy, 7 środku, 8 okrągły stół, 9 oknami, 10 szafa gdańska, 11 jednym roku, 12 biurko, 13 wygodny fotel, 14 wejściu, 15 drzwiami, 16 duża biblioteka, 17 książek, 18 podłodze, 19 perski dywan, 20 całym pokoju, 21 różnych papierów, 22 ręką

B. 1 przyszłym tygodniu, 2 przeprowadzka, 3 nowego mieszkania, 4 mebli, 5 przeprowadzką, 6 wielkich pudeł, 7 jeden wielki bałagan, 8 innego, 9 pończoch, 10 paska, 11 skarpet, 12 butów, 13 sukienki, 14 torebki, 15 niczego, 16 snem

C. 1 przyjęcie pożegnalne, 2 koleżanki, 3 kolegów, 4 profesora, 5 współmieszkankami, 6 gości, 7 szóstą, 8 siódmą godzinę, 9 końcu, 10 krakowskim targiem, 11 siódmą, 12 potrawy, 13 koleżankami, 14 pięknych półmiskach, 15 swojej cioci, 16 miła atmosfera, 17 kawie, 18 starych płyt, 19 przebojami, 20 lat dwudziestych

D. 1 poczcie, 2 telegram, 3 naszych krewnych, 4 nich, 5 weekend, 6 Gdańsku, 7 Oliwie, 8 telegramie, 9 wieczornym pociągiem, 10 Wybrzeżu, 11 w drodze powrotnej, 12 Warszawę, 13 któregoś, 14 stołecznych teatrów, 15 nocnym pociągiem, 16 Krakowie, 17 wczesnym rankiem

Ćw. 200

1 Starym Mieście, 2 tej samej ulicy, 3 swojego kolegę, 4 ubiegłym roku, 5 wspólne wakacje, 6 roku, 7 naszego spotkania, 8 letnich przygodach, 9 wycieczce zagranicznej, 10 Włoszech, 11 miast, 12 środkowych i północnych Włoszech, 13 Rzymie, 14 audiencji generalnej, 15 Papieża, 16 Rzymu, 17 Florencję, Wenecję, Mediolan, 18 tych trzech miast, 19 Florencja, 20 tej wycieczki, 21 upał, 22 swoich wakacjach, 23 granicą, 24 całą paczką, 25 Mazury, 26 wodę, 27 sporty wodne, 28 pogoda, 29 ża-

główkach, 30 kąpieli, 31 ciepłej wodzie, 32 mocnym postanowieniem, 33 przyszłym roku

Ćw. 201

Tekst 1 1 moim kolegą Francuzem, 2 domu akademickim, 3 swojego współmieszkańca, 4 pracowitym studentem, 5 dyskotekę, 6 różnych klubów studenckich, 6 jakiejś dobrej restauracji, 7 jakieś polskie dania, 8 jedzeniem, 9 picia, 10 piwo, 11 jakiś sok, 12 głównym daniu, 13 jakiś deser, 14 polskie ciastka, 15 lody, 16 kawę, 17 obiad, 18 kolację, 19 restauracji, 20 stołówki studenckiej

Tekst 2 1 babciu, 2 cię, 3 Polski, 4 ciebie, 5 przyjeździe, 6 Krakowa, 7 samolotem, 8 Nowego Jorku, 9 Warszawy, 10 samolocie, 11 mnie, 12 moi koledzy, 13 Warszawy, 14 Krakowa, 15 wygodnym pociągiem, 16 przedziale, 17 ciekawych ludzi, 18 całą drogę, 19 Polsce, 20 nich, 21 bieżących problemów polskich, 22 dworca, 23 akademika, 24 taksówką, 25 miłym kolegą, 26 historię, 27 południem, 28 południu, 29 bibliotece, 30 innymi studentami, 31 dyskotekę, 32 naszą rodzinę, 33 wsi, 34 pięknej miejscowości, 35 cię, 36 czasów, 37 dzieckiem, 38 przyszłym tygodniu, 39 moimi kuzynkami, 40 wspólną wycieczkę, 41 góry, 42 ten list, 43 was wszystkich, 44 wam, 45 wszystkiego najlepszego

Ćw. 202

1 trzema miesiącami, 2 całą rodziną, 3 Stanach Zjednoczonych, 4 naszymi przyjaciółmi, 5 własnym samochodem, 6 naszą podróżą, 7 przykry wypadek, 8 innym środku transportu, 9 samolotem, 10 Nowego Jorku, 11 tamtejszej sieci autobusowej i kolejowej, 12 miejscu, 13 zły pomysł, 14 podróży, 15 dobrej sieci hotelowej, 16 świetnych barów szybkiej obsługi, 17 różnych regionalnych restauracjach, 18 poznania, 19 ciekawymi ludźmi, 20 nam, 21 przykrością, 22 drodze powrotnej, 23 własnego kraju, 24 tym razem, 25 samolotem, 26 statkiem, 27 Amsterdamu, 28 autobusem, 29 Polski, 30 tej udanej wyprawy, 31 wielką wodę

Ćw. 203

1 tobą, 2 naszych, 3 nich, 4 mojego, 5 go, 6 nas, 7 tego, 8 mnie, 9 niego, 10 nich, 11 tym, 12 im, 13 tobie i twoim, 14 go, 15 nim, 16 tym, 17 go, 18 was, 19 nich, 20 im, 21 naszych

Ćw. 204

1 w, 2 z, 3 na, 4 przed, 5 w, 6 od, 7 przez, 8 do, 9 w, 10 na, 11 o, 12 o, 13 na, 14 przez, 15 o, 16 do, 17 na, 18 o, 19 do, 20 na, 21 po, 22 po, 23 na, 24 na, 25 w, 26 do, 27 o, 28 w, 29 wbrew, 30 z, 31 w, 32 z, 33 między, 34 w, 35 poza, 36 do, 37 przed, 38 mimo

Ćw. 205

1 tysiąc dziewięćset sześćdziesiątym drugim, 2 trzeciego, 3 pięć, 4 szóstym, 5 siedem, 6 cztery, 7 dwunastym, 8 trzy, 9 dziesięć, 10 jeden, 11 czternaście, 12 czterech, 13 pierwszym, 14 dziewięć, 15 tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym pierwszym, 16 pięć, 17 tysiąc dziewięćset osiemdziesiątego szóstego

Ćw. 206

1 dwóch, 2 jedną, 3 troje, 4 pięciu, 5 dwie, 6 jednego, 7 trzech, 8 ósemka, 9 siódmą a ósmą, 10 jedną, 11 dwie, 12 jedenastą

Słowotwórstwo

Ćw. 1

1 czytanie, 2 oglądanie, 3 prania, prasowania, 4 opalanie się, 5 milczenie, 6 znaczenia, 7 widzenia, 8 oglądanie, 9 uczenie się, 10 prowadzenie, 11 plotkowanie, 12 dźwignięcie, 13 mycia, 14 wyjście, zejście, 15 pominięcie, 16 wyciągnięcie, 17 bicie, 18 wybrnięcie, 19 głoszenie, 20 grożenie

Ćw. 2

1 zabrania, 2 picia, 3 czytania, 4 wysłania, 5 dodania, 6 ukrycia, 7 obejrzenia, 8 wygrania, 9 powtórzenia, 10 kupienia, 11 oddania, 12 prania, 13 czyszczenia, 14 przekazania, 15 zakomunikowania, 16 powiedzenia, 17 zrobienia, 18 mycia, 19 pokazania, 20 wyjaśnienia

Ćw. 3

1 Po wypiciu lekarstwa... 2 Po zdaniu egzaminu... 3 Po poznaniu Ani... 4 Po obudzeniu się... 5 Po obejrzeniu tego filmu... 6 Po umyciu naczyń... 7 Po przygotowaniu kolacji... 8 Po wyrwaniu zęba... 9 Po wygraniu miliona w TOTKA... 10 Po przeczytaniu książki... 11 Po zamknięciu sklepu... 12 Po zjedzeniu obiadu... 13 Po wyjechaniu z domu... 14 Po zaproszeniu gości... 15 Po zniknięciu gorączki... 16 Po wytarciu rąk... 17 Po zaświeceniu światła... 18 Po zamrożeniu mięsa... 19 Po odsunięciu go od władzy... 20 Po wyjściu na X piętro...

Ćw. 4

1 czynność / wytwór, 2 czynność / wytwór, 3 czynność / wytwór, 4 czynność / wytwór, 5 czynność / wytwór, 6 wytwór / czynność, 7 wytwór / czynność, 8 czynność / wytwór, 9 czynność / wytwór, 10 wytwór / czynność

Ćw. 5

1 lojalnością, 2 młodością, 3 samodzielnością, 4 zarozumiałością, 5 nerwowością, 6 dojrzałością, 7 aktywnością, 8 wrażliwością, 9 dokładnością, 10 szlachetnością, 11 bezmyślnością, 12 wyrozumiałością, 13 gościnnością, 14 zachłannością, 15 bezkarnością, 16 skrupulatnością, 17 niewdzięcznością, 18 zmysłowością, 19 twardością, 20 szczerością

Ćw. 6

1 są bezinteresowni, prawdomówni, otwarci, 2 są punktualni, sumienni i ciekawi, 3 są szczerzy i koleżeńscy, 4 że się spóźniają, są niedbali i niechlujni, 5 być niesolidny, niepunktualny; dokonały

Ćw. 7

1 ciemność, 2 kapitalizm, 3 złodziejstwo, 4 rzadkość, 5 nicość, 6 patriotyzm 7 zniewieściałość, 8 draństwo, 9 głupota, 10 tęsknota, 11 czytelnictwo, 12, apostolstwo, 13 wyrachowanie, 14 niewyrobienie, 15 niedbalstwo, 16 prostactwo, 17 kłamstwo, 18 oszczerstwo, 19 znawstwo, 20 górnictwo, 21 koleżeństwo, 22 lenistwo, 23 szkolnictwo, 24 bluźnierstwo, 25 bezpieczeństwo, 26 drożyzna, 27 gadulstwo, 28 kalectwo, 29 samotnictwo, 30 szarzyzna

Ćw. 8

1 fryzjerka, 2 śpiewaczka, 3 zawodniczka, 4 taterniczka, 5 barmanka, 6 katowiczanka, 7 Pacułowa, 8 Śpiewakowa, 9 góralka, 10 Rumunka, 11 urzędniczka, 12 krawcowa, 13 starościna, 14 bogini, 15 wnuczka, 16 gospodyni, 17 dozorczyni, 18 diablica, 19 wieśniaczka, 20 profesorka; profesorowa, 21 mistrzyni, 22 wychowaw-

czyni, 23 niewolnica, 24 sąsiadka, 25 mniszka, 26 piosenkarka, 27 sprzedawczyni, 28 biblitekarka, 29 mówczyni, 30 flecistka

Ćw. 9

A. 1 lasek, 2 ogródek, 3 prezencik, 4 roczek, 5 stolik, 6 zajączek, 7 piesek, 8 złodziejaszek, 9 wujek, wujaszek, 10 kwiatek, kwiatuszek, 11 młodzieniaszek, 12 braciszek, 13 dzbanuszek, 14 fiacik, 15 konik, 16 pokoik, 17 teatrzyk, 18 wąsik, 19 głosik, 20 balonik

B. 1 główka, 2 trawka, 3 rączka, 4 plamka, plameczka, 5 nóżka, 6 siostrzyczka, 7 książeczka, 8 różyczka, 9 duszyczka, 10 beczułka, 11 mateczka, 12 córeczka, 13 nocka, 14 chatka, 15 żabka, 16 myszka, 17 muszka, 18 świnka, 19 wieżyczka, 20 kłódeczka

C. 1 masełko, 2 słóweczko, 3 mydełko, 4 kurczątko, 5 państewko, 6 kółeczko, 7 biureczko, 8 prosiątko, 9 śniadanko, 10 uszko, 11 zdróweczko, 12 podwórko, 13 krzesełko, 14 dzieciątko, 15 jabłuszko, 16 ciasteczko, 17 gniazdko, 18 okienko, 19 miasteczko, 20 powiedzonko

Ćw. 10

1 dziewczynisko, 2 konisko, 3 psisko, 4 chłopisko, 5 chłopczysko, 6 ptaszysko, 7 panisko, 8 kocisko, 9 brzuszysko 10 papierzysko, 11 zamczysko, 12 wilczysko

1 wińsko, 2 trawsko, 3 zielsko, 4 krówsko, 5 łapsko, 6 piwsko

1 chłopina, 2 babina, 3 urzędniczyna, 4 aktorzyna, 5 adwokacina, 6 mieścina, 7 chuścina, 8 sukienczyna, 9 butelczyna

1 straszydło, 2 chamidło, 3 filmidło, 4 wierszydło, 5 sztuczydło, 6 romansidło, 7 piśmidło

Ćw. 11

A. 1 śpiewak, 2 palacz, 3 gracz, 4 strzelec, 5 przedstawiciel, 6 żebrak, 7 kłamca, 8 badacz, 9 stworzyciel, 10 jeździec, 11 sprzedawca, 12 doręczyciel, 13 słuchacz, 14 uwodziciel, 15 czciciel, 16 zwycięzca, 17 oskarżyciel, 18 odkrywca 19 dowódca, 20 marzyciel

B. 1 adorator, 2 recytator, 3 kombinator, 4 debiutant, 5 reprezentant, 6 żyrant, 7 symulant, 8 emigrant, 9 okupant, 10 inscenizator, 11 administrator, 12 konserwator, 13 instalator, 14 propagator, 15 deprawator, 16 informator, 17 negocjator, 18 kolonizator, 19 mistyfikator, 20 organizator

Ćw. 13

1 cukiernik, 2 aptekarz, 3 basista, 4 rolnik, 5 drukarz, 6 kioskarz, 7 kominiarz, 8 felietonista, 9 dróżnik, 10 stoczniowiec, 11 taksówkarz, 12 ogrodnik, 13 przyrodnik, 14 szatniarz, 15 pieśniarz, 16 karykaturzysta, 17 bibliotekarz, 18 urzędnik, 19 zaopatrzeniowiec, 20 łyżwiarz

Ćw. 14

1 głupiec, 2 starzec, 3 naiwniak, 4 chciwiec, 5 prostak, 6 śmiałek, 7 obłudnik, 8 bogacz, 9 niewdzięcznik, 10 śmiertelnik, 11 ślepiec, 12 rozpustnik, 13 zazdrośnik, 14 cwaniak, 15 pyskacz, 16 brodacz, 17 karciarz, 18 nędzarz, 19 panikarz, 20 alergik, 21 rutyniarz, 22 spryciarz, 23 siłacz, 24 melancholik, 25 urlopowicz, 26 światowiec, 27 histeryk, 28 szczęściarz, 29 plażowicz, 30 schizofrenik

Ćw. 15

1 idealista, 2 fundamentalista, 3 realista, 4 imperialista, 5 kolonialista, 6 socjalista, 7 formalista, 8 nacjonalista, 9 tradycjonalista, 10 indywidualista, 11 abstrakcjoni-

sta, 12 ekshibicjonista, 13 intelektualista, 14 alpinista, 15 oportunista, 16 humanista, 17 altruista, 18 naturalista, 19 radykalista, 20 liberalista

Ćw. 18

Czasowniki: 1 jezdnia, 2 uczelnia, 3 wypożyczalnia, 4 czytelnia, 5 chłodnia, 6 jadalnia, 7 bieżnia, 8 przechowalnia, 9 palarnia, 10 suszarnia, 11 przymierzalnia, 12 tuczarnia, 13 walcownia, 14 sypialnia, 15 skocznia, 16 pralnia, 17 wędzarnia, 18 smażalnia, 19 pijalnia, 20 rozbieralnia

Rzeczowniki: 1 gazownia, 2 cukiernia, 3 palmiarnia, 4 cegielnia, 5 kwiaciarnia, 6 cementownia, 7 winiarnia, 8 herbaciarnia, 9 kawiarnia, 10 introligatornia, 11 graciarnia, 12 stalownia, 13 koksownia, 14 ciastkarnia, 15 owczarnia, 16 rupieciarnia, 17 mleczarnia, 18 cieplarnia, 19 księgarnia, 20 maszynownia

Ćw. 21

1 listonosz, 2 dobroczyńca, 3 pracodawca, 4 bawidamek, 5 bajkopisarz, 6 czyścibut, 7 pięciolatek, 8 pierwszoklasista, 9 piorunochron, 10 drzeworyt, 11 miedzioryt, 12 czasomierz, 13 brudnopis, 14 maszynopis, 15 księgozbiór, 16 żywopłot, 17 półfinał, 18 meblościanka, 19 gwiazdozbiór, 20 drogowskaz

Ćw. 22

1 pół etatu, 2 sam chodzi 3 dawca krwi, 4 czarna ziemia, 5 tryska woda, 6 pisane ręcznie, 7 liście opadły, 8 rys życia, 9. wieki średnie, 10 woda spada, 11 przysięga 'krzywo' (fałszywie), 12 trzy miasta, 13 ćwierć finału, 14 trzy kąty, 15 kosić siano, 16 sam lata, 17 mówi brzuchem, 18 obiega świat, 19 nowo narodzony, 20 z obcego kraju, 21'pół głowy' (upośledzony), 22 mistrz zegarów, 23 łamie strajk, 24 ból nerwów, 25 widzi daleko, 28 je za darmo (bez pracy), 29 pół nocy, 30 pogląd na świat, 31 wyjście za mąż, 32 znajomość religii, 33 mierzy gaz, 34 dusi grosz, 35 mający cztery ściany, 36 poczucie samego siebie, 37 pasterz dusz, 38 wzięcie do nieba, 39 'brat' psa, 40 sto lat

Ćw. 23

A. 1 świerkowy, 2 lipowy, 3 sosnowy, 4 orzechowy, 5 jałowcowy, 6 modrzewiowy, 7 brzozowy, 8 topolowy, 9 jodłowy, 10 jarzębinowa

B. 1 cytrynowy, 2 wiśniowa, 3 jabłkowe, 4 bananowy, 5 agrestowa, 6 śliwkowe, 7 pomarańczowa, 8 czereśniowa, 9 porzeczkowy, 10 morelowy, 11 ogórkowa, 12 cebulowy, 13 pomidorowy, 14 czosnkowa, 15 groszkowy, 16 kalafiorowa, 17 marchewkowy, 18 fasolowa, 19 szparagowa, 20 szczawiowa

Ćw. 24

A. 1 chlebowy, 2 schabowy, 3 obiadowa, 4 przegubowy, 5 pogrzebowy, 6 targowy, 7 księżycowy, 8 konkursowe, 9 puchowa, 10 skarbowy

B. 1 warunkowe, 2 przypadkowe, 3 wypadkowa, 4 końcowe, 5 różańcowe, 6 początkowe, 7 Środkowa, 8 jałowcowa, 9 wieńcowa, 10 spadkowy

C. 1 głodowa, 2 rodowy, 3 zawodowy, 4 lodowa, 5 narodowy, 6 rozwodowy, 7 miodowy, 8 ogrodowe, 9 wrzodowa, 10 progowy

D. 1 składkowa, 2 beczkowe, 3 musztardowy, 4 porcelanowy, 5 akcyzowy, 6 rasowa, 7 choinkowa, 8 flanelowa, 9 klasowe, 10 brzoskwiniowy

E. 1 biodrowy, 2 wahadłowy, 3 południowa, 4 czynszowe, 5 miejscowy, 6 życiowa, 7 wojskowy, 9 gardłowa, 10 polowy

Ćw. 25

A. 1 przyjacielskie, 2 anielska, 3 kardynalski, 4 profesorski, 5 kaznodziejski, 6 diabelski, 7 piłkarskie, 8 mieszczański, 9 koleżeńska, 10 franciszkańska

B. 1 partyzancka, 2 rybacka, 3 studencki, 4 sąsiedzkie, 5 prostacki, 6 adwokacka, 7 szlachecki, 8 wariacki, 9 austriackie, 10 słowacki

Ćw. 26

A. 1 watykański, 2 izraelski, 3 albański, 4 bułgarski, 5 nepalski, 6 chiński, 7 japoński, 8 czeski, 9 hiszpański, 10 włoski, 11 warszawski, 12 jerozolimski, 13 brukselski, 14 londyński, 15 wiedeński, 16 pekiński, 17 berliński, 18 praski, 19 koszaliński, 20 haski

B. 1 rosyjski, 2 tunezyjski, 3 indonezyjski, 4 polinezyjski, 5 malezyjski, 6 kanadyjski, 7 cypryjski, 8 australijski, 9 brazylijski, 10 libijski, 11 syryjski, 12 belgijski, 13 kongijski, 14 nigeryjski, 15 boliwijski, 16 chilijski, 17 ugandyjski, 18 galicyjski

1 amerykański, 2 koreański, 3 marokański, 4 korsykański, 5 kubański, 6 maksykański

Ćw. 27

1 oenzetowski, 2 zetespowski, 3 peeselowscy, 4 kulowskie, 5 heglowska, 6 szekspirowskie, 7 molierowskie, 8 marksistowskie, 9 mistrzowski, 10 faszystowski, 11 rasistowskie, 12 pekaesowski, 13 prymasowskie, 14 marszałkowska, 15 kurpiowskie, 16 burmistrzowski, 17 zygmuntowski, 18 szelmowski, 19 dziadowski 20 piastowskie

Ćw. 28

A. 1 lodowata, 2 piegowata, 3 zezowate, 4 pyskata, 5 pogórkowaty, 6 trędowaty, 7 sknerowaty, 8 popielaty, 9 mułowaty, 10 srokaty

B. 1 gliniasty, 2 iglasty, 3 liściaste, 4 drabiniasty, 5 ceglasty, 6 żylaste, 7 pierzaste, 8 trawiasty, 9 gąbczasty, 10 baniasta

C. 1 mglisty, 2 kamienista, 3 złocisty, 4 osobista, 5 zamaszysty, 6 soczyste, 7 parzyste, 8 górzysty, 9 krwisty, 10 kulisty, 11 szklisty, 12 Skaliste, 13 mięsiste, 14 perlisty, 15 kleisty, 16 ciernista, 17 puszysty, 18 barczysty, 19 włókniste, 20 ziarnista

Ćw. 29

1 prowokacyjne, 2 informacyjny, 3 cywilizacyjne, 4 okupacyjny, 5 produkcyjna, 6 generacyjne, 7 obserwacyjny, 8 policyjny, 9 elekcyjny, 10 selekcyjny

1 rewizyjny, 2 okazyjny, 3 recesyjne, 4 aluzyjna, 5 perwersyjne, 6 kolizyjne, 7 dyskusyjny, 8 perkusyjne, 9 obsesyjny, 10 eksmisyjne

1 pornograficzny, 2 kaligraficzne, 3 etnograficzne, 4 choreograficzny, 5 fotograficzne, 6 ortograficzny, 7 kserograficzna, 8 biograficzne, 9 monograficzna, 10 topograficzna

1 zoologiczny, 2 immunologiczny, 3 chronologiczny, 4 alegoryczna, 5 analogiczna, 6 dychotomiczny, 7 sympatyczna, 8 apatyczny, 9 telepatyczne, 10 mitologiczna

Ćw. 30

1 kapitalistyczny, 2 militarystyczna, 3 materialistyczny, 4 kolonistyczna, 5 naturalistyczna, 6 realistyczne, 7 terrorystyczny, 8 ekshibicjonistyczne, 9 socjalistyczna, 10 fatalistyczne, 11 entuzjastyczne, 12 demokratyczny, 13 dyplomatyczny, 14 arystokratyczne, 15 psychopatyczne

Ćw. 31

1 łabędzia szyja, 2 kurze łapki, 3 owczy pęd, 4 gęsia skóra, 5 strusie pióra, 6 zajęcza warga, 7 lisia nora, 8 pawi ogon, 9 mysia dziura, 10 sokoli wzrok, 11 żółwie tempo, 12 gołębie serce, 13 cielęce oczy, 14 krecia robota, 15 małpie miny, 16 ośle uszy, 17 psia buda, 18 kocie łby, 19 słowiczy głos, 20 mysi ogon

Ćw. 32

1 pakowna, 2 sypki, 3 orny, 4 nośna, 5 gięte, 6 błędny, 7 wędrowne, 8 umowna, 9 ostrzegawczy, 10 mylna, 11 przyległy, 12 znany, 13 rozpoznawczy, 14 oniemiały, 15 psotne, 16 dojrzały 17 pożółkły, 18 skamieniały, 19 wybredny, 20 posiwiała

Ćw. 33

1 wstydliwy, 2 szkodliwy, 3 płaczliwy, 4 uszczypliwy, 5 życzliwy, 6 kłótliwy, 7 płochliwy, 8 obraźliwy, 9 łamliwy, 10 dokuczliwy, 11 troskliwy, 12 zrzędliwy, 13 przenikliwy, 14 psotliwy, 15 dolegliwy

Ćw. 34

1 rozpuszczalna, 2 zmywalna, 3 mieszkalny, 4 namacalny, 5 policzalny, 6 wysuwalny, 7 przetłumaczalny, 8 zniszczalny, 9 wyobrażalny, 10 wymienialny, 11 przewidywalny, 12 przepuszczalny, 13 przenikalny, 14 nieprzekraczalny, 15 postrzegalny

Ćw. 35

1 króciutki, króciuteńki, króciusieńki, 2 suchutki, suchuteńki, suchusieńki, 3 drobniutki, drobniuteńki, drobniusieńki, 4 słabiutki, słabiuteńki, słabiusieńki, słabiuchny, 5 calutki, całusieńki, 6 chudziutki, chudziuteńki, chudziusieńki, chudziuchny, 7 cieniutki, cieniuteńki, cieniusieńki, cieniuchny, 8 słodziutki, słodziuteńki, słodziusieńki, 9 żółciutki, żółciuteńki, żółciusieńki, 10 siwiutki, siwiuteńki, siwiusieńki, 11 ładniutki, ładniuśki, ładniusieńki, 12 bielutki, bieluteńki, bielusieńki, bieluchny, 13 czyściutki, czyściuteńki, czyściusieńki, czyściuchny, 14 leciutki, leciuteńki, leciusieńki, leciuchny, 15 lichutki, lichuteńki, lichusieńki, 16 prościutki, prościuteńki, prościusieńki, prościuchny, 17 szczuplutki, szczupluteńki, szczuplusieńki, szcupluchny, 18 jaśniutki, jaśniuteńki, jaśniusieńki, jaśniuchny, 19 delikatniutki, delikatniuśki, 20 wątlutki, wątluteńki, wątlusieńki

Ćw. 36

1 przepiękny, 2 prześmieszny, 3 przykrótki, 4 nadwrażliwy, 5 nadludzki, 6 przedobry, 7 przeczysty, 8 przemiły, 9 nadzwyczajny, 10 przebogaty, 11 przyciężki, 12 przeogromny, 13 przydługi, 14 arcyciekawy, 15 hiperpoprawny, 16 estramocny, 17 arcydoskonały, 18 supernowoczesny, 19, superinteligentny, 20 superszybki

Ćw. 37

1 żółtawy, 2 tępawy, 3 słodkawy, 4 cierpkawy, 5 białawy, 6 niskawy, 7 głupawy, 8 ciemnawy, 9 brudnawy, 10 nudnawy, 11 słonawy, 12 łysawy, 13 gorzkawy, 14 czerwonawy, 15 grubawy, 16 bladawy, 17 starawy, 18 ślepawy, 19 niebieskawy, 20 siwawy

Ćw. 38

1 niebrzydki, 2 niegłupi, 3 niewysoki, 4 niedobry, 5 nieduży, 6 niezły, 7 niegruby, 8 niezdrowy, 9 niemądry, 10 nieprosty

Ćw. 39

1 bezpański pies, 2 bezdomny człowiek, 3 bezprawna decyzja, 4 bezcelowy wysiłek, 5 bezkresna dal, 6 bezobjawowe zakażenie, 7 bezwiedny ruch, 8 bezdzietne małżeń-

stwo, 9 bezlistne drzewo, 10 bezrolny chłop, 11 bezduszna eksmisja, 12 bezimienne dzieło, 13 bezwyjątkowa reguła, 14 bezcenne dzieło sztuki, 15 bezkarni chuligani, 16 bezideowa literatura, 17 bezwstydne zachowanie, 18 bezwarunkowe posłuszeństwo, 19 bezbożne prawo, 20 bezwładne nogi

Ćw. 40

1 bez granicy, 2 bez roboty, 3 bez płci, 4 bez powrotu, 5 bez namiętności, 6 bez przedmiotu, 7 bez rozumu, 8 bez użytku, 9 bez troski, 10 bez sporu, 11 bez śniegu, 12 bez skutku, 13 bez wizy, 14 bez woni, 15 bez żony, 16 bez załogi, 17 bez wyznania, 18 bez tłuszczu, 19 bez powodu, 20 bez pestek

Ćw. 41

1 zastrzyk domięśniowy, 2 znaczenie dosłowne, 3 dozgonna wdzięczność, 4 dożywotnie więzienie, 5 zawody międzyszkolne, 6 umowy międzynarodowe, 7 okres międzywojenny, 8 rozmowa międzymiastowa, 9 upodobnienie międzywyrazowe, 10 naziemna stacja kolei, 11 strona nawietrzna, 12 środki nasercowe, 13 tabletki nasenne, 14 zioła napotne, 15 nadworny poeta, 16 kolejka podziemna, 17 łódź podwodna, 18 ruch odśrodkowy, 19 krytyka oddolna, 20 komentarz odautorski

Ćw. 42

1 pod ziemią, 2 po operacji, 3 pod bramką, 4 poza szkołą, 5 pod skórą, 6 pod równikiem, 7 pod niebem, 8 ponad plan, 9 ponad obowiązek, 10 ponad czas, 11 poza rynkiem, 12 pod miastem, 13 po zawale, 14 przed małżeństwem, 15 przed wojną, 16 przed historią, 17 przy domu, 18 przy granicy, 19 przy kościele, 20 za granicą

Ćw. 43

1 bardziej miękki, 2 zdolniejszy, 3 śmieszniejszy, 4 drobniejszy, 5 bardziej doświadczony, 6 bardziej słony, 7 bardziej kolorowy, 8 słodszy, 9 ciemniejszy, 10 cieplejszy, 11 bardziej nowoczesny, 12 bardziej szczery, 13 głębszy, 14 bardziej koleżeński, 15 bardziej gorzki, 16 mądrzejszy, 17 czystszy (czyściejszy), 18 odważniejszy, 19 sławniejszy, 20 bardziej tępy

Ćw. 44

1 starsza, 2 czystszy (czyściejszy), 3 szybszy, 4 silniejszy, 5 mniejsze, 6 świeższy, 7 cięższy, 8 łatwiejsze, 9 mniejszy, 10 dłuższy, 11 wyżsi, 12 spokojniejsze, 13 bardziej tolerancyjni, 14 pilniejsze, 15 dłuższe, 16 surowsi, 17 droższe, 18 dłuższe, 19 większe, 20 bardziej impulsywni

Ćw. 45

1 przystojniejszy / przystojniejsi, 2 wygodniejszy / wygodniejsze, 3 ciekawsza / ciekawsze, 4 zdolniejszy / zdolniejsi, 5 cieplejszy / cieplejsze, 6 większy / większe, 7 rzadkie / rzadsze, 8 życzliwszy / życzliwsi, 9 biedniejszy / biedniejsi, 10 pracowitsza / pracowitsze

Ćw. 46

1 bardziej interesująca niż poprzednia / od poprzedniej, 2 jaśniejsze niż stare / od starego, 3 spokojniejsze niż pierwsze / od pierwszego, 4 młodsza niż stara / od starej, 5 bardziej zielone niż wasze / od waszego, 6 lepszy niż ostatni / od ostatniego, 7 niższa niż moja / od mojej, 8 gorsze niż jej / od jej, 9 bardziej zazdrosny niż mój / od mojego, 10 cierpliwsza niż wasza / od waszej, 11 bardziej wymagający niż twoi / od twoich, 12 właściwsze niż poprzednie / od poprzednich, 13 bardziej koleżeńscy niż twoi / od twoich, 14 trudniejsze niż aktualne / od aktualnych, 15 wierniejsze niż psy / od psów, 16 bardziej nerwowi niż Amerykanie / od Amerykanów, 17 pilniejsi niż

uczennice / od uczennic, 18 agresywniejsze niż lisy / od lisów, 19 silniejsi niż kobiety / od kobiet, 20 odważniejsi niż dziewczyny / od dziewczyn

Ćw. 47

1 bardziej nerwowe, 2 szczuplejsza, 3 bogatszy, 4 piękniejsza, 5 słabsza, 6 mniejsza, 7 sprawniejszy, 8 bardziej elegancki, 9 wolniejsza, 10 gorsza, 11 tragiczniejsze, 12 bardziej uprzejme, 13 agresywniejsi, 14 bardziej wysportowani, 15 lepsi, 16 bardziej cisi, 17 bardziej restrykcyjni, 18 gorsze, 19 zasobniejsze, 20 smutniejsi

Ćw. 48

1 im bardziej schorowany, tym mniejsza, 2 im zdolniejsze, tym większa, 3 im cieplejsze, tym mroźniejsza, 4 im dłuższa, tym krótszy, 5 im większa, tym ryzykowniejszy, 6 im prostsze, tym trudniejsze, 7 im wolniejsza, tym większe, 8 im skrupulatniejsze, tym trafniejsza, 9 im wyższe, tym lepszy, 10 im właściwsza, tym szybsze, 11 im bogatsi, tym zamożniejsze, 12 im zdrowsi, tym mniejsze, 13 im weselsi, tym przyjemniejsza, 14 im bardziej zarozumiali, tym nieprzyjemniejsi, 15 im bardziej pracowici, tym bogatsi, 16 im popularniejsi, tym bardziej narażeni, 17 im aktywniejsi, tym spokojniejsi, 18 im wyżsi, tym większe, 19 im dłuższe, tym większe, 20 im kompetentniejsi, tym mniejsza

Ćw. 49

1 najsilniejszy z wszystkich zwierząt, 2 najstarsza z wszystkich miast, 3 najtrudniejszy z wszystkich języków, 4 najważniejsze z wszystkich wartości życiowych, 5 najpotrzebniejsza z wszystkich świadczeń społecznych, 6 najgorsza z wszystkich nieszczęść ludzkich, 7 najpiękniejszy z wszystkich polskich miast, 8 największa z wszystkich polskich miast, 9 najbardziej zanieczyszczony z wszystkich polskich regionów, 10 najwyższa z wszystkich dziewcząt w szkole, 11 najdziksze z wszystkich gór w Polsce, 12 najbardziej przeludnione z wszystkich państw na świecie, 13 najstarsze z wszystkich gór w Polsce, 14 najniezbędniejsze z wszystkich rzeczy na świecie, 15 najzdrowsze z wszystkich owoców, 16 najsłynniejsi z wszystkich polskich kompozytorów, 17 największe z wszystkich ssaków na świecie, 18 najbardziej beztroskie z wszystkich istot na ziemi, 19 najbezpieczniejsze z wszystkich środków transportu, 20 najruchliwsi z wszystkich narodów Europy

Ćw. 50

1 jednym z najchytrzejszych zwierząt, 2 jedną z najdłuższych rzek, 3 jednym z najbardziej znanych polskich reżyserów, 4 jedną z najbardziej reprezentacyjnych ulic Krakowa, 5 jednym z najsłynniejszych zamków, 6 jedną z najpopularniejszych marek samochodów, 7 jednym z najważniejszych mediów, 8 jedną z najbardziej szkodliwych używek, 9 jednym z najważniejszych uczuć, 10 jedną z najbardziej podstawowych wartości, 11 jedne z najpracowitszych owadów, 12 jedne z najmniej zbadanych obiektów, 13 jednym z najprzyjemniejszych okresów, 14 jednymi z najbardziej opanowanych ludzi, 15 jednymi z najbogatszych Europejczyków, 16 jednymi z najodważniejszych żołnierzy, 17 jednymi z najnieszczęśliwszych ludzi, 18 jednymi z najlepiej opłacanych pracowników, 19 jednym z najliczniejszych narodów, 20 jednymi z najbardziej szkodliwych gryzoni

Ćw. 51

1 Wśród wszystkich kwiatów róża jest najpiękniejsza, 2 Wśród wszystkich drzew na świecie sekwoja jest najwyższa, 3 Wśród wszystkich moich znajomych ona jest najinteligentniejsza, 4 Wśród wszystkich wartości rodzina jest najważniejsza, 5 Wśród wszystkich pociągów ekspres jest najszybszy, 6 Wśród wszystkich zawodów lekarz jest najbardziej ceniony, 7 Wśród wszystkich cnót człowieka dobroć jest najbardziej ceniona, 8 Wśród wszystkich nałogów palenie papierosów jest najtrudniej-

sze do przezwyciężenia, 9 Wśród wszystkich studentów ona jest najzdolniejsza, 10 Wśród wszystkich wartości na ziemi życie jest najcenniejsze 11 Wśród wszystkich owadów pszczoły i mrówki są najpracowitsze, 12 Wśród wszystkich miast Europy Paryż i Rzym są najczęściej odwiedzane, 13 Wśród wszystkich audycji telewizyjnych wiadomości są najczęściej oglądane, 14 Wśród wszystkich środków transportu samoloty są najszybsze, ale niebezpieczne, 15 Wśród wszystkich używek papierosy są najszkodliwsze, 16 Wśród wszystkich moich przyjaciół Kowalscy są najlepsi, 17 Wśród wszystkich uczuć człowieka przyjaźń i miłość są najbardziej wartościowe, 18 Wśród wszystkich dróg w Europie polskie drogi są chyba najgorsze, 19 Wśród wszystkich ciastek na świecie polskie ciastka są najlepsze, 20 Wśród wszystkich zajęć na uniwersytecie zajęcia z gramatyki są najciekawsze

Ćw. 52

1 najsolidniejszy w naszej szkole / z naszej szkoły, 2 najbardziej malownicza w całym kraju / z całego kraju, 3 najdroższy w całym mieszkaniu / z całego mieszkania, 4 najokazalszy w całym ogrodzie / z całego ogrodu, 5 najważniejszy w tym procesie / z tego procesu, 6 najmilsza w tej bibliotece / z tej biblioteki, 7 najpilniejszy w naszej grupie / z naszej grupy, 8 najbardziej wzruszający w tym utworze / z tego utworu, 9 najbardziej przekorna w tym zespole / z tego zespołu, 10 najwstydliwsza w naszej rodzinie / z naszej rodziny, 11 najbardziej przedsiębiorczy w naszym kraju / z naszego kraju, 12 najniebezpieczniejsi w tym mieście / z tego miasta, 13 najsłodsze w tym regionie / z tego regionu, 14 najlepsi w tym szpitalu / z tego szpitala, 15 najambitniejsi w tym klubie / z tego klubu, 16 najzabawniejsze w naszej rodzinie / z naszej rodziny, 17 najbardziej uczynni w tym mieście / z tego miasta, 18 najzdrowsze w tej okolicy / z tej okolicy, 19 najbogatsi w Europie / z Europy, 20 najbardziej uprzejmi w tej dzielnicy / z tej dzielnicy

Ćw. 53

1 jak najszybszym, 2 jak najlepszą, 3 jak najładniejszego, 4 jak najwcześniejszym, 5 jak najwłaściwszą, 6 jak najatrakcyjniejszą, 7 jak najbardziej interesujące, 8 jak najcieplejszy, 9 jak najwygodniejszy, 10 jak najgorszą, 11 jak najprostszą, 12 jak najlepszych, 13 jak najwyższych, 14 jak najspokojniejsze, 15 jak najcieńsze, 16 jak najpozytywniejszą, 17 jak najmniejsze, 18 jak najszczęśliwsza, 19 jak najogólniejszą, 20 jak najrzadsze

Ćw. 54

1 skąd, 2 odkąd, 3 odkąd, 4 gdzie / dokąd, 5 kiedy, 6 jak, 7 kiedy, 8 gdzie / dokąd, 9 kiedy, 10 skąd, 11 jak, 12 gdzie, 13 którędy, 14 dokąd, 15 jak, 16 kiedy, 17 skąd, 18 którędy, 19 gdzie, 20 odkąd

Ćw. 55

1 gdziekolwiek, 2 kiedykolwiek, 3 jakkolwiek, 4 odkądkolwiek, 5 dokądkolwiek, 6 gdziekolwiek, 7 jakkolwiek, 8 skądkolwiek, 9 którędykolwiek, 10 dokądkolwiek, 11 jakkolwiek, 12 gdziekolwiek, 13 którędykolwiek, 14 kiedykolwiek, 15 jakkolwiek, 16 gdziekolwiek, 17 skądkolwiek, 18 kiedykolwiek, 19 skądkolwiek, 20 gdziekolwiek

Ćw. 56

1 ciepło, 2 głupio, 3 mądrze, 4 dobrze, 5 dziwnie, 6 źle, 7 jasno, 8 poważnie, 9 nudno, 10 interesująco, 11 zimno, 12 trudno, 13 wygodnie, 14 pracowicie, 15 głośno, 16 spokojnie, 17 praktycznie, 18 grzecznie, 19 nudno, 20 wytrwale

Ćw. 57

1 radośnie, 2 niecierpliwie, 3 pozornie, 4 serdecznie, 5 chętnie, 6 ochoczo, 7 milcząco, 8 pokornie, 9 poważnie, 10 ostrożnie, 11 pokornie, 12 rozpaczliwie, 13 uroczo, 14 spokojnie, 15 wdzięcznie, 16 rozsądnie, 17 wrogo, 18 przekornie, 19 współczująco, 20 żałośnie

Ćw. 58

1 ochoczo, 2 godnie, 3 radośnie, 4 serdecznie, 5 pozornie, 6 powściągliwie, 7 niecierpliwie, 8 rozważnie, 9 pokornie, 10 wrogo, 11 spokojnie, 12 wdzięcznie, 13 rozpaczliwie, 14 przekornie, 15 troskliwie, 16 chętnie, 17 poważnie, 18 rozsądnie, 19 ostrożnie, 20 uważnie

Ćw. 59

a) 1 na jutro, 2 na czas, 3 na później, 4 na chwilę, 5 na moment

b) 1 natychmiast, 2 wcześnie, 3 nigdy, 4 zaraz, 5 nazajutrz

c) 1 wtenczas, 2 teraz, 3 naraz, 4 pojutrze, 5 z rana

Ćw. 61

a) 1 nigdzie, 2 wszędzie, 3 gdzieniegdzie, 4 tu, 5 tu i ówdzie

b) 1 z daleka, 2 z bliska, 3 z przodu, 4 z góry, 5 z dołu

c) 1 w dół, 2 do przodu, 3 w górę, 4 na bok, 5 do tyłu

d) 1 na zewnątrz, 2 wewnątrz, 3 z zewnątrz, wewnątrz, 4 do wewnątrz, 5 wewnątrz

e) 1 stąd, 2 tędy czy tamtędy, 3 stamtąd, 4 tędy i owędy, 5 tamtędy, tędy

Ćw. 62

a) 1 maszynowo, 2 boso, 3 listownie, 4 fachowo, 5 bezproblemowo

b) 1 na oścież, 2 na wskroś, 3 na gorąco, 4 na wznak, 5 na czczo

c) 1 po królewsku, 2 po kryjomu, 3 po polsku, 4 po góralsku, 5 po swojemu

d) 1 jednym haustem, 2 chyłkiem, 3 ukradkiem, 4 cichaczem, 5 piorunem

Ćw. 63

1 dwojako, 2 jednokrotnie, 3 po pierwsze, po drugie, po trzecie, 4 trzykrotnie

Ćw. 64

1 niżej, wyżej, 2 prościej, bardziej skomplikowanie, 3 głośniej, ciszej, 4 dłużej, krócej, 5 wcześniej, później, 6 lepiej, gorzej, 7 surowiej, łagodniej, 8 brudniej, czyściej, 9 dalej, bliżej, 10 szybciej, wolniej, 11 odważniej, tchórzliwiej, 12 trudniej, łatwiej, 13 wytworniej, mniej wytwornie, 14 bardziej interesująco, mniej interesująco, 15 lekkomyślniej, mniej lekkomyślnie, 16 ostrożniej, mniej ostrożnie, 17 życzliwiej, mniej życzliwie, 18 rozrzutniej, mniej rozrzutnie, 19 bardziej emocjonalnie, mniej emocjonalnie, 20 bardziej bezinteresownie, mniej bezinteresownie

Ćw. 65

1 wytrwalej od Zosi, 2 krytyczniej od Pawła, 3 łapczywiej od Rafałka, 4 podejrzliwiej ode mnie, 5 serdeczniej od niej, 6 uczciwiej od niego, 7 gorliwiej od Marka, 8 bardziej protekcjonalnie od nich, 9 skromniej od Kowalskich, 10 pochopniej ode mnie, 11 nudniej od poprzednika, 12 bardziej zaborczo od córki, 13 szlachetniej od was, 14 hojniej od kolegów, 15 czulej od dziadka, 16 bardziej elegancko od Adama, 17 uporczywiej od nich, 18 przyjemniej od was, 19 rzadziej od ciebie, 20 ciekawiej od profesora Rysia

Ćw. 66

1 gorzej, 2 drożej, 3 wyraźniej, 4 młodziej, 5 prościej, 6 lepiej, 7 żałośniej, 8 ciemniej, 9 wyżej, 10 swobodniej, 11 ostrzej, 12 zimniej, 13 skromniej, 14 trzeźwiej, 15 szerzej, 16 groźniej, 17 podstępniej, 18 później, 19 głębiej, 20 niebezpieczniej

Ćw. 67

1 wyżej, mniej, 2 dłużej, bardziej, 3 prościej, łatwiej, 4 bardziej, gorzej, 5 głośniej, wyraźniej, 6 poważniej, śmieszniej, 7 złośliwiej, mniej, 8 prędzej, lepiej, 9 dalej, więcej, 10 później, krócej, 11 głębiej, rzadziej, 12 częściej, zdrowiej, 13 bardziej ekstrawagancko, żałośniej, 14 grzeczniej, łatwiej, 15 bezczelniej, mniej, 16 życzliwiej, więcej, 17 uparciej, szybciej, 18 przyjaźniej, łatwiej, 19 ostrożniej, bezpieczniej, 20 pochopniej, prawdopodobniej

Ćw. 68

1 krócej, 2 częściej, 3 solidniej, 4 prędzej, 5 lepiej, 6 wcześniej, 7 później, 8 mądrzej, 9 mniej, 10 rzadziej, 11 więcej, 12 ostrzej, 13 głośniej, 14 niżej, 15 czyściej, 16 głębiej, 17 gorzej, 18 wolniej, 19 gęściej, 20 wyżej

Ćw. 69

1 najdłużej, 2 najgłębiej, 3 najgłośniej, 4 najlepiej, 5 najbardziej efektownie, 6 najciężej, 7 najwytrwalej, 8 najciekawiej, 9 najwierniej, 10 najwyżej, 11 najmłodziej, 12 najczęściej, 13 najspokojniej, 14 najgłośniej, 15 najkrócej, 16 najdrożej, 17 najniżej, 18 najagresywniej, 19 najwolniej, 20 najmniej

Ćw. 70

1 najdłużej, 2 najwyżej, 3 najprościej, 4 najgłośniej, 5 najmądrzej, 6 najbardziej, 7 najmłodziej, 8 najgłośniej, 9 najbardziej tradycyjnie, 10 najbardziej naturalnie, 11 najsmutniej, 12 najgroźniej, 13 najtrudniej, 14 najbardziej beztrosko, 15 najbardziej nerwowo, 16 najbardziej amatorsko, 17 najtrwalej, 18 najstaranniej, 19 najwydajniej, 20 najlepiej sprzedawanych

Ćw. 71

1 najlepiej, 2 najbujniej, 3 najliczniej, 4 najwężej, 5 najszybciej, 6 najodważniej, 7 najchętniej, 8 najdłużej, 9 najrzadziej, 10 najłatwiej, 11 najbieglej, 12 najwięcej, 13 najgorzej, 14 najtaniej, 15 najrzetelniej, 16 najprościej, 17 najwygodniej, 18 najbardziej fachowo, 19 najbardziej opłacalnie, 20 najsprawniej

Ćw. 72

1 najdłużej, 2 najsensowniej, 3 najjaśniej, 4 najlepiej, 5 najbardziej, 6 najzagorzalej, 7 najśmielej, 8 najbardziej ordynarnie, 9 najodważniej, 10 najpilniej, 11 najpodstępniej, 12 najgorzej, 13 najmniej, 14 najokrutniej, 15 najczęściej, 16 najaktywniej, 17 najpiękniej, 18 najpoważniej, 19 najszczerzej, 20 najszybciej.

Ćw. 73

1 najdłużej, 2 najszybciej, 3 najprościej, 4 najgorzej, 5 najmniej, 6 najwcześniej, 7 najpóźniej, 8 najpoważniej, 9 najuroczyściej, 10 najdrożej, 11 najtaniej, 12 najwierniej, 13 najgłębiej, 14 najpłyciej, 15 najszerzej, 16 najciemniej, 17 najwygodniej, 18 najrzadziej, 19 najmocniej, 20 najostrożniej

Ćw. 74

1 najobszerniej, 2 najsolidniej, 3 najdłużej, 4 najstosowniej, 5 najgłośniej, 6 najlepiej, 7 najmniej, najwięcej, 8 najciszej, 9 najdalej, 10 najwcześniej, 11 najczęściej,

12 najniżej, 13, najszybciej, 14 najgrzeczniej, 15 najpoważniej, 16 najbliżej, 17 najcieplej, 18 najprościej, 19 najpodlej, 20 najczulej

Ćw. 75

1 młodość, 2 mądrość, 3 brzydota, 4 tępota, 5 ciasnota, 6 dobroć, 7 ubóstwo, 8 czystość, 9 złość, 10 zdolność

Ćw. 76

1 sprzedawczyni, 2 nie ma, 3 dziennikarka, 4 dziedziczka, 5 dozorczyni, 6 nie ma, 7 krawcowa, 8 mniszka, 9 nie ma, 10 gospodyni, 11 nie ma (doktorowa), 12 nie ma (ministrowa) 13 prawniczka, 14 nie ma, (ambasadorowa), 15 kucharka, 16 fryzjerka, 17 szatniarka, 18 nie ma (dyrektorowa), 19 sekretarka, 20 nie ma (senatorowa)

Ćw. 77

A. 1 urzęduje, 2 projektuje, 3 pisze, 4 wychowuje, 5 tańczy, 6 komponuje, 7 pielęgnuje, 8 maluje, 9 reżyseruje, 10 kuje

B. 1 pisze felietony, 2 masuje ciało, 3 obsługuje kamerę, 4 gra na lutni, 5 jeździ na rowerze, 6 jeździ na motocyklu, 7 śpiewa w chórze, 8 gra na pianinie, 9 robi plany, 10 gra na organach

Ćw. 78

1 degenerat, 2 faszysta, 3 rasista, 4 fantasta, 5 nudysta, 6 alkoholik, 7 impresjonista, 8 nacjonalista, 9 liberał, 10 socjalista

Ćw. 79

A. 1 ten, który plotkuje, 2 ten, który pobiera cło, 3 ten, który pisze felietony, 4 ten, który robi filmy, 5 ten, który łowi ryby, 6 ten, który żyje w nędzy, 8 ten, który wyznaje ideologię Marksa, 9 ten, który uzależnia swój stosunek do ludzi od rasy, 10 ten, który wierzy w Mahometa

B. 1 mieszka w Grecji, 2 w Mongolii, 3 w Pakistanie, 4 w Holandii, 5 w Bułgarii, 6 w Wielkiej Brytanii, 7 w Syrii, 8 w Szkocji, 9 w Finlandii, 10 na Łotwie

Ćw. 80

A. 1 do mięśnia, 2 przy granicy, 3 na sen, 4 bez chmur, 5 nad obowiązek, 6 pod ziemią, 7 od wieków, 8 daleko biega / bieży 'jedzie', 9 przy granicy, 10 po południu

B. 1 które się dziedziczy, 2 który ściera, 3 po której można żeglować, 4 którego nie da się wytłumaczyć, 5 które oszałamiają, 6 po których się poznaje, 7 na której się grzęźnie, 8 na którym się siedzi, 9 które są potrzebne do bytowania, 'życia', 10 w którym się mieszka

Ćw. 81

1 wytrwałość, 2 lenistwo, 3 delikatność, 4 lojalność, 5 tolerancja, 6 towarzyskość, 7 lekkomyślność, 8 pracowitość, 9 przekora, 10 prawdomówność

Ćw. 82

1 przez grzeczność, 2 przez niefrasobliwość, 3 przez ciekawość, 4 przez szacunek, 5 przez wytrwałość, 6 przez egoizm, 7 przez nerwowość, 8 przez serdeczność, 9 przez zazdrość, 10 przez oszczędność

Ćw. 83

1 dla wychowywania, 2 dla uniknięcia problemów, 3 dla uzyskania zgody, 4 dla odpoczynku, 5 dla zmuszenia, 6 dla wygody, 7 dla zjednania, 8 dla przekupienia, 9 dla zrobienia wrażenia, 10 dla poprawienia swojego wizerunku

Ćw. 84

1 mimo skorzystania, 2 mimo wcześniejszego wyjazdu, 3 mimo rozumienia, 4 mimo obniżenia, 5 mimo złożenia, 6 mimo zjedzenia, 7 mimo przebaczenia, 8 mimo zaproszenia, 9 mimo życia, 10 mimo chęci

Ćw. 85

1 w razie przeprowadzki, 2 w razie zmęczenia, 3 w razie przepłynięcia, 4 w razie znalezienia, 5 w razie zatrzymania, 6 w razie przekonania, 7 w razie zdobycia, 8 w razie przekroczenia, 9 w razie potrzeby, 10 w razie wyjazdu

Ćw. 86

1 bez zmiany, 2 bez znalezienia, 3 bez systematycznej pracy, 4 bez akceptacji, 5 bez wyjścia do ludzi, 6 bez udowodnienia, 7 bez uczenia się, 8 bez podania, 9 bez zwrócenia mu uwagi, 10 bez pokazania

SPIS TREŚCI

Wstęp 5

FLEKSJA

Ogólna informacja, o wymianach spółgłoskowych i samogłoskowych . . . 11

Mianownik 13
Ćwiczenia wdrażające 19
Ćwiczenie sprawdzające 47

Dopełniacz 48
Funkcje dopełniacza w zdaniu 54
Ćwiczenia wdrażające 60
Ćwiczenia sprawdzające 110
Rzeczowniki i przymiotniki 110
Zaimki 112
Liczebniki 112
Przyimki 113

Celownik 114
Funkcje celownika w zdaniu 117
Ćwiczenia wdrażające 119
Ćwiczenia sprawdzające 137
Rzeczowniki i przymiotniki 137
Zaimki 138
Przyimki 138
Liczebniki 139

Biernik 140
Funkcje biernika w zdaniu 144
Ćwiczenia wdrażające 149
Ćwiczenia sprawdzające 185
Rzeczowniki i przymiotniki 185
Zaimki 185
Przyimki 186
Liczebniki 187

Narzędnik 188
Funkcje narzędnika w zdaniu 190
Ćwiczenia wdrażające 194
Ćwiczenia sprawdzające 223
Rzeczowniki i przymiotniki 223
Zaimki 224
Liczebniki 224
Przyimki 225

Miejscownik 227
Funkcje miejscownika w zdaniu 231
Ćwiczenie wdrażające 233
Ćwiczenia sprawdzające 266
Rzeczowniki i przymiotniki 266

Zaimki 267
Liczebniki 267
Przyimki 268

Wołacz 269
Ćwiczenia wdrażające 271

Ćwiczenia uzupełniające
Zaimek zwrotny **'się'** 274
Zaimek **'sam'** 275
Rzeczowniki z przyrostkiem **-ka** 276
Przymiotniki złożone 277
Liczebniki zbiorowe 278

Ćwiczenia sprawdzające znajomość wszystkich przypadków
Rzeczowniki 282
Przymiotniki 283
Rzeczowniki, przymiotniki, liczebniki i zaimki 284
Zaimki 289
Przyimki 289
Liczebniki 290

SŁOWOTWÓRSTWO

Informacje ogólne 295

Rzeczowniki 297

Słowotwórstwo rzeczowników – ćwiczenia 299
Formacje transpozycyjne 299
Formacje modyfikacyjne 309
Formacje mutacyjne 315

Wyrazy złożone 328

Przymiotniki 331

Słowotwórstwo przymiotników – ćwiczenia 331
Przymiotniki odrzeczownikowe 331
Przymiotniki odczasownikowe 346
Przymiotniki odprzymiotnikowe 349
Przymiotniki od wyrażeń syntaktycznych 352
Stopniowanie przymiotników 356

Zaimki – ćwiczenia 373

Liczebniki 378

Przysłówki – ćwiczenia 380
Stopniowanie przysłówków 389

Ćwiczenia sprawdzające 404

Ćwiczenia syntaktyczne 407

Rozwiązania ćwiczeń 413
Fleksja 413
Słowotwórstwo 449

UNIVERSITAS poleca

Magdalena Szelc-Mays

Tańce malowane.

Podręcznik dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym

W książce dzieci odnajdą:

- teksty piosenek
- kolorowankę (pary taneczne w strojach regionalnych)
- karty do gry
- CD z piosenkami

Nauczyciele zaś znajdą sugestie, jak niebanalnie poprowadzić zajęcia z dziećmi w różnym wieku, wprowadzając do nich naukę polskich tańców ludowych.

Tańce malowane można wykorzystać na różnym poziomie edukacji kulturowej, językowej, muzycznej ucząc dzieci w różnym wieku:

dzieci najmłodsze – słuchanie, proste reagowanie ruchowe, klaskanie, tupanie, powtarzanie fragmentów rytmu, tekstu słownego, melodii, malowanie, kolorowanie, zabawy ruchowe z naśladownictwem ruchów nauczyciela i tańce integracyjne. Kształtowanie wyobrażeń muzycznych i słownych;

dzieci starsze – zabawy rytmiczno-ruchowe na tle muzyki z nagrań, nauka i śpiew piosenki, rozwój mowy i słownictwa polskiego, nauka kroków i figur tanecznych, zastosowanie proponowanych zabaw tanecznych, malowanie strojów, rozpoznawanie piosenek, tańców i strojów, nazywanie ich i kojarzenie z wiedzą o regionach i wiedzą historyczną, znajomością legend, poznawanie pojęć muzycznych, wykorzystanie materiału zawartego w podręczniku do metod aktywizujących samodzielność uczniów na przykład w sytuacjach dramowych;

młodzież – nauka kroków i figur tanecznych, wykonywanie tańców według propozycji zawartych w podręczniku. Samodzielne tworzenie pełnych układów choreograficznych z opisanych i poznanych elementów poszczególnych tańców, opracowanie suit tanecznych, inscenizacji, poszerzenie wiedzy o folklorze polskim, kulturze polskiej, wiedzy historycznej i geograficznej – związane z tym poszerzenie znajomości słownictwa gwarowego, czerpanie inspiracji do poznawanie Polski, utożsamienie się z kulturą polską, integrowanie się w grupie rówieśniczej poprzez współpracę, wspólne występy.

nauczyciele i studenci pedagogiki – korzystanie z podręcznika jako materiału uzupełniającego – muzycznego, słownego, metodyczno-repertuarowego do pracy z dziećmi, tworzenie planów lekcji urozmaiconych o taniec, zabawę i piosenkę.

205x295 mm, 84 s., opr. miękka, CD
Cena 35,00 zł

TOWARZYSTWO AUTORÓW I WYDAWCÓW
PRAC NAUKOWYCH UNIVERSITAS

REDAKCJA
al. 3 Maja 7
30-063 Kraków
tel./fax (0 12) 634 51 07
(0 12) 423 47 69
(0 12) 634 37 85

DYSTRYBUCJA
oraz
KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA
ul. Żmujdzka 6B
31-426 Kraków

tel. (012) 413 91 36
fax (012) 413 91 25
e-mail:box@universitas.com.pl

Zapraszamy do Księgarni Internetowej UNIVERSITAS
www.universitas.com.pl

Na naszej stronie znajdziecie Państwo aktualne informacje o:

- rabatach
- nowościach
- zapowiedziach
- spotkaniach promocyjnych
- bestsellerach UNIVERSITAS

a także

- pełną listę książek w sprzedaży (katalog alfabetyczny autorów i tytułów).

Ponadto na stronie www.universitas.com.pl dostępne są:

- szczegółowe opisy książek
- spisy treści
- fragmenty tekstów
- recenzje
- program wydawniczy na 2003 rok (tytuły i ceny)

Jeżeli macie Państwo dodatkowe pytania, chętnie udzielimy więcej informacji i wyjaśnień. Prosimy o kontakt: **box@universitas.com.pl**

Zapraszamy do zarejestrowania się już dziś na **www.universitas.com.pl**
Wówczas na bieżąco będziemy informować Państwa o naszych tytułach.

ZAPAMIĘTAJ!
www.universitas.com.pl

NA NASZEJ STRONIE MOŻECIE PAŃSTWO ZAMÓWIĆ BEZPŁATNY KATALOG UNIVERSITAS

PODRĘCZNIKI W SERII **JĘZYK POLSKI DLA CUDZOZIEMCÓW**
pod redakcją Władysława Miodunki

KURSOWE

poziom podstawowy

Władysław Miodunka **CZEŚĆ, JAK SIĘ MASZ?**
Podręcznik do nauki języka polskiego dla początkujących
Wkrótce nowa, rozszerzona edycja książki w dwóch częściach!

Danuta Gałyga **ACH, TEN JĘZYK POLSKI!**
Ćwiczenia komunikacyjne dla grup początkujących

Ewa Lipińska **Z POLSKIM NA TY**
Podręcznik do nauki języka polskiego
dla stopnia progowego

Marta Pančiková, Wiesław Stefańczyk
PO TAMTEJ STRONIE TATR...
Učebnica poľštiny pre Slovákov

poziom średni ogólny

Ewa Lipińska, Elżbieta Grażyna Dąmbska
KIEDYŚ WRÓCISZ TU...
Podręcznik języka polskiego dla średnio zaawansowanych.
Część I

Magdalena Szelc-Mays **COŚ WAM POWIEM...**
Ćwiczenia komunikacyjne dla grup średnich

SŁOWNIKI

poziom podstawowy

Anna Seretny **A CO TO TAKIEGO?**
Obrazkowy słownik języka polskiego

Stanisław Mędak **SŁOWNIK ODMIANY RZECZOWNIKÓW POLSKICH**

Stanisław Mędak **SŁOWNIK FORM KONIUGACYJNYCH CZASOWNIKÓW POLSKICH**

Stanisław Mędak **SŁOWNIK ŁĄCZLIWOŚCI SKŁADNIOWEJ CZASOWNIKÓW POLSKICH** wkrótce

SYSTEM JĘZYKA

poziom podstawowy

Magdalena Szelc-Mays **SŁOWA I SŁÓWKA**
Podręcznik do nauczania słownictwa
i gramatyki dla początkujących

Magdalena Szelc-Mays
NOWE SŁOWA – STARE RZECZY
Podręcznik do nauczania słownictwa języka polskiego

poziom średni ogólny i zaawansowany

Piotr Garncarek **CZAS NA CZASOWNIK**
Ćwiczenia gramatyczne z języka polskiego

Stanisław Mędak **CO Z CZYM?**
Ćwiczenia składniowe dla grup zaawansowanych

Józef Pyzik **PRZYGODA Z GRAMATYKĄ**
Fleksja i słowotwórstwo imion

Józef Pyzik **IŚĆ CZY JECHAĆ?**
Ćwiczenia gramatyczno-semantyczne
z czasownikami ruchu

Stanisław Mędak **LICZEBNIK TEŻ SIĘ LICZY!**
Gramatyka liczebnika z ćwiczeniami

Gramatyka

SPRAWNOŚCI

poziom średni ogólny

Ewa Lipińska **KSIĘŻYC W BUTONIERCE**
Ćwiczenia dla cudzoziemców doskonalące sprawność
rozumienia ze słuchu na podstawie
tekstów Andrzeja Sikorowskiego

Rozumienie ze słuchu

Ewa Lipińska **NIE MA RÓŻY BEZ KOLCÓW**
Ćwiczenia ortograficzne dla cudzoziemców

Czytanie i pisanie

PODRĘCZNIKI DO NAUCZANIA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO I SŁOWNIKI POZA SERIĄ

Alicja Nagórko, Marek Łaziński, Hanna Burkhardt
DYSTYNKTYWNY SŁOWNIK SYNONIMÓW

Zofia Kurzowa
ILUSTROWANY SŁOWNIK PODSTAWOWY JĘZYKA POLSKIEGO
wraz z indeksem pojęciowym wyrazów i ich znaczeń

KULTURA W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO. STAN OBECNY – PROGRAMY NAUCZANIA – POMOCE DYDAKTYCZNE
Red. Władysław T. Miodunka

Magdalena Szelc-Mays
MOJE LITERKI
Podręcznik dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym
wkrótce

Magdalena Szelc-Mays
TAŃCE MALOWANE
Podręcznik dla dzieci w wieku przedszkolnym
i wczesnoszkolnym

Podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego są opracowywane przez zespół autorów, związanych między innymi z Katedrą Języka Polskiego jako Obcego w Instytucie Studiów Polonijnych i Etnicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Na stronie **www.universitas.com.pl** więcej informacji o podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego.
Tutaj można także zamówić **bezpłatny katalog** „Podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego".

Certyfikacja języka polskiego jako obcego

Podstawy urzędowego poświadczania znajomości języka polskiego jako obcego tworzy „Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o zmianie ustawy o języku polskim" (*Dziennik Ustaw RP nr 73 z 30 kwietnia 2003 r.*). Istotne uzupełnienia przynoszą dwa rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 października 2003 r. w sprawie Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego oraz w sprawie egzaminów języka polskiego jako obcego (*Dziennik Ustaw RP nr 191 z 12 listopada 2003 r.*). Z tych aktów prawnych wynika, iż **Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego** jest najwyższym ciałem przyjmującym wnioski dotyczące potrzeb w zakresie przeprowadzania egzaminów, nadzorującym przeprowadzanie egzaminów i wydającym poświadczenia znajomości języka polskiego, zwane certyfikatami znajomości języka polskiego na trzech poziomach: **podstawowym** (B 1), **średnim ogólnym** (B 2) i **zaawansowanym** (C 2).

Cytowane akty prawne tworzą polski system poświadczania znajomości naszego języka. Należy jednak dodać, że od roku 2000 Polska jest członkiem Association of Language Testers in Europe [ALTE] i że testy do sprawdzania znajomości polszczyzny, stosowane przez Państwową Komisję Poświadczania, odpowiadają standardom europejskim. Działania, tworzące polski system certyfikacji języka, zostały podjęte z myślą o wejściu Polski do Unii Europejskiej oraz o nauczaniu i sprawdzaniu znajomości języka polskiego zgodnie ze standardami europejskimi.

Adres sekretariatu Państwowej Komisji Poświadczania:

Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej
Sekretariat Państwowej Komisji Poświadczania Znajomości
Języka Polskiego jako Obcego
00-375 Warszawa, ul. Smolna 13, III p.
tel/fax: (48 22) 827 94 10

Nauczanie języka polskiego według standardów międzynarodowych:

Stopień	Stopień zaawansowania	Poziom*	Poziom wg standardów europejskich (Common European Framework)	
			Oznakowanie	Nazwa
1.	Sytuacje komunikacyjne		A0	Survival Polish
2.	Wprowadzenie do języka	I. Podstawowy	A1	Introduction to Polish (Breakthrough)
3.	Wstępny		A2	Waystage
4.	Progowy		B1	The Threshold
5.	Średni ogólny	II. Średni ogólny	B2	First Certificate Polish (Vantage)
6.	Średni specjalistyczny		C1	Study Certificate (Effective Proficiency)
7.	Zaawansowany	III. Zaawansowany	C2	Proficiency (Mastery)
8.	Stopień biegłości		D	Native speaker

* Klasyfikacja przyjęta przez wydawnictwo UNIVERSITAS dla serii podręczników „Język polski dla cudzoziemców". Należy pamiętać, że poziom **progowy** (B 1) odpowiada poziomowi **podstawowemu** (B 1) w systemie certyfikacji.

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION

Przygoda z gramatyką jest podręcznikiem przeznaczonym dla obcokrajowców o różnym stopniu znajomości reguł gramatycznych języka polskiego z zakresu fleksji imiennej i słowotwórstwa. Zwięzłe i funkcjonalne objaśnienia teoretyczne, oparte na najnowszych opracowaniach teoretycznych języka polskiego jako obcego, znajdują swoje praktyczne zastosowanie w dużej ilości ćwiczeń wdrażających i sprawdzających, które ze względu na rozwiązania podane na końcu podręcznika mogą być wykonywane samodzielnie lub z nauczycielem.

Przygoda z gramatyką – is a textbook for the study of Polish grammar by non-native speakers of all levels. It consists of two parts: noun declension (nouns, adjectives, pronouns, numerals) and word formation.
Many exercises are preceded by theoretical explanations of the functions of each case. These are based on the latest achievements of teaching Polish as a foreign language.
In part two, unlike most other textbooks, its also provides rules and exercises for regular word formation. This textbook can be used effectively both in class and for self-study purposes.

Józef Pyzik graduated from the department of Polish philology and has a PhD in Polish linguistics form the Jagellonian University.
He has been teaching Polish as a foreign language at the Polonia Institute since 1976 and has also lectured abroad at the Charles University, Prague, Czech Republic; Wayne State University, Detroit, Michigan, USA; Hankuk University of Foreign Studies, Seul, South Korea.
He is the author of *Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej,* cz. II *Imiona,* 1986 and also co-author of textbook, *Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej,* cz. I *Czasownik,* 1984.

ISBN 83-242-0568-3
9 798324 205683
www.universitas.com.pl